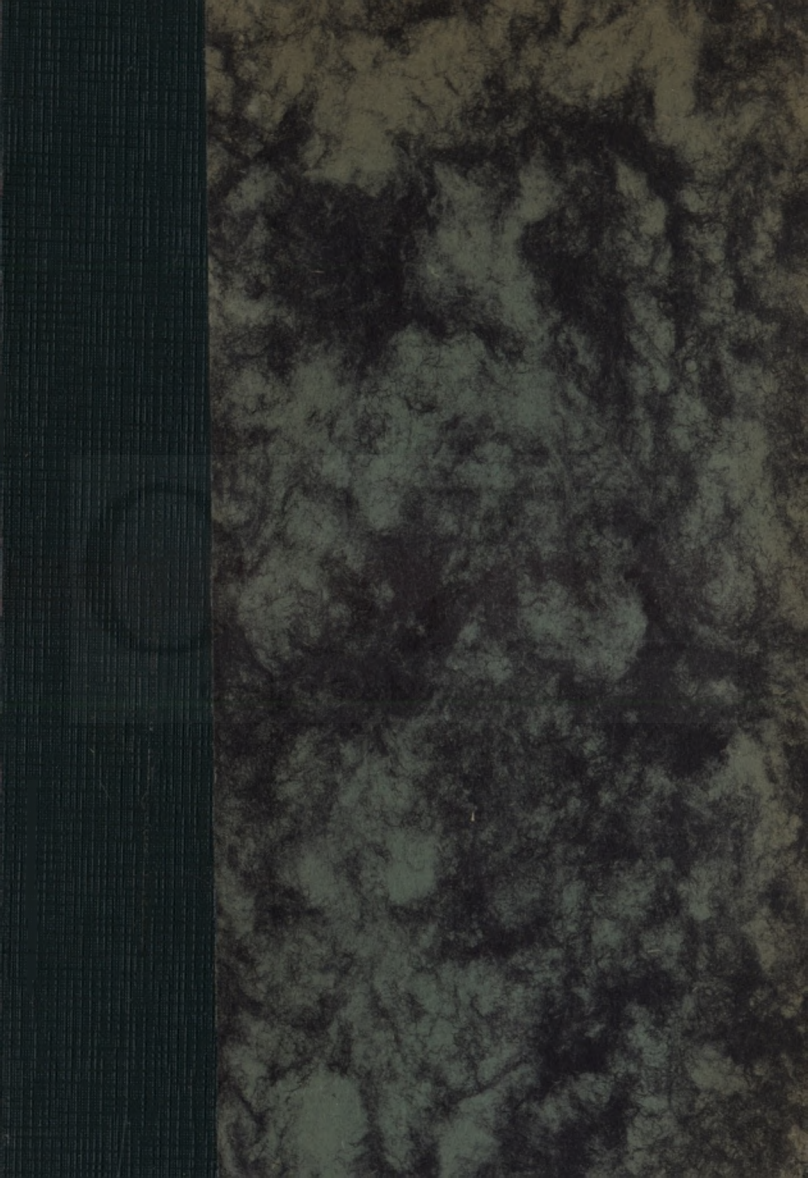

8647

RITÓÓK
Tévelygők

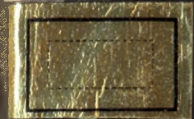
N.M.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

RITOOK
EMMA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

RITÓÓK EMMA

TÉVELYGŐK

REGÉNY.

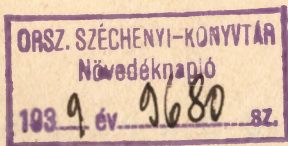
B U D A P E S T

1 9 3 8.

A címlapot Frey Klára tervezte.

86167

EZT A KÖNYVET A RITOÓK
EMMA HETVENEDIK SZÜLE-
TÉSNAJÁRA KIADTÁK A
BUDAPESTI SOROPTIMISTA
KLUB, AZ EGYETEMET ÉS FŐ-
ISKOLÁT VÉGZETT MAGYAR
NŐK EGYESÜLETE, A MAGYAR
IRÓNÓK KÖRE, A MAGYAR
KULTURSZÖVETSÉG, A MA-
GYAR NEMZETI SZÖVETSÉG
NŐI OSZTÁLYA ÉS AZ IRÓ
BARÁTAI.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

I. KÖTET.

I.

Egy sikoltás.

Sehonnan az űrből, vagy valahonnan a végtelenségből, a ködök mögül vagy az elsápadó csillagok közül...? A reggel szürkességének kemény selymét hasította végig, kozmikus csendet tépő, kaotikus fájdalmat jelentő egyetlen repesztéssel a halál... Lecsapott, kiszakadva az ismereitlenből, minden emberitől független jajszava a világnak.

A sikoltással egyszerre a hang anyaggá vált formája gyorsan szállt le a tenger felett, fekete pont — sötét pillangó a szürkességben. Egy pillanat és a sullyá vált sikoltás betörte a halványan csillanó, gyöngyházszinűre váló tükröt.

Csend. Aztán a csend hangja: a tenger halk hullámverése a parthoz... egy repülőgép messzire halkuló zümmögése.

Az a fiatal ember, aki a gépen repült a tenger felett, nem hallotta a sikoltást — maga a tenger sem hallotta... Öreg ember jött ki a sziklák között épült kis ház ajtajából a francia parton, de az sem hallotta. És nem hallotta a nem messze levő nagy szálló termében rendezgető pincér, sem az emeleti szobában alvó amerikai leány, sem a hajó, mely most tünt elő a part hajlásánál.

És nem hallották, akik messzebb voltak. Berlinben a Viktoria Strasse egyik házának a harmadik

emeletén két öregedő ember aludt, miután késő éjszakáig a leányukról beszéltek, aki ott hagyta őket. Azt sem tudták, kivel ment el — hogy egyáltalában valakivel ment-e vagy csak egyedül. A ház előtt a taxi állomáson az egyik soffőr nyujtózkodott és ásítva nézte, hogy a reggeli vonattal érkezettek milyen gyűrött arccal ülnek táskáik közt az autókban. Ezzel a soffőrrel ment el a leány hat héttel ezelőtt a pályaudvarra, de sem a soffőr, sem az öregek oda-fent nem tudtak egymásról.

Budapesten a Ráday utca egyik szobájában egy fiatal ember, Pétery János nevű, nagyon korán ébredt fel.

— Úgy sincs semmi dolgom, nyugodtan alhatnám akár kilenc óráig is, — gondolta bosszankodva. — Az öcsém a pamlagon bezzeg alszik, még hét órákor sem lehet felébreszteni, hogy idejében elkészüljön az iskolába.

A szemetes kocsi csengője hallatszott. Undorodva gondolt a szemétre és szeretett volna repülőgépen ülni és messze-messze lenni mindentől, ami a Ráday utcában van. Gépen szállni a felhők között egy leánnyal... aranyosan csillanna meg a haja, mikor a felkelő nap sugárzásába belerepülnének. Behunyta a szemét ennél a romantikus gondolatnál. De nem tudott újra elaludni. Halkan felkelt és bement a fürdőszobába.

Fent — tengerek, városok, emberek felett a reggel színesen lángolt elő a szürkesség széttépett selyme mögül.

II.

Az asztalon már csak a reggeli maradványai voltak. Erzsébet besietett, felkapta előre elkészített tizórását és beledobta a táskájába.

Gyuri felnézett és nyugodtan mondta: — Leszaladt egy szem a harisnyádon.

Erzsi leesett az ajtó mellett egy székre és rémülten nézett végig felhuzott lábszárán: — Istenem elkésem!... hol?

Gyuri elnevette magát: — Szamár vagy, csak vicceltem.

Erzsébet dühösen kapta fel a táskáját: — Haszontalan kölyök! — és kiszaladt.

Pétery János haragosan nézett az öccsére és megvetően mondta: — Megérdemelnél egy pofont.

Gyuri csak nevetett: — Savanyu János! — kiáltott vissza az ajtóból.

Igen, az. De hogy élhetnek így? Nevetnek, szaladnak, izgatódnak, hogy elkésnek vagy hogy leszaladt egy szem a harisnyán — egy szem... nem veszik észre, hogy minden felborul. Vagy csak ő látja így? Vajon nem örökölte az anyja buskomorságát...? Régen kísértette ez a gondolat, de soha olyan világosan, mint ezekben a hetekben. Pedig inkább meghalni, mint úgy... ilyen fiatalon... Fiatal — mit jelent ez neki? Különben Gyuri inkább örökölhette volna az anyjától, ő későn született... ostoba képzelődés az egész.

Az apja jött be. — Jani, ne felejtse el a szabónak ma megfizetni a részletet.

Jani komolyan nézett az apjára: — Apám...
— kezdte és elhallgatott.

Az apja egy percig állva maradt az ajtóban:
— Na?

János legyintett: — Semmi fontos, majd máskor.
Látom, hogy most siet.

Egyedül maradt. Mit is akart kérdezni? — Azt hogy örökölhettem én az anyám... vagy hogy: apa, miért jár még mindig ahhoz az asszonyhoz...? vagy hogy: meg tudná egy élet tapasztalata után mondani, hogy érdemes-e élni...?

A nap egy vékony csikja besütött, csillámló szalagot lebegtetett, meg eltűnt, ahogy egy apró felhő elfutott előtte. Végre rátalált a nagy, nehézkes pamlagra és mindig szélesebben bontotta ki aranyos szövetét rajta. János felkönyökölt az asztalra, háttal a napnak és megvetően nézett végig a szobán. — Otthon... ez is otthon! Egész délelőtt egy cseléd marad a lakásban, csak enni szalad mindenki haza, azt is háromszor kell behozni — mindenki külön... Na szervusz otthon, tíz perc mulva fél kilenc, az abrosz ételfoltos, az ujság háromfelé rajta: német kancellár, hágai egyezmény, súlyos autószerencsétlenség, pénzpiac, arzénmérgezés, kalapácsos gyilkos... nicaraguai földrengés... öngyilkosságok... Na igazán üditő olvasmány. Regény... persze Erzi ezt a butaságot olvassa legelőbb. Hát induljunk... részletet fizetni. Hányadika is van? március — 1931 március vége... nemsokára huszonhat éves leszek... a legszebb kor.

Valami okosat kellene csinálni. Istenem — valamit, valamit! El kellene menni az államtitkárhoz, szörnyű! Majd bedugnak valahova, egy függőlegesen vonalozott papír elé és még boldognak is kell lenni, hogy végre...

Felállt. Mikor megfordult látta meg, hogy besüt a nap. Egy pillanatra behunyta a szemét, érezte, hogy arca, egész teste szinte magától átmelegszik és elmosolyodott. — Nap... Aranka! Szőke, szép

Arany... napsugár... Elpirult, mintha valaki előtt véletlenül kimondta volna. Ilyen érzélgősség!

Mikor a lépcsőn lement megbotlott valamiben. Visszatartotta magát, hogy hátra ne nézzen, csak azért se. Csak a napot akarta látni a kapu széles nyílásán át, ahogy árnyékokat kergetett a siető emberek lábai alatt. Tavasz van... és fiatal.

A szegleten egy kirakat tükörüvegében meglátta magát, kicsit el is mosolyodott. Azért... egészen jó megjelenése van... Abban a percben mintha nem az ő alakja lett volna az üveg tükrében... valaki idegen. Alig bírta megállani, hogy hátra ne forduljon. Tudta, hogy senki sincs ott, ismerte ezt a hátsó gerincén hidegen felkuszó érzést... egy idegen is van benne.

Tovább ment. Kávéházban az üveg mögött egy férfi ült, de nem az előtte levő csészére nézett, hanem a mellette levő ujságba és úgy itta a kávéját. Ugyan minek olvassa? Segít azzal magán, ha megtudja, hogy földrengés Nicaraguában, meg német kancellár... Autó, biciklista... a Kálvintéren villamosra ülhetne.

Arra felé nézett. Milyen különös köd... átlátszó fátyol, vagy még annyi sem színezi a levegőt; köd, de nem őszi, inkább sok színből vegyült lilás-szürke lebegés ott fent a házak között. Csak ott fent, lent az utca mindennapja.

Jó volna más utcába költözni. Örökösen ugyanazok a cégtáblák. Uri és női fodrász... a bátyja azt írta egyszer Berlinből, hogy színes, zöld és kék parókás viasz mankenek állnak a kirakatokban — változás, változás!... Fehér Imre finom sütdéje, Pauker esernyő készítés és javítás... Kovács férfiruha- készítő... Gyerekkorában a kis város utcáján szemben a fapalánk mögött új cégtábla jelent meg egy rudon. Azon is ez volt felmázolva, de a ru- és a -ha közé egy olló volt festve. Úgy olvasták és kiabálták egymás közt: »férfiruollóhakesztő«... Klein Mórné újra rendezte a kirakatát — szörnyű kisvárosias. Rosenzweig... De miért kell

nekem ezt mindig újra elolvasni? Mi közöm nekem ehhez az egészhez?

Lehajtott fejjel ment, hogy elkerülje ezt az olvasási kényszert. Valaki rákiáltott: — Szervusz Jani! — Felnézett. Az apjának egy idős barátja volt. — Na mi baj? Miért lóगतod úgy a fejed?

— Dehogy! Szó sincs róla! — hebegi kényelmetlenül.

— Fel a fejjel fiam, míg fiatalok vagyunk!

— Ha azt meri most mondani, sursum corda, az arcába vágok az öklömmel, — gondolta.

— Sursum corda, fiam!

János nem vágott az arcába, ebbe a telt, önelégült arcba; csak ósz bajuszáig emelte fel tekintetét, mely rövidre vágva borzasan cáfolta meg az arc simágását. Csak egy kicsit feljebb még — most két bágyadt, vizes szem tekintetével találkozott. János elszégyelte magát. Olyan öreg volt ez a két szem, sokkal öregebb, mint az arc.

— Na fiam rosszkedvűnek látszol. Mit csinálsz? Mivel foglalkozol? Hol helyezkedtél el, mióta nem láttalak?

— Nincs még állásom.

— Az már hiba. Mikor én fiatal voltam ebben a korban, már...

János nem bírta tovább, köszönt és tovább ment. Az öreg úr utánanézett, elképedve, megbotránkozva. — Ez a mai fiatalság! Különben az egész Pétery familia félbolond. — Ezzel elintézte őket, saját múltjának önérzetébe burkolózva ment tovább.

— Szörnyü, egyszerűen szörnyü! — gondolta János. Hát ez a mult nemzedék? Megértetlen, erkölcsi frázisokon lovagoló, de ha tanácsot kérnék tőle, vagy épen állást, azt mondaná: sursum corda, lakjál jól vele! Az apám mégsem ilyen, megértő és sohasem izléstelen, ó sokkal okosabb... csak az az egy ne volna... A levegőbe vágott kezével, melybe elfelejtett botot venni. — Az apámat mégis szeretem, nagyon szeretem. — Enyhe átmelegedéssel érezte és megelégedett megnyugvás fogta el. — Csak az az

egy ne volna... csak egyszer lehetne vele nyíltan beszélni!

Ez az a ház, ahol a szabó lakik? Benézett. Meglátta a mély, keskeny udvar végén a cégtáblát. A kapu aljának kijárt kövezetén vigyázva kellett menni. Jobbra egy vízvezeték csapja csepegett, alatta a piszkos földön krumplihaj és mosogató rongy nyult. A függő folyósokon asszonyok járkáltak a konyhaajtók előtt. Kővér asszony jött rongyos táskával az udvaron át, kalapja komikus divatossággal csufolta lompos ruháját. Nagyon megnézte Jánost, mintha kérdezni akart volna valamit, de csak tovább ment.

Az udvar mélyéből férfihang hallatszott és amint János közeledett, a szavakat is kivette: — Te, te cafra! — Asszonyi sipítás, érthetetlen szavak.

János ijedten torpant meg.

— Agyonváglak! — hallatszott újra. — Mindíg lófratni, se éjjel, se nappal nem vagy itthon, letépem azt a cifra rongyot rólad!

A szabó lakásából hallatszott ki és János gyorsan visszavonult. Fejét kissé nyaka közé húzva menekült a családi tragédia elől és sietett vissza a kapu felé. Mikor odaért egy fiatal nő igyekezett ki mellette; megismerte a szabó lányát. Egyszerre jutottak ki a kapun, de a leány az utcán mindjárt megelőzte. Divatos meghosszabbított ruhában, vastag lábszárán selymesen fénylő harisnyával, magas sarku drap cipőjén ingadozva ugyancsak mozgatta csipőjét; hátul minden izma utána ringott.

— Pfuj! — gondolta János arra a pillanatnyi érzéki mosolygásra, melyet megérezett a szája körül. — Hiába, Erzsike is csak ilyen ruhában jár, de nem így, hál Istennek... buta ez a női uniformis. Nem csoda ha a szabó dühöng. Az anya még fejkendőt visel — ketté szakadt a világuk... De hogy siet! — Pár percig kíváncsian ment utána, már restelkedve vissza is akart fordulni, mikor a leány egy fodrászüzletbe benyitott. János elnevette magát: — Vajon így kezdődnek a kalandok?

III.

Erzsébet nem késett el. Gyorsan felvette a rózsaszin nyersselyem dolgozó kabátot — most már nem vászon kabátokat hordtak a lányok az irodában, mióta újra divatba jött a nőiesség, így sokkal csinosabbak voltak. Orrán, arcán áthuzta a puderesdobozból kivett szarvasbőr darabkát, jól megnézte magát a kis tükörben, közben tovább beszélgetett egy fiatal emberrel. Száját nem ruzsozta, legfeljebb ha este ment valahová, akkor is alig észrevehetően. Csinos arc nézett rá a tükörből. — Ma mindenki csinos gondolta; — fiatalon csaknem szép. Az igazi szépség nem sokat ér, megbolondítja a leányokat és film- vagy színpad-ábrándokkal rontja meg az életüket. Pedig ma már ott sincs semmi kilátás... A mindennapi életben a férfiak félnek tőlük: a nagy szépség követelő, keretet és életet követelő. A férfiak nagyon megokosodtak.

Erzsébet ilyen gondolatok közben meg volt elégedve a saját csinoságával, mikor a puderes dobozt bekattantotta és a helyére ült. Még senki sem kezdett munkához. Térey az ujságot olvasta, Weisner oda állt mellé és szellemesen azt kérdezte: hogy aludt? Ez a Weisner szerelmes volt Erzsébetbe, de ő — eszébe sem jutott. A hivatali szerelmet mindjárt kikapcsolta, mikor belépett. Tulságosan könnyen adódó alkalom és a házasság a kettős hivatali étellel nem nagyon csábította.

Erzsébet romantikus és szentimentális volt, mint

a kereső leányok mind, mint a jazz muzsika, mint a two step, mint a mozi, mint a gépek mögé húzódott modern élet. Érzelmességük épen úgy vibrált, mint a régieké, csak tudatosabban, nyiltabban. Erzsébet is szerelmet keresett, férjhez akart menni és szerette volna ezt a szerelmet és férjhezmenetelt olyan szépen átélni, mint a legszebb film.

Mi volt ehhez képest a mamák szentimentalizmusa! Most a technika ezerszínűvé varázsolta az érzelmet, elkezdve a megszólaló telefonon, mely két hangot a távolságon át tartott remegésben, az esti tarka világításban ragyogó utcáig, a színes lámpáktól rozásra árnyalt arcokig a vendéglőben vagy nyári cukrászdában, ahol a fák épen úgy suttognak a szélben, de a zene izgatóbb, mint bármikor. Hogy biológiát tanultak, az nem rontotta meg a csók édes-ségét és Erzsébet épen úgy ábrándozott a jövőről, mint a szépanyja, csak az ábránd tárgyának volt más ruhája: egy két szobás lakás viola és narancssárgára festett falakkal és csőbutorokkal és ő — repülön menni nászutra, Lido, St. Maurice... Minden ábrándnak régen és most is a pénz volt az ellensége.

Már mind az öten bent voltak a szobában. Valami szindarabról vitatkoztak — kellemes művelt emberek ezek és milyen szép megint Klára... vajon miért nem szerelmes mindenki belé? Talán túlságosan is magas és arányos az alakja, kissé merev és merev ez a nagyon szabályos arc is. Mintha a férfiak jobban szeretnék most a kicsi, finom nőket. Talán ezzel akarják ellensúlyozni, hogy szellemileg már nem lehetnek fölényesek... gyermekeket akarnak most is a nőben, legalább fizikailag legyen kisebb mint ők. Az ilyen határozott pompás alak... nem, nem a mai szegény világba való; egy hat szobás antik szépségekkel butorozott lakás illenék hozzá, nem ez a hivatal.

Erősen vizuális képzelete egyszerre maga előtt látta Klárát egy ilyen pompás lakásban. Felsőhájtott — nem irigységből, hanem mert erre a vízióra

azonnal ott volt a válasz a lelkében: vén leányok maradunk mindannyian...

A beszélgetés elég hangos volt, mikor a másik szobára nyíló ajtóban egy csunya leányarc jelent meg. — Szt... mondta és a háta mögé mutatott. Lassan nyugodtan ült le mindenki az asztalához, nem akarta mutatni, hogy az osztályvezetőtől megijed, vagy hogy tilosnak érzi a hangosságot. Az írógép kattogni kezdett. Erzsi észrevette, hogy az elébb leírt pár sorban hibát csinált ábrádozás közben. Kijavította és átadta a kisasszonynak legépelésre.

Kis életek zsufolódtak össze a hivatalokban, mint mindig, de színesebbek voltak a szobák és az elmuló órák, mióta nők is jártak be. Mindenki csak külsőségeiben ismerte a másik életét, habár jó barátságban voltak egymással. Senki sem sejtette a csunya kis leányról, aki az imént nézett be és mindig jókedvűnek látszott, hogy milyen éjszakái vannak, ideges lázongással és fuldokló sirással tele. Nem tudták a cinikus Dobosról, hogy legnagyobb boldogsága volna a család, imádta a kis gyermekeket. Nem is sejtették, hogy az elegáns Zádoryt ott hagyta az asszonya és majdnem öngyilkos lett. De mind-egyik tudott apró pletykákat, mindenkire ráfogtak egy keresztnevet, mellyel bosszanthatták egymást, ismerték egymás vagyoni helyzetét és küzködéseit, tudták, hogy Erzsébet szegény, habár orvos az apja, hogy az elegáns Klára nem szokott vacsorázni, hogy Kemény urnak pénze van a bankban és Nagy Jani fülíg uszik az adósságban.

A nők ismerték egymás ruhatárát, a férfiak egymás kilengéseit a mulatás és szerelem terén. Pletykáltak és megrótták a ruzst és kacérkodást, beszéltek a tulságosan szük és rövid szoknyák jelentéséről, tudták kik akarnak itt férjet találni és kik vártak társadalmi alapon flirtre, szerelemre. Apró klikkek alakultak ki, apró intrigákkal. Az életnek valami letompított, apró méretre kicsinyetett külön játék folyt, melyről mindenki tudta, hogy csak itt fontos a hivatal falai közt, a kapun túl már ott hagyják az egészséget.

Az igazi életükkel csak a hónap elseji fizetés kötötte össze ezt a második életet.

A délelőtt elmúlt, mint a többi, nem is várt tőle senki mást. Délután Erzsébet átvasalta a ruháját, gyorsan kimosott egy hibátlan selyem harisnyát a mosdótálban, estére készült elmenni. János meg is jegyezte, mikor a fürdőszobába benyitott: — Már megint mulatni még?

Erzsébet lángveresen fordult felé: — Nem a te pénzedet költöm. — Abban a percben meg is bánta, érezte, hogy a legérzékenyebb ponton sebezte meg a bátyját; ő, a fiatalabb, a leány keres, a férfi nem... Gyorsan kivette kezét a szappanhabbal tele tálból és utána szólt Jánosnak, aki válasz nélkül akart kifordulni az ajtón.

— Jani! Hallgass ide. Nem tudom mi bajod, nem beszélsz, hát nem is kérdezhetem. Ha élni akarunk lehetetlen így... lehetetlen így együtt élni veled.

János az ajtóhoz támaszkodva várt, míg Erzsi lehuzta kezéről a habot és közelebb lépett hozzá: — Nem tudom mit kívánsz az élettől, a világtól vagy tőlünk. Olyan vagy mintha nem ma élnél, mintha nem ebbe a világba való volnál... nem is tudom megmagyarázni. Mindenben, amit más természetesen talál hibát keresel, különösen mostanában. Nézd, régen a leányok otthon találták meg a szórakozásukat, nem dolgoztak egész délelőtt vagy egész nap olyan hivatalos munkán, amelyhez alapjában véve — érted legalapjában, semmi közünk. Azt hiszed nem jobban szeretném, ha délelőtt tortát vagy kalácsot süthetnék a délutáni vendégeknek és ha cseléd mosná és vasalná a ruháimat...? Végre is fiatal vagyok kell valami szórakozás nekem is. Nem magam járok, mint sokan a leányok közül, mindig társasággal megyek — mi bánt ebben?

János nézte a szappanhabos tálban a testszinü harisnya egy kis kiemelkedő csücskét, nem szólt, csak intett a fejével.

— Na mondd, miért vagy mostanában olyan elégedetlen? Mit szeretnél?

— Mit? Azt, hogy délután vagy este együtt ülünk egy szobában, az anyám és te kézimunkával, az apám felolvasna, miután kihallgatta a Gyuri leckéjét, Károly jönne haza friss, vidám ujdonságokkal és közénk ülne és együtt nevetnénk és vitatkoznánk és úgy ülnénk a vacsorához, mintha összetartoznánk, mintha egy család volnánk.

— Jani, honnan veszed ezeket a kivánságokat? Hiszen tudod, hogy különben is lehetetlen... mama és én... — Egyszerre elkezdett a könnye folyni, szapponos kézzel nem tudta letörölni, csak hagyta, kicsit szipogva.

— Tudom. Az apám meg sem várta a rendelő óra végét, már elment, Gyuri valami meccsen van, te készülsz — már itthon sem vagy, az anyám... Jó, jó — tudom, erről senki sem tehet, vagy legalább azt mondják, hogy senki...

— Jani, mit beszélsz? Ki tehetne róla?

— Nem tudom, csak szeretném tudni... és azt is szeretném tudni, hogy család-e ez a miénk? Meg azt, hogy miért nincs sehol igazi család...

— Család?... és hogy mi nem vagyunk igazi...

— Ha azt hiszed, hogy a közös szobafalaktól függ a család, akkor ugyis hiába magyarázom.

De Erzsébet már nem is hallgatott oda; ha sokáig beszélnek — és milyen hiábavalóan meg nem változtatható vagy értelmetlen dolgokról — elkésik. — Okosabb volna, ha te is elmennél valahova. Arany is mondta a múltkor, hogy már régen nem látott.

János gyorsan megfordult és kiment. Erzsébet letörölte a szemét a törülköző csücskével és kicsavarta a harisnyát. Egy óra múlva felöltözve, frissen, elegánsan, boldogan nézett be Jánoshoz. — Nem mentél el? Ugyan látogasd meg Aranyt vagy valamelyik barátodat. Én elviszem a kulcsot magammal, hogy ne zavarjak fel senkit, mikor hazajövök.

János ránézett és nem volt lelke, hogy valami keserű megjegyzést mondjon, olyan bájos és fiatal

volt. Az ajtó becsukódott Erzsébet mögött és ő csak magában mormolta: — Egy fiatal leány, aki elviszi magával a kulcsot éjszakára. Vajon a szabó leánya is elviszi? Vagy csak úgy szokik ki...? Szörnyű összehasonlítás. De hát én olyan vagyok, mintha nem is ma élnék.

Vajon honnan van benne ez az atavisztikus visszafelé éles, ez a megértetlenség a jelennel szemben? Vele született hajlam ez, vagy a gyermekkor az oka? Még kis gyerek volt, mikor anyja beteg lett, őt beadták egy vidéki internátusba, a szünidőt falun, fürdőhelyen, jóformán idegenek közt élte át. De azalatt titokban mindig azt képzelte el, festette ki az otthontalan, unott nyügnök érzett idegen helyeken, hogy ha hazamegy otthona lesz. Az anyja meggyógyul és esténként együtt ülnek. Azt álmodta nyolc éven át, amit ma Erzsinek elmondott.

Eleinte még azt is, hogy az anyja fogja betakarni lefekvéskor, aztán csak annyit, hogy megcsókolja este, végre már csak esti együttlétet... mindig ugyanazt, mikor a tankönyvekbe bujva a többi fiu közt egész ridegségével szenvedte a nagy idegenséget. Pedig voltak jó pajtásai, kedves tanárai. Azt sem tudta honnan vette ezeket a képeket, melyeket tapasztalatból nem ismert. Talán csak a többi gyerek elbeszéléseiből, ifjusági iratokból, erkölcsi oktatásokból — míg öntudatlan igyekezettel tolt el magától az igazi gyermekkori emlékeket. A legrégibbet is:

Atya a szobában járkal, anyja a pamlagon fekszik, felugrik, hevesen mond valamit... mi lehetett? Az apja ránéz — ez a tekintet ma is előtte van, megvetés... szemrehányás... keserűség...? — A gyermek előtt! — mondja és őt kivezeti a szobából Csak legalább ezt a jelenetet tudná megérteni! Talán akkor az anyja betegségét is megértené... Az a másik asszony! Az egészséges, talán szép is még; csak messziről látta eddig, kerülte a találkozást vele. A gyermek érzése nem csalhat — ez az asszony az oka mindennek. Tehát az apja is...

— Örök kétség. Lesz-e valaha világosság ebben

a kérdésben? — Kezére hajtotta a fejét. — Nem, nem ebben a világban élek. Hát a többiek, akik velem együtt internátusban nevelkedtek? És Erzszi? ő is nevelőintézetben volt, Gyuri a nagymamánál, csak Károly volt többet itthon az apjuk mellett. Miért, hogy épen én nem tudtam magam beletalálni a helyzetbe, a mába?

Mindíg jobban elmerült az önkinzásban. — Ha legalább volna valaki, akivel bizalmasan beszélhetnék arról, ami kétségekkel öl. Erzszi sirdogál, aztán elmegy mulatni... nem akar ma senki nehéz ügyekről hallani. Csak semmi komplikáció, csak vidámnak lenni, sietni kell, nem érünk rá gondolkozni, problémákkal gyötörni magunkat. Pedig talán csak azért gyötrődés, mert senkivel sem beszélhetek róla bizalmasan. Mégis Arany az egyetlen, akihez fordulhatnék.

Arany... ő meg tudná azt az otthont teremteni, amelyre vágyom. Dehát... törődik is ő a Pétery János jövődjő otthonával...

És most felfakadt benne mostani kétségbeesett hangulatának igazi oka. Ezelőtt csak félévvel még, ha nehézkes, kételkedő, aggályoskodó ember volt is, milyen színesnek látta még a világot! Mert azt érezte, hogy Aranynak tudnia kell... És eddig olyan bizalmas és meghitt baráti — igaz, hogy csak baráti — viszonyban is voltak. Mióta lett Arany ilyen szeszélyes, zárkozott, majdnem visszautasító... miért? Ha megbántotta akarata ellenére... de ez lehetetlen... és utoljára milyen hangon beszélt vele... Nem, nem mehet el többé hozzá, mig...

Igen, mig ő nem hívja. De most mondta, hogy régen nem látta. Nem lehet ezt üzenetnek venni? Végre megtudni, hogy miért olyan ideges? Szeszélyes volt mindig, de ez más. Ha mégis megmondaná neki... ha megkérdezné... Igaz, hogy még nem házasodhatik... és kell itt szerelmi vallomás, mikor az egész élete nem más mint vallomás vele szemben. Talán ő is vágyódik utána... vagy legalább is szeretné látni. Elmehetne hozzá még ma? Vajon otthon

vannak? Hiszen most mindenki szalad az otthonából. De ők nem olyanok — a néni különösen nem... ó hogy elfogadná anyjának és még csak nem is szólhat...

Mozdulatlanul ült soká. Mintha az élet minden érthetlensége forrni akart volna az agyában, izgatót, töredezett, futó, szavakká nem váló gondolatok kergették szemében a derüt vagy a homályt.

— Elég! — Felugrott, már elhatározta magát. A fürdőszoba csapja bugyborékkolt, víz folyt, János kijött, zsebkendőt keresett, még egyszer megnézte magát az előszoba tükreben. Az ajtó becsapódott és az otthon egyedül maradt üresen.

...Mennyi ember a Váci utcában... most meg szórakozottságból majdnem tovább ment — csak nem téveszti el azt a házat! Az első emeleten megállt, felnézett. Függő folyosók egymás felett, emberi lakások. Csak egyet ismer közülök, csak egy érdekli. Kik lakhatnak a többiekben? Mikor egyszer Arany-nál volt, egy asszony öngyilkos lett a harmadik emeleten — talán ez az emlék állította meg öntudatlanul. Akkor összeperelt Arannyal, mert azt mondta, hogy az öngyilkosokat nem szabad megmenteni, aki meg akar halni, haljon meg. Azt mondta, hogy ezt nem értheti meg, csak az, aki maga is asszony. Soha sem látta olyan komolynak...

Egy fiatal pár jött le a lépcsőn — mintha nem is tartoznának egymáshoz, csak úgy egymás mellett mentek. Az első emeleten egy bankigazgató lakik, gazdag. Milyen életük lehet? Ha olyan gazdag volna! Csak Aranyért...

A második emeleten becsengetett. Soká nem jött senki. — Bizonyosan nincsenek itthon, — mondta magának nyugodtan, csak bensőleg remegett a szíve és a gyomra táján. — Nem, nincsenek itthon, — erősítgette újra, hátha a sors azért is igent mondana. Az ajtó nyílt, otthon voltak. Bent Aranka néni.

— Kedves Jani, de régen nem láttuk. Jaj de örülök, hogy el nem mentünk. Készültünk, de Arany-nak nem volt kedve...

— Megérezte, hogy jövök, — gondolta egy fél gondolattal János. És Arany jött, szókén, mosolyogva — egyetlen mosoly, ilyen nincs több a világon. És a kézfogása — mintha melegebb volna, hosszabban engedné...

— Mit is beszélnek? — kérdezte magától, mikor már találomra felelgetett rá, hogy jól vannak-e, mit csinál Erzsike, apának sok-e a dolga? Bánta is ő, hogy mit kérdeznek, csakhogy itt ülhetett és Aranyt látta szemben. Nem is Arany kérdezősködött, csak az anyja. A leány magába merülten mosolygott, de volt valami idegen a mosolyában. Szórazottság, szomorúság, bizonytalanság...? Mintha reszketne ez a mosolygás, el akarna repülni.

Szegedyné kiment. A két fiatal pár pillanatig hallgatva ült egymással szemben. Aztán egyszerre Arany türelmetlenül felkiáltott: — Mi lelte Jani, hogy ma ilyen mulatságos.

— Nézem magát, olyan régen nem láttam!

— Megváltoztam? — kérdezte Arany kissé kacéran, de hangjában valami idegen mellézköngével.

— Tudja, hogy nekem sohasem változik meg. Száz esztendő korában is ilyennek látnám, mint ma.

Arany a fejét rázta: — De én tudom, hogy úgy megváltozhatnám, hogy rám sem ismerne.

— Hacsak álarcot nem tenne magára. De még akkor is az alakjáról... senki mással nem téveszthetném össze.

Arany felnevetett, röviden; aztán megborzongott. — Csacsi maga Jani. Ne udvaroljon, tudja, hogy már vén lány vagyok, majdnem egyidős magával.

— Két esztendővel fiatalabb.

— Ötven esztendővel idősebb.

— Arany mi lelte? Azért jöttem ide, hogy az én mélységeimből, de profundis, a maga mosolygása segítsen kiemelkedni. Miért akar elszomorítani?

Arany most nagyon komolyan, kutatóan nézett rá, előre hajolva. Egyszerre elnevette magát. Most már másodszor olyan röviden. Szokatlan volt nála

ez a nevetés, rendszeren csak a mosolygásig jutott el. Gyerekesen odaugrott Jánoshoz, megfogta a karját és felrántotta a székről. — Jól van?

— Még mindig úgy bánik velem, mint mikor gimnazista voltam és maga már nagy leányt játszott. Emlékszik még, mikor Teresnyén nyaraltunk?

— Hogyne. Akkor még udvarolt nekem.

— Akarja, hogy újra kezdjük?

Arany mintha megütődött volna a János komoly hangján; ő is komolyan, nagyon gyorsan felelt: — Nem, annak most semmi értelme sem volna már.

János előrehajolt: — Igaza van, most nem. De talán nemsokára.

Arany elnézett. Lassan, szinte fokonzint láthatóan mosolyodott el. — A szüleinket utánozzuk? — kérdezte halkán.

Jani meglepetten egyenesedett ki. — Nem értem! — Egyszerre az anyja lehajtott fejjel... lehetetlen, hogy Aranka néni... ha ő lett volna az oka, nem az a másik asszony...

— Nem tudja, hogy Károly bácsi — igen, a maga papája, szerelmes volt mamába gimnazista korában? Megkérte, hogy az érettségiig várjon rá. Persze mama akkorára férjhez is ment.

János megkönnyebbülten, boldogan nevetett. Fel szabadult a lelke az anyjától az apja felé... ez a komoly ember és egy ilyen hóbortos gyermekszerelem! Milyen kedves lehetett mint gimnazista és épen olyan mint a fia — vagyis ő épen olyan mint az apja... De Arany nem ment férjhez és egymáshoz öregedtek. Öregedtek! Milyen fiatalok!

Lehajolt és megcsókolta az Arany kezét. Lágyan soká feküdt a kis kéz a kezében, mintha a leány elfelejdzkezett volna róla. Hirtelen húzta vissza és szeszélyes társalgási módja szerint másról kezdett beszélni. Szája mellett egy vékony, idegen vonás rajzolódott ki, mintha pókháló esett volna mosolya gödrére.

— Nem is vette észre még ezt a virágot, ma

kaptam apától. — A kis cserépben, melyet felvett, a sötét zöld között egyetlen óriási, fodros, violaszinbe árnyalt bibor petunia nyílt. — Nem gyönyörű? Nézze az erek rajzát, biztos, mint a földgömb mértani hálózata és mégis remegően élő... milyen zárt forma lényegében és mégis csupa szeszély, a színének nincs neve, olyan csodás és egyetlen, hogy semmi általános név nem illik rá... misztikus szépség, mert mozdulatlan és hallgat — és olyan gyöngé — legjobb volna letépni és eltaposni.

János, aki érzéki szomjusággal szívta be szavait, értelmetlenül felkiáltott a hangjában is megváltozott brutális szavakra. És Arany nevetett, nevetett — ahogy sohasem szokott nevetni.

— Arany magának rosszul áll, ha színházat játszik, — kezdte bátortalanul János.

Szegedyné idegesen jött be, félig lehunyt szempillája alól figyelte Aranyt, aki egy kis görcsös felcsuklással elnyomta hiszteriás nevetését. — Jöjjetek kávézni, — mondta Szegedyné szokott háziasszonyi hangján.

A másik szobában felterített asztal, nem buta borulós zsurasztalok, mely mellett az ember nem tudja hova tenni a lábát, habos kávé, kalács, cukor ezüst tartóban, még cukorfogó is — milyen régen látta! János szinte szerelemmel vette kezébe az ezüst fogót is, melynek a nyele madár volt és kitátott csőrében tartotta a cukorkockát.

— Maga teázik Arany?

— Nem szeretem a kávé.

— Arany nem egészen egészséges mostanában; olyan étvágytalan és válogatós, — mondta Szegedyné kínálás közben.

— Mama meg akar hizlalni, én pedig karcsu akarok maradni... Látta már a kutyámat? — Felugrott és kiszaladt.

Szegedyné aggodalmasan nézett utána. — Mostanában mindig ilyen nyugtalan, ideges. Szeretném, ha az atyja eljönne és megvizsgálná. Talán jó lenne,

ha újra arzéninjekciókat kapna, egyszer már nagyon jót tett neki.

Arany jött vissza vidáman, nyoma sem volt rajta a betegségnek; egy fekete szórkutyát hozott magával, piros szalaggal a nyakán és felültette az asztalra. A szórkutya üvegszeme bánatos és szemrehányó tekintettel nézett Jánosra. Ezen sokat nevettek.

János elgondolkozva ért haza. Olyan különös volt ma Arany... nem mintha betegnek látszanék, de... mégis csak érthetetlenek a nők. Fiatalsága a régi hazug mondásba menekült, szinte elképedve a férfi logika útján meg nem érthető női lélek titokzatos érzésein. Melyik volt az igazi Arany? Szeme kifejezése, hangja, keze melegsége mást mondott, mint az a nevetés vagy hirtelen komolyság. Pedig lehetetlen, hogy meg ne értette volna, amit mondani akart vagy mondott is... különben régen tudhatja... miért engedte volna át a kezét hosszú pillanatokra?

Mire hazaért, elhatározta, hogy legközelebb, ha alkalma lesz, nyiltabban megkérdezi, hogy várna-e rá, ha nem is olyan sokáig, mint az apja kívánta annak idején Aranka nénitől.

Gyuri is jött, csak ketten vacsoráztak, de Gyuri fáradt volt és különben is folyton a meccsről beszélt olyan szavakkal, — János a felét sem értette meg. Jobb is ha korán lefekszik a fiú. Ő még sokáig fent volt és olvasott; egyszer hallotta, hogy nyilik az előszoba ajtó — az Erzsi lépései voltak. Dudolva ment be a szobájába, jól mulathatott... Csend.

Nem tudott lefeküdni, mintha még várt volna valamire. A Bakács tér felé eső ablakból kikönyökölve jól látta a csillagos eget. Lassankint leszakadtak róla a kételkedő gondolatok kinzó ütései. Letépődni a földről... nemcsak repülni, a gép is anyag, véges, emberi munka, elszakíthat a földhöz ragadt-ságtól, de nem a földtől, mint otthontól. Csak a csillagok közt a végtelenség... Milyen ideális pálya a csillagok otthonában élni, kikapcsolni a föld minden problémáját. Végtelenség térben és időben, ezt kiszámítani, elgondolni, érezni — átélni... mint aki ezt

a könyvet írta. Végtelenség és mégsem szétesés — törvényes rend, határolt mozgás... Talán éppen ebben a pillanatban fedeznek fel egy új ködfoltot és nem törődnek vele, hogy Briand mit gondol ugyanakkor álmatlanul és idegesen a földi rendről, vagy hogy egy gyermek lázzal kinlódik London valamelyik külvárosában, vagy ketten gyorsan megcsókolják még egyszer egymást egy városligeti padon, néhány ezer ember éhen hal Indiában vagy Kinában, egy hajó SOS jeleket ad le valamelyik földi oceánon — még azzal sem, hogy Pétery János majdnem öngyilkossági gondolatokkal küzködött az utolsó hetekben... Nyolcvan millió fényévnyi távolságban egy új világ született az emberiség számára — önmagának már vagy százbillió évvel ezelőtt megszületett — és egyik csillagának sem lesz az idők végtelenségében csillagásza, hogy a földet, beteg, éhező, elmerülő, szerelmes, öngyilkos embereinek hazáját felfedezze... Ó Arany!

Gyermekes és örök emberi gondolataiba elmerülve, szerette volna megölelni ezt az ismeretlen, csodát a felésőtétlő végtelenben, de csak egy kicsit, csak úgy szimbolikusan mozdította meg a karját az ablakon túlra. Lélek... a lelkem... a lelkünk szabadsága... örök nostalgija a végtelen felé — és örökös szenvedés a testben.

Gyuri felnevetett álmában és János visszafordult. Ilyenkor még gyermekesebb volt a fiu arca; mint ébren; valami szépet álmodhatik. Minden keserősége elmúlt iránta és pajkosságai iránt. — Testvér — gondolta meghatottan. — Mennyire nem hasonlítanak egymásra... mintha a család széttagozódása már az anyaméhben megkezdődne. Vagy az élet mossa el a hasonlóságokat, ez a szörnyű élet ma, mely nem tűr együvé tartozást, mindent megbont az emberek között, még a külső hasonlóságot is.

Közben megint hallotta az előszoba ajtajának nyílását, az apja lépteit. Talán ez hozta megint elő a kínzó gondolatok rohamát... Annál az asszonynál volt — és az anyja a szanatoriumban. Minden hó-

napban elő kell teremteni a pénzt, amit ráköltének és ő maga eddig nem keresett semmit. Közben érezte azt a fojtogató szemrehányást is önmaga ellen, hogy olyan régen nem látogatta meg az anyját. Valamikor minden héten elrohant, sőt mindennap kívánczozott utána, most hónapokig sem látja — ilyenkor hiába igyekszik megnyugtatni a lelkiismeretét, hogy ugysem segíthet — és mikor elmegy, legtöbbször a szájalom, a lelkiismeret furdalás viszi, csak abban a percben szereti, mikor ott van mellette. De milyen szeretet ez is! Eltépődött a lelki köldökszinór, csak a fájdalom, az önkinzás maradt. Látja, hogyan ül ott lehajtott fejjel, hangtalanul, ritkás ősz hajának szomorúságával és elfordítja fejét, ha azt mondják, hogy látogatója érkezett.

És mindig újra: miért? Az apja hűtlensége tette tönkre? Csak legalább ezt megtudhatná már egyszer... hogy legalább az apját szerethetné úgy mindig, mint egyes pillanatokban, vagy teljesen kiszakíthatná a szívéből. Egyik sem szeretheti úgy a testvérei közül, mert egyik sem szenved miatta, egyik sem itéli el.

Pétery, mikor hazajött, látta a világosságot az ajtó homályos ablakán át és gondolkodott, hogy bemerjen-e? Nyugtalanság bántotta megint ma reggel óta János miatt és végre benyitott. Gyuri megmozdult az ajtónyílásra, de nem ébredt fel. János meglepetten fordult meg, zavarba jött.

— Miért nem fekszel le már?

— Apa is elég későn jött haza. — Lehajtotta a fejét.

— Talán vártál rám? — Az apja hangja olyan gyöngéd volt, hogy János meglepetten nézett fel. Ha most beszélne vele...

— Ne-em, nem várok senkire, csak nem tudok aludni.

Egy pillanatig hallgattak. Mindketten zavarosan keresték azt az egy szót, de mindent szentimentálisnak vagy nyersnek éreztek. A másik pillanat már kinossá, a harmadik gyanakvó pillanattá változott

át. Az apa az utca sötétjébe nézett. Érezte, hogy a fia szinte másodpercenként felváltva közeledik és távolodik lelkileg — hangtalan szívdobogása a léleknek, kitárul és összehúzódik bizonytalanul, szenvedően. Miért? Titkos kétely, harag felelősségrevonás...? Egy utolsó megbántott »miért« döntött: — Oltsd el a villanyt. Jó éjszakát...

Jánosnak csak most jutott eszébe a Szegedyné üzenete. De most nem is lehetett volna arról sem beszélni, olyan csak ketten állottak egymással szemben, még az Arany neve sem állhatott közéjük.

Pétery felsóhajtott a szobájában. Milyen elhagyottnak érezte magát, mihelyt hazajön. A leánya ott van ugyan mellette levő szobában, de már bizonyosan alszik. Fiatal leány — és csak a takarékoskodás... ő nem volna ilyen soká hiába villany mellett ébren, mint a fia. Drága kis fiatal élet — vajon milyen lesz a sorsa? Elszakad-e tőle teljesen? Hiszen már is alig van együtt a családjával. A család! Milyen másnak gondolta, mikor megházasodott... persze azt az ideált még a régi világból hozta magával. Most — a legidősebb fia már teljesen elszakadt, az már magyar sem lesz, ha jó dolga van odakint. Gyuri még gyermek, csak jobban tanulna. De János a legnehezebb kérdés.

Kirakta zsebéből az apróságokat. Egy ezüst 'ceruzát is, melyet Paulától kapott még akkor mikor... mikor még csak úgy távolból szerették egymást. Ha nem volna ez a sok ostoba előítélet, ha idehozhatná Paulát feleségnek, anyának... Akarnák-e a gyermekei? János gyűlölné — sohasem beszélt róla, de azért Pétery egészen bizonyos volt benne, hogy gyűlölné. Szeret-e egyáltalában valakit?... Ez a megoldatlan nemi kérdés is a fiatalság életében olyan aggasztó. A leányok egyáltalában nem mehetnek férjhez, a fiuk nem házasodhatnak, ő nem hozhatja ide anyának, akár testvérnek a gyermekei közé, akit szeret... Legfeljebb ha a család egészen szétoszlanék. De legalább még minden reggel láthatja az Erzsí friss arcát, a Gyuri gamin nevetését és — igen

a Jani keserű mosolygását, mellyel jó reggelt mond. Elég hogy egy gyermeke idegen lesz örökre, elég, hogy felesége... De erre most nem akart gondolni, csak a gyermekekre.

Vajon eleget foglalkozik-e velük? Ez a hajszás élet a kenyér után és ez a... hiába, nem rendes családi élet. Paula mégis elvonja a gyerekek köréből. És a betegek is. Mig azokkal törődik talán nem is látja tisztán, hogy a fia is beteg... János természetellenesen otthonülő, mintha aszkéta akarna lenni. Ez is egészségtelen, képzelődés és álmok betegévé tesz. Különben mit tudja, talán van is valami viszonya... mintha a családi kötöttség, a vér szemérme még nehezebbé tenné, hogy közel férközzék a lelkükhöz. Valamikor sokat nevettek rajta, mikor egy kollégája maga választott ki orvosi vizsgálat után egy lányt a fiának állandó barátnőül. Hogyan sikerült, nem tudta, de talán nem is volt olyan ostoba próba... fene tudja, azért mégis van valami természetellenes benne.

Ez a kis káromkodás megkönnyítette. Megoldhatatlan kérdés...? És miért épen ma? Eddig is élt fiatalság, voltak kisebb-nagyobb komédiák és tragédiák, de nem lettek általános problémává. Miért más a ma? Mit csinálunk olyan nagy dolgot ma fiatalságból? Ezt is a háború hozta? Vagy megváltozott teljesen az emberi lélek? Szabadság, tánc, vak élvezethajhászat... aztán egyszerre csak ilyen különös eset — mert Jani eset...

Sokáig nem tudott elaludni.

IV.

Pétery a János figyelmeztetése után másnap délelőtt meglátogatta Szegedyéket. Mindíg meghatottság fogta el, egy kis öngunnyal enyhítve, valahányszor a még szép asszonnyal találkozott. Első szerelmüknek kedves emléke elburkoltan, némán, az idő prizmáján át szivárványossá válva, bent bujkált az első szavakban.

Most Szegedyné mindent elfelejtett az aggodalom mellett.

— Azért kértem ide Károly, hogy vizsgálja meg Aranyt; olyan ideges. Ő maga azt állítja, hogy jól érzi magát és nem akart elmenni.

— Tudja, hogy mindig szívesen jövök. Lássuk a betegünket.

Arany jött, szőkén, mosolyogva. Pétery ránézett, a leány nyugodtan viszonzta a tekintetét. Keresztleánya volt a doktornak ő nevezte el Aranyt is, hogy az anyjától megkülönböztessék. Nagyon szerette, idősebbik fiának Károlynak szánta, mielőtt az külföldre ment; azóta nem akart semmiféle tervet csinálni, az apák tervei sokkal inkább megbuknak a fiatalokon, mint régen a fiataloké az apákon.

Tréfásan kezdett a leánnyal beszélni és csak azután mondta, hogy vesse le a bluzát. Arany az anyja háta megett levő szekrény mellé ment és — Pétery felnézett. Arany még nem kezdett el vetkezni, csak állt mereven és az orvosra nézett, nézett valami szuggesztív komolysággal... vagy... feszült

rémültséggel...? Lassan felemelte a kezét és ujját az ajkára tette. Pétery, bármennyire bosszankodott utólag miatta, úgy látszik nem tudott orvoshoz illően uralkodni az arcán, mert Szegedyné meglepetten nézett rá, aztán hátrafordult a leánya felé, aki épen lehuzta bluzát. — Mi az? — kérdezte idegesen.

Pétery elmosolyodott: — Kicsit meglepett az Arany tartása. Nem szabad ilyen görbén állania, különben tornát rendelék. — Felállt, a leány hátára hajolt, elővette a stetoszkopot, mellére tette: — Mélyebben lélegzeni, most tartsa vissza...

Felemelkedett. Egy hang sem hallatszott. Szegedyné az izgalomtól reszketett, azután megmerevedett.

— Nincs semmi baj — mondta Pétery. — De nagyon vérszegény, ettől van az idegesség is. Jöjjön hozzám délután Arany, ha azt akarja, hogy pontosabban megvizsgáljam.

Arany nagyon sápadt volt, mikor felvette a ruháját.

— Na, csak nem ijed meg egy kis orvosi vizsgálatról? Különben mi újság? Csakugyan le akarja tenni a doktorátust? Addig semmit sem engedek meg, míg ideges. Sohasem voltam barátja a nők tanulásának, maga tudja Aranka, hogy a saját lányomnál is elleneztem. Most Erzsi szemrehányást tesz miatta, hogy mennyivel többre menne, ha egyetemet végzett volna. De mikor a gimnáziumból kijött, még mindig olyan elmaradt voltam, hogy azt hittem, majd szépen férjhez megy a maga rendjén.

Arany kiment és most kis likörös poharakkal jött vissza. Mikor letette a tálcát, összezörrentek a poharak.

— Majd én töltök — mondta Pétery és kivette az üveget az Arany kezéből. A leány ránézett, még mindig mosolyogva. Mosolygása vékony fátyol volt az arcán.

— Jani itt volt tegnap — mondta kedvesen. — Azt találom ő is ideges egy kicsit.

— Egy kicsit! Az több mint idegesség. Mindíg tulságosan komoly és nehéz természete volt.

— Ó dehogy — szólt közbe Szegedyné. — Én nagyon szeretem Janit épen a komolysága miatt. Olyan ritka a mai világban a lelkiismeretes ember.

— Úgy látszik azért, mert ma nincs rá szükség. Janinak a reformáció korában kellett volna élni; bármelyik oldalon el tudom képzelni fanatikus, itélkező szellemmel és mégis mindig kételkedően.

— Mi igazán nem ilyennek ismerjük, úgy-e Arany? Csak azt szeretné, ha az emberek jobbak, becsületesek lennének.

— Tökéletes embereket kíván épen a mai világban. Önmagával is elégedetlen, szörnyen bántja, hogy nem tud álláshoz jutni, de arra büszke, hogy kilincseljen... félek, hogy világéletében szerencsétlen lesz. Egy jókedvű, okos asszony kigyógyíthatná...

— Egy pillanatig Aranyra nézett, de valami kis »nem« tolakodott a gondolatai közé. — És mikor házasodhatik meg ma egy fiatalember?

— Az Isten majd elintézi mindent a legjobban.

— Bizzunk benne. — Pétery felállt.

— Mindíg úgy siet, — marasztotta Szegedyné.

— Arany ma délután hat óra tájban jöjjön el. Akkor már kevés számú pácienseim miatt nem kell várakoznia.

Délután fél hatkor, mikor Arany belépett, még két beteg várakozott a doktornál. De épen akkor jött ki egy férfi és az egyik asszony felállt. Pétery intett Arany felé. Félt, hogy nem fog eljönni. Az a délelőtti mozdulat kétkedő aggodalmakkal kinozta, de most mikor meglátta, egyszerre meg volt győződve, hogy tévedett vagy véletlen volt az egész.

Arany nyugodtan ült a karosszékekben. Felvette a fürdők hirdetéseit; fenyvesek, szállodák, tavak, sielők... Olyan mindegy. Nem gondolkozott. Eleget gondolkozott azóta, hogy mit fog mondani, vagy semmit sem, vagy hogyan és mit felel a másik. Most mindezt elfelejtette. Ült és várt és csak várt. Egységes, céltalan, gondolattalan feszültség volt ez a várás

mindenre, ami következni fog attól a perctől fogva, mikor belép, az utolsóig. Talán a legutolsóig.

A beteg kijött és az egy ember is felállt. Arany csak most vette észre, hogy egész idő alatt mennyit köhögött, most is köhög. Összeszorította a fogát. Gyűlölte ezt az embert aki olyan boldog, hogy csak köhög. Bárcsak halálos beteg volna és ne jöhetne ki soká — soká... szegény...

— Nos Arany? — szólalt meg Pétery, mikor az utolsó beteg is elment. Arany belépett és az ajtónál megállt. Vastag függöny lógott a párnázott ajtó előtt és ott maradt állva, mozdulatlanul, azzal a fátyolmosollyal az arcán.

— Jöjjön Arany, üljön le ide mellém a pam-lagra. Hát mi baj? Mi mondanivalója van?

Arany lassan a keresztapja kezébe csusztatta a kezét. Az rátette a másik kezét is. — Uristen — gondolta — talán csak nem... hiszen az lehetetlen... — Előrehajolva nézett a leány szemébe. — Nos hát beszéljen Arany!

Arany még mindig hallgatott, csak a fejét hajtotta jobban le.

— Arany, én félek, hogy maga valami súlyos mondanivalóval jött hozzám. Igaz? Szóljon már...

— Súlyos... igen... — Halk rekedt hang, nem az Arany hangja. Egy percnyi hallgatás.

— Ne féljen Arany... Nem tud beszélni? Hát én kérdezek, maga csak intsen. És ne vegye rossz néven, ha furcsákat kérdezek, maga az oka, — igyekezett könnyedebbre fordítani a beszédet. — Nos... szerelem?

Arany felnézett rá, fátyolos szemmel, kifejezés nélkül. Pétery most már érezte, hogy tovább kérdezhet; bensőleg megrendülve, a végzet komolyságával folytatta: — Viszony?

A szőke fej lejjebb hanyatlott.

— Gyermekek...?

Arany újra felnézett és igent intett. Többször egymásután intett, szőke rövid haja előrehullott az

arcába. És hogy az orvos nem felelt azonnal, a másik kezét is a nagy férfikézbe csusztatta.

Pétery nagyot lélezett. Igyekezett nyugodtan beszélni, csak orvos akart lenni. És alig bírta a szavakat kimondani: — Ez... ha különben jól érzi magát... ez nem olyan nagy baj... Ezen minél előbb segíteni kell.

— Úgy-e segít rajtam? Úgy-e tud segíteni?

— Én? Én nem, — mondta az orvos komolyan.
— Hanem az a gazember. Minél előbb meg kell esküdni.

— Az a... gazember nincs itt.

— Hát vissza fog jönni. Tud róla... a maga állapotáról?

— Semmit sem tud.

— De miért nem? Az Istenért Arany!

— Nem akartam megzavarni vele. Olyan boldog volt... egy amerikai ösztöndíjat kapott, különben is megmondta sokszor, hogy még soká nem házasodhatik. — Most már egészen folyékonyan beszélt. — Mindíg azt mondta, hogy nem lehet gyermek, bizonyosak voltunk benne, hogy nem lehet... őt is nagyon megzavarta volna...

— Milyen vékony, tört hangon beszél, milyen egyhanguan mondja el az egész tragédiáját, — gondolta Pétery közben.

— Megzavarta volna! Ó örök asszonyi önfeláldozás. És az nem nagyobb baj, hogy magát zavarta meg?

— Nem is tudom, hogy volt... eleinte magam sem hittem, aztán elhalasztottam, aztán már annyira készült utazni... aztán elment...

— Tudja, hogy most hol van?

— Nem. — Sötét hangsúly volt az egytagú szóban. Sötét súlyos szó, nem volt fellebezés ellene.

— Arany nem akarok szemrehányást tenni, de...

— Tudom, tudom. Mindent tudok, amit mondani akarna. Én is eleget mondtam magamnak.

— Nem eleget Arany.

— Most már ugyanis mindegy. Ugy-e most már belátja...

— Én? Mit lássak én be?

— Hogy segítenie kell rajtam. Kell, kell! — Ez már nem a mosolygó szőke Arany volt, aki beszélt. Az asszony, a kétségbeesett asszony nézett az orvossal szembe.

— Nagyon jól tudja, hogy nem tehetek semmit. Maga egészséges asszony, és szépen megszüli a gyermekét és...

— Nagyon jól tudja, hogy ez lehetetlen! Még anya — még ő talán keresztül élné miattam, de apa... mit képzelsz, apa!

— Kedves Aranka, ezt előbb kellett volna meg gondolni. — Felállt és járkálni kezdett. — Maguk szép teóriákat állítanak fel a szabad szerelemről, a nagyszerű fejlődésről, amely a nőt egyenlővé teszi a férfival — a férfi természetesen csak örülhet ennek a teóriának... de a természet nem teoretizál. Azután a felelősséget egyik sem akarja viselni. Szerencsétlenségre a természet a nőtől követeli meg a felelősséget, amely elől a férfi — Amerikába utazhat. Itt úgy látszik megszűnik a híres egyenlőség.

— Arany felállt. — Ha maga is csak prédikálni tud, — mondta és hangja, arca megkeményedett, — akkor nem jöttem volna el. De... csak azt ne képzelje, hogy én valami számár, elcsábított leány vagyok. Nagyon megrendített a dolog, nem tagadom. Ha anyát látom... nem is jó beszélni róla. De én tudom, hogy jogom van a gyermekemtől megszabadulni, nem az egyenlőség, hanem a saját egyéniségem nevében. A testem az enyém. Senki sem kötelezhet arra, hogy... szüljek. Nem akarom és nem akarom!

— Akkor forduljon máshoz Arany.

Egy percig szemben álltak egymással, mint két ellenség. Pétery nem akarta, nem mertte ebben a percben elhinni, hogy ez csakugyan Arany, aki keserű, gyűlölködő arccal, ostoba, könyvekből tanult jelszavakat dobál felé. Arany valahol a Váci utcai

lakásban otthon nevet és az orrocskáját puderezi, mert a korzóra készül. Hiszen még azt is alig tudta elképzelni, hogy ott ül az egyetemen vagy vastag könyvekből tanul... És ez mégis Arany, egy tragédiával a testében és a lelkében — és az ő segítségét kéri.

Aranyt jobban kimerítette ez a percnyi ellenséges hangulat, mint előbb a vita. Fáradtan ült vissza a pamlagra.

— Nézzen ide kis lányom, — kezdte az orvos más hangon és meghatottan. — Maga nagyon jól tudja, mit kíván tőlem. Ugy-e belátja, hogy nem tehetem meg. Higyje el, nem lesz olyan szörnyű nagy szerencsétlenség — ez a gyermek... egy kedves kis... — Elakadt a szava. Arankára, az anyjára gondolt, ó hogyan fogja átélni az a szegény asszony...

Arany hallgatott, összeszorította a száját. Tudott ez a száj valaha mosolyogni?

— Még nagyobb baj is történhetett volna, — folytatta az orvos bizonytalan vigasztaló hangon. Arany felnézett, a harag csodálkozásba ment át az arcán, egy újabb álarc. — Igen, volt már olyan eset is, hogy épen olyan jó családból való leány, mint maga — a nagyanyja nevelte, kényeztette... és egy szörnyű betegséget kapott — ő a maguk elvei — olyan betegséget, melyből sohasem fog kigyógyulni teljesen. És ezt el kellett titkolni a szerencsétlen öreg asszony előtt.

— És eltitkolta? Akkor értem is megteheti.

Pétery megint elkezdett sétálni. Küzdött a haraggal és szájalma, a kötelesség és meghatottság között. A leány nézett és várt. Nézte lehajtott őszülő fejét, fehér kabátjában kissé előre görbülő hátát és arra gondolt, mikor még cukrott hordott neki. Ez a férfi képviselte ebben a pillanatban a többit, a hatalmat, a törvényt, a társadalmat, a zsarnokságot a nő ellen, a tehetetlennel szemben. Az egyetlen ember, aki megmenthetné és ostoba törvényes akadályok miatt, melyeket szintén férfiak csináltak, ko-

nokul ellensége, meg akarja ölni. Mert inkább meghal... Megborzongott és felkiáltott; milyen más volt a hangja megint, követelő, rekedtes, keserű.

— Mondjon egy olyan asszonyt, akihez elmehetek. Vannak olyan asszonyok, akik nem a férfiak pártjához tartoznak, a férfiakéhoz, akiktől nyugodtan meghalhatunk.

— Nem mondok senkit Arany.

— Akkor meg kell hálnom. — Kisgyerekes lemondó hang volt ez most, halkan, megadóan folytatódott: — Inkább meghalok. — Lehajtotta a fejét a pamlagra és halkan sirni kezdett... elfojtott sirás a halál szörnyűségével szemben. Pétery mellé állt. Nem ez nem a hiszteriás asszony sikoltozó zokogása, nem a harcoss asszony dühös kitörése, nem a meghatni akarás exhibíciós színjátéka. Egy kis leány, egy szerencsétlen gyermek elfojtott megadó sirása, lassú sűrű, egyforma, csendes sirás a szörnyű sorssal szemben...

Pétery engedte, hogy kisírja magát, felemelte a leány fejét és azt mondta: — Hát jó, Arany.

És azután már csak orvos volt.

V.

Pétery telefonon taxit rendelt.

— Van nála egy kis puder, Arany? Nagyon lát-szik még a sírás az arcán. — Egy köny megint legördült. — Most már nyugalom kis lányom. Szedje össze magát. Én addig kimegyek.

Arany olyan kimerült volt, hogy nem gondolkozott. Gépiesen huzgálta arcán a puderes bőrdarabot, egy kis ruzst szedett elő. Olyan kimerült volt, hogy sem fájdalmat, sem szabadulást nem érzett. Nézte az arcát az ezüst doboz tükrében, figyelmesen, de odagondolás nélkül, mint mindig. Csak egy kis test volt, mely pihenni akart, pihenni, olyan tudatlan szervi akarattal, hogy minden lelki akarat elhomósolyult mellette.

Pétery bejött. — Na most már hazamegyünk. Bátorság. Semmire se gondoljon. Most már mi ketten vagyunk.

A kocsiban nem beszéltek. Arany fáradtan hajtotta fejét az orvos vállához, azután is engedte, hogy támogassa, míg a lépcsőn felmentek. Az ajtó előtt összeresztett és kérdően nézett fel Péteryre.

— Nyugalom. Ne sokat beszéljen. Le fog feküdni. Anyával én beszélek. Csak nyugalom.

Nyílt az ajtó. Szegedyné várta őket.

— Képzelve, ez a kis leány elájult nálam. Valódi hamisítatlan ájulás. Most mindjárt le fog feküdni és míg én meg nem engedem, nem kelhet fel.

Szegedyné nem felelt, be akart menni a leányával a szobába.

— Nem mama, ne hagyd itt Károly bácsit. Magam is le tudok feküdni. — Már megint magára vette az arca azt a kis fátyol mosolyt. Azután bement.

— Mi történt? — kérdezte az anyja az orvostól.

— Majd megbeszéljük odabent. Nincs komoly baj, de az idegei rossz állapotban vannak.

Már bent voltak a szobában. Szegedyné megállt az orvossal szemben. Egy parányit megbiccen-tette a fejét, kétszer-háromszor egymásután.

— Mi ez? — gondolta Pétery.

Az asszony csak nézett rá, szemében nagy könny-csepp, mely nem gördült ki. A haja... de hiszen őszül, a szókék kopottas őszülésével. Most megszólalt: — Tudom.

Az orvos lehajtotta a fejét. Mit mondjon? — Legyen nyugodt Aranka, olyan fiatal leányos ide-gesség.

Szegedyné leült. Nyugodtabbnak látszott. — Mi-nek fárasztja magát? Nem látja, hogy tudom? Ott álltam az ablaknál, mikor kiszáltak a kocsiból és abban a percben már tudtam. Valahogy mintha már régen tudnám... és mégsem... Kellett hogy tudjam, különben nem izgatódtam volna annyira és nem tudtam volna most meg igazán, amint megláttam magukat. Eddig talán csak letagadtam magam előtt, hogy tudom. — Hosszadalmasan, csódálkozva be-széli, mintha saját magának akarná megmagyarázni, hogyan lehetett... Lehajtott fejjel ült, valami cérna-szál volt a kezében, azt huzogatta, tekergette.

— Ha igazán tudja, azt még jobban is szeretem. De mondja meg Aranynak is. Nagy megkönnyebbü-lés lesz mindkettőjüknek, ha nem kell egymás előtt titkolózni.

— Tudom... és mégis lehetetlen...

Az orvostól kitört az elkeseredés. Szegény Arany, szegény kis leány, gyermek ma is és hogy ez meg-történhetett...

— Miért nem vigyázott jobban rá? — mondta halkan, szinte restelve a szemrehányást.

— Vigyázni! — Egyszerre kigördült az asszony szeméből az a nagy könnycsepp. — Vigyázni! — és felnevetett, majdnem szinpadiasan. — Hát tudtam én merre van a leányom? Egyetemen, szemináriumban, színházban, kiránduláson... Mi nem tehetjük magunkat és leányainkat neveltségessé azzal, hogy kisérgessük. Ma...! Jártak ide néha hosszú hajú, kopott ruhás ifjak, a mi társaságunkból is jártak fiatal emberek, de minden a szokott társasági formák között ment, már amint az ma szokás. Igaz, hogy Aranyt elkényeztettük; egyetlen volt és talán nem ismerte úgy az embereket, mint az önálló élethez szükséges lett volna.

Felsőhajtott, megtörölte a szemét. — Aztán meg a bizalom sem olyan mint régen volt. Zárkóztak, csak maguknak élnek, de van-e elég lelki erő bennük, vagy van-e vallásosság? Nem is tudom, mi kellene ehhez a mai önállósághoz. Az a sok furcsa modern beszéd is megtevesztheti őket. Nem kívántam volna én, hogy mint ócska német regényekben, a leányom a vállamra borulva suttogja: »Anyám, én szeretek,« de valami megsejtést... Hiszen így, ha nem értjük a mai fiataltságot, ők maguk az okai.

— Ebben igaza van, — szólt közbe Pétery, aki eddig nem akarta megzavarni a panaszkodást: érezte, hogy szüksége van szegény asszonynak rá. De most a saját kétségeibe kapcsolódott a gondolat. — Igaza van és ezen az apák sem tudnak segíteni, ezen a lelki elszakadáson a családtól.

— Aztán meg — ehhez maga mint orvos jobban ért... — Szegedyné egy pillanatig megakadt, újra lehajtotta a fejét és furcsa kis öregasszonyos restelkedéssel folytatta: — Tudja ma a lányoknál is arról beszélnek, hogy természet, meg vér, meg erotikus... Én szégyeltem volna a leányommal összeköttetésben ilyen szavakra gondolni, mert régen... különben mindegy, hogy mi volt régen. Pedig talán jobb lett volna erről az oldalról is megismerni a természetét.

Hiszen a mindennapi életben is egy kicsit szélsőséges és talán... érzéki természet... — Alig tudta kimondani és elpirult.

Pétery megfogta az Aranka kezét: — Nem kell ahhoz valami különös érzékiség. Talán az az igaz, hogy tulságosan sok az alkalom. — Hallgattak. — Nem sejti ki lehetett?

— Nem. Senkivel sem volt szívesebb az ismerősök közül, mint a többiekkel. Még Janival volt a legszívesebben, de az meg olyan gyerekkori barátságoknak látszott.

— Janival...? — Az orvos elképedve nézett fel.

— Lehetetlen, — kinlódott magában. De nem ezt mondta volna Aranyra is, ha csak hallomásból tudja meg az esetét?

— Arany azt mondta, hogy az a gazember Amerikába ment ösztöndíjjal. Tehát valaki a fiatal tanulótársai közül lehet.

— Nem tudom egyik fiuról sem. Bizonyosan nem is ismertem... Ó Istenem, hiszen most már ugyis mindegy — mindegy már minden. De mennyit szenvedhetett szegényke... szótlánul, mosolyogva... ez a legszörnyűbb!

— Most menjen hozzá, most már tul van mindenben. Érti ugy-e? És beszéljen úgy vele, mint aki mindent tud. És... nincs miért megbocsátani. Mondja meg neki, hogy én... én épen úgy szeretem, mint régen.

És Aranka, a régi kedves ideál, lehajolt és megcsókolta az orvos kezét. A másik percben az ajtónál volt és kiment.

VI.

Aznap este Pétery otthon maradt és szinte restelte magát, hogy mennyire örülnek a gyermekei. Hát mégis lehet családiában együtt lenni! De vacsora után Gyurit telefonon felhívta egy barátja, hogy valami számtani dolgot kellene megoldani. Pétery egyszerre elvesztette biztonságát és jókedvét. Mikor Gyuri kiment, egyszerre tudatosan meglátta, hogy már nem gyermek. Arra is gondolt, hogy ez bizony nem aszkéta természet, mindig szerette az élet legjobb oldalát választani, elmúlt tizenhét éves, egészséges, szinte természetes volna, ha nem számtani feladványt megoldani menne el. De meg lehet ezt kérdezni...? Elfelejtette vagy sohasem tudta az apai méltóságot a barátival összeegyeztetni.

Öt perc múlva Erzsit hívták a telefonhoz.

— Moziba? Hogyne... Tíz órakor?... Hol találkozunk?... Jó lesz!

Péterynek egyszerre az Aranka mondása jutott az eszébe: »Vigyázzni! Hát tudtam én hol van a lányom«? És ő maga tudja? Most elmegy moziba. Kivel jön haza? Haza jön-e? Félelem szorította össze a szívét; nem tudott a hangján uralkodni, mikor megkérdezte: — Nem lesz nagyon későn?

— Későn? — Erzsébet csodálkozva nézett rá. — Mindíg a tíz órai előadásra szoktunk menni, a legtöbb lánynak nincs máskor ideje, a fiuk meg egyáltalában nem jöhetnek korábban. Vargáékkal megyek

— tette hozzá, mert az apja tekintetében észrevett valamit, ami kissé bántotta.

— Mit szólnál hozzá, ha én is veled mennék? — kérdezte, de nem nézett a leányára, mintha árulás volna a megbízhatósága ellen ez a kérdés.

— Velünk jönne apa? Hisz ez remek! Ojjé, akkor azonnal felhívom Nusit újra, hogy egy jeggyel többet rendeljen. Chaplin lesz, a City lights, azt mondják gyönyörű. De igazán eljön?

— Igazán. — Pétery maga is érezte a hangján, mennyire megkönnyebült. Így nem lehet tetetni...

Erzsébet már beszélt is a telefonba. Pétery fe»szülten hallgatta, nem fedez-e fel valami összejátszást a szavaiban, valami előre kitervelt hangsúlyt. Megvetette magát miatta, szégyelte a leánya előtt — de hiába...

— Igen, igen... apa is jön — úgy-e nagyszerű! Nagyon muris lesz. — Erzsébet letette a kagylót.

— Furcsa stílusotok van, — nevetett Pétery megkönnyebbülten. — Mi az a muris?

— Nagyon kifejező szó, nem találja apa? Mindenki használja, a kedvence Arany is szokta mondani.

Arany! Visszaesett a sötétségbe. Összeszorította a fogát. Nem, nem megy sehova, menjen magában a leánya; lehet valamit előrelátni, megakadályozni? Most vele megy, most nem hazudott, talán örül is — holnap... holnapután... Mikor még anya mellett is megtörténhetik.

Erzsébet tovább beszélt, nem vett észre semmit. — Igaz, Jani mondta, hogy Arany beteg. Csak nincs valami komolyabb baja?

Pétery nehezen nyitotta szét a fogsorát, közben véletlenül Janira pillantott. Meglepte valami az arcán — mosoly vagy csak sugárzás, csak a fiatal-ságnak a csilláma? Nem tudott zavartalanul örülni a felfedezésén... A Jani arcán boldogság — az Arany neve... ha csakugyan a saját fiáról mondta volna, hogy gazember... Lehetetlen. Ez a tekintet

tiszta és nyílt. Zavarában hirtelen elfordult. Nem is felelt mindjárt a kinos hazudozás, kétség és öröm közé szorítva.

— Csak nincs valami komoly baja? — kérdezte Erzsébet újra aggodalmasabban.

— Szó sincs róla, muló dolog az egész. — Felállt. Félt, hogy megfigyelhetik az arcát. János boldogan sóhajtott fel. Szerette volna megcsókolni Erzsit ezért a kérdésért, melyet egész este nem tudott kimondani.

— Na én megyek, veszek magamra valamit és majd beszólok apának.

— És te Jani? Nem volna kedved velünk jönni? — kérdezte Pétery.

— Jani! Moziba! Azt nem engedi meg a méltósága. Meg nagyon erkölcstelennek is tartaná. — Ezzel Erzsébet kifutott a szobából, nehogy a Jani válaszát meghallja. De János csak mosolygott és az apja tekintetére felelt: — Olyan hiábavaló időtöltésnek tartom, nem egészen művészet és nem egészen játék. Olyan hibrid valami, mint ma az embereknek a lelke.

— Pedig azt hittem, hogy ma este jobb kedvű vagy. Elárult az arcod.

— Örülök, hogy apa elmegy Erzsivel. Sokat van idegenek között és én... a testvér soha sem kellemes a társaságban, ha nincs más érdeke, mint a huga.

— Dehát miért nincs, Jani? Ha többet járnál társaságba nagyon egészséges volna.

— Nem szeretem a társaságot. Nekem mindig az egy ember fontos, csak az kell.

— Még sincs sem barátod, sem barátnőd.

— Barátnőm? kétértelmű, apa!

— Nem bánom én akármelyik értelemben veszed, — nevetett Pétery. Csakhogy egyszer nem világfájdalomba merülve látja a fiát.

— Nekem apa, csak egy barátnőm lehet, akit feleségül fogok venni.

— Olyan határozotlan beszélsz, mintha már ki is választottad volna.

— Igen, kiválasztottam. De most még ne kérdezze.

Elhallgattak. Péteryn megint erőt vett a félelem. Ez a fiú tapasztalatlan, különösen erotikusan tapasztalatlan. Vajon nem bolondította el valami szép, haszontalan, romlott teremtés? Vagy valaki olyan, aki a családba nem illik?... Családba — mintha még volna olyan család, mint régen. Legfeljebb Erzszi bosszankodhatnék, ha társaságban lehetetlen alak lenne a sógornéja.

Nyugtalanul kezdett sétálni a szobában, odább tolta a székeket, míg agya szinte magától alakította ki logikus rendben, a megszokott pontossággal gondolatait: Család... hol van az már! Az, ami a családokat nemcsak vérbelileg kötötte, ami a házasságokat szabályozta, hasonló tradíció, vallás, műveltség, világnézet, társadalmi helyzet, hol van az már a fiatalság választásánál. Legfeljebb a vagyonnal törődnek még az okos apák, vagy még okosabb fiúk. Vagy a szépségtől szédülnek el, a sex appeal hálójába akadnak... Utálatos szó, durván kifejező. És fiatal leányok használják, nem veszik észre, hogy úgy beszélnek, mint ha nyílt orvosi kifejezéseket használnának a szerelem fátyolos titkaira.

— Nagyon elgondolkozott apa.

— Csak azt szeretném, ha a választottad... hogyan is mondjam, hogy esetleg meg ne bántsalak — a mi fajtánkból és köreinkből való lenne. Természetesen ezzel nem akarlag befolyásolni...

— Nyugodt lehet apa.

Erzszi jött be.

— Milyen bájos ebben a kis oldalt felhajtott kalapban. Vajon honnan van annyi pénze, hogy ilyen jól öltözködjék? — Péteryt újra megfogta a kétkedés. Tőle sohasem kér, saját jövedelme van, ez is megbontja a családi egységet, függetlenít és ezzel eltávolít... Mikor már az ajtónál voltak, visszavolt Janinak: — Egyedül maradsz itthon? Miért nem mégy el valahová?

— Egy kicsit sétálni fogok.

János elgondolkozva nézett az apja után. Mi történt ma vele? Eddig sohasem vette észre, hogy csaknem mindig egyedül marad itthon este? És milyen intim kérdéseket vet fel. Ő pedig úgy válaszol, mintha természetes és megszokott volna köztük ez a bizalmas hang. Milyen különös este...

Sietett az utcán, hogy minél hamarabb kiérjen az emberek közül. Sok sétáló volt még későn is a meleg tavaszi éjszakában, karonfogva mentek sorban fiuk-leányok és nevetgéltek... Tulságosan sokat nevet ez a mai fiatalság. Arany azért olyan csodálatos, mert mosolyog és nem nevet. Csak tegnap... milyen különös volt, mintha meg akarta volna rémíteni vagy... vagy próbára tenni a szerelmét.

— Az én szerelmemet... Talán nem is tud róla...

Már elvesztette a körülötte tolongó emberek megérzését, magában volt, csak a gondolataival. Ősztön vezette, hogy bele ne botolják minduntalan valakibe, kitért, előresietett vagy lassított anélkül, hogy tudná. Már Budán volt a Dunaparton, ott is tovább sietett. Itt nem kellett kerülgetni, testét nem nyügnek, kellemes súlynak érezte, mely maga segíti tovább; anélkül talán elrepült volna. A Duna, a csillagok... Ma mások voltak, mint tegnap; nem nyomtatott betűk útján szólt hozzá a végtelenség, saját magából áradt ki ez az érzése is és ez is szerelem volt. Aranyról beszélt minden, a leány volt az egész világ, a Duna csobogása az ő hangja, a csillagok az ő szeme, a tavaszi szél az ő lehelete, a meleg az ő életmelege és a saját lelke egyetlen tiszta vágy, saját teste ennek a vágnak boldog hordozója. Eszébe se jutott, hogy gondolattá sem vált érzéseit bírálja; hogy olyan szavakat keressen hozzájuk, amelyet eddig még soha sem hallott. Átengedte magát az érzéseinek.

Nem, eddig még soha sem érezte, hogy ilyen mélyen szereti. A tegnapi beszélgetés, melyben mióta érett ember, először érezte a másikkal ezt a szerelmet, mintha felszabadította volna érzését a be-

zártságból. Ó maga sem tudta eddig, hogy így lehet szeretni, hogy ilyen boldogság szeretni. Mindenkit jobban szeret azóta, az apját is... Milyen különös, hogy épen az Arany anyja volt az első szerelme... milyen kedves lehetett mint gimnazista és milyen szép a vérszerinti sorsok egysége; amit az apja nem érhetett el, ami nála csökevény maradt, a fiában lesz beteljesülés. Egy új család, egy igazi család...

Már kevesebb a járókelő. A budai parton, a műgyetemen túl csak itt-ott ül egy ember vagy egy pár a padokon. Csak tovább ameddig lehet. Csend... csend. Megállt és nézte a vizet. A lámpák visszacsillogásának sora olyan reszketve kapaszkodik a víz gyürődéseibe, mint — az én vágyam a boldogságba. Reszketve hull, csuszik a mélybe, mindig mélyebbre lent, fénylegyezője keskenyedik, belehalványodik a végtelen mélység sötétségbe... nem is látszik, hol vész el, hol reszket még mindig az utolsó fényszikra...

Hirtelen megborzongott, de csak egy pillanatra. Tekintete újra a tulsó parton tévelygett — a tulsó parton meseváros, tündérkiránynő palotáinak kivilágított ablakai... és még meg kell birkóznia a sárkánnyal... ó ilyen távoli mese volna a beteljesedés?... Egy pillanatra lehunyta a szemét s mire felnyitotta a dunapart házai álltak odaát, a sötétből kikiváncozó házak, a lámpasor. A szépség szeretetét fizikai átéléssel érezte — szeretett mindent, a hid lámpáinak hajló vonalát, a víz halk zugását a feketeségben, a házak ablakait, a tetők, kupolák elmosódott tömegét, az eget fenn apró felhőivel, lent a kavicsot a lába alatt... Megzörren, mintha szólni akarna hozzá... Megzörren, zörög tovább, — ez idegen lépés. Felnézett, kedvetlenül, hogy megzavarták és nem messze egy férfit látott közeledni, lassan, nagyon magába merülten.

— Olyan ismerős — gondolta — csak nem Bónis Imre? — Gyorsan leült egy közeli padra, hogy ne találkozzanak. Nem nagyon szerette ezt az embert.

Olyan társaságbeli »jelenség« volt, elegáns szép férfi, asszonyok kedvence. De ő sohasem érezte jól magát vele. Nem értette a józanságnak, érzelmességnek, cinizmusnak ezt a keverékét, amit mások olyan érdekesnek találtak. Nincs is rá semmi szükség, hogy most találkozzanak, elég távoli ismerős, jóval idősebb, házas ember, szép asszony férje... Vajon volt valaha igazán szerelmes? — kérdezte lelkében; saját érzéseivel eltelve más lélekben is a magáénak a visszhangját kereste. — Milyen elmerülten jön, sohasem láttam ilyennek; csökönösen a földre néz, nem fogja észrevenni, hogy itt ülök...

János abban a pillanatban elfelejtette, hogy mit kívánt az elébb, érthetetlen részvét fogta el, felállt és megszólította a szembejövőt: — Imre!

Az felhökken, egy pillanati bámult, álomból ébredten. — Jani! Na erre legkevésbé gondoltam, hogy veled találkozom.

— Ha magad akarsz maradni, csak menjünk tovább, mindegyik a maga útján.

Imre mintha egy pillanatig gondolkozott volna, de eszébe jutott, hogy talán épen ez az ember adhat egy kérdésre választ és a János vállára tette a kezét. — Hát erre szoktál sétálni? Azért nem lát az ember sehol sem! Hol bujkálsz? Nagy gyanum van, hogy valami szép asszony nem enged sehova... de akkor meg mit jársz itt a sötét Dunaparton egyedül, mint valami álmjáró?

— Ezt én sokkal több joggal kérdezhetném tőled, mert téged igazán csak társaságban lehet különben látni.

— Hagyd el... az ember attól is megundorodik néha.

— De hát akkor miért nem változtatsz az életmódodon egészen?

— Tudom is én. Mit csináljak este? A feleségem mindig menni akar, a pénzét ő hozta, én nem is szólhatok. Magamban üljek otthon? Hiszen ha gyerek volna, akivel eljátszhatnám... Jani, csak pén-

zes lányt ne végy feleségül soha, mert rabszolgája leszel a pénzének.

— Hozzám nem is jönne. De te magad is elég jól kereshetsz, nem szükséges, hogy az asszonynak engedelmeskedjél, ha nem akarsz.

— Épen az a baj, hogy én is akarom, vagyis, hogy más semmit sem akarok. Annyit legalább ki-harcoltam, hogy mostanában már nem megyek minden-hova vele, ahova menni akar.

— De hiszen — bocsáss meg, ha indiszkrét vagyok — azt hittem, hogy a ti házasságotok nagyon boldog, vagy legalább is jó házasság.

— Nem is rossz, csak épen nem sokat tö-rődünk egymással, már úgy komolyabb szempontból. Nem szoktunk verekedni, de nem is beszélünk más-ról, mint amiről muszáj.

— Miért nem kísérled meg lekötni, vissza-tartani...

Bónis vállat vont. — Minek? Azt hiszem nem csal meg, amit magamról nem mondhatok el...

János megtorpant. — Imre, miket beszélsz te itt nekem?

Imre elnevette magát, nem valami vidáman. Maga is zavarba jött a nyíltsága felett... de csak felej-teni, felejtetni a szavakkal. János igyekezett az arcába nézni. Szó nélkül állottak egy ideig, aztán Imre tovább indult. — Furcsa, — kezdte újra — mi nem is voltunk olyan nagy barátságban... nem csodá-lom, ha megdöbbsz, mikor ilyen nyíltan beszélek. De néha jól esik. Ha az ember egyszer-egyszer el-mondhatná azt a sok mindent, amit rejteget, talán tisztábbá válnék, becsületesebbé. Tulságosan sok itt a hallgatás.

János a saját elhallgatott kérdéseire gondolt és észre sem vette, hogy a másik válaszra, talán biz-tatásra vár. Imre szólalt meg újra: — Az ember csak akkor jön rá, hogy milyen jó volna beszélni, ha így éjszaka igazán magában van és körülötte minden hallgat. Szeretne úgy belekiabálni a sötétbe, mint Midas király borbélyja a földbe, azzal a különb-

séggel, hogy a titok az volna: gazember vagyok. Nincs férfi, aki ki ne kiabálhatná...

— Ha ezt valaki felismeri, már segíthet is rajta.

— Igen, ezek a ti morális mondásaitok... Pedig semmin sem lehet segíteni. Amit elkövettünk, annak nincs jóvátétele. Az megtörtént bennünk is a másikban is. Megbocsátunk, vezeklünk, amit akarsz, mégis megtörtént.

— Ez minden etikát lehetetlenné tenne. Ezzel a legszebb, legemberibb érzések hiábavalóságát akarád bizonyítani.

Bónis kezét a János karjára tette. Olyan közel hajolt hozzá, hogy a másik még a félhomályban is látta szenvedő, szinte eltorzuló arcát. — Barátom, ez mind csak vigasztalás. Minden tett önmagában áll, a rossz a jó mellett, mindegyik külön vonja maga után következményeit az egész életen át, de sehol sem találkoznak, hogy egymást megsemmisítsék. Mindegyik folytatja önmagát, vonja magával az apróbb-nagyobb, tőlünk független események karavánját — egy fonálon függő végtelen sort, mely abból az egyetlen tettből szakadt ki és bomlik, gombolyodik le tovább- tovább... Hova kapcsolod itt be a megbánást, a megbocsájtást, melyik ponton képezed, hogy az elszakíthatatlan sorsfolyamatot egy közbevetett más érzés vagy tett eltéphetné?

— Nincs igazad! Nem lehet igazad! Hányszor követünk el akaratunk ellenére, tudattalanul valamit... hiszen akkor pokol volna az egész élet!

— Hát tudod ezt a kis poklot alig enyhíti valami... Ha Isten művészi alkotást akart csinálni, mikor a világot megteremtette, a siker ugyancsak elmaradt. A publikum szívesen kifütyülné a darabot vagy ott hagyná, ha lehetne. Csak az a baj, hogy akaratán kívül kell megjelennie az előadáson, színész és néző egyszerre s a keserves belépti díjat is utólag fizeti meg... Csak azt szeretném tudni, hogy van-e legalább Neki művészi öröme az alkotásából?

János nagyot lélegzett és kicsit elnézően mondta: — Tudod, hogy úgy beszélsz — ne haragudjál érte

— mint egy mult századbéli, nehéz természetű peszsimista író.

— Na, amennyire ismerlek, te sem vagy épen könnyű természetű ember... hacsak meg nem változtál.

János kelletlenül ismert magára. — Csakhogy én nem viszem az elkeseredésemet vagyis kritikámat az Isten, hanem csak az emberek ellen.

— Na ne vitatkozzunk ezen. Mindenki a saját életéből csinál magának filozofiát.

János most kényelmetlenül érezte a rokonságot az Imre gondolatai és a saját keserűbb óráinak felfogása között. De világos, hogy ennek az embernek ma különösen rossz órája lehet. És mi mindent mondott el... Szinte zavarban volt, mintha ő tolakodott volna bele más embernek a magánéletébe. Miért épen neki mondta el? Vagy akárkinek is elmondta volna, aki meghallgatja, mert egyszerűen kiönt a lelke a gátjain?

Imre megállt egy fa mellett és rátámasztotta a kezét. A közeli lámpa világ a törzs héjának minden gyűrődését, görcsét mély árnyékokkal emelte ki; a fehér, elkényeztetett férfikéz nem odavalónak látszott. János lopva a saját kezére nézett és megnyugodott. Szélesebb, barnább, rendes férfikéz volt.

— Jó, hát nem rontom tovább tavaszi hangulatodat. Mondok valami mást. — Imre egy percig gondolkozott. János minden idegével átérezte, hogy ez az ember csak beszélni akar, akármit, csak feltartóztassa. De miért? Jó volna szabadulni.

— Igen, — kezdte Imre újra. — A te erkölcsi mániádnak való eset. Tegnap az egyik klubban kártyarazzia volt. Nem szoktam kártyázni, a szomszéd szobában ültem és olvastam. Csak hallom a nagy lármát, székeket borogatnak, egyszerre egy nő rohan be abba a szobába ahol voltam, arcát csipkezeskendővel takarja el. Az ajtóhoz futott, de már az is be volt zárva kívülről. Egy detektív utána jött — mire szépen levette a zsebkendőt az arcáról, a detektív pedig szó nélkül kiment, kívülről kinyitotta

az ajtót és kibocsátotta. Nem akarok tulságosan indiszkrét lenni, de képzelheted, hogy olyan embernek volt a felesége, aki nemcsak születésénél, hanem állásánál fogva is nagy úr. Az asszony pedig chemint játszik egy nem épen kifogástalan klubban és megszalad a detektív elől.

— Ha nem te mondanád, akkor csúf pletykának tartanám.

— Ó ha pletykát akarsz hallani! Most arisztokrata hölgyek divatba hozták, hogy bárókba és lokálokba járnak, nemcsak úgy nézni, hanem mulatni. A multkor aztán összeverekedtek velük a hivatásos hölgyek, akik dühösesek voltak, hogy nekik konkurenciát csinálnak... Hm... látom, hogy nem hiszed. Ne is hidd el — boldogok a hitetlenek. A detektívek sok kedves historiát tudhatnak, csodálnám, ha valamelyik meg nem írná a memoirjait.

Elhallgatott, de János nem felelt. Kinzónak érezte ezt a sok összefüggéstelen beszédet. Imre mintha megérezte volna, mentegezni kezdte magát. — Látod csak azért mondom el, mert még örülnöm kell, hogy a feleséggel ilyen dolog nem történt meg, de szólhatnék-e ha ő is ott lett volna, mikor előkelő asszonyok nem restelnek elmenni.

— Én mégis azt hiszem, hogy ez kivételes. Kerveses volna azt hinni, hogy mindenütt rothadtak a viszonyok. Mi, akik ezután akarjuk az életünket kialakítani, asszonyt keresni... hiszen kétségbe kellene esnünk.

— Jó, csak maradj optimista. Különbén én is ismerek csodálatos önfeláldozó asszonyokat, csak az a baj, hogy azok valahogy mintha nem is asszonyok volnának... na érted, már férfi szempontból nem asszonyok. Erről jut eszembe — nem vagy te is benne a legujabb politikai tervben?

— Politikai? Isten ments! Csak semmi politika!

— Elég hiba! Ez különben nem is politika, hanem talán inkább romantika, de néha ez a legkitűnőbb, mindenestre a legérdekesebb politika. Királyválasztásról van szó. Na... nem érted?

— Nem, nem tudok róla semmit. De hogyan lehet ilyen...

— Hátha még tudnád milyen regényes ügy! Epen a magyar ember légvárépítő, felhőkön lovagoló lel-kének való... Hunnia álmodva vivja a régi csatát... Ezt Ady írta, tudod?

János csodálkozva nézett rá. Bónis kurtán fel-nevetett. — Csodálkozol? Verseket is szoktam olvasni. Különben az ügy olyan szép, hogy én testestől-lel-kestől benne vagyok és téged is bele foglak vonni. De most elég... — Megmozdult, mintha indulni akarna, aztán újra megállt. — Hogy vannak otthon?

— Nincs semmi baj, kivéve, hogy Erzsike hi-vatalba jár, nekem pedig nincs állásom.

— Nincs? De hiszen azóta már bizonyosan vé-geztél. Jogot ugy-e? No nézd, jöjj fel a napokban az irodámba. Az egyik segédem önállósítani akarja magát, képzeld házasodik — a mai viszonyok között! Te helyettesíthetnéd.

Jánosban még a lélegzet is elállt, hebegve fe-lette: — Nagyon hálás volnék... de a gyakorlatom...

— Majd belejössz. Ne köszöngess semmit. Inkább te, mint valami ismeretlen. — Idegesen háritotta el a János szavait. Ujra érezte ajánlata mögött azt a titkos önzést, amely az elébb a beszélgetésbe is bele-vitte és amiért még mindig tartóztalta a másikat. De különben... János derék ember, miért ne se-gitene egy barátón?

— És az elébb még azt mondtad, hogy te... pedig milyen jószivű vagy. Olyan irodába, mint a tied, kaphatnál egészen kiváló gyakornokot is.

— Márpedig most épen ilyen kevésbé kiválót aka-rok választani, — nevetett Imre. — Hagyjuk ezt a vitát. Ha nem felelnél meg, még mindig beszélhetünk a továbbiakról.

— Otthon is boldogok lesznek.

— Kérlek add át üdvözetemet. Erzsikét olyan régen nem láttam! — Kezet nyujtott és egy pilla-natnyi habozás után hirtelen elengedte a János kezét. — Ti jól vagytok Szegedyékkel ugy-e? — Milyen os-

tobául kérdezősködöm — gondolta abban a pillanatban, hiszen tudom... — Olyan régen nem találkoztam velük sem. Hogy vannak?

— Tudtommal jól. — János váratlan hidegséget érzett, sőt ellenkezést. Egy szót sem tudott volna tovább mondani róluk. Mintha ez a kérdés nem lett volna természetes folytatása az előbbi beszélgetésnek... vagy talán mert ilyen mondások után juttatta eszébe Aranyt...? Pedig ha rá gondolt, minden érzésének, szavának tisztának kellett lennie.

— Na, jó éjszakát, — mondta Imre. Láta, hogy Jánostól nem tudhat meg többet. — Én itt majd átmegek és villamosra ülök. Remélem a feleségem ő nagysága otthon lesz már. Szervusz!

János kényelmetlen érzéssel ment tovább. Egyszer vissza is fordult. Láta, hogy Imre nem ment át a keresztutcán, mint ahogyan mondta, hanem állva maradt a lámpa alatt a szegleten és egy papírdarabot tartott a kezében. Olvasott. János megrestellte magát, mint valami kémkedés miatt és gyorsan igyekezett tovább. De nem tudta a gondolatait elszakítani a másiktól. Levelet olvas... újra olvassa az utcán. Találkáról lehet szó. Azt mondta magáról, hogy gazember, bizonyosan mindenki másról is azt hiszi... Eh csak olyan önkinzó beszéd lehetett rossz kedvében vagy csak úgy általánosságban értette...

— Vajon én is? — gondolta olyan ijedt világsággal, hogy csaknem kimondta. A másik percben fiatalos, heves bensőséggel fogadta meg magának, hogy sohasem fog olyat tenni, ami miatt az éjszaka valaha is ilyen önvallomásra kényszeríthetné. És ebbe a fogadásba, mint platinagyűrűbe foglalta be az Arany nevét.

Imre csakugyan egy levelet olvasott a lámpa alatt. Egy sor volt az egész: »Többé sohasem találkozunk.« Ezt hamarabb is elolvashatta volna, pedig ott állt percekig a lámpa alatt. Egy társaság jött szembe, megbámulták — nem látta. Tovább mentek, nevettek — nem hallotta. A Dunán zajosan zavarta a vizet egy gőzös — nem vette észre. Szerelmük, ez

az örült szenvedély, melynek ezek voltak az utolsó szavai, minden kinjával és önmardosásával hajtotta vérért testén át a fejébe. Szédülten támaszkodott a lámpaoszlophoz.

Reggel felé, épen két napfelkeltével azután, hogy egy sikoltás és egy zuhanás zavarta meg a hajnalodást a tenger felett, csaknem ugyanabban a percben Arany felzokogott az ágyában. Az anyja odafutott és ijedten kérdezősködött, csititgatta, haját simogatta. Arany csak sírt és nem felelt. Mintha csak most jött volna rá, mi történt, kétségbeesetten siratta azt a kis életet, amely nem születhetett meg.

VII.

— Ez az éjszaka igazán a véletlenek éjszakája volt — gondolta később Jani. Az Erzsébet hid táján egyszerre nagy cseppekben kezdett esni az eső. Csak egy darab fekete folt borította az eget, a szélén már látszottak a csillagok. De ez a feketeség elég kiadósan átáztatta, mire a kávéházba befutott. Nem egyedül. Egész sereg ember menekült tető alá befelé, asszonyok is tavaszi kosztümjeikben. A pincérek egyszerre szaladgálni kezdtek, nevetés, székek tologatása, rendelések, mindenféle zaj.

Jánost tulajdonképen mindig mulattatta, ha nagy ritkán kávéházba tévedt. Most is körülnézett, elszórakozott, meg-meg fogta egy mosolygó asszonyi tekintetet — de hiszen ugysem neki szólott... nem is szeretett volna idegenek mellé ülni. A lárma zavarosan uszott a levegőben, kintről a zápor csapkodása a nagy ablaküvegekhez ritmizálta — és ő kábán járkált, nézegetett körül. Egyszerre a zajból a saját nevét hallotta ki. Arra fordult, de bizonytalanul, nem látott senki ismerőst. Valaki felállt és már mellette volt: — Nem ismeresz meg?

János egy pillanatig kérdően nézett rá, aztán a felismerés szikrájához kapcsolódott egy név; félig örömmel és mégis vonakodva mondta ki: — Bálint!

— Na végre, csakhogy rám ismertél. Ha nincs helyed, jöjj a mi asztalunkhoz.

Még ketten ültek ott, egy férfi, egy leány — kisse rendetlen külsejű emberek. Bemutakoztak, per-

sze egyiknek a nevét sem értette és félt, hogy régi emlékek felujítása fog következni. Bálinttal évekket ezelőtt gyakran találkozott egy ifjusági egyesületben, mindenféle nagy terveik voltak akkor... később kimaradt közülök, maga sem tudta hogyan vagy miért. Vajon nem tesznek-e szemrehányást? De semmi... egy kis kényelmetlen hallgatás, mintha jól folyó társalgást szakított volna félbe.

— Kérlek, ne zavartassátok magatokat, — mondta János. Legjobban szeretett volna újra felállani.

— A fiatalság kérdéséről beszéltünk. Tudod, hogy ez most állandó téma, — igyekezett Bálint a társalgást bevezetni.

János intett és miközben az eső zajára figyelt, hogy mulik-e már... kinos soká ülni ebben az idegen társaságban — megjegyezte, csak azért, hogy mondjon valamit: — Talán tulságosan sokat is beszélnek róla.

— Nem érzed velünk együtt? Vagy talán meg vagy elégedve a mai helyzettel? Már a háborúban járt nemzedék is panaszkodott, de mi volt az ő sorsuk a mienkhez képest? A huszas évek elején a remény és jövő legalább biztatás volt. Ma...?

Jani megrestelte magát. Mintha a Bónis ma este adott ígérete a jövőre nézve, hűtlenné tette volna kortársaihoz. — Nem egészen úgy értem. De tulságosan bizonytalan az a követelés, amelyet felállítok, vagy felállítunk. Mert végre is, hogy állást akarunk, nem lehet egy nemzedék ifjuságának jövő életprogramja. Pedig mindig csak ezt az egyet lehet hallani.

Az idegen fiatalember felnevetett: — Azt hiszem az éhenhalás nem nagyon segíti elő az ideális kívánságok megállapításait. De nem gondolja, hogy nem pusztán a megélhetésről van szó ebben a kívánságban. Mindig azt tartották, hogy az ifjuság az életöröm, az élettudat intenzitása a legnagyobb fokon. Hogyan és hol éljük mi ezt ki ilyen körülmények között. És hol vannak még ettől az ideálok! Nemcsak a nyomorúság a baj, azt máskor is meguszta

a fiatalságnak egy része, amely szegény volt... eh, különben minek...! — Megvetően legyintett a kezével.

János ránézett. Erősen beleértett abban a pillanatban mikor kimondta a másik, ebbe a szóba: élet-tudat intenzitása... talán, — kivéve a mai esti sétát — talán sohasem élte át még ezt... nem érezte át az egész életet minden szépségével, szomorúságával, együtt, mindent, mindent. Apró bosszúságok, örömök, kételyek, gondolatok... széttört, szétdarabolt cserép az élet csodája helyett. — Igen, ebben igaza van, — mormolta. — Csak azt nem tudom, vajon régen nem ugyanez volt-e sorsa a fiatalságnak. Már azért is, mert a fiatalságnak önmagában is megvan a maga súlya, mely teherré válik, nem olyan könnyű viselni, mint ahogy írják, vagy régen írták. Elég nehéz fiatalnak lenni önmagában is. Igen... azt hiszem a paradicsomból kiűzetés minden embernél megismétlődik a gyermekkor végével. — Elpirult féltében, hogy tulságosan szép szavakat használt. De ezek úgy látszik hozzá voltak szokva, senki sem mosolygott rajta.

Bálint felelt: — Talán azért nehéz, mert sok egyéniség lehetősége van az emberben és fiatalon még mind bennünk van és vár kifejeletlenül. Mit gondolsz Redzsi?

János elbámulva nézett fel. Bálint nevetett: — Ilyen különös neve van a barátomnak: Regináld... Királyi név, valamikor az is lesz a szellem birodalmában.

— Szamár vagy! — mondta a másik. — Mindíg irigyeltem az olyan boldog embereket, mint ön, akiket Jánosnak hívnak.

— Köszönöm — nevetett János belemelegedve. — De ez nem változtat azon, hogy mint fiataloknak azonos problémáink ne legyenek.

— Kérdés. Aki nem érezte meg azt a szörnyű érzést az életében, hogy: honnan tévedtem én ide? Nem idevaló vagyok, vagy talán sehovásemvaló vagyok, annak nincs közös problémája velem.

— Épen tegnap állapította meg ezt rólam a testvérem. De van-e gondolkozó ember, akár fiatal, akár öreg, aki ezt néha ne érezné? Azt hogy nem való ide... ebbe a kávéházba, ebbe a városba, ebbe az országba, erre a földgolyóra. Tegnap este... na de mindegy, ez nem tartozik ide... — és ő is legyintett a kezével. Majdnem elmondta ezeknek az idegeneknek szeretkezését a csillagokkal és végtelenség nostalgiaját.

Reginald különös kutatóan nézett rá összehuzott szemével és János is erősebben megnézte az idegen típusu arcot. Fekete hosszú hátrafésült haj, alatta fehér homlok, kék szem nagy sötét pupillával, erősen hajlott orr kis görcsel a közepén, erős száj, vöröses szakáll — a hosszú arc hirtelen keskenyedik az áll felé, nagy ádámcsutka, csikos ing lágy gallérral... régen tolsztojánusnak tartotta volna, ma nem tudta hova sorozni. Érdekes volna tudni, hogyan látja ez a furcsa ember Pétery Jánost. Elég ellentétes fajták.

Most Bálint beszélt hosszadalmasan a János bosszúságára, mert ezt a különös embert szerette volna hallani. — De mivel mégis itt élünk és most élünk, kellene valamit tennünk a jelenért.

— Jelen és tett, két veszedelmes szó. Van-e jelen egyáltalában? A lehetőséget éljük mindig, hol a jövőét, hol a múltét. A jelen csak két lehetőség pillanatát vilasztja el egymástól. — Az idegen lehajtott fejjel, de határozottan beszélt.

— És a tett ellen mi kifogásod van?

— Hogy mindig veszedelmes, sőt talán bűn. Sohasem tudhatjuk, mi következik belőle, mert a tett önállóvá válik, a saját külön életét folytatja tovább mihelyt megszületett — és az apja ellen fordulhat.

János az elébb kényelmetlen idegenkedéssel és visszahúzódással úgy érezte, hogy ez a regényes nevű fiatalember előre elkészült szentenciákat ad elő. De most feltűnt a gondolat hasonlósága az Imre állításával, melyet ezelőtt egy félórával hallott és érdeklődése újra felébredt. Ez a két külön világból való

ember ugyanazt beszéli... Ha Imre itt ülne, mit mondana erre nyakkendőtlén különcre? Nagy meglepetésére a leány szólalt meg, akiről szinte teljesen megfeledkeztek.

— Ez a gondolat ellen is szólhatna, mert a gondolat is tett és végeredményben ez az egész filozofia csak életgyávaság, nirvana.

— Ime, így beszél a nő... Also sparch das Weib — az eleven létprincipium, — mondta Bálint kissé lenézően, ami Jánost bosszantotta. Mert habár a leány nem volt szép, okos szeme és beszédes szája most megtetszett neki és elég fiatalnak találta ahhoz, hogy lovagias érzését felkeltse.

— Azt találom, hogy igaza van, — mondta a leány felé fordulva. — És a nő talán épen azért tud intuitive többet mint a férfi, mert ez a titokzatos, nem logikai és nekünk érthetetlen megsejtés rejlik benne a lét dolgai iránt.

A leány, a János meglepetésére, nem fogadta el a védelmet, aminek az volt az oka, mert szerelmes volt Bálintba és szívesebben fogadta el tőle a gúnyt, mint ettől az idepottyant, lenézetten gavallérnak látszó idegentől a védelmet. — Hagyjanak már nekünk békét azzal a titokzatossággal. Minden férfi a Giocondára gondol, ha buta nőekkel nem boldogul. — János fülig pirult és haragosan nézett a leányra. Mintha az Arany titokzatos lényét gúnyolná ki! De a leány nyugodtan folytatta: — A Gioconda szép kép lehet, én sohasem láttam, csak fotografiáját, de mondhatom, hogy minden okos asszony, aki függetlenül tudja magát a férfi véleményétől, csak a hideg érzékiséget láthatja benne, ami minden becsületes, impulzív asszonynak a legnagyobb ellentéte.

— Hideg érzékiség? — kérdezte most János, csak azért is gúnyosan.

— Persze. Aki szeret a férfi forró érzékisége mellett melegedni, mert benne nincs a tüzből semmi sem. Az ilyen asszony imádja a fényüzést, a pénzt...

— Na szerencsésen elérkeztünk a pénzhez —

szakította félbe Bálint, aki láthatólag unta a leány okoskodásait.

— Nem is olyan megvetendő beszéd tárgy — fogta János ujra pártját a leánynak, csak hogy Bálintot bosszantsa.

— De mi megfogadtuk, hogy egymás között nem beszélünk pénzről, épen azért, mert a fiatalság mindig erről beszél, mintha a lélek kérdése már kihalt volna.

Reginald megint a kijelentés hangján vágott közbe: — Mondjuk pénz helyett, hogy arany, mindjárt érdekesebb lesz. Amerikai arany, francia arany, a páncél pincékben... szegény megváltatlan arany, mely még mindig a démoni erő kezében van. Mert remélem — fordult Jánoshoz — ön is tudja, hogy Isten és az ördög még mindig küzdenek a világuralomért. És a harcot az a lélek döntené el, amely az ördög kezéből meg tudná váltani az arany lelkét — vagy egyáltalában az anyagét, a kövekét — a szegény kövekét, akiken a szegény emberek taposnak.

— Arany... arany... az Arany lelkét... — gondolta zavarosan János.

— Az élettelen nem kell megváltani — mondta a leány éles, kihívó hangja. — A természettörvények világa változhatatlan, mert beteljesedett, isteni.

— Nem rossz, — gondolta János és egy kicsit biccentett a leány felé, aki pirosra izgultan nézett Bálintra. Egyszerre megértette. Ez a leány féltékeny, a barátira is féltékeny. Új kíváncsisággal fordult a szép nevű ifju felé, bár kezdett kételkedni a józan eszében. — Azt hiszi, hogy az emberek teljesen meg vannak váltva az ördög hatalmából, hogy már a kövek megváltását várja?

— Azt hiszem, csakhogy ők maguk még nem tudják. — Ezzel minden további nélkül felállt és csak a fejével biccentve köszönt. Nem volt sem felső kabátja sem kalapja, úgy ment teljes feltűnő hosszúságban az egész termen át. János elképedve mint egy kérdőjel meredt Bálintra. De az észre sem vette.

— Mi is megyünk. Már nem esik, — mondta és kifizette a barátja kávéját is. Kezet nyujtott Jánosnak. — Szeretném ha máskor is találkozhatnánk.

— Nagyon érdekes volt, — mormolta János. Meghajtotta magát a leány előtt, aki nem adott kezet. Egy kicsit még ott maradt az asztalnál, hogy magához térjen. Az eső már nem kopogott az ablakon és a kávéház mind üresebb, unalmasabb lett. Felállt és elindult. Kint a hűvös esőszagú levegő szinte rátámadt. Első percben kapkodva szivta be, aztán nagyokat lélegzett, tisztán testi boldogsággal. Igyekezett lerázni magáról ezt a sok összevisszaságot, ami ma érte. Mintha sok egyforma közönyös nap után egy ironikus kéz egymásután vagdálná az ember fejéhez mindenfelől összeszedett véletleneit — ne panaszkodjál, hogy semmi sem történik veled...

Otthon az asztalnál nyitott sürgönyt talált: »Szerdán érkezem Károly«.

Károly hazajön! Mi történt? Pár percig megdöbbenés és öröm között ingadozott. De az öröm győzött. Bizonyosan szabadságra jön haza... Londonból sürgönyözött. Nagyszerű, Károly itthon lesz. Ó volt a könnyűség a családban, amellettestvér és barát... Ha vele fog sétálni a Dunaparton, nem az Imre pletykáit és ide-odaugráló gondolatait kell hallgatnia...

Szegény Imre, milyen jó ember, hiába mondta magáról, hogy... És vajon igazán be fog következni... állás...

— Nem is tudtam eléggé megköszönni. Melegebbnek kellett volna lennem, érezhettem volna, hogy valami nagyon bánthatta... Néha én is úgy szeretnék valakivel nyíltan beszélni! Ha Károly itt lesz majd mamáról is beszélhetek vele... Milyen régen nem láttam szegényt, de holnap elmegyek hozzá... csak megismerne...

Mielőtt elaludt még eszébe jutott a furcsa ember neve és beszéde, de már bele is folyt az első álomképbe.

VIII.

— Ne bomolj Erzsi! — kiáltott nevetve Gyurka, mert Erzsébet önmaga körül forgolódva énekelte: — Mindjárt itt lesz!

Pétery egyedül ment ki a fia elébe a vasuthoz; tudták, hogy Károly nem szereti a családi felvonulásokat és nyilvános jeleneteket. De mind magukon kívül voltak az örömtől és várakozástól. Nem a tékozló fiut várták, hanem azt, akinek a szerencse löbbit juttatott, mint mindnyájuknak együttvéve. Ilyen fiatalon jó állása van Berlinben egy gyárban; a távolság mesévé változtatta az esetet és hőssé a fiut.

— Itt a taxi! — rohant elő Gyurka és Erzsivel együtt kiszaladt az előszobába. János bentmaradt, de mikor meghallotta a Károly hangját, kinyitotta az ajtót. A sötét előszobában épen akkor kattantották fel a villanyt és Károly mosolyogva bontotta le az Erzsi karját a nyakáról.

Károly — a Jani szívébe idegenség nyilallott. Ilyen...? Ilyen volt, mikor elment? Milyen sovány és csontos az arca... és öregebb... Csak egy pillanat volt, Jani odament és megölelte. Sokáig szorongatták egymás kezét.

— Csak ilyen kis táskát hoztál? — kérdezte Erzsébet csalódottan.

— Ne busulj, nem a táskámhoz mérem az ittmaradásom idejét.

— Mintha a hangja is megváltozott volna. Pedig

Károly... persze, hogy az! Az egyetlen szőke és kékszemű a családban, még apánál is magasabb, valamelyik német anyai dédapa öröksége. — János hirtelen végignézett a családon. Ő maga Károly mellett barna típusával mindig szinte kérdésként hatott, hogy testvérek-e? Gyurka fog talán legjobban hasonlítani külsőleg az apjához, Erzsi barna, de világos bőrű, mintha szőkének kellett volna lennie, a szeme színe is bizonytalan, változó; úgy látszik ez az érdekes benne, mert tudta, hogy a férfiaknak tetszik.

— Te még mindig ilyen hallgatag vagy Jani? — A többiek már ezerféle kérdéssel ostromolták Károlyt. Erzsi kirohant teát hozni, hiába tiltakozott, hogy ugymis vacsorálni fognak. Mikor bement a fürdőszobába, János utánavitte a kis táskát és ott akarta hagyni. De Károly megfogta a kezét: — Megféríasodtál. Ennek nagyon örülök, mert szükségem van egy komoly emberre a testvéreim között.

— Szükséged van valakire? — Jani olyan meglepett arccal mondta, hogy Károly elnevette magát.

— Ha volt valami tervetek ma estére, nehogy változtassatok rajta miattam, — mondta Károly vacsora után, míg cigarettára gyujtott. Egy kis csend állt be a sok egymásbaöltődő beszéd után.

— Hogy képzelsz olyat? — Erzsi elpirult még a feltevésre is. — Hiszen tudtuk, hogy jössz!

— Igen? Nálatok még a családi együttes ilyen fontos? Én már úgy elszoktam tőle. Azt hittem, csak Jani tartja még a régi hagyományokat. — Mosolygott és a cigarettája füstjét nézte.

— Azt találom, hogy az elszakadás tőlük nem sok jót hozott a világba, — mondta Jani elkomolyodva.

— Tudom öcsém, de a változások nem is szokták előre megkérdezni a világtól, hogy jól esik-e vagy sem. Jönnek, itt vannak és mi vagyunk a kis lelki iránytűk, amelyeknek arra kell fordulni, amerre ők parancsolják.

— De mert lélek vagyok nem muszáj engedelmeskednem a parancsnak, ha helytelennek látom.

— Abba bele lehet ám pusztulni... különben mindenbe bele lehet... Na most még ne vitatkozzunk. Én csak örülök, ha valamit kapok a régiből. Odakint már alig van, talán vidéken lehet még, de abban az örült Berlinben semmi.

Pétery felállt. Elkezdett járkálni a szobákon át, mint régen vacsora után vagy most is, ha véletlenül itthon maradt. Orvosi szemmel nézve, nem volt megelégedve a fiával. Lehajszolta magát bizonyosan; jó volna alaposan megvizsgálni. De nem tudta, hogyan mondja meg neki. Ez is akaratos ember volt és ha egy szó miatt megkötötte magát, ne adj Isten, hogy engedjen.

Lassankint elcsendesedtek. Az első nagy zsvivaj, az első össze-vissza kérdések után, most már a belsőbb megbeszélések jöhettek volna, de ahhoz még tulságosan közel volt az utazás, a megérkezés, a tempo még utána rezgett. Vagy öntudatlan volt talán, hogy mélyebbre találnának kérdezni, mint ma még lehet, az idegenbe váló fiu lelkének a külső kérge talán még utazó ruha csak..

— Jó éjszakát gyerekek, jó éjt apus! — mondta kis idő múlva Károly.

János bekísérte a szobájába. Megérezte a tekintetéből, hogy valamit akar, mikor egy pillanatig megállott az ajtóban.

— Mama hogy van? — kérdezte amint betették az ajtót. — Nem akartam ezt a szomorú kérdést odabent kimondani, nem illett volna a mai este zajosságához.

Jani elpirult. Eszébe jutott, multkori elhatározása, hogy a napokban meglátogatja és elmulasztotta. — Már régebben nem voltam nála kint. Akkor az orvos nem volt megelégedve az egészségével. a lelki változatlanul egyforma.

— Apa mit mond?

— Apával sohasem beszélek róla.

— Miért nem?

— Még kérdezed? Az a viszony a másik asszony-

nyal még mindig tart és én addig képtelen vagyok vele az anyámról beszélni.

— Nem értelek. Az a viszony egészen természetes dolog. Mama több mint tizenöt éve beteg. Csak nem várhatod egy egészséges férfitől, hogy aszkétává legyen; tudom, hogy kellemetlen érzés az apa... hogy is mondjam — szerelmi ügyeiről beszélni a gyermekeknek, akik megszokták vagy beléjük szuggerálták, hogy a szülők nem is nemi lények, habár a saját életüket is annak köszönhetik, hogy ez nem igaz. De nálunk olyan kivételes az eset... és végre mi felnőtt emberek vagyunk...

— Hallgass Károly, hallgass. Ne beszélj így. Én nem birom.

— Jól van. Most úgy sincs idő rá, fáradt is vagyok. De azt hiszem, okosabb lenne ha egyszer beszélnék róla és főleg te beszélnél. Nem természetes a felfogásod, szinte úgy érzem, nem is felfogás, hanem vád, amit elnyomsz magadban. Jobb lenne, ha egyszer kibeszélnéd magad.

— Nem tudom, majd meglátjuk. — János már az ajtónál volt, mikor eszébe jutott... hirtelen visszafordult: — Igaz, majdnem elfelejtettem mondani. Tudod, hogy állásom van, vagyis lesz egy nagyon jó ügyvédi irodában?

— Ez csak természetes.

— Látszik, hogy régen nem élsz itthon, hogy ennyire természetesnek találod. — Szinte megbántott-nak érezte magát.

— Na akkor annál inkább örülök. — Megrázta az öccse kezét. — Holnap majd bővebben megbeszélünk mindent. Elég soká maradok itthon.

Mikor János kiment, elővette a kis táskát, hogy kicsomagoljon. Néhány holmit kivett, egyszerre leejtette a kezét. Egy női fésű volt benne, kis oldal-fésű, amelyet a nők rövid hajukban szoktak viselni.

— Ez velem jött, — gondolta. — Minden velem fog jönni és ki tudja mit találok még a lelki podgyászomban. — Leült és nézte a kis fésűt... Felrettent. Az óra ütött. Milyen ismerős ez a hang! Kis

fiu korában épen így ütött, mikor már az álom kezdte szédíteni és felriadt rá a sötét szobában. Ez volt a megnyugvása. Ha az óra üt, akkor mama és apa is itt vannak valahol és semmi baj sem történhetik.

Minden a régi, csak az élők nem. Két év nagyobb változás rajtuk, mint száz év a butorokon. A lélek öregit — bár ki tudja, nincs-e ezeknek is lelke, csak mi nem tudunk a küzködéseikről. Sunt lacrimae rerum... Mai érzéseinknek jobban megfelel a hibás fordítás, hogy a dolgoknak könnyeik vannak... Egyszerre maga előtt látta az öreg gimnáziumi igazgatót, aki megmagyarázta hogy ez milyen latin nyelvtani forma — mi is volt?... A kis ősz ember, az igazgató, olyan fehér kézzel babrált a klasszikusokkal, mint a nők a kézimunkával... Janinak valami baja van... sunt lacrimae rerum...

A villanyfény még játszott egy kicsit a képek üvegein — csupa régi módi kép, Berlinben már egyet sem látott ilyet. Kedves, hogy az emberek mennyire ragaszkodnak a multhoz és mikor a leány már önálló kenyérkereső, a fiu világgá ment, akik itt maradtak megtartják a kötöttséget — lehet, hogy csak a falakon és a falak mellett. Mielőtt eloltotta a villanyt az anyjára gondolt. Milyen ritkán jutott odakint az eszébe...

Másnap délelőtt Janival együtt meglátogatták. Az orvos előresietett és gyorsan mondta: — Fekszik. — János gyűlölte ezt a sietést. Mindíg azt képzelte, hogy a betegek közt is így siet, az anyjához csak beszalad és megint kiszalad, fontoskodó arckifejezéssel, szájalom nélkül. Bementek a szobába. A fehér párnán kiaszott arc látszott a szürkülő haj alatt. Nyugodt arc volt különben, szeme lecsukva, mintha aludnék. Ápolónő állt fel az ágy mellől.

— Most már testi apathia, sőt lethargia is, — mondta az orvos.

— Mióta? — kérdezte Károly.

— Negyedik hete.

— Tudja az atyám?

— Hogyne! Minden héten bejön, néha kétszer is, megnézi. Mindenkor közösen beszéljük meg a... hm — tennivalókat

— Alszik? — kérdezte János és szíve összeszorult, alig tudta a könnyeit visszafojtani. Mióta nem volt bent nála! És az apja sem szólt erről az újabb... hogyan is szólhatott volna, soha ki sem ejtették egymás közt a nevét. Vajon Erzsi tud-e róla?

— Nem lehet épen alvásnak nevezni, a szó mindennapi értelmében. Az egész szervezet, a lélek és test teljes közönye.

Nem mert tovább kérdezősködni. Károly odament az ágyhoz, a fehér arc felébe hajolt és gyöngéden megcsókolta. A fej meg sem moccant. János csodálkozva nézett a bátyjára, sohasem szokott érzelmes lenni. Aztán lehajtotta a fejét. Félt, hogy könnyet lát meg a Károly szemében és akkor ő sem tudna magán uralkodni. Kiáltani szeretett volna, zokogni... nehezen, rövideket lélegzett. Bizonyosan Károly sem szeretné, ha elérzékenyülnének... szégyelnék a könyveiket.

Nem mertek egymásra nézni odakint sem. Az az arc olyan nyugodt, fehér, mozdulatlan, az életen túl volt. Nem merték volna odabent megkérdezi, mit jelent ez, féltek meghallani, amit már ugysis tudtak.

Csak később, mikor a villamosra vártak, szólalt meg János: — Nem tudtam, hogy az apám olyan sokszor látogatja.

— Az természetes. Csodálom, hogy nem tudtad.

— Már mondtam, hogy sohasem beszélünk róla.

— Ez meg természetellenes.

— Én nem birok, míg az a másik asszony ott van. — Kitört: — Valahányszor itt voltam, mindig azt láttam magam előtt, aki egészséges és akit szeret...

— Jani, te beteg vagy. De minden betegségnek megvan az oka. Jó lenne a gyógyításra gondolni.

— Beteg vagyok, mert szeretem az anyámat?

— Szemrehányás akar ez lenni? Nagyon elbi-

zakodott vagy. Mindenki elbizakodott, aki azt hiszi, hogy csak ő tud szeretni és a szeretetnek csak az a formája érvényes, amelyet ő érez. Erről sokat lehetne beszélni.

— Igen, lehetne. Például, szeretheted-e te úgy a családodat, aki távol vagy...

— Attól függ, mi az az »úgy«. Nem vitázom veled erről, eleget beszéltünk róla két évvel ezelőtt, mikor el akartam utazni. Te a szeretettől abszolút önfeláldozást kívánsz; aki szeret, annak ki kell kapcsolnia önmagát, és minden érdekét, jövőjét. De ha a te szerelmednek szegülne ellene apa, hova lenne a családi szeretet?

Jani levetette a kalapját és végigsimitott a homlokán.

— Na reméljük, hogy ezt a próbát nem kell végigcsinálnod.

Elhallgattak. Jani majdnem bűnnek tartotta, hogy most, az anyja szenvedéseinek ágyától jövet Aranyra gondoljon, de mégsem tudta ezt a kérdést csakúgy semmibe venni. Ha az apja ellene szegülne... Szerencsére ez az egy ki van zárva. Ő is nagyon szereti Aranyt... De erről a kérdéstről nem akart tovább beszélni.

— Hol voltatok? — kérdezte Erzsébet otthon.
— Mindjárt ebédelünk

— Mámánál. — A János hangjában elfojtott szemrehányás rejlett. Erzsébet ránézett, csodálkozva és értetlenül. — Tudod hogy fekszik? Nagy beteg...

— Hogyne tudnám. — Fényes, könnyes lett az Erzsébet szeme. — A mult héten voltunk kint apával.

— Hát neked beszél apa róla? — János a féltékenység és megalázottság érzésével kérdezte. Csak vele nem beszél tehát! A bizalomnak mindig ingadozó mágnestűje egy pillanat alatt az apja ellen fordult. Olyan érzés volt, mintha csakugyan egy tű fordult volna meg a szívében. Összeszorította a kezét és az ablakhoz állt.

Pétery jött. Megsimogatta Erzsit, kezét a Károly vállára tette, meglátta a háttal álló Janit és egy fel-

sóhajtást nyomott el. Mindjárt tudta, hogy valami baj van.

— Apa, mamánál voltunk, — mondta Károly egyszerűen. János visszafordult, mintha kívülről megpenderítették volna. Hát ennyi kell? Egyszerűen megmondani, mintha semmi más nem volna, csak egy közönséges látogatás. Hogy képes erre Károly? Hősiesség ez vagy közöny?... Az apja azonnal észrevette az összefüggést, de nem nézett Jánosra.

— Egyformán van? — kérdezte halkán, de meghatottság nélkül.

Károly igent intett. A leány behozta a levest, kis ideig hallgattak, azután Erzsébet valami közömbös beszéd tárgyat hozott elő, melybe mindegyik örömmel kapaszkodott meg. Csak Jani hallgatott, csökönyösen, tüntetően.

— Igaz, — mondta Pétery közbevetőleg, — Szegedyék üdvözöltetnek Károlyt és remélik, hogy míg itthon leszel meglátogatod őket. Most falura mentek tíz napra vagy két hétre, mert Arany szörnyű ideges volt. Hiába rendeltem pihenést az ágyban, sehogy sem birtam vele. Ki kellett szakítani egy kis időre a környezetéből, a könyvei közül.

János féltékenyen hallgatott. Bár nagyon örült, hogy megint hall Aranyról, akivel nem beszélhetett a reá nézve olyan jelentős találkozás óta, most mégis bántotta, hogy csak ilyen közbevetőleg kezdenek róla beszélni, csak éppen Károllyal összeköttetésben.

— Arany ideges? — kérdezte Károly, hogy folytassa a beszélgetést.

— Mindíg ellene voltam orvosi szempontból a leányok tanulásának. Nem nekik való. — Elnevette magát. — Tudom, hogy szörnyű elmaradottnak láltok ebben a percben, de engem már csak hagyjatok meg ebben az elmaradottságban.

— Nagyon elmaradott apám, — mondta Károly mosolyogva, — de rá sem ismernék, hogyha másként gondolkoznék. Csak nem komolyabb az Arany betegsége?

— De... hogy! Szó sincs róla. Azért nem akar lemondani a doktorátusról.

— Kis Arany... most is olyan szép, mint volt?

— Még sokkal szebb.

— Azt hiszem technikus koromban egy kicsit szerelmes voltam bele.

— Én is azt hittem rólad. És őszintén szólva terveket is alapítottam erre a hitre.

— Jé apa! — kiáltott közbe Erzsi, — sohasem hittem volna, hogy a papák is szoktak házassági terveket szőni, mint a mamák. De azt engedje meg, hogy az én házasságom tervét majd magam szőjem meg.

— Teljes szabadsággal! Az az hogy... nem épen teljes, csak olyan mérsékelt, elmaradott szabadsággal.

— Talán már meg is kezdted a hálószővést, — nevetett Károly. Erzsébet a haja tövéig elpirult és erre mind nevetni kezdtek, kivéve Jánost. Ott ült magába zárt dühvel és nem bírt egy falatot sem lenyelni.

Ebéd után bement Károlyhoz. Olyan kihívó, elke-seredett arccal, hogy Károly felugrott. — Valami baj van?

— Igen, ha te bajnak találod. Megtiltom, hogy olyan könnyelmű felületességgel beszélj egy uri le-ányról, mint ma Aranyról beszéltél.

Károly őszinte elképedéssel nézett rá: — Mit mondtam? — János egy percig hallgatott. Csak most vette észre, hogy hiába ismételné a szavakat, azok semmit sem mondanának abból, amit ő érzett.

— Nem az, amit mondtál. Nem a szó a fontos, hanem az a hang, ahogy ti ketten, apa és te, beszéltek róla.

Károly érezte, hogy el akar mosolyodni, de hirtelen elnyomta és annál komolyabban felelt: — Értelek és nem haragszom a túlzásodért, de te se haragudjál.

— Olyan szörnyű felületesek vagytok!

— Jani, te falakat építesz magad körül elvekből és érzésekből, de ha majd le akarod bontani, sike-

rülni fog-e? Nagyon is szigorú birája vagy embertársaidnak, de az a kérdés, magadnak is? Úgy találok, hogy a szeretetnek az a formája, mellyel te dicsekszel... vagy jó — folytatta, elhárítva a János mozdulatát — mondjuk, amelyet egyedül üdvözítőnek tartasz, nagyon önző szeretet, mely még a megértésig sem jut el, nemhogy a megbocsátásig.

— Mikor azt szeretném, ha legalább az enyémekek lennének olyanok, hogy semmi megbocsátani valót ne találjon bennük senki.

— Vagyis tökéletességet kívánsz. De megkérdezted-e már magadtól, hogy te mennyire vagy tökéletes? Nem akarok erkölcsprédikációt tartani... nekem van a legkevesebb jogom hozzá, nem is természetem. De az önzetlen szeretet nyiltabb, mint a tied, őszintébb, nem keseríti a többieket ilyen vad komor arcokkal, mintha mindjárt az ítéletnapit trombitát akarnád megfujni. — Elnevette magát és hirtelen megölelte az öccsét. — Na ne haragudjál, most nem szabad, mikor olyan nagy szükségem lesz rád.

— Erre már céloztál egyszerre.

Károly kikerülte a választ. — Mondd, miért nem szereted te apát? — kérdezte és mindkét kezét megfogta az öccsének.

— Én... nem szeretem! — hebegte János és kirántotta a kezét. — Hát senki sem érti... senki sem tudja felfogni...

— Jani, Jani! — kiáltott utána Károly.

De az már kirohant a szobából. Mikor Károly utánament, már az előszoba ajtaját csapta be.

Csak estefelé jött haza. Nagyon nyugodtnak látszott, a vacsoránál beszélgetett és Károly is megnyugodott.

IX.

Mikor Arany hazajött, a fiatal Péteryék mindjárt meglátogatták, Gyurkát kivéve, aki unta a negédes felnőtt lányokat. Erzsébet az Arany nyakába borult, János várakozó szívvel leste, milyen szeszélyét fogja szembefordítani. Károly volt legjobban megelégedve: olyan szép, mint amilyennek várta és olyan kedves, hogy azt is megbocsátotta volna, ha nem ilyen szép.

— Maga nem sokat változott Károly, — mondta a leány, míg meleg kis kezével hosszabban fogva tartotta a férfi kezét. — Jó hogy egy kicsit hazajött és minket is vágyott látni.

— Nem is olyan kicsit jöttem haza, már annak is idestova két hete, hogy itthon vagyok. Mert azután ki tudja milyen soká nem láthatok senkit maguk közül. — Hangján izgalom ütött át; mintha ki akarná mondani... mintha itt idegenben könnyebb volna célozni a terveire, mint az apja előtt. Ha otthon kérdezték, csak annyit mondott, hogy hosszabb szabadságra jött és mindenki természetesnek találta, hogy visszamegy Berlinbe, ahol már olyan jól elhelyezkedett. Nem bánta volna, ha itt szóval is elárulhatna valamit... de senki sem kérdezősködött.

— Jani is épen olyan hallgatag mint régen, — mondta Arany.

— Csak nem gondolta, hogy az utolsó találkozásuk óta megváltoztam? Úgy beszél, mintha legalább is egy félélet telt volna el azóta. — Hangsúlyo-

zoffan célzott az utolsó találkozásra, azt remélte, hogy Arany egy mosollyal vagy csak tekintettel felel rá. De Arany nem vette észre a célzást. Az ő életében csakugyan egy félélet változása hagyott nyomot azóta és ez a megjegyzés egészen másként hatott rá, mint János akarta.

Erzsike Szegedynével beszélgetett és most felkacagott. A nevetés a többiek várakozó lelkében nem keltett visszhangot, erőltetten hangzott és Arany idegesen rezzent össze. János felneszegett: mintha nem egészen harmonikus volna ez az együttlét. Figyelni kezdett, de már minden elsimult és a másik percben elfelejtette sejtését.

Arany beszélt: — Ó hogy irigylem magukat férfiakat, hogy jöhetnek-mehetnek kedvük szerint. Miniket minden látszólagos önállóságunk mellett is ezer szál köt le.

— Ugyan Arany, hát csak úgy itt hagynál bennünket magunkra, — mondta Szegedyné duzzogva.

— Látja mama, ez az! Ha férfi volnék eszébe sem jutna senkinek, hogy ez az önállóság itthagyaszt jelent. Akkor azt mondanák, hogy megyek a jövőmet meg alapítani.

— Arany, csak nem beszél komolyan? — szólt közbe János fájós mellékérzéssel. — Sohasem tudtam, hogy ilyen önállósági törekvései vannak.

Arany félrehajtotta a fejét és elbizakodottan pityyesztette le a száját. — Azt hiszi, olyan jól ismer engem? Sok mindent nem tud még rólam, ami meg lehetné.

Most Szegedyné sápadt el. Istenem, hogy beszél ez a leány! Ez a furcsa dac, ez a kihívása a veszedelemnek, ez a játszás a sorsával, azóta fejlődött ki benne... Mióta akkor éjjel úgy zokogott, soha többé nem mutatta, hogy bánkódik vagy szenved, hanem ez... ez a megfoghatatlan merészség tört ki egyszerre nála. Eddig csak az apjával szemben játszott... most idegenek előtt is...

— Arany én semmitől sem félek, amit maga

mondhatna vagy magáról hallanék. Jobban ismerem magát, mint saját maga.

Arany nevetett és Károlyhoz fordult: — Elbizakodott ember ez a maga öccse. Nem jó volna egy kis meglepetést szerezni neki? Például — mondja, nem vinne el magával? Minél messzebbre... más embereket is látni. Ó más világot, más életet... minél messzebb!

Szegedyné felállt és kiment a szobából.

— Ha parancsolja Arany, akár a sztratoszférába is elrepülhetünk. Csak várjuk meg előbb, hogy sikerül-e Piccardnak?

— Miért veszi tréfára a kérdésemet? — Arany duzzogva rázza meg a fejét. Haja szőkesége körülfolylta az arcát és János félve, aggodalmaskodva nézett rá. Mi következik még? — Hát nem érti, hogy én más világot akarok látni egyszer, más világban élni egyszer, nem örökre... de hogy megtudjam, van-e más is, érdemes-e gondolkozni, remélni, várni...

— Félek Arany, azt tapasztalná, hogy mindenütt egyforma a világ és egyformák az emberek. — Károly most már komolyan beszélt, most már tisztán kiérezte a leány szavaiból a fojtott idegességet, azt az elszakadni akarást a kötött élettől, azt a kiszakadási vágyat a zárt formákból, ami az étellel együtt a művészetet is áthathatja mindenütt. Mind így rázza, huzgálja az utolsó megkötő szálakat. De épen Arany-nál...? Egyetlen, elkényeztetett leány... hol itt a törés?

— Az nem lehet! Másnak kell lenni, másnak — még ha rosszabb is.

— Milyen bátor vagy te Arany, hogy ilyet ki mersz mondani, — szólt közbe Erzsébet és előrehajolva bámulva nézte Aranyt. — Sohasem hittem volna, hogy ilyen bátor lehetsz.

— Remélem te nem foglalkozol hasonló gondolatokkal, — kérdezte János. Két kezét összetéve térdei közé szorította, félt, hogy észreveszik a remegését.

— Ó, gondolatban ki ne foglalkoznék ilyenek-

kel. De én igazában mégsem kívánnám. Utazni... igen! De...

— De csak egy férjjel, — fejezte be Arany.

— Persze. Utoljára is miért restelljem jobban bevallani, mint te a magad kívánságát.

— Éljen! Drága, becsületes gyerek vagy! — És Arany megcsókolta Erzsit; aztán hirtelen Jánosra tekintett. Milyen sápadt volt, milyen szomorú... Egyszerre megjelent arcán a régi mosolygás, kicsit villanóbban, élesebben, nem volt az a különös lágyság benne, melyet János úgy szeretett, de mégis az Arany mosolya volt... és neki szólt. Abban a percben Szegedyné hívta őket a teához.

Arany odalépett Jánoshoz és nagyon halkan mondta: — Jani, ne higgyen nekem. Ideges, számár teremlés vagyok, csak bánatára mindenkinek.

— Magától még a bánat is jobb, mint mástól az...

— Sst! Ha bolondokat beszélek, az nem magának szól. — Aztán Károly előtt hajolt meg ceremóniásan és karjába tette a kezét. De mit bánta ezt most János! A felfénylő villanyt napsugárnak látta, a levegő könnyű lett, a világ kitágult és Arany ott ment előtte, nem a másik szobába, hanem valami könnyű, aranyló világosságba, egy kinyíló végtelenbe és mégis egy karnyujtásnyira tőle. — Sztratoszfera, — gondolta értelmetlenül és csaknem elnevette magát.

— Milyen gyönyörű! — szólalt meg Károly. — Egy felterített asztal a régi otthonban. Lege artis felterített, mintha soha sem lett volna háború.

— No hallja, sok mindenfélét hallottam már, hogy a háborúra fogták, de egy felterített asztalt... — és Arany szívből nevetni kezdett.

— Sokkal többet nevet, mint régen, — gondolta János.

... Odalent az utcán Bónis Imre ment a feleségével. A Jancsovics kirakatába nézett, mintha nagyon érdekelte volna a női cipők változatos látványa — krokodil és lakk, zerge, selyem és...

A felesége hirtelen megállt. — Nézze, hogy ki-

van világítva a Szegedyék lakása. Bizonyosan vendégek vannak. Én felszaladok. Nem jön velem?

— Nem — arra nincs időm.

— Mindjárt gondoltam, — mondta az asszony közönyösen. Bónis épen ilyen közönyösen fogadta a megjegyzést. Mikor a felesége már átment a másik oldalra, ő is felnézett a világos ablakokra. Azután még kétszer vagy háromszor végigment a Jancsovics és Wechselberg kirakata előtt. — Vendégek vannak náluk... soha többé nem találkozunk...

Bónisné könnyű, de pazar bundájában ment be a szobába még bundát viselt a szalmakalaphoz. — Jaj de jó, adjatok egy csésze teát nekem is — rontott be köszönés nélkül. Aztán régiesen kezét csókolt Szegedynének, a nyakába esett Aranyinak, Erzsinek közben integetett és a balkezét nyújtotta felé, de legelőször Károlyt vette észre. — Ez bizonyosan a Pétery másik fia, annak a szörnyű Savanyú Jánosnak a bátyja. All right! — Erősen, nyiltan nézett a Károly szemébe, míg kezét szorítottak. Aztán hirtelen fordult el, lecsusztalta a bundáját; sovány, elegáns alakján végignyult a divatos szűk, hosszú ruha és minden mozdulatát hangsúlyozta.

— Talán még kombiné sincs rajta, — gondolta Károly gyakorlott férfi szemmel. — Szép kis bestia.

— Ide ülök a néni mellé, — mondta az asszony a fiatalabbat játszva a megszólítással is; közben átnézett a szemben ülő Károlyra. — Szörnyű fáradt vagyok. Egy divatrevün voltam és szerettem volna megmutatni a mannekéneknek, hogy viseljék azt a sok szép ruhát.

— És ebbe a szeretetbe fáradt bele? — kérdezte Károly, mialatt fogva tartotta az asszony tekintetét.

Bónisné nevetett, gyöngyözőn, trillázva, betanultan. — Ilyen szellemes gúnyolódásokat tanult Berlinben?

— Nem, Berlinben a komoly munka és a komoly asszony értékét tanultam meg.

— Réprimende. Értem. — Behunyta a szemét,

szempillája lassú hunyorgással játszott, mielőtt teljesen felnyílt. Első percben dévaj tekintete unottá vált. — Istennem, én olyan szépnek tartom a világot, hogy nemcsak hangyák, hanem pillangók is vannak benne

A többiek is nevettek, de elterelték a társalgást. Ennek az asszonymak a hiúságával nem jó kikezdeni.

— Izgató asszony lehet, — gondolta Károly. Tekintete lassan siklott végig a karján, amint a csészét felemelte, azután az alakján, addig, ahol az asztal már eltakarta. Nem volt olyan szép, mint Arany... de egy férfinak többet jelenthetett.

— Én is szépnek tartom így a világot, ahogy van. Csakhogy az embernek olyan kevés ideje van most a szépre, — mondta halkán, az asztalon áthajolva.

— De most szabadságon van... — Egy pillanatilag elhallgatott, hogy a másik jól megértse a válaszában rejlő értelmet. — Soká marad itthon? — És tekintete tovább kérdezett.

— Nem tudom pontosan meddig, de elég soká.

— Elég soká ahhoz, hogy meglátogasson?

Károly meghajtotta a fejét: — Ha megengedi...

— Pénteken délután otthon vagyok.

Az utolsó válasz már közönyös hangon, udvariassági szólásként hangzott el. A többiek külön beszélgettek.

Bónisné, miután elintézte azt, amit belépése óta a legfontosabbnak tartott, hamarabb elment; azt várta, hogy Károly el fogja kíséreni. De Károly nem akarta feltűnően megmutatni, hogy mindjárt beadja a derekát a szép kísértőnek.

— Nem jól élnek a férjével? — kérdezte, mikor maguk maradtak.

— Miért?

— Mert egy szóval sem beszélt a férjéről és senki sem kérdezősködött róla.

— Ó, olyan modern házasság, — mondta Szedyné, — sok pénzzel, szerelem nélkül, gyermek nélkül. De azért azt hiszem egészen jól megférnek egymással.

— Milyen hallgatag lett Arany, — suttogta János a leány mellett. — Úgy-e kellemetlen asszony? Nem szereti?

— Miért? Olyan, mint száz más. — Száját elvonta és így vékony öreges ránc tűnt fel az ajka mellett.

János felállt. — Arany úgy látom fáradt. Ne tegyük tulságosan próbára az idegeit.

Szegedyné marasztalta őket, de mivel Arany nem segített, ő is elhallgatott.

Erzsike odalent az utcán rövid orrát a levegőbe emelve gúnyosan mondta: — Mit akart itt ez az asszony? Egy évben ha egyszer jön Szegedyékhez és most úgy tett, mintha a legjobb barátságban volnának. — Hirtelen Károlyhoz fordult. — Tudta, hogy te itt vagy?

— Na-na! Nem vagyok olyan fontos személyiség, mint az én elfogult kis hugom képzeli.

— De az vagy, — mondta komoly meggyőződéssel Erzsébet, mire mind elkezdtek hangosan nevetni. Mindegyiknek jól esett ez a nyílt kitörés, mert enyhe, kétségeskedő izgatottsággal jöttek el mind. Erzsi utólag megváltozottnak találta Aranyt, János ingadozott, Károly pedig nem volt tisztában, mit akarhat tőle Bónisné. Különben mindegyiknek a hangulata ennek az asszonynak a megjelenése alatt állott.

— Mi a keresztneve — kérdezte Károly hirtelen, csak úgy a levegőbe.

— Kinek?

— Nahát Bónisnének... nem is a tiedet kérdezem.

— Enidnek hívják, mióta én ismerem, — mondta Erzsébet megvető hangsúllyal.

— Hát több neve is volt?

— Na csak úgy gondolom, hogy harmincöt évvel ezelőtt még senkit sem kereszteltek ilyen affektált névre. De most illik rá.

— Harmincöt évvel ezelőtt? Na annyi nincs. Legalább öt-hat évvel fiatalabb. Nem nagyon szeretted.

— Utálom! Az ilyen asszonyok teszik szerencsétlenné a férfiakat és — a leányokat is. Egy férjet már lefoglaltak, azután odapóckolják magukat köztünk és lehetőleg minden más férfit is igyekeznek lefűlelni. Ne adj Isten, ha egy ilyen asszony a társaságba bejön, hogy nekünk még gavallérunk maradjon. Olyan mint a légyapír...

János megbotránkozva kezdett beszélni, de Károly elébe vágott: — Erzsók, nemsokára jassz nyelvet kell tanulni, hogy az ember megértse, mit mondasz. De a nyíltságodat szeretem. Jövendőbeli férjednek nem kell majd félni, hogy olyan pillantásokat vetsz a férfiakra, mint a szép Enid. — De ugyan honnan a pokolból vette ezt a nevet? — gondolta beszéd közben.

— A jövendőbeli férjem? Csak már látnám!

Az egyetemi templom harangja bugva kondult meg. Lassan hullámozott az utca felett a házak felett, a bent ülő fáradt, veszekedő, bánatos, szerelmes emberek felett, közönyösen ringatva hangja szépségét az éjszaka felé — közönyösen, mint minden szépség.

— Nyolc óra, — sóhajtott fel Erzsi.

— A nyolc órának szólott ez a sóhaj?

— Nem a férjnek. — Erzsébet érezte, hogy valami aggresszív nyíltság akar kitörni belőle; ilyenkor szokott csibész nyelven beszélni és nyíltságra törekvésében is csibész dac húzódott meg. Jani a fejét csóválta.

Erzsi észrevette ezt a mozdulatot. — Olyan jó, hogy veled lehet beszélni Károly. Janitól félek. Mindenki fél tőle, még apa is.

— Ne mondd. Azt hiszem nem ismeritek Janit. Egészen nyugodtan beszélhetnél vele, akár a férjéről is.

— Furcsa, nekem is hiányzik, hogy senkivel sem lehet otthon beszélni, — mondta Jani és felsajgott benne itt az utcán magánosságának sok fájdalma.

— De mond csak Erzsók, — kérdezte Károly, hogy a feszülni kezdő kérdést enyhítse, — hogyan maradtál te ilyen ódivatu? Udvarló, férj, talán még

szerelem is... a mai lányok úgy beszélnek mint Arany ma délután.

Erzsébet megállt egy percre. Bele is nézett egy kirakatba a csipkés zsebkendők közé és mialatt megvetően legyintett, megjegyezte magának, hogy itt olcsóbbak, mint a Váci utcában.

— Barátom, az amit Arany beszélt, már elavult. Mi legmodernebb lányok pont azt szeretnénk, amit a nagymamáink: férjet, szép lakást, gyereket és... brrr... semmiféle hivatalt, meg önállóságot. Délelőtt jó ebédet főzteni és befőttet csinálni, nem pedig Lávai urnak a zsörtölődéseit hallgatni vagy az írógép mellett görbülni... Nézd, itt lakik — sugta hirtelen megváltozott hangszúllyal, letompítva a hangját.

— Enid?

— Igen, ebben a szeglet házban.

János, aki nem hallotta ezt a közbevetett megjegyzést, felmelegedve mondta: — Na látod Károly! A végén még rólam is kiderül, hogy hipermodern vagyok.

— Ne bizd el magad! Erzsé elfogult, a saját előnyét tekinti. — Közben megjegyezte magának a házat és azt gondolta: pénteken.

... Mikor a vendégek elmentek, Arany kijelentette, hogy csakugyan fáradt és vacsora előtt lefeküdt. Nézte a villanylámpa kerek foltját és Enidre gondolt. Nagyon jól észrevette, hogyan igyekszik a Károly kíváncsiságát és vágyát felizgatni... nem elég neki a férje, az a férfi... az...

Visszaemlékezett.

Megbőrzongva emlékezett vissza arra az első tekintetre, mely abban a pillanatban a magavéá tette és eldöntötte a sorsát. Arra a félelmes, soha nem érzett remegésre, forrósággal előntött testére, mikor azt a zsarnoki pillantást viszonzta, melyből a férfi vágyának tüze az övét is felgyújtotta... Egyszer a városligetben... remegő görcsös kézszorítások és az első ígéret... A villában senki sem volt otthon, Enid külföldön, a férfi maga nyitott ajtót, mikor remegve becsengetett, ölébe kapta, ezzel az öleléssel vette bir-

tokába, mielőtt... a kerten át, a lépcsőn fel a karjában vitte... nem szerelem, örjögés volt ez, összetörő, bomlasztó vad láz... mint minden találkozásuk. Senki sem vette észre? Talán mert sohasem féltek senkitől, míg a gyermek nem jelentkezett és... az a férfi semmit sem tud róla.

Felült az ágyban, kimeredt szemmel... megint visszajette a fejét. Jól van ez így — ez a bosszúállás, ne tudja meg soha. És jó volt, hogy az első feltételt úgy szabta meg, hogy amelyik percben akarja, joga lesz egyetlen szóval mindennek véget vetni. Vége... sokszor nem tudja, hogy szereti-e még vagy gyűlöli, sajnálja vagy vágyik utána... bűntársnak érzi vagy elhagyatott kedvesnek — hiszen bosszút állani mindegyiken kíván az ember... De hogy ez az asszony... hogy ennek ilyen férfi nem elég és még másokra is van szüksége...?

X.

Károly nem ment el pénteken Bónisnéhoz, mert csütörtökön reggel meghalt az anyja. János félve közeledett a halotthoz, idegenkedő érzéseit és könnyeit fojtogatva magában. De épen olyannak találta, mint mikor utoljára látta. Egyszerre borzalom ütötte meg a lelkét, olyan borzalom, amilyen a halál legszörnyűbb formájával szemben sem fogta el. Hátha tévednek az orvosok... ha élne, hiszen akkor is élt... Ezt a kétséget nem bírta el. Az apjához fordult, aki könnytelen szemmel állott az ágy mellett.

Pétery megfogta a fia kezét, a halott anya kezére tette. Aztán elfordult. A fiún csak most tört ki a zokogás. Hideg nyugalom volt ez a kéz és most már az arcon is meglátta a halálba felszabadultságot.

— Mennyit szenvedett...

— Sokat szenvedett, — mondta az apja, — és neki sokkal jobb így.

— Jobb így neki, — gondolta Erzsí is sirása közben. — Nagyon szerencsétlen volt és senki sem segíthetett rajta, még apa sem. — Végtelenül sajnálta az asszonyt és a szenvedőt a halottban, de az anyát nem érezte benne.

— Jobb így neki... és nekünk is, — gondolta Károly és nem szégyenkezett a gondolat miatt. Meg volt győződve, hogy a család tagjainak egymáshoz való viszonya megkönnyebbül és főleg hogy János újra közeledni fog az apjához. Legfeljebb akkor lesz még összeütközés, ha apa el akarja venni Paulát.

De az ugysem lehet hamar, addig sok minden tisztázódik.

Csak Gyuri nem gondolt semmit. Sirt gyerekesen, odaadóan.

A temetés után mindegyik szorongva félt, hogyan fogják áthidalni az ünnepélyes és szokatlan gyász perceit a mindennappal. Mert azzal mindegyik tisztában volt, hogy ez nem a szokásos és emberileg mély gyász az anya és feleség után. Hiszen a gyermekeknek már régen nem volt anyjuk, az apjukról is tudták, hogy még régebben elvesztette mint feleséget; mielőtt a szanatóriumba vitték, otthon már évekig bajlódott vele. De azért mindegyiknek egy kis lelkiismeretfurdalása volt, hogy olyan természetesnek találják a végleges, a visszavonhatatlan veszteséget. Még az otthon sem érezte meg az eltávozást, hiszen egy butort sem kellett elmozdítani miatta.

Károly mentette meg természetességével a helyzetet. Nyugodtan beszélt az anyjáról, kérdezősködött a betegség lefolyásáról és a régi időkről, mikor még kis gyermekek voltak. Felemlítette a saját emlékeit róla, egy ruhájáról beszélt, melyre csodálatos módon mindegyik gyermek visszaemlékezett, csak arról volt kevés emléküik mikor még gondos, hozzájukhajló anyának ismerték. János hálás volt a bátyjának, hogy így a saját emlékeit is kiélhette, habár ő maga nagyon keveset beszélt.

Mielőtt aludni mentek volna aznap este, Pétery egy kis kulcsot vett elő. — Most még egy kötelesség vár reám — mondta és hangja először lett izgatottá. — Anyátok minden írása, levelezése az íróasztala fiókjába van elzárva. Sokszor gondolkoztam, hogy ne semmisítem-e meg én magam. De... titeket is illet, talán még inkább, mint engem. Ha beleegyeztek Károlynak adom át a kulcsot, ő rendelkezzeék felette, mint a legidősebb és talán legobjektívabb tagja a családnak.

Egy pillanatig Janira nézett, szinte kérdően vagy aggodalmasan, mintha tőle félne legjobban. De Jani is igent intett. Valamit látott az apja arcán, a tekin-

tetében, ami előtt ő is meghátrált, meg kellett hát-rálnia.

— Károly határozza el belátása szerint, hogy olvasatlanul megsemmisítse-e az egészet vagy amit szükségesnek tart megmutassa-e a többi testvérének is, vagy elzárja újra későbbi időre. Bizzuk rá. Én nem merek határozni, mert hiszen azt mondják, hogy mi öregek nem értjük a fiatalságot. Nem szeretnék meg nem értésből követni el hibát.

— Ahogy kívánja apa; — és Károly átvette a kulcsot. — Biztosítom a testvéreimet is hogy a leg-komolyabb kötelességtudással fogok eljárni. — Ko-molyan is mondta ezeket a hivatalos stílusú szavakat, habár meg volt győződve, hogy nem lehet valami fontos az egész hagyaték. Régi levelek, háború előtti emlékek — kit érdekelhetnek ma már. Talán a csa-ládot sem jobban, mint egy csaknem idegen asszony multja. Ballaszt, mint minden mult. Valamit ki lehet választani emlékül, arra aki szülte őket, de aki más-ként talán sohasem volt anya.

Aznap este nem is fogott hozzá a rendezéshez, csak másnap délután, mikor senki sem volt otthon. Kinyitotta a fiókot és elkezdte olvasni, eleinte nagyon felületesen, a leveleket. Egyszerre felállt és bezárta az ajtót.

Éstefelé János jött legelőbb haza. Be akart nyitni az elzárt ajtón, meglepetten kopogott. Zörgött a zár és Károly különös, kelletlen arckifejezéssel állt a nyitott ajtóban. Bent a fűtési időből ismert, de most meglepő égett szag érzett. A kályhában tűz parázs-lott. János azonnal tudta... elsápadt.

— Csak nem égetted el az anyám leveleit — mindet?

— De igen. Az *anyánk* leveleit mind elégettem, kivéve néhány régi arcképét. — A birtokosrangot erő-sen hangsúlyozta, hogy tettének jogosságát éreztesse. — Ezeket majd megosztjuk.

— Minden irását, levelét?

— Minden irását, levelét!

— Károly, ezt nem vártam tőled! Ez jogtalan volt! Ez... ez gázság volt!

— Mérsékeld magad. Beleegyeztél, rám biztatók. — Egészen közel ment Jánoshoz. — Tudod, hogy én nem vagyok az a lány ember, mint apa. Megtiltom, hogy egy szóval is többet mondj. Tudom mit tettem és nem volt könnyű dolog, főleg... ő miatta...

János nem értette, kire vonatkozik ez az »ő miatta«, de nem is gondolkozott rajta. Most már ugyis hiába minden. Az anyja életének szerencsétlen titkát talán most temették el örökre... Mereven ült le egy székre és egy ideig nézte a felkunkorodó leveles parazsat. Mikor megfeketedett, lehajtotta a fejét az asztalra.

Károly hozzálépett és vállára tette a kezét: — Hidd el jobb volt így. Reánk nézve is, de különösen reád nézve...

János meg sem mozdult.

XI.

Paula nyugtalanul járkált lakásában, a szobákon át fel s alá. Valami változástól félt az életében, amely megzavarhatja. Van-e szükség egyáltalán változásra? Végig gondolta ezt a tizenöt évet, mely eleinte annyi izgalommal, bizonytalansággal indult, míg aztán minden elcsitult és olyan nyugalmassá vált... mint egy valódi házasság. Most már szabadok mind a ketten — szabadok és öregek lettek.

Még a háború alatt kezdődött, mikor Paula beteg-ápoló volt. Szörnyű évek... minden szenvedést megismert, de megismerte Péteryt is. Olyan természetes volt, hogy az a tisztelet és elismerés, melyet orvosi munkája iránt érzett, gyorsan átment egy sokkal boldogabb és sokkal kinzóbb érzésbe az ember, a férfi iránt. Sóhajos, boldog kis mosolygással emlékezett vissza, hogy leste belépését a betegekkel együtt.

Az első meleg találkozás... Egy estefelé bement valamiért a rendelő szobájába. Ott ült lehajtott fejjel és olyan megadó szomorúsággal, hogy Paula nem tudta eltitkolni megdöbbenését. Az orvos felézett rá, végigsimitott a homlokán, és minden bevezetés nélkül mondta: — Paula nővér nagyon szerencsétlen vagyok. Van családom és még sincs, a gyermekeimet távol kellett tartanom, mert szegény feleségem beszámíthatatlanul beteg. De azért míg otthon volt, legalább valami személyes gond is elfoglalt a nehéz órák után a kórházban. De nem lehetett tovább otthon tartani, állandó ápolásra van szüksége,

be kellett vitetnem egy szanatóriumba. Most már sivár, üres otthon fogad, ha innen hazamegyek... a kis fiam most lesz öt éves, a leányomat nem hozhatom haza ebbe az otthontalan fészekbe, a fiukat nem akarom év közepén zavarni, legalább tegyék le ott a vizsgát vidéken. A legidősebb, Károly, két év múlva végzi a gimnáziumot, nem tudom, nem volna-e jobb, ha addig már ott maradna... Mit gondol nagy önzés volna, ha legalább őt hazahozatnám?

Paula belepirult a kérdésbe. Hogy ez a nagyszerű ember ilyen bizalommal fordul hozzá és tőle kér tanácsot! Ott ült vele szemben, és bátran mondta: — Nem, főorvos ur. Csak jöjjön haza. Ön sem maradhat teljesen egyedül, mindig idegen emberekért való önfeláldozásra utalva. Addig pedig — nem tudom, kellemes lenne-e Önnek — de mi, a férjemmel rendkívül örülnénk, ha sokszor meglátogatna este, mikor ideje van.

Akkor kezdődött az egész. Most azokra az estékre emlékezett vissza, mikor néha egyedül voltak és kinosan kerültek minden olyan tárgyat halk beszélgetéseikben, amely alkalmat adhatott volna érzelmeik kitörésére. Aztán a forradalmak, az orvosnál belakoltatás... hárman mentek a férjével és a doktorral batyúzni, és főleg hármásban szőtték a terveket a bolsevizmus megbuktatására... Titkos leveleket hordozott, pénzt csempészett a menekülőknek, elrejtve élőknek... Közben egy-egy, szinte csak véletlenül hosszabb vagy melegebb kézszorítás... Mig egy este, épen olyan volt mint a többi. Pétery bucsuzáskor magához ölelte, fejét a melléhez szorította, és valamit dadogott... Akkor tudta meg bizonyosan, hogy szeretik egymást. De az orvos attólfogva ritkábban járt hozzájuk... és másik télen meghalt a férje.

És akkor... mit tartogatott volna magán? Olyan természetes volt, hogy csak ezé az emberré lehetett, mintha eddigi élete csak bevezetés, vagy véletlen tévedés lett volna. A társaság egy része eleinte vissza-

huzódott tőle, de amint mult az idő kezdték elfogadni és természetesnek találni viszonyukat, még néhány asszonyismerőse is visszatért. Nem tagadott és nem titkolózott, habár nem is beszélt róla, ennél fogva az emberek sem kérdezősködtek. Rendes életté vált a rendezetlen viszony, — és ő soha, soha egy percig sem bánta meg...

Oda állt a tükör elé. Negyven év... még nincs egyősz hajszála sem, hiszen olyan boldog volt, talán boldogabb mintha a felesége lett volna. Minden perc, melyet együtt töltöttek újra és újra ünnepivé vált, nem volt kényszer, nem zavarták anyagi kérdések egymás miatt — virág, vagy karácsonyi ajándék volt minden amit tőle elfogadott.

Mire való volna ma már változtatni? Nem boldogok így? Mosolygott. Nincs ősz hajszála, de a mosolygása nem a régi többé. Kicsit öreges mosolygás biz ez, két ránc keletkezik tőle a szája mellett. A bőre sem az a virágszirom, aminek leánykorában mondták. Az alakja is vesztett, de azé volt, akit szeretett, mit kívánhatott a sorstól többet. Maradjon minden úgy ahogy volt.

Mikor Pétery este felé belépett, erősen megszorította a kezét és fejét a melléhez támasztotta. A férfi csak a haját csókolta meg... mint legelőszőr. Leültek, és Paula teát hozott be.

— Hogy hatott a gyermekekre a szomorú eset?
— kérdezte mindjárt.

— Úgy látom, mindegyikre a saját természete szerint. Károly még emlékszik rá, mint anyára, beszél róla és megnyugszik, mintha mindent értett volna már régen. Erzsi sirdogál, de nem érinti mélyen, Gyuri gyorsan felejteni fog, gyermek még. Csak Jani zárkózott, kiismerhetetlen mint mindig.

— Talán nem foglalkozol eleget vele.

— Néha én is úgy érzem, mintha elmulasztottam volna valamit vele szemben. De csak a pályám miatt, mely annyira lefoglal, mert igazi mulasztást nem tudok találni. Nincs bizalommal hozzám, nemcsak szavakban, hanem még gondolatban és érzelemben

sem. Talán ő sem ért meg engem — dehát még jó, hogy csak így van, hiszen az egész fiatalság visszahangzik attól, hogy az öregek menjenek már az útból. Mi mindent rosszul csinálunk és csináltunk, ma már csak nekik van joguk a szóhoz és tettehez. Talán csakugyan félre kellene állani... de nem furcsa volna, ha egyszer minden ötven éven túl élő ember lefeküdnék meghalni... mikor úgy érezzük, hogy még igazán élünk és még van sok tenni valónk.

— Bolondság Károly! A fiatalok mindig nagyon elbizakodottak voltak. Husz éves korában mindenki zseninek érzi magát — esetleg alkotnak is valamit... de hány marad meg igazi tehetségnek. Emlékszel, hány fiatal ember volt a haza megmentője 19-ben? Ma hivatalban ülnek, és jó ha azt a munkát becsületesen elvégzik.

— Ne bántsod, mi sem voltunk különbek, mi sem tettük azt mind meg, amivel megindultunk. De mégsem néztük le annyira az öregeket, mint a mai gyerekek.

— Lépj be közéjük és foglalj te is állást az öregek ellen.

Pétery nevetve csókolt kezét Paulának. Teáztak, nyugodtan beszélgettek tovább mindennapi dolgokról, mint régi, egymást szerető házaspár. Annak a halott asszonynak az árnyéka nem állt közéjük, el is felejtkeztek róla.

XII.

Gyurka az ócska pamlagon hátravetette magát és úgy mondta el kedvelt diák viccét, melyről mint érettségizett sem tudott lemondani: — Leszaladt egy szem a harisnyádon.

De Mancsi nem kezdett el zokogni, mint Erzsi, hanem keresztbe tett lábát még jobban kinyújtotta, forgatta, felhuzta egyiket a másik után, hogy rózsa-szin kombinéja jól kilátszott. — Hol te?

— Itt ni! — mutatott Gyuri a vékony lábszárra és végighuzta az ujját rajta.

— Buta vagy!

— Jobb volna ha letörölnéd az asztalt, nézd! — és Gyuri azon is végighúzta az ujját.

— Az a háziasszony dolga.

— Mennyit fizetsz ezért a lyukért?

— Negyvenet k. p. És nem is lyuk. Azért hogy udvarra néz? És fürdőszoba használat is hozzá.

— És használod a fürdőszobát?

— Szentelen vagy! — Mancsi nekiment Gyurinak és elkezdte ütni. Gyuri nevetett, mert a leány kezének friss szappanszaga volt bizonyítékul. Ott verekedtek egy ideig a pamlagon, egymásba forgolódtak lihegtek...

— Na elég, hagyj békén Mancsi, inkább elhiszem. De ha Jóska nem jön még egy ideig, én nem várok tovább.

— Hát velem nem tudsz addig sem elmulatni?

— A Mancsi hangja pityergősre vált.

— Ne bögj! — Gyuri most jobban megnézte a lányt. A Jóska szeretője volt, egyáltalán nem is gondolt rá, hogy elvegye tőle, de most a testi közelség egy kicsit felzaklatta. Olyan helyes kis lány, különbet érdemelne mint Jóska. Vajon honnan került ide?

Gyuri nagyon kevésbé ismerte azokat, akikkel diák korában a sportversenyek révén összekerült. Nem is akart sokat tudni róluk, mintha félt volna attól, amit megtudhat. Volt köztük néhány sajátkorabeli diák, kereskedő segédek, iparos fiatalok, és bizonytalan alakok, akikről nem lehetett meghatározni, mi a foglalkozásuk. Voltak jól öltözettek és voltak elhanyagoltak. A legtöbbje műveletlen volt a Gyuri ítélete szerint. De mind értettek az összes sportágakhoz, és nem is törődtek egyébbel, mint ahogy Gyuri sem törődött mással, ha köztük volt. Nagy nehezen meguszta az érettségit és most már teljesen felszabadultnak érezte magát a saját otthona és az ott található társaságtól. Szerette ezeket a szabadszájú fiúkat és leányokat, akik nem törődtek a holnappal és úgy éltek ahogy nekik jól esett. Jóska azonban a nagyon bizonytalanok közé tartozott.

— Honnan kerültél te ide? — kérdezte hirtelen és kíváncsian nézett a leányra.

— A holdból.

— Ott volt házmaster az apád?

— Püff neki! Hát minkenkinek házmaster kisaszonynak kell lenni? Az én apám bizony asztalosmester volt vidéken és két szobánk volt a műhelyen kívül. — Mancsi egyszerre maga előtt látta azt a két szobát, mellyel dicsekedett... szegényes volt biz az, de azért most egy kis meghatottságot érzett, amint rágondolt.

— Minek jöttél el onnan?

— Te, öten voltunk gyerekek, a legkisebb négy esztendő, gyerek korom óta mindig pesztra voltam mellettük. Minden héten egyszer láttam moziban, hogy élnek a gazdagok. Volt ott egy vén ember, itt lakott Pesten, csak úgy lejárt a bótokba, aki mindig azt beszélte, hogy így-úgy... nem nekem való ez az

élet — de lehetett az már negyven évesnél is több, olyan ráncos volt a pofája, hogy mindig csudálkoztam, hogy tud borotválkozni. Az adott pénzt, hogy szökjem meg Pestre. Meg is szöktem, de nem arra az atrecre mentem, amit adott, hát nem talált meg. Eccer gyerekek mellett vótam, oszt ott urfi is vót, nahát avvót az első, osztán ismerkedtem Jóskával, ennyi az egész.

Gyuri komolyan hallgatta. Manci az elbeszélés alatt lassan belement a vidéki tájszólásba és ez nagyon tetszett a fiunak. Azt még nem tudta megítélni, milyen friss, becsületes a leány egész kis lénye, de érzett valamit belőle, egy percig valami regénycim is kóválygott a fejében: virág a mocsárban... vagy lópvirág... vagy mi a fene! Bosszankodott rajta hogy még ilyenek is eszébe jutnak, mert ki nem állhatta a regényeket, hosszan magyaráznak el olyan dolgokat, amit a moziban egy perc alatt megtud az ember. Különben a mozit sem nagyon szerette, legfeljebb a sötétség miatt, mert akkor vicceket lehetett csinálni. Hogy mit szeretett volna? Tenni valamit, lenni valami. Professionista, vagy óceánrepülő, vagy mindakettő egyszerre. Valami, ami egyetlen nagy tettel jár, és már is hirnevet hoz. Semmiesetre sem paciensekre várni, és beteg emberekkel bajlódni, mint az apja szeretné. Egyáltalában várni — ez a legszörnyűbb. Nem... inkább megszökik mint ez a kisleány.

— Aztán nem féltél?

— Mikor? Miért?

— Hát mikor egyedül megszöktél.

— Há-át féltem is meg nem is. Azt hittem mindjárt úgy lesz, mint a moziban, de nem lett. Egy leánnyal ismerkedtem meg itt Pesten, mikor az utcán nézelődtem. Ott ült egy padon, parasztos ruhában, hely nélkül vót. Az viitt el kvártélyra. Ugy jutottam, mikor elfogyott a pénzem megint pesztrának. Egy darabig az urfi tartott, aztán meguntuk egymást, akkor megint rossz dógom vót, mig Jóska nem jött. Azért én is keresek, tudod — néha egy asszonynál dógozok, ná, varrókisasszony vagyok, per-

szé csak fircelésre, meg szegésre. De az se soká lesz, mert a mai jányok mind készen veszik a ruhát az áruháza, ez is onnan való — kiterjesztette a ruháját.

— Azt mondják ott az embernek, hogy »a hölgy...«

Elkezdett kacagni és Gyuri is vele, a könnyezésig.

— Gyere a hölgy, adj egy pusztit.

— Majd ad Jóska, nekem is neked is! — De azért üde kis szájával nagyott csattantott a Gyuri arcán.

Mint a roszt lelkiismeret, csengetés hangzott. Mancsi felugrott, ijedten nézett körül, kirohant, Jóskaival jött vissza.

— Nagyon elkéstél, — mondta Gyuri. Hirtelen beszélni kezdett, buta zavart érzett magában.

— Régen itt vagy? — kérdezte Jóska; roszt kedvűnek látszott.

— Na úgy egy negyed órája, vagy több is, bizony én nem néztem az órát.

— Hát mit néztél? —

Gyuri dühbe jött, és valami trágár szóval akart visszavágni, amilyen divatos volt köztük, de most lenyelte. Ettől megkeseredett a szája.

— Jobb lesz, ha indulunk, — mondta és hirtelen végignézett Jóskán. Ha Jani látná ezt a fiút akivel együtt mecsre megy! Egy pillanatig szemben álltak, de ez a pillanat elég volt, hogy a két külön osztály minden ellenséges érzése belevegyüljön megfigyelésükbe. Jóska sportnadrágja, kopott vastag harisnyája, színes inge, piros nyakkendője egyszerre épen úgy nem tetszett Gyurinak, mint ahogy Jóska meglátta az urat az eddigi pajtásban: fekete uj ruhája, melyet a gyász óta hordott, a magas fehér gallér, rendes tiszta megjelenése abban a pillanatban árkot vágott közéjük. Amellett arckifejezésük, mely a kamaszkor közös vonásaiban eddig hasonlított egymáshoz, észrevétlenül ellentét felé fejlődött. Gyurira az anyja elvesztése erősebben hatott mint Pétery hitte, először tette gondolkodóvá, megférriasította. A Jóska arcát a megélhetés bizonytalansága és a pénzszerzés alatomosságai szikkadtá, sötétté változtatták. De mig

Gyurinál az új felismerés gyermekes lenézést piszkált fel, Jóskánál a hirtelen gyűlölet féltékenységgel volt terhes.

— Vajon miből él az ilyen ember, — gondolta Gyuri, mikor elfordult. — Mert pénze van mindig. Nekem külön kell kérni apától, vagy Erzsitől kunyorálni. Most ugyan elég gazdag vagyok, mert a könyveimet jól eladtam, de hogyan lesz majd ezután? Keresni kellene valahogy... hátha Jóska tudna tanácsot adni? — De ezt a gondolatot azonnal elvette.

A villamos zsúfolt volt, egymás mellé szorulva állottak a Perronon. Mancsi közből mozgolódott.

— Nyughass már! — mordult rá Jóska.

— Mi az ördög lelt ma, hogy olyan rossz kedvű vagy? — kérdezte Gyuri ártatlanul.

— Ilyen urfinak semmi köze hozzá.

Gyurka elbámult, nem tudott felelni. Eddig soha sem jött szóba, hogy más társadalmi osztályhoz tartozik, mint ezek. Nahát majd megmutatja. Nem szükséges neki egy piros nyakkendő sztriccivel meccsre járni... megbolondult, tisztára megbolondult! Vagy tán Mancsi miatt? Féloldalról megnézte a leányt. Újnak, szokatlannak látta, mióta a féltékenység közbük állt. Buta ember! Hiszen ő maga hívta, hogy Mancinál találkozzanak.

Furcsák is az emberek, — gondolta, és végignézett az embereken, úgy ahogy az ajtón át belátott. Sohasem gondoltam eddig rá, hogy egy ilyen zsúfolt villanyoskocsi mennyi ember-sorsot cipel magával. Hujjé, milyen mulatságos volna tudni, hogy az a piros kalapos kis lány hova megy, vagy hogy az az öreg néni ott, mit élt át? — Majdnem odafordult Jóskához, hogy elmondja a gondolatját, de ideje korán eszébe jutott, hogy vége a bizalmasságnak.

Az öreg néni nagyon jól emlékezett a fiatalságára, mely csak tíz évvel ezelőtt fejeződött be, mikor egy fiatalabb kedvéért ott hagyta az az ember, akivel húsz éven át együtt élt. Az a piros kalapos kis leány pedig pontosan azt az életet akarja újra kez-

deni, melyet az öreg néni befejezett és ahhoz az emberhez indult, aki egy fiatalabb kedvéért épen úgy el fogja hagyni, de még a húsz évet sem várja meg. Csak az öreg néni a maga idejében hajdonfővel járt, a kis leány most piros kalapban indult el.

XIII.

Erzsébet este az íróasztalnál ült és egy levelet olvasott. Milyen kedves levél volt és milyen hallatlanul óvatos! Erzsébet lebiggyesztette a száját — nem fog felelni. Azután elkezdett az ajka remegni: — jó volna sirni, ha egyszer egyedül lehetne, egészen egyedül! Még későn este sem tudhatja, ki kopog be valamiért, az atyja is be szokott mostanában jönni, mikor hazaérkezik. Vörös a szemed! Csak nem sirtál? Miért ez, és miért az?... Ha egyedül él az ember, legalább kibőgheti magát és csak akkor megy az övéihez, mikor jó kedvű tud lenni.

Már régen nem volt jókedvű, látta, hogy az egész dolog hiábavaló. De mégsem tudott teljesen szakítani, ha érezte is, hogy a másik mindentől fél, ami kompromittálhatná. Ő nem a leányt! Az ma nem fontos. Csak önmagát félti, hogy olyat ne mondjon, amivel lekötne magát. Házasodni — azt nem. Barátság... hiszen tudja... ha lehetne... a mai viszonyok...

Mi lesz belőle? Mi lehet egy leányból a mai világban, ha ad a családhoz tartozásra valamit. A családi szeretet így válik nyüggé, börtöntartóvá... Pedig ma a leány, ha vénnek ott marad, tudatosan veszteséggel marad... az orvos barátnője mondta is, hogy ez természetellenes. De hiába, nem lehet. Ha kiszakítaná magát... és akkor? Legalább egyszer boldog volna... Ehhez nem elég fellengzős.

Tudja, hogy az élet hosszú, és az az egyszer nagyon rövid lenne.

Jani kopogtatás nélkül jött be. Erzsi bedobta a levelet a fiókba, és hangosan betaszította.

— Valami baj van? kérdezte Jani.

— Miért volna?

— Idegesnek látszol.

— Ugyan! — Itt van már a kérdezősködés. — Es ha ideges volnék is. Végre egy nőnek 24 éves korában lehetnek magánügyei is, amiért idegeskedik. Nem lehetek mindig irodakisasszony, vagy szakácsné.

— De Erzsi, hiszen én...

— Jó, jó! Hát mi ujság?

— De ha most nem vagy olyan hangulatban.

— Na most már ne kertelj!

— Mikor voltál Szegedyéknél?

— Én? Mióta együtt voltunk ott, nem is láttam Aranyt.

— Egy hónap óta.

— Körülbelül. És te? Mert valami okból csak kérdezed?

— Én kétszer voltam náluk, mindig azt mondták, hogy nincsenek otthon. Most pedig azt hallom, hogy megint elutaztak és hogy Arany csakugyan külföldön marad hosszabb ideig.

— Istenem, be boldog! — Erzsinek a saját ügyével elfoglalva, eszébe sem jutott, hogy a Jani érzelmeit kutassa.

— Nem értem mi lelt titeket, hogy még te is így beszélsz. Itt van az otthonod, boldog lehetnél, független jövedelmed is van, jó társaságod, eleget mulatsz — és csak elmenni! Mit csinálnál ha el is mennél? Ugyanazt amit itthon... hacsak nem akarsz szabad életet, holmi szerelmi viszonyokkal... de nem... te nem olyanfajta vagy.

— Honnan tudod? — Erzsi kihívóan nézett a bátyjára. — Honnan veszitek ti azt, hogy közülünk bárki is arra van predesztinálva, hogy amit ti férfiak az élet aranyos, vidám, boldog részének tartatok, mi abból ki legyünk zárva? Mi... százan, ezren, egész-

séges fiatal nők. Csak azért hogy a családnak ne kelljen restelkedni az elzúllott leány miatt.

— Erzsí, nem értelek!

— Dehogya nem értesz!

— Kalandokat akarsz?

— Nem kalandokat. Szeretni akarok, és mivel ez tilos a mai viszonyok között, mert a házasság lehetetlen, tehát fellázadok... legalább szóval. — Lehajtotta a fejét és érezte a tehetetlenséget magában, hogy csakugyan megtegye. Sohasem tenné meg, tudta előre. Keze lágyan esett le két oldalt, fehérén a fekete ruha mellett.

— Arany is így gondolkozik? — kérdezte János önző ijedtséggel és nem ért rá a testvér bánatával, gondolni vagy összefüggést keresni élete és elmondott szavai közt. Erzsébetnek pedig épen úgy eszébe sem jutott, elmerülve a levél miatt felkeltett keserűségébe, hogy Jani más okból is kérdezősködhethék Arany felől, mint mindennapi kíváncsiságból. Nagyon meglepte, mikor Jani izgatottan felállt, és járkálva kezdett tovább beszélni.

— Ha Arany is így gondolkoznék, akkor csakugyan minden elveszett, amiben egy becsületes fiatal ember a mai világban még bizhatik.

Erzsébet csak nézte ezt az izgatott embert. Csak nem szerelmes Aranyba? Istenem, milyen kábák a férfiak — vakok, balog érzéseik nem tudják a saját magukhoz illő nőt felismerni. Ez az elkényeztett, akaratos, szenvedélyes teremtség, aki már 13 éves korában titokban fiukkal levelezett, aki mellett állandóan legalább két fiatalember lógott az egyetemen, de felváltva féltucat is... és Jani! Az erkölcsi elveivel, a prűdériájával, és mindenféle követeléseivel! Vagy talán nem ez határoz, és Jani épen a magához való sexuális lényt választotta?

— Azt hiszem Arany is épen olyan, mint valamennyi leány ma: természetes, — mondta végre.

— Természetes! Mit jelent az hogy természetes? Az is természetes volt, hogy régen a leányok szépen férjhez mentek, a férjük mellett éltek, gyerekeiket

nevelték és nem beszéltek az ostoba divatos elveket szajkó módra.

— Mi sem beszélénk, Jani, ha férjhezmehetnénk.

Erzsi most már mosolyogva nézett a felé forduló bátyjára. — Igen, igen! Most nem tréfálok, és nem daczból beszélek, és nem hengegek, hogy én meg merem mondani... Jani szállj le a magas teóriák paripájáról, és nézz körül az életben. Azután majd beszélhetünk újra. Most ugyanis ki kell adnom a vacsorát.

János vacsora alatt jobban megfigyelte Erzsébetet — mégis csak megdöbbsentette és gondolkozóba ejtette ez a kitörés. De Erzsi nagyon nyugodt volt, és vacsora után újra elment a szokott társasággal valahova a szabadba. Ott volt az is, akinek a levelét ma este olvasta, és akivel legjobb lett volna egészen szakítani. De ahelyett kicsinosította magát, még az ajkára is tett egy vonal ruzst... Istenem az ember sohasem tud egészen lemondani, akármilyen józan — és hátha...? És ha nem... legalább ez van... ha beteljesülés nélkül is, de kedvesen és melegen — és barátilag...

János megint magában maradt otthon. Gyuri haza sem jött. Arra gondolt, hogy elmegy sétálni, de már nagyon is későn volt. Most Erzsébet érkezett, könnyű kis lépések, mozgolódás a fürdőszobában, azután csend. Most az apja... a cipője nyikorog egy kicsit és vigyázva lép, hogy halkítsa... a kilincs zörren, idejön. Miféle buta kis ijedelem ez...

— Fent vagy még? — kérdezte Pétery suttogva.

— Jöjjön be apa, Gyuri még nincs itthon, pedig éjfélre jár.

— Mondta, hogy valami kirándulásra megy a barátjával, lehet hogy csak reggel jön meg. Én meg felhasználom az alkalmat, hogy beszélhessek veled. — Mosolyogva ült le, és saját cigarettájából kínálta meg a fiát. — Nem mintha olyan sürgős volna az ügy, de ebben a melegben úgy sem tud az ember aludni, és olyan ritkák a nyugodt percek. — Egy ki-

csit fáradtan sóhajtott, de hogy János várakozón nézett rá és nem kérdezett semmit, folytatta:

— Legelőször is egészen bizonyos hogy Bónis elfogad az irodájába? — kérdezte.

— Azt hiszem, egészen. A múlt napokban fent jártam nála és újra biztosított róla. Talán már a jövő hónapban, legkésőbb két hónap múlva beléphetek. Miért kérdezte apám?

— Mert ma Szegedyyel beszéltem, és azt mondta, hogy ő is tudna valami megfelelőt a részedre, de ez csak majd télen lesz esedékes. Örült, hogy megmondtam milyen kilátásod van Bónisnál, mert ez inkább a szakodba vág.

János azonnal kapott az alkalmon, hogy megkérdezze: — Igaz, hogy Szegedyék elutaztak?

— El. Az asszonyok a nyáron fürdőben lesznek, Arany úgy látszik csakugyan kiviszi a tervét, hogy hosszabb időre külföldre megy. Talán jót is fog tenni neki.

— Jót? Miért?

Péterynek feltűnt a fiu mohó hangja, mely szinte megcsuklott a végén. Futólag rápillantott. János észrevette, és elpirult, ami miatt szörnyen bosszankodott.

— Tulságosan el van kényeztetve, jó lesz, ha egy kicsit kikerül ebből az üvegház levegőből és az életet másként ismeri meg.

— Apa! Nem értem! Hogy ezt épen maga mondja, apám. Egy fiatal leány minek ismerje meg az életet más módon.

— Arany nem olyan fiatal. És... csak hadd kerüljön ki ebből a környezetből.

— Olyan biztos, hogy jobb környezetbe jut? Azt hiszem elég úri társasága volt itthon is.

— Az is volt, meg nem úri is. Az egyetemen tudvalevőleg nem csak kaszinótagok fordulnak meg. Különben, mit úri... ez is csak olyan szó már. Nagyon érdekel Arany? — kérdezte egyszerre szinte magának is meglepetésül. Az elébb felvillant aggodalom tört ki ebben a szokatlanul bizalmas kérdésben; ha meggondolja, talán nem is mondja ki.

János egy pillanatig levegő után kapott. Azután nyugodtan felelt: — Igen, nagyon érdekel. Az egyetlen leány, akit feleségül szeretnék venni.

Pétery most az orvost érezte magában felszólalni az apa mellett. Megmenteni ezt a gyermekembert, mint egy beteget, ezt a tapasztalatlan teoretikust. — Neked még korán volna házasságról beszélni és Arany nem is hozzád való feleség. Addig jön más, akiben megtalálsz az igazit. — Igyekezett nyugodt lenni és minél kevésbé pedagógusnak látszani, de belülről izgatottan figyelte a közönyös és mindennapi szavak hatását.

— Csodálom, hogy apa, aki annyira szereti Aranyt, így beszélhet.

— Szeretem Aranyt, de téged még jobban. Nem hozzád való feleség.

— Azt én jobban megtudom itélni.

— Tévedsz... ha Károlyról volna szó, akkor nem szólnék bele. Ő tapasztaltabb... megbirna ilyen kis elkényesztett babával. Te, az erkölcsi követelményeiddel... egyszerűen nem hozzád való.

— Az én erkölcsi követelményeimmel...? Hogy érti ezt apám?

— Hiszen tudod, hogy Arany mulatni vágyó, hiú... te azt sem engednéd meg neki, hogy nálad nélkül a házból kilépjen, hogy más férfi hozzászóljon... remélhetőleg Aranyban több lesz a józan ösztönösség és nem fogad el... No de elég, úgy sem aktuális a dolog.

— Nekem életem minden percében aktuális. Tudni akarom, hogy apám komolyan ellenezné-e ezt a házasságot?

— A legkomolyabban. Ami ugyan semmit sem jelent, nagykorú vagy.

— Apám! de magyarázza meg!

— Már megmondtam. Mindaketten szerencsétlenek lennétek, de különösen te. — Pétery felállt, és nagyon elégedetlenül ment ki a szobából, míg János elképedve nézett utána. Mi akar ez lenni? Nem egyeznék bele... hiszen nem sokat változtat

a dolgon, de hogy az apja ellene legyen Aranynak!... Károly igen, de ő nem! Mit jelent ez?

Lassanként keserű haraggá vált a meglepetés. Eleinte a beszélgetésnek csak az általános benyomása maradt meg, csak annyi hogy »nem«. Azután egyes szavak tódultak előtérbe; elkényeztetett baba, erkölcsi követelmény, nem hozzád való... De miért...? Egy pillanatig átfutott a gondolatán egy különös feltevés: az apja szerelmes volt Szegedynébe, nem az ő leánya Arany? A másik pillanatban már el is felejtette, hiszen Károlynál nem ellenezné a házasságot.

Miért? Miért?... Miért akar Arany hosszabb ideig külföldön maradni? És miért mondta volna Arany utolsó találkozásuk alkalmával azt a néhány biztató... több mint biztató szót, ha annyira nem törődik vele, hogy még csak nem is értesítette az elutazásáról? Vajon nem az atyja játszott itt közre? De miért?

Különböző válaszok... elmosódottabban vagy élelkebben... némelyik belekapaszkodott a lelkébe és nem engedte tovább. Az apja is szerelmes volna Aranyba? — ez elfutott. Valami más, talán gazdag házasságra számít a fiával? — ez nem az apja gondolkozására vall. Gyűlöli az apja, és nem akarja, hogy boldog legyen? Ezzel a gondolattal egy darabig játszott, kerülgette, de sokkal becsületesebb volt, semhogy végleg elfogadta volna. — Ő maga akar házasodni? — ez lehet, sőt csaknem bizonyos. Ide akarja hozni a régi szeretőjét a családjá, a leánya körébe... de akkor sincs értelme, hogy Arany ellen... hacsak az asszony... talán az az asszony nem akarja... de miért?

Hiába fáradt bele, hiába nyugtatta magát, hogy úgy sem az apjától függ. A »miért« fúrója újra felkinozta a kételyeket vég nélkül.

— Miért is jött be tulajdonképen apa? azzal kezdte, hogy »lefelőször is«... tehát mást is meg akart beszélni velem. Mi lehetett volna más, mint annak az asszonynak a dolga, akit feleségül akar

venni, és érzi hogy én... Hát én ellene leszek az utolsóig és nem maradok akkor náluk, akárhogy, akármilyen szegényen, megyek a magam utjára... Itt hagyni Erzsébetet, ezt a csacsi Gyurit, és... és apámat! elszakadni, fájni, vágyni utánuk... egy idegen asszony miatt.

Pétery is elkeseredve vetette magát a karosszékbe bent a szobájában. Amint a támlára tette a kezét, felpattantotta vele az emlékezet rugóját: ez a karszék a felesége örültségének egyik főtanuja kezdettől fogva; először is idedobta le magát szegény, hisztériásan sikoltozva, sorsával harcolva. És a fia most megint egy ilyen szerencsétlen házasságot kössön! Mintha a büntetés máris elérte volna, amiért szeretetből, szánalomból megtette Aranyért, ami összeütközött lelkiismeretével.

Mert Pétery a fia apja volt. Ngugodtabb és kevésbé követelő élel, nem annyira kifelé orientálva, a korról lehiggadva, megvolt benne a fia fanatikus erkölcsi felfogása. Épen azért rémült meg a János vallomásától... Ha nem segített volna Aranyon, akkor most már a fia tudná. Egyetlen szörnyű kiábrándulás lett volna... de így... ezzel az elfogult, konok engedményt nem ismerő lélekkel soha nem bocsátaná meg Aranynak, mikor már nem lehetne változtatni a házasságon — ... mint az övében nem lehetett...

Igy meg az apját fogja gyanúsítani és meggyűlölni... ő pedig nem mondhat semmit. Már is többet mondott talán, mint szabad lett volna. Ha csak egy parányi élettapasztalata lenne a fiának, rá kellett volna jönnie a beszélgetésből. Vak — és boldogtalan lesz, akár hozzámegy Arany, akár nem... Szerencse hogy olyan távol van még a Jani házasságának az ideje. És talán Arany... csaknem bizonyos, hogy Arany sem menne hozzá feleségül. Ez tisztesség kérdése, ha az igazat meg nem mondhatja... az pedig lehetetlen.

Felvett egy orvosi lapot, aztán megint letette. — Az is baj, hogy Jani hajlandóbb a kétségre, csüg-

gedésre... Isten ments, hogy az anyjától örökölt volna valamit. Az anyja... Vajon nem saját maga követte el az első árulást a jövőben nyugvó család ellen, mikor fajtában, vallásban, nevelésben idegen, szellemileg alacsonyabb rendű nőt vett el feleségül a szépsége miatt...? na ezt már csakugyan nem bírta tovább, újra felvette a folyóiratot, letépte a keresztkötetést, erőszakkal beleölte gondolatait a tudományba.

XIV.

János soká nem feküdt le. Hol a butorok közt, járt, hol levetette magát a kis pamlagra. Aranyt látta maga előtt szépségével, kis szeszélyeivel, kitörő kedvességével, melyet néha gyerekes cinizmussal álcázott. De nem ilyenek az asszonyok mind? Érthetetlenek talányosak, kinzók és mégis... olyan boldogítók. Nem mindig ezt írják róluk?

Egész tapasztalatlanságával az asszonyok általános fogalma alá sorozta mindazt, amit az egy asszonyban kifogásolni lehetett. Ilyenek az asszonyok — nem százszor, ezerszer hallotta a mindennapi életben is... nem épen az a legnagyobb varázsuk, hogy érthetetlenek képzeljük őket... milyen szörnyű volna olyan asszony, aki józan, logikus, férfias eszű. Ez nem lehet komoly kifogás Arany ellen sem. De hát akkor miért az apja szinte keserű ellenzése? És újra kezdődött a kérdések körforgása.

— Bejöhetnél hozzám? — szólalt meg a Károly hangja a nyíló ajtóban. János átment a másik szobába és mintha ez a kis helyváltozás elterelte volna gondolatait, vagy azok a kinzó kérdések ahhoz a szobához tapadtak volna, megkönnyebbülten várta a más irányú beszélgetést.

— Hallottam, hogy még fent vagy. — mondta Károly. — Pedig nagyon későn van.

— Apával volt megbeszélésem, mely nagyon felizgatott.

— Mindíg könnyen felizgatódól. — Károly szó-

rakozottan beszélt, őt magát is elég izgalmas kérdés foglalkoztatta. — Adj egy cigarettát. Én sem tudok aludni, jó volna kibeszélni magunkat egyszer, mielőtt... de először is mi izgatott fel?

János kedvesen nyujtotta felé a tárcáját és felpattantotta a gyujtót. — Most komoly oka volt az izgalomnak. Életbevágó dolgokról volt szó.

— Életbevágó dolgok! Neked is...?

— Véletlenül jött úgy a beszéd sorá, hogy... — János elpirult. Tulajdonképen miért is mentegeti magát ezzel a véletlennel? Miért ne beszélhetne róla? — Egyszóval házasságomról jött szó, illetőleg... Aranyról...

Károly azonnal megértette a dolgot és most már nagy érdeklődéssel kérdezte: — Aranyt szeretnéd feleségül venni?

— Vagy őt, vagy senki mást.

Károly elmosolyodott. — Bocsáss meg, de ez olyan régimódin hangzott, hogy... nagyon kedves volt. Persze apa azt mondta, hogy még korán van házasságra gondolni.

— Nemcsak azt, hanem hogy soha sem fog beleegyezni az Arannyal való házasságomba. Hogy nem nekem való feleség az én erkölcsi elveim mellett... hogy Arany szeszélyes, elkényeztetett, velem nem lenne boldog... hogy te igen, de én nem...

— Mindenesetre elég sokféle ellenvetés. De végre is milyen okot mondott — pozitív okot?

— Hiszen épen ez az — semmit, de semmit! Emiatt kinlódtam már egész este.

— Lehet, hogy saját szerencsétlen házassága miatt aggodalmaskodóbb.

— Engem félt, de saját maga bizonyosan bele fog menni másodszor is egy ilyen szerencsétlenségbe.

— Na ez megint a te szokott tulzásod. Különbösen is becsületbeli kötelessége, hogy azt az asszonyt, aki egész életét, társadalmi helyzetét feláldozta miatta, most végre feleségül vegye.

— Azt gondolod? Én pedig azt mondom, hogy az az asszony ide be nem jön, míg én itt vagyok! Az

anyám helyére, a leánytestvérem mellé nem fog jönni egy ilyen...

Károly hirtelen közbevágott: — Mérsékelj magad! Én ismerem azt az asszonyt, te nem. Ismerem az egész viszonyt és minden okát. És én, ha feláldozná büszke szabadságát, függetlenségét és idejönne, megcsókolnám a kezét és Erzsi is megcsókolhatná.

— Megörültél?

— Kérlek, hagyd már ezeket az ócska nézeteket, melyekkel a mai világban nem lehet megélni. — Nem akart tovább vitába, vagy magyarázgatásokba belemenni, türelmetlen is volt, mert a maga dolgáról is akart beszélni, az idő már sürgette.

De János is csak a maga kérdéseivel küzdött. — Tudod, az a gyanum is van, hogy az az asszony befolyásolja apát Arany ellen. Hiszen apa eddig úgy szerette a keresztlányát és most olyan szigorúan bírálja.

— Nem hiszem Jani... bár végre is nem lehetetlen. Nem tudom ugyan hogy mi oka volna rá. Ezzel csak megszaporítod a miérteket.

— Az ő miértjei nem érdekelnek. De ha egyszer az apáméval tisztában leszek, és azok odavezetnek...

— Lehet, lehet... Az asszonyi féltékenység sokszor tilokzatos és rejtett utakon jár. Nem azt mondom ezzel, hogy igazad van, csak nem tagadom a lehetőségét.

János összehuzott homlokkal nézett maga elé. Az az asszony, aki az anyját a megörülésbe kergette, most újra ideáll...

— De különben is Jani, azt hiszem a házasságod még olyan távoli lehetőség, hogy addig ezek az apró összeütközések régen levegővé váltak. Most hallgass egy kicsit rám, mert nagyon későn van, és én is beszélni akarok veled. Tudod, hogy mennyire meglepte és aggasztotta apát, amikor azt mondtam, hogy nem megyek Németországba vissza, hanem Amerikába akarok kimenni. Hiába biztattam, hogy a helyem biztosítva van, hogy ma egészen mindegy

Berlinben, vagy New-Yorkban lakom-e — hogy a Kálvin téren is érhet szerencsétlenség — érzem, hogy a messzeségeken át nem bír annyira követni, mintha Európában maradnék. Szűkebb életre berendezett érzelmei nem is helyeselik, hogy ott hagyom a berlini biztos állást, hogy el fogom veszíteni magyarságomat... Berlinből még visszatérhettem volna, de Amerika el fog nyelni. Egyszóval rengeteg érve van a tervem ellen.

— Azt találom, teljesen igaza van, én is ilyenféle ellenvetéseket tettem volna.

Károly elnevette magát: — Persze, nemcsak ilyenformákat, de más szavakkal teljesen ezeket. Hiszen te tökéletesen az apa képmása vagy.

— Én... az apa képmása? Akivel örökös összeütkezésben állok?

— Dehát nem érted, hogy épen ezért? Nem látod, hogy épen ezért követeltek egymástól többet, majdnem lehetetlent? Apa benned a saját élete folytatását látja és azt akarja, hogy a tied úgy sikerüljön, hogy a saját magáét kiegészítse, vagy tökéletesítse, hogy te légy a beteljesülés... Talán... sőt bizonyosan ezért ellenzi a házasságot Arannyal, mert a saját multját látja előre a te jövődben és ezt meg akarja akadályozni.

— Azt akarod ezzel mondani, hogy mama...

— Semmit sem akarok most erről mondani. Csak annyit, hogy apa téged félt legjobban. Gyuri a könnyelmű, én a kalandor a családban, — minket rábiz a könnyelműek és kalandorok sorsára. De te — ő vagy, terád vigyázni kell.

— Erzsi is itt van.

— Erzsi nő, csak asszony a tifajta férfiak szemében. Neki nem lehetnek összeütkezései az élettel a ti felfogásotok szerint, mert csak két utja van: vagy férjhez megy, vagy nem. Ahogy a véletlen, vagy mondjuk Isten akarja és ezzel be is fejezitek, hogy úgy mondjam le is fejezitek a gondot. Elég hiba. A fanatikusok szűk gondolkodása... Bocsáss meg, hogy ezzel apáról is véleményt mondok. De

kérlek ezen ne vitázzunk most — szakította félbe a János mozdulatát. — Még sok vita vár ránk. Én nem Amerikába megyek.

— Nem? Hát hova?

— Oroszországba.

János felugrott, kinyitotta a száját, de hang nem jött ki rajta. Károly is felállt, lelökte cigarettáját, János vállára tette a két kezét és lenyomta a pam-lagra.

— Neked kellett megmondanom, nem apának, mert te vagy a fiatalabb és könnyebben elviselheted, még ha be sem tudom bizonyítani, hogy igazam van. Akarom is hogy elviseld, ha meghallgatsz.

— Nem, nem hallgatlak! Ilyen örülséget nem akarok sem meghallani, sem elviselni.

— De Jani, nem mozdulok el innen míg meg nem hallgatsz.

János két keze közé fogta a fejét, úgy intett nemet.

Károly mellé ült. — Nézd Jani nem szeretnék teljesen elszakadni a családtól. Úgy akarok elmenni, hogy tudjon valaki közületek rólam és akármilyen távolban is néha veletek legyek.

— Ez nálad csak frázis. Ha ezt meg tudod tenni, akkor igazán kalandor vagy.

— És ha...? Csak kalandorok érnek el nagy dolgokat. Columbus vagy Napoleon is csak kalandor volt...

— Elég merész példákat hozol fel.

— Igazad van. Maradjunk a magunk ügyénél, bár megérdemelnéd, hogy itt hagyjalak, ha neked semmit sem jelent az a kívánságom, hogy fenn akarom tartani az összeköttetést veled. — Átölelte az összegubbaszkodott alakot. — Jani, Jani! hiszen te is szeretsz!

János felemelte a fejét. Szeme tele volt könnyel.

— Hát beszélj! Én meghallgatlak, de ne képzeld, hogy...

— Semmit sem képzelek. Tudom, mit gondolsz:

hogy egyenesen a cseka szolgálatába fogok lépni és vagy én akasztok, vagy ők akasztanak fel engem.

— Megtagadod a becsületes világnézetet.

— Semmi megtagadás nincs benne. Én a magam világnézetéhez ragaszkodom, mely azt mondja, hogy az életemet és tehetségemet ott kell beteljesítenem, ahol alkalom van rá. Nekem tér kell, sőt véletlen is... Ne szólj közbe kérlek! Tér, alkalom, véletlen! Ott egy új világ van, tele soha nem ismert lehetőségekkel és olyan technikai berendezésekkel, amikhez Amerika játék. És az én életemnek is megvannak az ideáljai...

— Ideál a kommunizmusban! Az anyag, a technika mindenhatóságába, isteni mivoltában vetett hit!

— Én nem kommunistának megyek, értsd meg! Hanem mérnöknek. Dolgozni akarok, de nemcsak a mindennapi megélhetésért, mint ti, vagy legalább is meg akarom látni, lehet-e újat teremteni? Nem érted? Hogy itt Európában minden szétesik, azt te sem tagadhatod. Az a fájdalom, melyet a családi élet felbomlása miatt érzel, sokkal tágabb körű lehetne. Bomlik minden, az egész társadalom, szellemi és anyagi létben minden berendezésével együtt. A háború, a bolsevizmus nem ok, hanem következménye egy nagy közös oknak... Valami ismeretlen hatás, ki tudja, talán kozmikus csira megmérgezi néha az emberiség életét és a történelmi korszakokat teremti. Népvándorlásokat, nemzeti, gazdasági, hatalmi, vallási háborúkat...

— Te csak hagyd a vallást...

— Miért ne beszélhetnénk például a keresztes háborúkról is? Az emberek nyugodtan élnek, de tiokban már érik a csira, egyszerre csak belecsep a nyugalomba egy jelszó, senki sem tudja tulajdonképpen honnan eredt, az emberiség megőrül, nekimegy egymásnak, felbomlasztja amit addig szentnek tartott és boldogtalan, míg a méreg virulenciája el nem gyöngül, ki nem pusztul és egy ideig megint nyugalomban élhet az emberiség a legközelebbi katasztrófaig, vagyis történelmi korig.

— Szép kis erkölcstelen teoria az emberiség felelősségének az állatására.

— Erkölcstelen? Épen itt van az alapja mindennek. Ez a jó és a rossz harca az emberiségért, vagy ha a misztikusok nyelvén akarsz beszélni, Isten és az ördög harca...

— Károly! Egy mérnök, egy természettudós beszél így?

— Mert a természettörvény a legnagyobb misztérium.

— A tavasszal egy exaltált fiatal ember beszélt ilyen formán és én...

— És te bolondnak tartottad talán azért, mert hosszú haja volt. Igen ez is a mai kor furcsa szellemi paradoxona: a természettudós mint misztikus, a metafizikus mint réalista. De tudod te például, hogy milyen végső törvények alapján hallasz zenét Londonból, repülsz a levegőben vagy mersz atomrombolásról beszélni? Én tudom a mechanikáját, de ha a végső miértet keresem, misztikum áll előttem. Miért ne hinném összetettebb és ismerellenebb folyamatokról, hogy az emberitől független erők vezetik.

— Tehát te a rossznak akarsz segíteni...

— Nem értettél meg. Olyan kort élünk, akár tetszik akár nem, mikor minden régi forma szétesik, már szét is esett. Az összetartó forma el is tört és lehullt és a benne volt agyag már csak porladozva őrzi a megsemmisült formát, melyet kapott, de menthetetlenül szétporlásra van ítélve; hiába igyekeztek ideálokkal, mint összetartó kézzel megőrizni... hiába...

— És milyen új formát tudsz teremteni?

— Azt akarom megkeresni.

— És miért nem a saját hazádban?

— Mert a megleremtés módját megtalálni csak ott lehet, ahol már bekövetkezett a felbomlás; ha egyetlen csavart be tudok helyezni az új világépület gépébe, azzal a hazámon is segítek.

— A kommunizmus útján? A gyűlölet eszközeivel?

— Mondtam már, hogy én nem kommunistának megyek, annyira nem, hogy eszembe sincs idegen elvekért az emberiségnek azt a nagy nyomorúságát megosztani, ami ott van. Egy amerikai vállalathoz készülok vasművekhez, nagy dollár-fizetéssel. Én látni akarok, tanulni akarok, tudni akarok, alkotni akarok. Nem is képzelheted, mit jelent az én szakomban a nyers anyagnak és az új ipari berendezésnek az a mérhetetlen gazdagsága, amelyhez hozzá fogok jutni. Minden eszköz rendelkezésre áll, hogy végeredményében a tökéletes gépek által a munka rabszolgaságából felmentsük az embert. Ezt csak Oroszországban lehet megkísérelni, mert csak ahol mindent leromboltak lehet újra építeni, ma már nem lehet foltozgatással megmenteni a világot, mint a francia forradalom idejében.

János felugrott és az ablakhoz ment, felgördítette a függönyt. Egyszerre ott volt előtte a külső világ. Hajnalodott. Az árnyéktalan hajnal élesen rajzolta ki színtelen vonalaival minden épület, ablak, fa apró részletét, a tiszta rezzenéstelen csend is színtelenül dermedt a levegőben, az ablakig huzódott híg fala. János visszafordult. Bent az elsápadó villany alatt még megrekedt az izgalom. — Miért? — gondolta János — mire való az egész... olyan mindegy ez a kis világ idebent.

Károly nem mozdult, csak nézte az öccsét. — Nem hiszel nekem?...

— A végén kiderül, hogy te vagy az idealista — szólt János higgadtan. — Úgy beszélsz, mintha a védőbeszédet előre elkészítetted volna, ha a sikerelenség bűne fogja nyomni lelkedet. De tegyük fel, hogy gazdaságilag beválik ez a képzelődés, eléritek, hogy minden embernek legyen kenyere és senki sem kíván többet... hát ez az emberiség célja? Csak ennyi? Csak a test kenyere fontos? Lehet ilyen alapra magasabb emberi életet építeni?

— Igazad van, ezt én is érzem. De azt is tudom, hogy így nem mehet tovább. Valamit kell tenni, hogy megújuljunk. És ha a test megújódását el-

érjük, reméljük, hogy a lélekét is megtaláljuk — majd a jövőben...

— Micsoda veszedelmes fanatizmus... különben... nem tudom nincsen-e egyszerűen a meggazdagodás kevésbé ideális vágya mögötte.

— Csakhogy végre felfedezted. Legalább nem vádolhatsz többé kommunizmussal.

— Nem engedem, hogy tréfával üsd el, — kiáltott fel János és tovább taszította a bátyját, aki át akarta ölelni. — Soha, soha nem fogom elhinni, hogy igazságtalanságon, gyűlöleten, rabláson, gyilkoláson át lehessen új világot alkotni. Igenis, — kiabált most már szenvedélyes meggyőződéssel — hiszek és hinni fogok az erkölcsi törvényekben, mint az emberi lélek és a lélekkel bíró társadalom alapjában... Vidd a vadállatok közé a teróriádat!... És ha bomlás ennek a társadalomnak a sorsa, azért hull szét, mert ezt elfelejtette. Nem fogom hinni, hogy a szellem kiirtása vagy rabszolgasága új szellemet teremthessen... nem... hiszen csak a nyomor és a bürokratizmus uralmát teremtette meg, amivel semmi újat sem alkotott.

Károly elsötétült arccal nézett maga elé; soha sem fogják egymást megérteni! Visszahuzódott a régi helyére. — Te nem tudod, hogy ahonnan jövök, Németországban mennyire foglalkoztatják ezek a gondolatok az embereket. Mit jelent az a folytonos változás az országok politikájában, alkotmányában? Mit jelent ez a nyugtalan keresés? És még nem is tudjuk, mi forr mindenütt, a németeknél különösen. Én komoly tudósokkal és gondolkozókkal beszéltem erről, akiknek nemcsak a kenyér volt a fontos, a maguk és a mások kenyeré. Még a kommunizmusra is azt mondták, hogy nehéz, komoly, talán szörnyű áldozatokkal járó kísérlet ez, hogy a mai romlott embertípust egy magasabbal helyettesítse. Persze az volna a legjobb, ha ezt Európa vér nélkül tudná megvalósítani.

— Hallgass Károly a tudósaidal. Erről a kérdésről nem beszélhet senki, aki át nem élte. Egy ma-

gasabb rendű embertípus! Láttad te is őket... még gyermekek voltunk, de azért mégis láttunk egy néhányat!... Várj csak...!

Hirtelen felugrott, átfutott a saját szobájába, kihuzta az íróasztal fiókját, kidobált egy csomó papírost, aztán kivett egy összehajtott ujságot. Már az ajtóban elkezdett beszélni: — Igen, itt van — nézd! A pjtiletka vezérei... nézd ezeket az üres, ironikus, vadállati, durva arcokat, még csak a démoni gonosz rutsága is hiányzik belőlük, már ez is nagyság volna ezekhez képest... Szellemi erő!... Nézd ezt az asszonyt, nem a szépségre gondolok — nézd és jusson eszedbe, hogy a multkor a Duse arcképét néztük, akit mi sohasem láttunk és az arckép mégis... az egész lelkünk... és nézd meg ezt! Ember ez még? Asszony? Egy anyaállatnak százszor emberibb és nemesebb kifejezése van. Ez a te jövő embertípusod...? Mindennek... minden magosabb emberinek az iróniája, ördögi kigunyolása...

Ledobta a képet a földre és rátaposott. — Nem volt ezek közt az emberek közt egy sem, aki azt az absolut hatalmat méltósággal vagy nagysággal viselte... birta volna viselni. Még a gyűlöletben is alacsonyak, közönségesek, parvenük voltak... Megértem én azt — folytatta egyszerre nyugodtabban — hogy ujjászületés nem történhetik meg keserves vajudás nélkül, de ahol nincs más csak szenvedés... vagy inkább szenvedtetés, ahol a megváltás miatt nem mi áldozzuk fel magunkat az emberiségért, hanem az emberiséget önmagunkért... Nem, nem nem!

Állva, lélekzet után kapkodva beszélt és most elkezdett járkálni. Olyan izgalomban volt, hogy megfeledkezett a saját bajáról, nem látott, vakon beleütközött egy székbe és levetette rá magát.

Károly csodálkozva nézte. Talán soha sem szerette úgy mint ebben a percben. Hiszen ez nem keserű, kedvetlen ember, hanem egy fiatal, lelkes, okos fiú, aki kifelé fordított sötétségével küzd a nem neki való világban, hogy belül világos maradjon.
— Mondd meg azoknak az embereknek odakint,

hogy gondolatgépek, de nem emberek! Embertelenségből akarnak új emberiséget teremteni!

Elcsendesedett és halkabban folytatta: — Emlékszel Karamazov Ivánnak arra a mondására, hogyha a paradicsom minden harmóniát megadna is, ami a földi létből hiányzik, nem fogadná el, ha csak egyetlen egy gyermek szenvedése volna az ára, hogy elérhessük ezt a harmóniát... Én sem fogadnám el ezt a ti emberiségeteket és ezt a paradicsomi harmóniát, melyet millió és millió ember és gyermek vérével és lelkével kellett megfizetni. Az ilyen földi menország nem kell tisztalelkű embernek, inkább szenvedek a mai földi pokolban...

Kimerülten hallgatott el és kezébe hajtotta az arcát. Eszébe jutott minden szenvedés, a magáé, a másoké... Egy percig csend volt, akkor János felzokogott. Csak egyetlen hang volt, aztán újra csend lett.

— Én is idézni szeretnék Karamazov Ivántól, — kezdte halkán Károly — és jobban és rövidebben mint te. Iván megcsókolta az öccsét. De te eltaszítod a bátyádat.

János felnézett és elmosolyodott. Kezét nyujtotta Károlynak. — Nagyon szenvedek miatta, hogy odamégy, de tudom hogy ugysem akadályozhatom meg. Talán igazad van... odakint megtanulhatsz olyat is, amiről nekünk sejtelmünk sincs. De azt tudom, hogy el fogunk veszíteni.

— Hidd el, nem jobban mintha Amerikába mennék, vagy Berlinbe vissza. Ott olyan dolgokon mentem át, ... azt is szeretném elmondani neked... nem bírok vele egyedül. De ma már szörnyű későn van, és már eléggé fel is izgattuk magunkat, hogy egyikünk se tudjon jól aludni.

— Ez a kérdés érdemes egy éjszakai álmatlanságra, — mondta János, intett a bátyjának és kiment.

XV.

Pétery elhatározta, hogy Károllyal fog a családi ügyekről beszélni. Tudta ugyan, hogy ez a fia nem lehet közvetlen segítségére, de mégis ő volt a legidősebb, és talán a saját felelősségén könnyithetne, ha világlátottabb és fiatalabb ember nézeteit hallgatja meg. Egy este mikor János nem volt otthon, beült a Károly szobájába.

— Mielőtt elutaznál, szeretnék néhány ügyet megbeszélni veled. Mivel a multat reád bízom, az anyatok leveleivel... kérlek ne mond meg mit csináltál velük. Ezt az egyet szeretném kikapcsolni most már az én életemből. Úgy is van elég, ami a mára és a jövőre tartozik és aminek a bizonytalansága izgat.

— Nem tudom apa hogy az én tanácsaimat megfelelőeknek fogja-e találni. Egyes kérdésekben nem egészen egyformán gondolkozunk. De ha jól esik beszélni róla, én szívesen megosztom az aggodalmait.

— Károly nagyon is nyugodtan beszélt, szinte maga is meghökken a szavai szárazságtól. De az apja nem vette észre.

— Legelőször is itt van a Gyuri jövője. Utólag sajnálom, hogy nem Janit vezettem inkább az orvosi pálya felé. De akkor annyira belefáradtam a saját hivatásomba. Tudod a háború szörnyüségai, aztán állandóan szomorúságot látni, sok eredménytelenséget is, hiszen gyakran olyan tehetetlenek vagyunk... megvallom, az sem nagyon biztató, hogy az orvosi praxis mennyire súlyedni kezd etikailag és

bizony pénzügyileg is... egyszóval akkor azt gondoltam, hogy nem Janinak való pálya.

— Értem apa, — mondta Károly nem nagy érdeklődéssel, melyen maga is bosszankodott és igyekezett tovább vinni a nehezen induló beszélgetést. — Tehát Gyurit szeretné orvosnak adni.

— Szeretném?... épen ez az, hogy nem szeretném őt sem. Különben sem szeret tanulni, a sporton kívül semmi iránt sem érdeklődik. Régen az ilyen fiút katonának adták, de most elég nehéz bejutni és félek — lehet hogy ez még a régi elfogultság, de mintha ez a pálya még hajlamosabbá tenné a fiatal embert az urizálásra és könnyelműsége.

Károly nevetett: — Tudja mit apa, ne határozzon most még, őszig annyi minden történhetik, ... talán a véletlen segít jó tanáccsal. Most pedig beszéljünk Janiról.

— Igen ez is súlyos kérdés. Most ugyan sokkal elégedettebb, mióta állása van, de nála is van nehézség... nem mondta, hogy házasodni akar?

— De igen, Aranyról beszélt.

Pétery nem nézett fel. — Azt találod hozzá való feleség?

— De apa! Ha maga még azt is a lelkére akarja venni hogy a fiai kibe szerelmesek, és hogyan házasodnak...! Bizza csak rájuk.

— És ha Jani boldogtalan lesz?

Károly összehuzta homlokát: — Istenem ki biztosíthat előre boldogságot?

Pétery elhallgatott. Nem mondhatott többet, nehogy elárulja a leányt. Károly sokkal hamarabb rájönne, mint Jani a legcsekélyebb célzásból, hogy mi aggasztja.

— És Erzsike? — kérdezte Károly mosolyogva.

— Ez talán mégis a legnehezebb kérdés. Olyan tapasztalataim... és általában olyanok a viszonyok, hogy ő mellőle leginkább hiányzik az anya. Azt gondoltam, hogyha Paulát idehozhatnám, — hiszen veled nyíltan beszélhetek... Paulával ez a kérdés is megoldódna. De Jani... világosan látom, hogy nem

szereti Paulát... értem hogy... folytatta mindig vontatottabban.

— Egyáltalában nem lehet Janit ebben a tekintetben megérteni — vágott közbe Károly, izgatott érdeklődéssel. — Képtelen fogalmai vannak. Egyetlen módja volna talán a megoldásnak, ha Janit rá lehetne venni, hogy ismerkedjék meg Paulával. Ha néhányszor meglátogatja és igazán megismeri, lehetetlen, hogy az igazságérzése ne győzőn az elfogultságai felett.

— Én is erre gondoltam! — Pétery felvillanyozva beszélt tovább. — Egészen bizonyos hogy megváltoztatná a véleményét. De kérdés, hogy mit mondana a látogatáshoz Jani?

— Erről apának kell vele beszélni. Én legfeljebb támogathatnám ha vonakodnék.

— Ne gondold, hogy rólad elfelejtkeztem, — folytatta Pétery egy kis hallgatás után. — Te ugyan már távol kerültél tőlünk és lehet, hogy testileg mindig távolabbra jutsz. Csak azt az egyet szeretném, ha azért a családtól nem szakadnál el, fiam.

Károly szinte magának is váratlanul lehajolt az apja kezére, hogy megcsókolja. Olyan rossz volt a lelkiismerete. Ha az apja tudná mit forgat a fejében... Egyszerre igazán kalandornak érezte magát, bizonytalan, ingadozó jövővel maga előtt...

— Azonkívül még egy kérésem is lenne hozzád kezdte gyorsan Pétery, hogy zavaruk feltünővé ne váljék — Egy asszony ismerősöm, akit én kezelttem súlyos betegségében és nem régen halt meg, rám bízta ezeket az írásokat, hogy ha meghalna, valaki vegye kezébe ezt a tervet, amelynek körvonalai ezekben vannak letéve. Csak bennem bízott, mint jó magyar emberben, hogy megértem milyen fontosak. Elolvastam az egészet, roppant fantasztikus dolog, de amellet olyan érdekes és nagyszabású, hogy én nem tudok vele mit csinálni. Oda adom neked, kint majd olvasd el és tudakozódjál és nézz körül, van-e ennek az egésznek valami alapja... Az az asszony aki átadta, rendkívüli teremtés volt, eszes,

energikus, és fanatikus a halálig. Az egyetlen aszszony az ismerőseim közt, aki nemcsak vagyonát, hanem szó szerint az életét áldozta fel a tetteiben, mert a betegségének ez az önfeláldozása volt az oka. Jó ha ezt tudod, mert jobban fogod becsülni ezt a fanatikus és szuggesztív tervet.

Károly csodálkozva és nem nagy örömmel vett át egy meglehetősen nagy köteg írást. Épen most... Oroszország előtt nem nagyon alkalmas az idő, hogy idegen tervekkel foglalkozzék. De talán mig Berlinben lesz, átolvashatja...

Pétery néhány napig halasztgatta, hogy Jánossal Pauláról beszéljen. Mikor végre rászánta magát, meglepte, hogy a fia azonnal beleegyezett a látogatásba. Csak azt kívánta, hogy maga mehesse el, az apja kísérete nélkül.

Jánosnak az apja kívánsága nagyon is kapóra jött. Napok óta gondolkozott, hogyan tudhatná meg az apja ellenzésének az okát. De ki ismeri jobban az apját mint Paula? Akár ő maga befolyásolja, akár nem, hihetőleg tudni fog róla. A látogatás terve határozattá vált benne, mihelyt az apja kívánsága erősítette.

Igy történt, hogy késő délután, még Károly elutazása előtt becsengetett Paulánál, aki már tudta, hogy jönni fog. Nem nagy örömmel várta, a Pétery gyermekei közül őt szerette legkevésbé. Az apja örökös aggodalmaskodása, a fiu határozott visszahúzódása után nem sok jót várt ettől a megismerkedéstől. De most itt volt...

Amint János belépett, mindaketten meglepetve néztek egymásra. Eddig csak távolról, az utcáról ismerték egymást és mindkettő kellemesen csalódott. Paula az apai aggodalom felhőjén át egy kellemetlen, elhanyagolt különöcöt várt, és egy csinos, intelligens, nyílt arcú, elegáns fiatal embert látott meg. János semmit sem vett észre abból a démoni gonoszból, amilyennek eddig Paulát elképzelte, aki az apját magához szíreñkedte és az anyja életét tönkretette. Bár mindketten készültek a beszélgetésre, egész

más mederbe terelődött az első banális szavak után.

— Az atyám kívánta, vagyis megengedte, hogy meglátogassam.

— Még jobban örülnék hogy megismerkedhünk, ha nem csak az atyja kívánságára jött volna el hozzám, — mondta Paula. Cigarettaival kínálta Jánost és előre hajolt, hogy a fiatalember meggyújthassa az övét is. János bosszankodott, mert megrezzent a keze, mikor gyufájával a cigaretta-jához ért.

— Magam is óhajtottam eljönni, még pedig megvallom önző okból. Nagyságos asszony sokkal jobban ismeri apát mint én. — Észrevette hogy ostobán fejezte ki magát és csaknem zavarba jött. Az asszony hallgatott és a cigaretta füstjét nézte. — Ha lelki ügyekről van szó, az ember rendesen idegenül áll az apjával szemben. Tulságosan erős a fegyelmi vonatkozás köztük, még akkor is ha olyan... szabadon és modernül gondolkozó ember az apa, mint a mienk. — Megint félreértheti, gondolta bosszankodva.

— Nem tudom ebből, hogy az atyja, vagy a saját lelki ügyéről van-e szó? — mondta Paula kissé hidegen. — Az előbbi esetben nem lehetek árulója, úgy-e, még ha többet tudnék is róla. Ha pedig magáról van szó — egy kicsit tulságosan kevésbé ismerjük egymást ahhoz, hogy tanácsot adhatnák.

János elpirult. Hiszen nem akarta megbántani, miért olyan rideg... Meg is ijedt, hogy az egyetlen alkalmat mulasztja el, mikor valamit megtudhat, vagy legalább nyomot kaphat...

— Bocsásson meg, nem éreztem magam annyira idegennek, mint állítja és azt reméltem, hogy egy női lélek tudattalan megsejtése is többet ér, mint akármilyen hosszú ismeretség. Engedje meg, hogy beszéljek.

— Természetesen. — Épen olyan szeme van, mint az apjának és a hangja is hasonlít, gondolta Paula.

— A multkoriban egy este... Igazán nem is tudom hogyan mondjam meg...

Paula elmosolyodott. — Milyen fiatal, tiszta mosolygása van, — gondolta János.

— Egyszóval apával a házasságomról beszéltem.

Paula meglepetten nézett rá. Péterytől nem hallott róla és ez egy kicsit bántotta, mert családi dolgokat rendesen el szokott mondani vagy panaszolni és tanácsot is szokott kérni.

— Miért van ennyire meglepve?

— Kissé fiatalnak találom a házassághoz.

— Az enyém volna a normális kor, ha nem élnénk természetellenes társadalomban. Engem csak az anyagi kérdés tart vissza még most. De végre is az apjával beszélhet az ember a szándékairól, — folytatta ingerülten.

— Szó sincs róla! És kérem folytassa. — Paulát nem János, hanem Pétery miatt kezdte érdekelni az ügy és így sokkal kedvesebbnek mutatkozott, mint különben a rövidszavu ifju iránt lett volna.

— Apa kifogásolta a leányt, akit választottam és nem tudom miért. A leányt ő maga is ismeri és szereti. Nem is általában a házasság ellen szólalt fel vagy a fiatalságom miatt, hanem egyenesen a leányt nem tartotta hozzámvalónak. De mindaz amit felhozott ellene vagy nem fontos, vagy a leány lelkének nem ismeréséből származott. Körülbelül úgy fejezhetném ki röviden, hogy őt tulságosan könnyűnek, engem tulságosan nehézkesnek itél.

— És azt hiszi hogy nem volt igaza?

— Azt hiszem, sőt tudom. Ha két ember szereti egymást...

— Ó abban ne bizzék! A szerelem nagyon is vak, sokkal esztelenebb, mint ahogy a régiek hitték, akik ezt a mondást kitalálták. Szinte szégyelli az ember idézni egy modern fiatal ember előtt. — Bosszankodva érezte hogy ostobán elpirul.

János is bosszankodott. Egyrészt tetszett neki ez az elpirulás, másrészt azt gondolta: tudom, hogy te jártas vagy benne. — Én csak a magam érzésének hiszek, — mondta konok magábahúzóással. — Mindenesetre apának csak én ellenem lehetett

kifogása, mert például a Károly részére elfogadná...

Paula meglepetésében egy lehelettel kimondta a nevet: — Arany!? — Remélte, hogy János nem hallotta meg, de hol van olyan szerelmes, aki azonnal meg ne hallja, ha szerelmének nevét még olyan halkán suttogják is el. Úgy érezte hogy végre itt van a tudás forrásánál. Ez az asszony tudja, hogy az apja miért beszélt úgy Aranyról.

— Igen... ha már kitalálta: Arany. És most kérem mondja meg, nekem ez életkérdés, mit tud. Mit mondott az atyám az én... rólam és Aranyról?

— Bocsásson meg, hogy kitaláltam a nevet. Nem magával összeköttetésben beszélt Aranyról, hanem már régen, mikor Károlynak szánta. Ez csak olyan apai jókívánság volt, vagy egy kis regénytervezet. De Károly külföldön él és így az egész terv füstbe ment. Azért találtam ki az Arany nevét is, mert tudtam róla.

— Ennyi az egész? — gondolta János, — vagy kétszínüsködik? Az arca nyílt, de ki ismeri az ilyeneket? — Lehajtotta a fejét és gondolkozott, hogyan jusson a bizalmába vagy eltitkolt gondolatába? Késervesen érezte, hogy ez a látogatás csak bonyolultabb tette a kérdést... A hallgatás kezdett kellemetlenné válni, ezt mindketten érezték és egyszerre szólaltak meg:

— Szeretném...

— Nem szeretném...

Paula nevetett: — Úgy látszik két malombar öröklünk. Mondja meg kérem mit szeretne, mert a negatív mindig másodrendű és másodsorban kell jönnie

— Szeretném, ha nem hallgatná el előlem, amit tud, vagy amit sejt. Nézze, én nagyon boldogtalan volnék, ha az apám akarata ellen kellene házasodnom, de természetes ez nem akadályozna meg. De bánt és kinez, hogy nem látok tisztán és szenvedek... szenvedek, mert néha rejtett, ki sem mondható félelmem van attól, amit az apám titkol... mintha valami kétség támadna bennem...

Rémülten hallgatott el, mert kimondta egy idegen előtt, amit eddig maga előtt is letagadott, vagy maga sem jött még világosan nyomára, hogy a kétség kergeti a kérdezősködésre, ez hajtotta ide — igen... valami titkos kétség Arannyal szemben... és itt kimondta, épen ez előtt az asszony előtt! Félig felemelkedett, mintha fel akarna ugrani, megint leült, és önmagát sem értve kissé bárgyuan nézett maga elé.

Paula azonnal megértette és először érzett vonzódást iránta. Hányszor látta az apját így maga előtt, mikor beszéd közben ő előtte jött rá a tudattalanba elnyomott érzéseire. Csak nem ijedt meg ennyire, mint a fiú, hiszen nem idegen előtt nyílt meg a titka.

— Mindent elmondok, amit tudok és sejtek, — mondta melegen. — Aranyról akkor beszélt sokat az atyja, mikor Károlynak szánta. Azután is sokat emlegette, mindig szeretettel, hogy milyen kedves, kissé szeszélyes, elkényesztetett, igazi modern fiatal leány... De — csak most jövök rá — hogy az utóbbi időben nem igen beszélt róla, talán csak egyszer, mikor elutaztak. Én kérdeztem és elég türelmetlenül felelt, hogy ez a legokosabb amit tehetett. Nem magyarázta meg hogy miért. Igaz hogy én nem is kérdezősködtem, nem gondoltam, hogy fontossá válhatik... Vajon nem csalódott Aranyban? Mit gondol, — folytatta mikor János még mindig hallgatott — vagyis inkább nem csak gondolja... egészen bizonyos, hogy Arany magát szereti?

János nem felelt. Most gyűlölte ezt az asszonyt megint, aki előtt úgy megnyílt, mint önmaga előtt soha, mintha ő lett volna az oka az árulásnak. Mert nem árulás volt-e Arany ellen ez a szó, hogy: kétkedés? Mégis összeszedte magát és elég nyugodtan felelt: — Nem kértem még meg, de tudja, (hogy szeretem és soha sem utasított vissza.

— És ezt elégnek találja? — Paula is ridegebben kérdezett. Megütötte a szembenálló ellenérzés.

— Miért kérdezi?

— Mert én azt sejtem, — de csakis sejtem, hogy az atyja megtudta, hogy az a leány, akit választott nem méltó magához. Más oka nem lehet, hogy Arany iránt elhidegült és hogy magát vissza akarja tartani ettől a házasságtól. De ha... — nem folytatta tovább. Érezte, hogy a másik lelkében minden szava ellen egy negatív áramlat küzd.

János ellenérzése kezdett dühösségé válni. Aranyról mer így beszélni ez az asszony? De nem ő maga az oka? Áruló volt, ide jött Aranyra kémkedni...

Paula elvesztette biztonságát.

— Én csak azt mondhatom, — kezdte végre kissé habozva, — hogy bizzék az apjában bármilyen nehezebbre esik is. Soha nem ismertem még tisztább gondolkozású és szeretőbb szívű embert. Ha az anyja volnék sem tanácsolhatnék mást, minthogy bizzék benne!

Szerencsétlenül kimondta azt a szót, amely miatt a János gyűlölete évek óta nőtt. Az anyja! Ki merte mondani! Hát ez van a háttérben... ezért küldte ide az apja, hogy erre előkészítsék. De akkor rosszul ismerik! És ez a szó, mint valami reakciós kísérletnél, az egész megszokott, beidegzett gondolatfolyamatot szinte gépiesen megindította, mindent felkavart, amit olyan régen hordott magában, elvesztette utolsó egyensúlyát is. Észre sem vette, hogy felállt. Amit százszor meg százszor elgondolt, szavakkal elmondott magában, ha a megtorlás pillanatát elképzelte, most szóról szóra lefolyt az ajkáról.

— Nagyságos Asszonyom, ezt a szót nem mondja ki, hogy anya. És ha arra számít, arra gondol, hogy valaha nekem... nálunk... ezt a helyet foglalhatná el...

Paula felugrott. Sápadt lett, a szeme tüzelt. János szinte megijedt tőle, amint így szemben állottak.

— Csalódik, — mondta Paula lassan és hangja sokkal mélyebbé vált. — Bármennyire sajnálom azt a szegény embert, hogy ilyen gyermeke van, soha nem tenném be a lábamat az otthonába mint felesége.

Ezt már régen elhatároztam és csak most látom be, hogy mennyire igazam volt.

János valamit akart mondani, de csak hebegett és mire magához jött, Paula kiment a szobából. Egy perc múlva a szobaleány jött be: — A nagyságos asszony öltözni ment, sajnálja, de arra kéri, hogy ne tessék megvárni.

— Ennél nagyobb ostobaságot nem csinálhattam volna, — gondolta János, mikor zavaros gondolatokkal lement a lépcsőn. — Még szép tőle, hogy egyenesen ki nem dobott... de hiszen ezt kívántam mindig, lestem az alkalmat, hogy megmondhassam neki, hogy mi, vagyis én sohasem fogadnám el az otthonomba...

— Az én otthonomba! — Beszélhet-e ő egyáltalában, aki az apjára van utalva... Hiába hencegett magának, hol van olyan állása, annyi pénze, hogy ott hagyja az otthont és büszke ellenállással ne fogadja el anyának? Mit csinálhatna ha az apja mégis odahozná, mint feleséget?... Hogy tudta csakugyan ki mondani? Képtelenség és szörnyű durvaság volt.

A kijózanodás majd megfullasztotta. Hiszen minden másképp sikerült mint elképzelte, mikor ezt a hősies pózt annyiszor eljátszotta gondolatban. Minden egészen más... az asszony is más!... Ha az lett volna akinek képzelte, most nem szégyelné magát... mert egyszerűen szegyélli magát a földbesülyedésig. Egy asszonyt így megbántani, ilyen lovagiatlanul megsérteni! Egy... nőt! Hiszen nem démon volt hanem egyszerűen egy bizalmas nő. Mit tehet ez után...

Valósággal kábultan kinlódott az egész uton, míg hazament. Csak mikor benyitott a lakásba, jutott eszébe, hogy tulajdonképen Arany miatt ment oda és semmit sem tudott meg róla. De amit elkövetett olyan súllyal nyomta, hogy nem tudott visszatalálni arra az aggodó érzésre, amellyel Paulához elindult. Minden más érzés távolivá vált mostani szégyenével szemben.

Mikor hazaért Gyurit betegen találta.

XVI.

Aznap míg János Paulánál volt, Gyuri Mancinál töltötte a délutánt. Az első látogatását követte a többi és Mancsi határozottan mindig jobban húzott az úri fiú felé. Első szerelmé is ilyen volt, jól tudta értékelni a finom ruhába, tiszta fehéreműbe öltözött férfit és nagyon is érezte a különbséget a Jóska durva megjelenésével szemben. De Gyuri bármennyire kezdte utálni Jóskát, nem akarta megcsalni a háta mögött és elvenni a szeretőjét. Mulattatta a Mancsi gyerekes természetessége és nyíltsága és néha ingerelte a titokzatosság, hogy Jóska tudtán kívül találkoztak. Mert ezt Mancsi kikötötte, habár nem árulta el, hogy a fiú már egynéhányszor elég durván féltékenykedett miatta. Ha Mancsi biztosabb lett volna Gyuri szándékáról, bizonyára ott hagyja Jóskát már régen. És ha Gyuri még soká járhatott volna Mancsihoz, bizonyosan komolyabbra fordul a viszonyuk. Így inkább gyerekes hancurozás maradt, melyet megkönnyített, hogy Gyuri a sportolással elég egészségesen tartotta fenn magát az érzékiség fülledtségével szemben és még mindig megmaradt benne gimnázista korából a szerelmi ügyek iránt érzett lenézése. Annyi minden fontosabb volt a világon, első sorban a híresség, a rekord, a pénz...

Az ócska kis pamlag könnyöklőjén ült és Mancsi fejét a melléhez támasztotta. Mancsi Jóskáról beszélt, főleg arról, hogy szeretne tőle megszabadulni. De akkor, megint cselédnek kellene menni.

— Honnán van Jósának annyi pénze, hogy még téged is eltarthat? — kérdezte Gyuri; ez már régen érdekelte és mostanában kellemetlen gyanakvások fogták el.

— Csak tőle meg ne kérdezd, mert engem már majdnem megvert egyszer miatta. Terád most különben is nagyon haragszik, mindig urfinak nevez. Jobban is szeretném, ha nem itt találkoznánk nálam, félek, hogy itt talál egyszer és összeverekedtek.

— De miért? Én nem haragszom rá.

— Hát csak úgy gondoltam, hogy nem lehetnék-e el inkább én tehozzád?

Gyuri hangosan elnevette magát. Még a gondolata is olyan komikus volt. Ha például Jani belépne, és ott találná Mancit ilyen helyzetben vele együtt...

— Nem csengettek? — kérdezte Mancit nyugtalanul.

— Nem hallottam... de különben is...

— Én már valósággal félek tőle.

Az ajtó felnyílt és Jóska lépett be. Mancit fel sikoltott, Gyuri látta, mint egy ostoba mozi lepedőjén, hogy Jóska pisztolyt huz ki a hátulsó zsebéből... de ez nem mozi... a fegyver elcsattan furcsa rövid hanggal és Mancit előrebukik. Gyuri abban a pillanatban a pamlagról lecsúszó leány fölébe hajolt, már hallotta is az újabb csattanást... még egyet... Lehajló feje felett a vakolat kezdett hullani a falról...

A szomszéd szobában ajtócsapkodás, sikoltás... a szobaajtó kivágódott... Segítség, gyilkos, gyilkos!... Gyuri felnézett, de Jóska már nem volt a szobában.

Kint a lakások ajtóit egymásután nyiták ki.

Legelőször a Mancit szobája alatt lakó orvos és a felette lakó fiatal ember hallották meg a lövéseket. Az orvos az első emeleten az előszoba ajtajához futott, de nem találta meg mindjárt a kulcsot. A fiatal embernél a harmadik emeleten egy asszony volt, aki rémülten suttozta: — a férjem! — A fiatal ember nyugtatni igyekezett, bár maga sem volt egé-

szen nyugodt... Persze, hogy ostoba képzelődés, még a férj sem kezdené mindjárt odakint a lövöldözést. Egy pár kinos pillanat mult el, azután megnyugodtak, hogy nem nekik szólt, de valami a tragédia szeléből mégis meglegyintette őket, az asszony sietett kalapot tenni.

Ezalatt az orvos megtalálta a kulcsát, még egy lövés hallatszott, most már a folyósóról a feje felett, asszony sikoltott... Láta, hogy a mosókonyha ajtajában két cseléd víztől csepegő kézzel kiabál, a házmester a kapu felé szalad, egyszerre minden ajtó embereket, kiáltásokat dobál, a kapu alatt nyüzsgés támad... Mikor felért az emeletre már zsufolva volt az udvar emberekkel, gyermekekkel, zürzavaros hangokkal, a zshivajból egy-egy kiáltás: Rendőr... rendőr!... Jóska már leért a lépcsőkön, a pisztollyal még fenyegetőzött de már nem lőtt. Odalent tizen is rávetették magukat, ütötték, rugták... mintha az ő vadsága felszabadította volna a vadságot a többi emberben is és most mind ki akarná tombolni magát.

Az orvos fent a második emeleten csak egy pillanatra hajolt le a folyosón levő asszonyhoz, aki a földön ült. Semmi baja sem történt a vaktában kilőtt golyótól, elképedve bámult maga elé. Az orvos berohant a nyitva maradt előszoba ajtaján, belátott az udvari szobába. Egy leány feküdt a pamlag mellett a földön, ... már látta, hogy oldalából ömlik a vér. Egyik karja fennakadt a pamlagon. Az orvos lehajolt hozzá, megemelte a nehézzé vált kezét... Vége, gondolta és körülnézett. A pamlag mögé húzódva a szegletben egy gyerekember állt, fehérén, mereven, elrémült szemében az örültség értetlenségével.

— Gyuri, az Istenért, — kiáltotta az orvos, — mit keresel itt? — Abban a pillanatban felismerte a helyzet szörnyüségét nemcsak a fiúra, hanem az apára, a becsült kollégára nézve is. Mintha csak orvosi lélekjelenlét dolga lett volna, gondolkodás nélkül, az orvos technikai biztonságával cselekedett. A másik, a vérző, már tul volt az ő gondoskodása

körén. A közajtó mélyedése előtt egy szekrény állt, ezt egy nyílásnyira félrehúzta, megfogta a Gyuri kezét és szó nélkül betaszította a szekrény mögé, a szekrényt helyretolta, kifutott, a saját lakásbeosztásának ismeretével szaladt át a másik szobába. Nem csalódott. Ott az ajtóban volt a kulcs, megfordította, kinyitotta az ajtót, behuzta Gyurit a szobába.

Kint már tele volt az előszoba. A rendőr hangosan utasította az embereket, az utcáról hallatszott a mentőautó sikoltása. Az orvos Gyurit a konyhába vezette. — Várj itt, elhozom a kalapodat. — Odatolakodott az emberek közé, levette a kalapot a fogasról, a rendőr megismerte, szalutált.

— Már voltam bent, — mondta az orvos. — Nem nyultam hozzá, ugysem segíthettem volna rajta. —

— Meghalt? — kérdezték.

Az orvos igent intett és a kalappal a konyha felé ment. A rendőr kergette kifelé az embereket, a mentőorvosok jöttek.

Odakint a földretepert gyilkost a rendőrök közrevették, vitték kifelé. A tömeg utánuk sodródott, megtorpant a kapu előtt, a lármából egyes szavak ugrottak ki. Gyerekek rohantak az utcán arrafelé, a tömeg szélei leszakadoztak, újra alakultak, a gyilkost már régen elvitték, még mindig uj és uj csoport jött, még mindig újra nekiszaladt egy csomó gyerek a kapunyílásnak.

Az orvos a kapu alatt várt Gyurival, aki sápadtan, szótlanul, kissé tántorogva engedte magát vitetni. Végre oszlott a tömeg, ki lehetett jutni. Az orvos az első taxit elfogta és beült a fiuval együtt. Csak most gondolt rá, hogy kijátszotta a törvényt.

Gyuri csak akkor szólalt meg, mikor a ház elé értek. — Miért? —

— Azt hiszed kellemes lett volna az apádnak, ha a fia bűnügybe keveredik? Talán a te jövődnek sem használt volna.

Mikor becsengettek, Erzsí nyitott ajtót.

— Fektesse le Gyurit... nem kell megijedni. Nincs semmi nagyobb baj. Itthon van apa?

Az orvos megvárta, míg az utolsó beteg is elment, aztán ő is benyitott Péteryhez.

...Gyuri behunyta a szemét, nem mert az apjára nézni, mikor bement hozzá. Mit fog most mondani? De az apja nem szólt egy szét sem, csak megfogta a kezét, mint az orvosok szokták; ujjá gyöngén tapintotta meg az utóeret. Gyuri egyszerre sírva fakadt. Rettenetesen szégyelte magát miatta, de képtelen volt visszafojtani, egészen gyerekesen sírt.

— Pihend ki magadat, — mondta az apja hal-
kan. — Nem lesz semmi baj. — De ő maga újra a régi aggodalommal a lelkében ült az ágy mellett. Semmit sem tud a gyermekeiről! Hol követte el a hibákat? Hol szakadtak el ennyire egymástól? Még látta maga előtt Gyurit, mint rövid nadrágos kis fiút, mikor az intézetben elébefutott. Talán még sem kellett volna odaadni a gyermekeit, esetleg hazug, képzelt veszély miatt. Nem kellett volna szánalomból feláldozni az asszonynak a gyermekeket, mikor tudta, hogy arra nézve úgy sincs segítség.

Gyuri szipogva nézett az apjára, nem értette, hogy miért nem szidja össze. Egyszer meglátott az arcán valamit, amit nem tudott mindjárt megérteni, de megdöbbsentette. Ez az apja? Olyan mintha egy jó, idegen bácsi lenne, aki... nem törődik vele? Vagy nagyon is törődik? Ilyen az apja? Soha még ilyen jól meg nem nézte az arcát... csak úgy átlagban tudta, hogy milyen... de a szemét soha sem látta igazában, és azt a vonást sem a szája mellett... és milyen szép a homloka... milyen szomorú, csüggedt, aggodalmas arc ez... és nem haragszik...

Megint előntötte a könny a szemét. Szerette volna megfogni a kezét ennek a szomorú szép embernek, mert olyan szép volt ebben a percben... és mikor odafordult hozzá csak annyit tudott mondani: — Apa... apa... én nem akarok orvos lenni!

Pétery meglepetve nézett a fiúra és elmosolyo-

dott. Nem értette, hogyan tört ki épen most belőle az ellenkezés.

Gyuri kezét az arcára szorította és összerázkódott. — Olyan borzasztó az a sok vér... sohasem hittem volna, hogy annyi vér... — Ujra felcsuklott a zokogása.

Pétery megsimogatta a kezét: — Ahogy akard Gyuri. — És hogy elvonja a fiu gondolatait attól a szörnyű jelenettől, elkezdett a jövőjéről beszélni. És Gyuri lassanként meggyugodott. Aztán a többi szó közt, mintha rejtegetné: — Csak aviatikus.

Pétery megrezzent. Mintha egy pillanat alatt minden katasztrófa végigcikázott volna az idegein. — Csak akkor, ha ugyan rám hallgatsz...

Gyuri boldogan lélegzett fel: — Mondja apa, mondja! —

— Ha nem játéknak és virtusnak, hanem komoly pályának szánod. A rekord emberek a pillanat emberei és én azt szeretném, ha a fiam az életre készülne fel.

Még sokáig beszélgettek a jövőről és Gyuri csodálkozott, hogy eddig nem tudta mennyire szereti ezt az idegen jó embert, aki az apja, és hogy sokkal jobban megértik egymást, mint valamennyi jó barátjával.

XVII.

— Ma megint telefonálni fog Béla, — gondolta Erzsébet — hogy nem mehetnék-e el valahová Gálékkal vagy Némethékkal, a társadalmi hátvéddel. Jó együtt lenni így felelősség nélkül, örök barátság örve alatt, meleg tekintetekkel és kézszorításokkal — és gyáván fogadni ezt a sok hazugságot, melyről mindketten tudják hogy hazugság és az örök barátságnak előre tudják a végét: a leány vénül, a férfi elvesz egy jó partit. Ha nem Pétery Erzsébet volna, már régen a kedvese lenne.

Ebéd előtt csakugyan csengettek a telefonon. Véletlenül éppen Pétery volt ott, és hívta Erzsébetet. Azután aggodalmaskodva mondta: — Erzsi, ez a Kollár Béla kicsit... nagyon is gyakran telefonál. Nem akarok... — Elnyelte a mondatot, hiszen mindíg ugyanaz volt a vége: nem akarok ugyan a fiatalság dolgába beleavatkozni... de nem ez volna éppen a kötelessége? Főleg a Gyuri szörnyű esete után...? De hát csak nem ülhet a nyakukra, mint valami zsarnok? Már ez a kételkedés is a család összetartásának a lazaságát mutatja. Az ő apja sohasem kételkedett, hogy mit mondjon a gyermekeinek.

Erzsébetnek is rosszúl esett egy kicsit az apja megjegyzése, észre lehetett venni a hangján: — Azt hiszem apa hogy abban igazán semmi sincs, hogy valaki telefonon beszél, ez elég távoli viszony ahhoz, hogy veszedelmesnek ne találja. — Azután, mikor

meglátta az apja arcán a lehangoltságot, kedvesen mondta: — Gáléknak jó barátja, és összebeszélésről van szó.

— Ha anyja volna, akkor nem kellene idegekkel mennie és én is tudnám, kikkel találkozik, hogyan viselkednek vele, és udvarol-e neki valaki? — gondolta Pétery. Azt remélte, hogy ez a nehézség el fog oszlani, de az a felfoghatatlan helyzet állott elő, hogy Paula nem akarja... egészen határozottan, minden indokolás nélkül nem akarja. Ez is új problémát hozott az életébe. Milyen boldog lett volna ha Erzsit a gondjaira bízhatja, ha egy okos asszony adná férjhez... így ki tudja?... mi lesz a jövője, hogy marad egyedül?

Erzsébet pedig este szépen felöltözött, és ment át Gálékhoz. De úgy látszott, hogy ez az este nem fog sikerülni, Gálné beteg lett, a fiatal embereknek már le is mondtak. Mikor lejött tőlük, a kapuban Kollár Bélába ütközött.

— Erzsike, hova megy? Mi történt?

— Ó, hát nem kapta meg az értesítést? — kérdezte Erzsébet a meglepetéstől kipirulva. — Nem mehetünk el, Gálné beteg.

Kollár gyönyörködve nézte a kedves arcot áruló pirosságával, azzal a kis zavart nevetéssel és még sokkal jobban tetszett neki mint máskor. Az este meleg volt, de nem nyomasztó. A lámpák még nem fénylettek, és a szürkés violaszín levegő már minden színellentétet beszívott saját enyhe árnyalatába. Most lesz a legszebb kint a szigeten.

— Mit gondol, ha mégis kimennénk... csak egy órára, egy félórára — mondta a fiú könnyedén.

— Hogyne... én szívesen, de persze magunkban nem vacsorázhatunk kint.

— Abban sem volna tulajdonképpen semmi, hiszen jó barátok vagyunk, de persze fél a pletykától.

— Azt hiszem inkább maga fél — nevetett Erzsike.

— Még azt sem tudom, hogy helyes-e, ha...

— Nézze, épen itt jön a mienk, — kiáltott Kol-

lár, egyszerűen megragadta az Erzsi kezét és oda-futottak a megállóhoz.

Mire kiértek, felgyúltak a lámpák is. Autók zúgtak el az úton, a vendéglőből a zene remegő érzékséggel símogatta meg őket, a levegő rózsáktól volt illatos, ... mintha az is a muzsika ritmusával érné testüket. Amint kiértek a nagy világítás köréből, a sziget mindig elhagyottabbá vált. A fák friss zöld illattal hajoltak le, a kavics enyhén zörrent, testük egyformán mozgott, léleketük ugyanazzal az elfogódottsággal küzdött. Beszélgettek Gál Magdáról, a hivatalról, politikáról, könyvről, zenéről, ... egészen értelmes válaszokat adtak egymásnak, habár egyáltalán nem gondoltak sem Magdára, sem a miniszterelnökre. Lekerültek a Dunára és végimentek a parton. Nem félték a Duna szépségét felemlegetni banális szavakkal, de mindig fojtottabb hangon.

Erzsébet leült egy padra. Nem felelt a Béla utolsó mondataira és most mindaketten elhallgattak. Hallgattak boldogan és nem a Duna állandó zúgását hallották, hanem az egymás szíve verését benne; mindegyik tudta a másikról, hogy ugyanabban a ritmusban éli ezeket a pillanatokat.

— Erzsike! — súgta a fiatal ember és gyöngéden átölelte a vékony selvem felett az élően formálódó, mozdulatlan vállat. Erzsébet lassan odahajtotta a fejét a melléhez és onnan nézett fel. Milyen szép volt most kissé nyitott ajka közt azzal a kis fehérséggel, tágra nyílt szeme a férfi szemébe mélyesztette tekintetét. Közös borzongás futott át rajtuk. Béla megcsókolta a kínálkozó leányszáját.

Egy idő múlva Erzsébet felállt. A sötét úton még karonfogva mentek tovább, azután meglazult összefogásuk és leengedték karjukat.

— Soha nem fogom elfelejteni ezt az estét, — mondta Béla, — és soha sem fogom elfelejteni magát, bármi jöjjön is közbe az életemben.

— Ne ígérjünk semmit és ne beszéljünk a jövőről.

— De szomorú az, hogy... hogy csak egy lopott pillanat... olyan rövid pillanat...

Kiérték a nagy közönség közé. Ujra zaj, zene... Erzsébet egy pillanattal arra gondolt, hogy mennyivel harmonikusabb volt az elébb a természet zaja, a Duna, a fák... azután elkezdte a muzsikával együtt dúdolni a dallamot. Már újra szavak jöttek közéjük, zenéről, könyvekről, emberekről, mintha itt maradtak volna a jövet beszélgetésének szavai várakozóan a levegőben, hogy újra beoltsák magukat gondolataik közé, józanná hűtsék érzéseiket. A villamoson már nyaralásról, utazásról beszéltek... elmúlt és jövődő utakról, melyek nem voltak és soha sem is lesznek közösek.

A kapuban Béla kezét csókolt és mikor tovább ment azt gondolta, hogy ez a legderekebb leány a világon, soha még csak célzást sem tett a házasságra. Ilyen finomság csak régi jó családok leányaiban van még, — de éppen ezek lehetetlenek más szempontból. És ő... örülség volna a házasságnak még a gondolata is. Majd egyszer, később — az asszony vagy összeköttetést vagy pénzt kell hogy hozzon. Nem ilyen brutális nyíltsággal gondolta, sokkal finomabb ember volt — inkább képekben, tervekben.

Erzsébet odafenn halkán nyitotta ki az ajtót, habár még tíz óra sem volt. Azt a dallamot dúdolta, amit odakint a cigánytól utoljára hallottak. Mikor az az előszobában felnyitotta a villanyt, János lépett ki a szobájából és szó nélkül megállt az ajtóban. Erzsi csodálkozva nézett rá vissza.

— Hol voltál? — kérdezte János.

Erzsébet még kábult volt az este szépségétől és megütődve felelt: — Miért?

— Mert nem Gálékkal voltál.

— Nem. — Erzsi összehúzta a szemöldökét.

— Találkoztam Gál Magdával, mondta, hogy elmaradt a kirándulás. Hiába is tagadtad volna le.

— Megörültél? Honnan tudod, hogy letagadtam volna? És hogy jut eszedbe engem felelősségre vonni?

János elpirult. — A férfitestvérnek vannak kötelességei...

— Kollárral voltam a Margitszigeten. De ezt csak azért mondom meg most először és utoljára, hogy azt ne hidd, titokban akarom tartani. De egyenesen kikérek magának minden gyámkodást — ezt elég-szer megmondtam már. Semmi közöd hozzám.

— Semmi közöm a testvéremhez?

— Ilyen tekintetben semmi. Eppen olyan, mintha bármelyik ismerős leányt, például Aranyt vonnád felelősségre...

János szó nélkül visszalépett és betette az ajtót. Habár Erzsébet csak véletlenül hozta fel egyetlen közös jó ismerősüket példának, ezzel felfakadt újra a seb, mely a Paulánál tett látogatása óta evesedett benne: — Mit csinál Arany ott a messzeségben? Érezte, hogy minden ilyen kérdés és jelenet, mint a mai, súlyos bizalmatlanságot árul el minden nővel szemben, és... szabad-e neki Aranynyal szemben bizalmatlannak lenni? Mert az Erzsi válasza pillanatában azonnal tudta, hogy a feltett kérdés tulajdonképpen Aranyt illette és kínzó bizonytalanságában nem is Erzsit, hanem Aranyt kérdezte, hogy hol volt?...

Erzsébet levertséggel küzködött a szobájában. Mégsem volt olyan biztos magában, mint Jánosnak mutatta és maga is úgy érezte, hogy nem kellett volna... Milyen szép volt a Duna remegő fényeivel... remegő szívdobogás... fény, távoli zene...

Legalább egyszer a boldogságból egy kicsi neki is jutott.

XVIII.

Károly másodszer látogatta meg Enidet. De ma egészen másként fogadta, mint először. Akkor még ugyanaz az asszony volt, akit Szegedyéknél megismert, lágy mozdulatú, kihívó és minden pillanatban mégis önmagát visszavevő, kitanultnak látszó, kiismerhetetlen asszony. Károly nem tudta, mit akar vele tulajdonképen. Hiszen ő megmondta, hogy nem-sokára elutazik, semmi értelme, hogy játszék vele, ha szerelmet akar, mit húzza az időt.

Ma, amint belépett, mindjárt látta, hogy új asszonnyal áll szemben. Bosszankodott és zavarba jött. Elhatározta, hogy nagyon komoly lesz és nem megy bele semmiféle játékba. Ugy hogy mikor Enid az utazásáról és terveiről kérdezősködött, már természetesen tudott beszélni és végre azt is megmondta, hogy csak rövid időre megy vissza Berlinbe, Oroszországba készül.

Az asszony nem titkolta el meglepetését. — Van-e már Oroszországban kilátások? — kérdezte izgatott érdeklődéssel.

— Annak aki dolgozni akar, vannak.

— Tehát az én részemre nincs...

Károly elnevette magát: — Nem, azt hiszem, ott a szépasszony kultusznak egyelőre vége, vagy még sok idő fog eltelni, míg újra kezdődhetik. Az olyan asszony mint maga, nagy luxus egy társadalomban.

— Tudom. Ezért keresem a helyemet, hogy hol van még elég gazdag társadalom erre a fényűzésre.

— A Károly kérdő tekintetére nagyon egyszerűen és röviden felelt: — Meg akarom kérni, hogy vigyen magával.

Károlynak eszébe jutott, hogy Arany is ezt kérte tőle, de Enidnek nem mert volna tréfásan felelni. Egy pillanatig sem gondolhatott szerelmi ajánlatra az asszony komolysága és nyugodtsága mellett.

— Nem értem, miért...

— Ne is értsen félre. Én csak el akarok innen menni. Nagyon szűkösek itt a körülmények és lehetőségek. Nem szerelemről van szó.

— Kár... — kezdte Károly, de elhallgatott, Enid nem is vette figyelembe, amit mondott.

— Én mindenesetre el akarok menni és olyan helyet vagy országot keresek, ahol nagyobb tér nyílik olyan asszonynak, mint én vagyok. Nézze megértheti. Én Pesten már elértem az elérhetőt: a legelegánsabb asszony, a legérdekesebb talány, a leghidegebb bestia... azt hiszi ez elég nekem? Gerbeaud és a Margitsziget, lovaspóló és James Joyce és ha... politikai terveket akarnék csinálni, Istenem, hát érdemes, lehet itt...?

— Még mindig nem értem, — mondta Károly, pedig kezdte nagyon jól érteni. — Ez is kalandor, mint én, — gondolta.

— Maga nem ismer engem eléggé. Én nagyon sokat olvasok és gondolkodom. Kitűnően beszélek nyelveket, tudom, hogy jó megjelenésem van és tudok férfiakkal bánni. Azt sem fedezte még fel, hogy milyen vad ambíció van bennem. Nem születtem feleségnek és családayának, még csak olyan kisvárosi démonnak sem, mint amilyen itt lehetnék.

— De akkor miért nem megy el magában? Mi szüksége van reám? Éppen reám?

— Mert maga nagyvilági ember és rokonlélek is, meg fog érteni. De ha nem ért meg, az sem nagy baj, csak legyen annyira okos, hogy egy okos asszonynak segítsen. Maga most itt van, a legjobb alkalom. Magamban hiába mennék el, ezt csak olyan szélesnek, kirándulásnak vennék. Olyan éclat-val aka-

rok elmenni, hogy senki se hozhasson vissza, — de magam se jöhessenek vissza. Érti? Minden hidat fel akarok égetni magam mögött.

— És a férje...?

— Remélem boldog lesz, ha megszabadul tőlem. Hiszen Szegedy Aranyba szerelmes, vagy talán szerelmesek egymásba.

— Arany! — kiáltott fel Károly. Jánosra gondolt és az apja ellenzése jutott azonnal eszébe.

De Enid nem törődött az izgatottságával. — Ha magam mennék el, Imre kötelességének tartaná, hogy utánam jöjjön és talán a válóper is nehezebben menne. De ha magával egyszer megszöktem...

— Nem gondolja, hogy ez reám nézve nem nagyon hízelgő a maga által meghatározott feltételek mellett?

— Azért is választottam magát. Mit érdekli, hogy itt mit beszélnek, ha egyszer Oroszországban vagy Amerikában lesz. Bizonyosan évekig nem fog hazajönni, nem szerelmes belém, tehát az egyéni hiúságát sem bánthatja.

— Honnan tudja? És ha mégis elcsábít, mint egy igazi démon... amit már meg is kezdett...

— Barátom, nem az asszony a csábító, a démon, hanem a férfi érzékisége, mely mindjárt hozzákapcsolódik az asszonyhoz, mihelyt azt képzei, hogy csábítják. A magáét nem engedem meg, hogy hozzámkapcsolódjék.

— Miféle új szerep ez?

— Az Éváié. Éva a bátor, a kíváncsi, a kezdeményező, Adám a vezethető, a követő — de aki a tettet beteljesíti. Kedves Adám, ne mondjon nemet. Soha életemben nem lesz ilyen nagyszerű alkalmam rá, hogy eltűnjék. Más embernek meg kellene fizetnem érte... valamiképen és ez egy cseppet sem volna kedvemre. Vagy esetleg párbaj és tudom is én mi következne belőle a férfiak buta szokása szerint. Maga, ha megért, meg tudja és meg fogja tenni.

— Engedje meg, hogy gondolkozzam a dolgon.

— Ha gondolkozik az baj. Mert akkor mindenféle önző ok eszébe juthat, most pedig én csak a saját önzésemet akarom érvényesíteni. Nézze, nincs oka miért vonakodni, legfeljebb a hiúsága miatt. De erre nézve megmondom, hogy én a szerelemre semmit sem adok, legalább is abban a formájában, ahogy beszélni és írni szoktak róla.

— Pedig ha egy asszony nagy dolgokat akar elérni csak a szerelem útján érheti el.

— Igen, ezt kell a férfiakkal elhiteni. Azt hiszi, a nagy történelmi asszonyok szerelmesek voltak? Szó sincs róla — a férfiak akarták, hogy bolondítsák őket ezzel, hát bolondították. Nagyszerű, ambiciózus asszonyok voltak, akik szépséget, szerelmet latba vetettek, hogy céljukat elérjék. Ma talán másként is lehet. Míg királyok éltek, addig persze minden könnyebb volt, a demokrácia árt az asszonyzeniknek.

— De végre is itthon... mit fognak szólni a hozzátartozói, a családja?

— Család...? Isten tudja megértem, hogy ez maguknak jelent valamit, akik a nagyapjukról, szépapjukról úgy beszélhetnek, mint magukhoz tartozókról, akiket odaültethetnének az asztalukhoz, akár milyen állásba kerülnek. De az én nagyapám állítólag favágó volt Erdélyben, de ez is bizonytalan. Az apám a fűrészmalmaival, erdőivel kereste vagyonát, de azt hiszem alig tudott írni. Az egyik testvérem Romániába ment férjhez, szebb mint én, de buta. A bátyám Amerikában van, vagy talán Ausztráliában... Én szerencsére független vagyok ettől a lekötöttségtől, nekik pedig egészen mindegy, hogy Pestről vagy Londonból küldök-e karácsonykor egy kártyát.

— De miért ment egyáltalában férjhez, ha sem a család, sem a férje egyénisége nem köti le.

Nevetett. — Asszonynévvel könnyebb az utam. Aztán meg tudja mi az én leánynevem? Muntyán. Romániában Munteánunak mondják, de az öreg favágó bizony csak Muntyán volt. Ez nekem nem

név. Valami cifra, idegen nevet nem akarok felvenni még most sem, mint a filmszínésznők. A Bónis név éppen elég különös lesz odakint.

— Csak nem akarja elhíttetni, hogy mikor férjhez ment, már arra gondolt, hogy külföldön...

— Igaza van. Akkor csak arra gondoltam, hogy itthon jó nevem legyen. Különben én Imrét mindig szimpatikusnak találtam, nem gyötri az embert a szerelemmel, úri fellépése van és sokat keres. Nem szeretem az olyan férfit, aki feleségével tartatja el magát. A mostani terv akkor alakult ki bennem, mikor észrevettem, hogy Imre másba szerelmes.

— Bizonyos ebben?

— Legyen nyugodt, egészen bizonyos vagyok.

— De mit akar odakint csinálni? Van valami terve?

— Megvallom, határozott tervem nincs. Körül kell nézmem, hol találok alkalmas helyet. Persze első dolog a társaság, de a követség útján majd bejutok a többi követségi társaságba és akkor megvan a legfontosabb.

— Nem fél, hogy elveszíti magát?

— Elveszíteni? Nem értem. Csak megtalálhatom magam. Ne gondoljon grande-cocotte szerepre, ha ugyan van még ilyen, bár az sincs kizárva, vagy attól sem riadok vissza, ha a terveim, vagy mondjuk az életem megvalósításához erre van szükség. Nézze, én nem csak tudom, hanem biztosan érzem is, hogy ma világtörténelem történik, igazi, nagy értelemben. És én ebben benne akarok lenni, ennyi az egész. Itt a történelemnek csak a nyomorúságát érezzük — oda akarok menni, ahol teremtik azt, ami miatt itt szenvedünk. Megérti?

— Meg. — Egy percig mindketten hallgattak. Károly maga elé nézett. Ilyen asszony... kalandvággy vagy komoly? Milyen erős akarat és milyen eszes! Lassan emelte rá a szemét és tekintetük találkozott. Az asszony nyugodt biztonsággal fogadta az övét és kissé biccentett a fejével. Mintha kitalálta volna mit

gondol a másik és arra felelne: — Igen, ilyen vagyok

— Tudja meg, hogy elég nehéz kötelességet hárít rám, — mondta Károly nagyon elkomolyodva. — Nem csak azt, hogy én beleavatkozom két ember életébe anélkül, hogy szenvedély, vagy bármiféle érzés szolgálhatna mentségemre, hanem ki tudja... de ezt most egész komolyan mondom, ki tudja milyen zavart fog okozni a világban és ennek is én legyek az oka? Én teremtek oda egy világtörténeti asszonyt, aki esetleg asszonyszokás szerint veszedelmet hoz.

Enid még csak nem is tiltakozott a túlzások ellen. — Magának nem kell félni a felelősségtől, mert én maga nélkül épen úgy el fogom érni a célomat. Csak egy kicsit nehezebben, talán több áldozattal. De ha magának kellemetlen ez a gondolat, vegye úgy, mintha véletlenül utaznánk együtt például Berlinig.

— Most már késő... akkor nem kellett volna elmondania. De legalább annyit tegyen meg, hogy a férjének írt levélben ne említse meg a nevemet. Egy kicsit nevetségesnek érzem magam, mint Don Juan malgré moi. Nem érdemlem meg ezt a kiűzetést.

— Ahogy akarja. Gondoltam, hogy a férfiússággal így vagy úgy számolnom kell.

— Így vagy úgy? ne legyen ilyen rejtélyes.

— Egy kicsit féltem, hogy saját magamat fogja kívánni cserébe. Ez kellemetlen lett volna.

— No hallja...

— Csak nyugalom. Most egészen őszintéknek kell lennünk. De tudja meg, olyan erős az akaratom, hogy ha elkerülhetetlen, ezt sem tagadtam volna meg.

— Maga játszik a tűzzel.

— Istenem, ne legyen banális. Egy életcélért!... De ha maga barátom és megteszi barátságából, igazán és becsületesen megköszönöm. Talán egyszer meg is hálálhatom. Engem némelyek borzalmas rideg, go-

nosz asszonymak tartanak. Nem vagyok ilyen, higgye meg. Tudok jó barát is lenni. — Melegen, nyíltan nézett a Károly szemébe.

— Különöseks maguk asszonyok...

— Miért mondja többszámban, — nevetett fel Enid. — Különben nem veszem rossz néven, ha azt hiszi, hogy csak érdekessé akarom magamat tenni. Az asszonyélet apriorija, hogy érdekesnek találják, ez felel meg színésztermészetének is; amint tudja, közös vonás a hisztérikával és az asszony erotikájával éppen olyan mélyen egybeszövődött, mint a férfiével az érzékiség. A legtöbb női hűtlenségnek az az oka, hogy a férfi nem tudja többé mutatni, hogy érdekesnek találja az asszonyt, de az új hódító igen... De mennyire belemerültem, mint valami teoretikus előadásba, mikor csak annyit akartam mondani, hogy nem érdekességet hajhászok, mint a legtöbben.

— Dehát milyen asszony maga? — kérdezte Károly előrehajolva és szinte fellángolva.

— Még magam sem tudom. Ne gondolkozzék rajta, nem érdemes... most még nem. Mikor utazunk?

Károly felállt és végigsétált a szobán. Megérintett egy zöld himzést, mely az egyik székre volt vetve és megakadt a szeme egy gyönyörű szőnyegen, — és ezt mind itt akarja hagyni.

Mikor újra Enid elébe ért, már bosszús, kelletlen hangon mondta: — A jövő héten utazom. Még nem tudom melyik nap.

Értesítsen róla. A pályaudvaron találkozunk.

Károly keményen, kihívóan nézett rá egy pillanatig, aztán elnevette magát: — Lehetetlen asszony!

— Köszönöm, kedves barátom, a viszontlátásra!

Károly kezét fogott vele, de nem csókolta meg a kezét. Enid egy ideig nézett az ajtóra, mely becsukódott utána, aztán megkönnyebbülten felsóhajtott: — A férfiak sokkal tisztességesebbek lehetnek, mint gondoltam. Jó lesz velük együtt dolgozni.

Károly hazamenet mindíg jobban elképedt saját

magán. Ebbe ugyan belevitte ez az ördög asszony...
közben titkos öröm bujkált benne, hogy már nem is
kell gondolkozni a kérdésen, nem is léphet vissza.
Mert mégis érdemes egy ilyen asszonnal együtt bo-
londot csinálni.

XIX.

János mindenáron szeretete volna megkapni az Arany címét és nem értette, miért nem sikerült? Mintha csak el akarna bujni az emberek elől. Szegedy, akihez legelőször fordult, bosszusan mondta: — Mit tudom én ezek az asszonyok hol szaladgálnak. Mikor azt hiszem, hogy az egyik helyen már letelepedtek, egyszerre egészen más helyről jön megint levél. Lehet hogy még tegnap Badenből írtak, és holnap már Borkumban lesznek. Legjobban szeretném ha már itthon volnának... legalább a feleségem.

— És nem bántaná, ha Arany egyedül járna a világban?

— Mi bánthat már egy mai apát? Én azt vártam hogy nemsokára unokáim lesznek és ahelyett van egy önálló lányom, aki diploma után szaladgál a nagy világban.

János boldogan hallgatta az öreg urat. — Azt hiszem az apja parancsa hazahozná.

— Persze,... ha a te apád is nem avatkoznék bele; a mai doktorok összeküdtek az asszonyokkal és mindent azoknak a kedve szerint rendelnek.

A Szegedy haragja nem volt egészen őszinte. Tudta, hol vannak az övéi, de Arany minden levelében külön megkérte, hogy senkinek ne árulja el, merre jár, különösen Pétery Jánosnak ne. Az öreg ur nem értette miért, de mivel neki mindig a leánya parancsolt, most is teljesítette a kívánságát.

János pedig makacsul ragaszkodott ahhoz, hogy írni fog Aranynak. Tudni akarja mit csinál. Nem lehet ezzel a kétséggel tovább élni. Levélben megírja, amit szóval eddig nem mondott el világosan. Vagy akarja Arany, és akkor jöjjön haza, vagy nem akarja és akkor... akkor majd meglátja. De az utolsó találkozásuk után joga van remélni.

Egyszerre eszébe jutott, hogy az öreg Szegedyné, az Arany nagyanyja, bizonyosan fog tudni valamit. Néha ő is ellátogatott hozzá Erzsivel, illik is hogy újra elmenjen.

A kicsi öregasszony élénken nézett fel Jánosra. Átlátszó kezét odanyutotta. — ez a kéz csak arra való hogy megcsókolják. Épen ilyen átlátszó az arc-bőre is, tele finom ráncokkal élénk barna szeme, keskeny hervadt szája, melyből természetellenesen villantak ki fehér porcellán fogai... milyen érdekes öreg arc, gondolta János, mintha most látta volna először. De szavaiból nem az öregség mai pillanata nyílt meg, hanem egy hosszú élet lehigadtsága, csaknem közönye.

— Kedves Jani, jó hogy eljött — mondta, mikor leültek az izléstelen butorokra, amelyeket mostanában szeretnek biedermaiernek nevezni. — Beszéljen valamit arról az én haszontalan kis unokámról, aki olyan ritkán ír nekem.

— Kedves néni, megvallom, hogy én is épen azért jöttem, hogy róla halljak valamit.

— Istenem nem sokat tudok. Aranka már készül haza, de Arany ott fog maradni Németországban. Milyen boldogok is a mai lányok, hogy ilyen független életet élhetnek.

— Róza néni nem találja már kissé soknak is ezt a függetlenséget?

— Miért? Mennyi szépet láthatnak, tanulhatnak így!

— De talán erkölcsileg mégis veszedelemnek lehetne kitéve...

— Ó fiam, erkölcsileg minden asszony veszedelemnek van kitéve, ha szerelmet gondol erkölcs

és erkölcstelenség alatt. Laktam én fiatalkoromban olyan kis városban, ahol legfeljebb egy tucat úri familia volt. Hát ott is akadtak asszonyok akiknek udvarlójuk volt, a cselédeinket pedig rendesen azért kellett elküldeni, hogy ott a házban ne babázzanak le. Maguk azt hiszik fiatalok, hogy a világ minden új nemzedékkel egy nagyot ugrik előre vagy hátra. Szó sincs róla. Az emberek mindig egyformák maradnak.

— De néni mégis csak jobban szeretné ha Arany szépen férjhez menne és családja lenne, kedves dédunokák...

— Nahát csak természetes, hogy úgy is lesz. Remélem szeretni fogja az urát és nem csinál bolondokat. De ha bolondokat csinálna is, akkor is meg fog öregedni, épen úgy, mintha ki sem lépne az otthonából. Nem érdemes olyan nagy dolgot csinálni az egészből.

— Én más véleményen vagyok. Róza néni talán nem is tudja, milyen áramlatok vannak most ebben a tekintetben, különösen külföldön, de már hozzánk is átszap. A szabad szerelem mégis csak tönkre tenné a társadalom berendezését.

— Szabad szerelem? Azt hiszik ezt is maguk találták ki? Mindíg volt és mindíg lesz. Asszonya válogatja. Van olyan asszony, aki törvény nélkül is kutyahüségű és ha megveri az ura, akkor is mellette marad. Van olyan, akit láncsal köthet meg, vagy odaadhatja a világnak minden kincsét és jószágát és mégis megcsalja a férjét. A férfi a hibás, ha nem magához való nőt vesz el.

— De a leányok Róza néni? Csak nem helyesli, hogy a leányok magukban jönnek-mennek, váltogatják szerelmeiket és azt mondják, hogy ugyanannyi joguk van az élethez, a szerelemhez mint a férfinak.

— Én se nem helyeselek, se nem ítélek el semmit. Én csak nézek és látok. És látom, hogy ma sokkal könnyebb a sorsa a nőnek, mert nem muszáj világra hozni annyi gyereket, amennyit a természet rázudit. Sőt egyáltalán semmiféle gyereket.

A multkor Bónisné volt nálam. »Miért nincs gyereked?« kérdeztem. »Mert nincs kedvem hozzá.« Nekem kilenc volt, akár kedvemre, akár kedvem ellenére... Nahát így csak megélnék az asszonyok ma a szerelmeikben. Csak nem kell nagyon kiabálni.

— Nem egészen értem néni...

— De én értem magát fiam. Talán csak nem akarja a világot megjavítani? Hozzá ne fogjon, hiába való munka. Aztán van itt sok mindenféle, ami jó is... Inkább mondja, mit csinál Erzsike? Milyen boldog lehet, hogy maga keresi meg a kenyerét! Én világ életemben mástól kaptam azt, amiből megéltem. Az apámtól, a férjemtől, most a fiamtól. Jó érzés lehet ha soha sem kell kérni.

— És Arany mit ír? — kérdezte János, hogy tulajdonképeni tárgyára más uton térjen rá, mert látta, hogy a konok öregasszonnyal nem értik meg egymást.

— Valahol fürdőhelyen voltak, én bizony elfelejtettem a nevét és most ha az anyja hazajön, be akar iratkozi Münchenben az egyetemre. Milyen szép élet! Ötven évvel ezelőtt én is így tettem volna, de persze akkor még eszébe sem jutott ilyen senkinek.

— Tehát Münchenben, — gondolta János. És ha Aranka néni hazajön, vele majd lehet beszélni. De érezte, hogy még sem illik minden mondatát titokban ennyire a saját kérdéséhez kapcsolni és érdeklődést mutatva beszélt tovább: — Róza néni tulajdonképen hogyan van? Nem érzi magát nagyon egyedül?

— Dehogy! Mostanában különösen jó dolgom van, mert egy kedves fiatal ember vette ki a kis szobát, aki néha hozzám is belátogat és elbeszélgetünk. Nagyon fájlalom, hogy el akar menni és nem tudom miért... De igaz hiszen azt mondta, hogy magát ismeri. Toldi Lajosnak hívják.

— Toldi... Toldi Lajos? Nem egy szőke, magas...

— Nem biz az. Barna, és nem is épen magas.

Tudja mit, legyen olyan kedves, menjen be hozzá és vegye rá, hogy itt maradjon. Inkább leengedek a lakbérből.

János így akaratlanul egy régi ismeretséget ujtott fel. Amikor belépett a kis szobába, csakugyan megismerte tanulótársát. Meglepetten nézett körül a kopottas berendezésen — ez a fiu gazdag családból való elkényeztetett gyerek volt... háború, infláció... mindent meg lehet ma érteni.

— Szervusz Lajos, hallottam, hogy még emlékezél rám és bejöttem pár percre, ha nem vagyok alkalmatlan.

A fiatal ember felállt és amint megismerte Jánost, elpirult. Sápadt arcán egyszerre ütött ki a szín. — Időm van elég, ha... — Elhallgatott, egy pillanatig szörnyű kényelmetlenül érezte a szegénységét ezzel az emberrel szemben, akivel a mult lépett a szobájába. A mult előtt szégyelte a jelent. Azután megrántotta a vállát. — Hát csak jöjj közelebb és ülj le Jani. Ha van egy cigarettád, megkinálhatsz vele.

János zavartan kapta ki a tárcáját. Ez a cinikus hang nem sikerült a fiunak és kellemetlen feszültséget hozott a levegőbe. Mindketten rágyújtottak és leültek a karosszékek ósien nyikorgó rugóira.

— Tulajdonképen hogy vagy? Végeztél már? — kezdte János a szokott kérdéseket.

— Sehogy sem vagyok és éhenhalási diploma van a kezemben.

— Na, ne tulózzál, — mondta kicsit bizonytalanul János. Ez a fiatalember ebben a késő délutáni világításban, amennyit a kútmélységű udvar és a kis ablak beengedett, sápadt arcával, keserű, vértelen szájával, szinte ütésnek érezhette, ha nem hisznek neki.

— És neked Jani, van kereseted?

— Nincs nekem se. — Nem merte várt kilátását bevallani.

— De apád van. Nekem szerencsétlenségre nincs

senkim és semmim... de erről nem szükséges beszélni, ezer meg ezer ember sorsával közös az enyém. A legnagyobb baj, hogy kikerültem az egyetemről, mikor a diplomát megkaptam...

— Ez baj?

— Persze. Eddig ehettem a diákmenzán és azt a kis pénzt, amit itt-ott kerestem, lakásra költhettem. Most már igazán nincs más hátra...

— Hogyan lehet így elkeseredni, — mondta János, de a szája reszketett a biztatásnál. — Végre is fiatalok vagyunk!

— Fiatalok? Annál rosszabb.

— Ne mondj ilyet — annyi tenni való van nálunk... Annyi kötelesség vár reánk!

— Igen, hiszen végre éhesen is lehet lelkesedni. De az elmúlt évtized nem volt biztató ebben a tekintetben sem. Tizenkét évvel ezelőtt is azt mondták az akkoriak. »Mi fogjuk helyrehozni, amit apáink vétkeken elrontottak« kiáltással jöttek a fiatalok és vétkeken értették a háborút és a forradalmakat is, az antiszemizmust, a liberalizmust és a konzervativizmust is, pártállások szerint. — Felállt, belelökte a leégett cigarettáját a mosdótálba. Jani összerezzen, a Róza néni rendességére gondolt. Lajos újra levette magát a halkan felnyikorduló karosszékekbe. — Hallgass meg, és add tovább. Emlékszel rájuk? Csupa nagy elme, tehetség, erő! A fiatalság divatba jött, az öregek is róluk mondták frázisaikat.

— Sokkal nehezebb idők jöttek semhogy mindent be lehetett volna váltani, — szólt közbe János, nem azért, hogy azokat védje, hanem hogy Lajost csilapítsa.

— Épen azért kellett volna megmutatni, mit tudnak. Azóta közelebb vannak a negyvenhez, mint a harminchoz, a csupa vezetőből egyetlen vezér sem lett. Megházasodtak, megszürkültek, ha állásba tudtak jutni. Vagy még most is állás után szaladgálnak, mint mi; aki helyben van, örül a betevő fiatalnak és hallgat... hallgat.

— De neked mégis könnyebb helyzetted lehet,

te régen is írtál — kereshetnél az ujságoknál...

— Ne viccelj! Irni... és ujságnál! Még az egek helye is be van töltve minden lapnál fiatal íróval.

— Hát a komoly irodalom terén...

— Hát van ma komoly irodalom? Kenyérkereset van, nem művészet és oda épen olyan nehéz bejutni, mint más állásba. Különben lehet, hogy nem is értek hozzá... sem az íráshoz, sem a bejutáshoz. Egyszer nagyon praktikus akartam lenni, gondoltam megteremtem a magyar detektív regényt. Mit gondolsz lehet? Nem — Pesten mindenki ismer minden zugot, hova tegyem az alvilág rejtelseit? Az ódon vidéki kastélyok titkos folyósoit mindenki kinevetné, ismerik a jó magyar vidéki kuriákat és pincéiket. Hova teszed a felfedezni való bünt és egyéb titkokat, meg mi fenét?

János felszabadultan, jóízűen nevetett. Mintha ez a durvább kis kiszólás az előbbi szavak komolyságát is áthuzta volna.

De Lajos épen olyan keserűen folytatta: — Különben számárság volt, bizonyosan ehhez sincs tehetségem. Egy pár szép lírai verset ki nem tud megírni húsz éves korában. De én már huszonhat leszek. Még eddig volt valami kis reményem egy csodálatosan szép tervvel. Egy nagyszerű asszony tervével, de az meghalt. Nem tudsz róla?

— Semmiféle csodálatos tervről nem tudok. Mi az?

— Egy jelszót mondhatok, ha ismered az ügyet, akkor megértesz: Csák Máté... — Lajos kissé kipirult és várakozóan nézett Jánosra.

— Nem értem. Csak nem valami forradalmi jelszó?

— Ó, dehogy! inkább az ellenkezője. De én nem vagyok feljogosítva, hogy beszéljek róla, hanem mindenestre ajánlani foglak téged is... vagyis most már, ki tudja mi lesz? Hol van még egy olyan asszony, aki úgy tud lelkesedni, akarni... Gyönyörű álmok voltak... és talán mindennek vége!

János megdöbbenten nézte. Lázás ez a fiu? — Igy igazán nem szólhatok hozzá, — mondta higgadtan, hogy megnyugtassa. — Talán más alkalommal, ha megengedi a vezetőség, elmondhatod.

— Mit tudom én mi lesz addig? Más alkalommal... vajon hány esztendeje találkoztunk utoljára? Addig megöregszünk és... hol lesznek akkorára az álmok és ideálok. Bolond, aki foglalkozik velük.

— Nincs a terved összeköttetésben a Bálint társaságával? — kérdezte János; az álmok és ideálok eszébe juttatták a kávéházi társaságot.

— Bálint? Miféle Bálint?

— Nem emlékszel rá? A tavasszal találkoztam vele egy kávéházban, valami fantasztikus Redzsi nevű emberrel volt együtt.

— Ó, most már tudom! És egy leánnyal is, nem? Ah, azok! A mi tervünk komoly, egy nagy nemzeti fellendülés terve volt, ezek meg olyan ábrándozó bolondok.

— Azt hiszed? Azt a Redzsit valami jövődöbéli prófétának tartotta Bálint. Hátha... a prófétákat mindig félreismerik.

— Nekünk most nem próféták kellene, hanem a tettek emberei. De hol vannak azok? Mi fiatalok tönkre megyünk a semmittevésben; akinek sikerül, az árulóvá lesz és csak a húsfazék miatt dolgozik. Lehet különben, hogy én sem volnék jobb, ha egyáltalában volna fazék...

— Egyszóval Redzsiben nem bízol?

— Az a leány tartja őket össze Bálinttal. Hol az egyikbe szerelmes, hol a másikba. Különben majdnem azt hiszem, hogy az ér a legtöbbet köztük.

János felállt. — Remélem nemsokára újra találkozunk és akkor te is... ha valamiben segítségedre lehetnék...

Elhallgatott, érezte, hogy nem hihet neki szégyény fiu. Lajos is felállt, a torkát köszörülte, hirtelen egészen más hangon, dacos nembánomsággal szólalt meg: — Nincs egy felesleges pengőd? — És az arcát megint kiverte a pirosság.

János gyorsan a zsebébe nyult. — Engedd meg, hogy ami nálam van, azt kölcsön adhassam. Nem valami sok, ne ijedj meg tőle...

— Tovább kellett volna maradnom, — gondolta, mikor betette az ajtót. — Mintha csak menekültem volna... De mennyi furcsa különböző ember. Erzi azt mondja, hogy minden leány csak férjhez akar menni, a hetvenesztendős asszony a feminizmusért rajong, a fiatalember öreg szenvedésben és tapasztalatban, már ideálokat sem akar, hogy legyen mit elveszíteni öregségére... igazi felfordult világ. De azért mégis hallottam valamit Aranyról.

Az utcára érve vette észre, hogy közben eső esett. Az aszfalt nedves volt, a levegő meleg, párás, fázasztó. Senkit sem talált otthon, minden szobában kinyitotta az ablakokat és az utolsóban kikönyökölt Lent emberek siettek, mint mindig, de most ott is furcsa felfordult világ mozgott. A fényes aszfaltban tisztán tükröződtek a siető alakok, amint az ablak alá közelednek, mindig rövidebbé válik a tükörkép, már valami kétlábu bogárnak látszik csak, mely nagyokat rug előre-hátra, most kis gömböccé zsugorodik össze, a másik pillanatban nyulni kezd a kép, mélységet kap és újra emberi forma... De azért csak bogár, az öreg asszony is ilyen kis bogár... és Toldi is csak egy vergődő bogár, félni lehet, hogy valaki eltapossa... vagy valami...

— A sárga cipős ember jön vissza, — nem várom meg, míg újra bogárrá válik, — gondolta és bement a szobájába. Olvasni kezdett, de nem bírta a betűt. Minden hazugság... Arany... A vágy kegyetlen erővel és mégis boldogítóan áradt végig a testén. Ha most pénze volna és utána mehetne! Nem írná meg előre, hogy véletlenül találkozzanak... Valami elképzelt fürdőhely parkját látta és a sötét fenyők alatt Aranyt, amint felé jön és... Minden hiába! Ha legalább írhatna neki!

XX.

— Bejöhethnél hozzám? — szolt be Károly egy este az elutazása előtt. Jánosnak eszébe jutott, hogy először ugyanigy hívta be, mikor olyan nehéz és életbevágó szavak szélesítették ki közöttük a távolságot. Szinte megrettent, hogy mi vár ma rá.

Károly megérezte, hogy mit gondol. Szomorúan mosolyogva nyujtotta felé a cigaretta tárcáját. — Ma én kinállak meg téged. Talán jobban megértjük egymást az én békepipám mellett.

— Megint valami új terved van?

— Nem, most a multról, a saját személyes multról akarok beszélni. Egy nehéz lelkiismereti kérdés van.

— Velem akarsz róla beszélni, akivel sohasem egyezel ilyen kérdésekben?

— Épen veled. Lehet, hogy csak azért, mert nem bírom el egyedül... nem bírom magammal vinni. Lehet azért, mert inkább tőled akarnám halni az elítélésemet.

János hallgatott. Károly várt egy kicsit, kérdően nézett az öccsére, de az lehajtott fejjel ült és nem sietett elébe a bizalmának. Károly kereste a szavakat.

— Tudod, hogy odakint a szerelmi... vagy mondjuk inkább sexuális kérdéseket milyen szabadon és függetlenül intézik el nem csak a férfiak, hanem a nők is. — János felnézett, de nem szolt közbe. — Annyira természetes ez ma már, hogy csak

valami bűn esetén okoz botrányt. En is megismerkedtem: Berlinben egy pompás példányával az ilyen modern, független asszonynak... Ide hallgatsz?

János ránézett, egyenesen a szemébe, de ridegen. — Félek, hogy nehezen foglak megérteni ez után a kezdet után, ha meghallgatlak is. Egy asszonyról beszélsz, tehát szerelmi ügy.

— Igen Jani. Próbáld meg az én életembe és megváltozott helyzetembe beleképzelni magadat. Légy egy kicsit író, művész, akinek objektíve kell látni mindent és önmagában mégis átélni. El tudnád azt érni, hogy elveidet félretéve, az én élményemet a magadénak érezd?

— Elég nehéz kivánság. — Halkan mondta. Egy-szerre fáradtnak érezte magát. A mások kérdéseit átélni, mikor elég nehéz a saját magáé is. De azért valamivel melegebb érdeklődést mutatott. Károly, ha észre is vette előbbi kelletlen hangját, nem akarta félbehagyni. Most benne volt, most tudott magáról beszélni... ki tudja egy nap, egy óra múlva nem változik-e meg minden? Az idő is sürget, talán soha többé nem lesz alkalma rá.

— Igen, egy asszonyról beszélek és szerelemről. Egy nagyon okos, határozott, önálló fiatal nőről, akivel Berlinben viszonyom volt. Elkisért az utazásomra is. Az anyjának csak annyit írt meg, hogy egy időre elmegy, nem tudja mikor jön vissza. Otthon lakott, mert állása nem volt, habár végzett. Igen — mind ezt csak bevezetésül vagy talán a saját mentségemre. Együtt utaztunk Parisba. Én jöttem-mentem, gyárakat néztem, márt mint az ember ilyen tanulmányi uton szokott. Szerettük egymást, nem szenvedélyesebben vagy követelőbben, mint az ilyen kedves, időleges viszonyoknál szokás.

— Értem. Hat hétre vagy három hónapra szóló szerelem. Az ilyennek valamelyik a kettő közül per sze áldozata lesz.

— Szokás szerint nem. És okos embereknél sem. A leány jól tudta, miről van szó. — Félbehagyta és elgondolkozott. — Tudta már oroszországi tervemet

is. Mielőtt Parisból elindultunk, egyszerre arról beszélt, hogy ő is velem akar jönni Oroszországba. Rendkívül kellemetlenül érintett, semmiképen sem illett a terveimbe egy asszony, hiszen magam is olyan próbára vagy talán megpróbáltatásra megyek oda. Elődáztam a választ. Repülőgépen mentünk Parisból Londonba. Ott csak rövid időt szándékoztam tölteni, még haza is akartam jönni. Utközben arról beszéltünk, hogy ő Berlinbe menjen-e vissza és hogy látjuk-e még egymást. Akkor már határozottan megmondtam neki, hogy milyen nehézség volna rám nézve a kivánsága... Szürkén beszélek úgy-e? De ilyen józanul beszéltük meg akkor is, semmi romantika. Azután pár perc, én összeraktam a csomagomat, mire megfordultam már nem volt bent... és soha többé nem láttam. Az ajtó nyitva volt és ő sehol.

— Csak nem...! — János megborzadva nézett fel. Nem tudott tovább beszélni.

— Mikor felszálltunk megnézte a technikai be rendezéseket velem együtt, kedvesen érdeklődött minden iránt és megkérdezte, hogy nem nyilhatik-e ki az ajtó magától, hátha kiesnék az ember. Megnyugtatták és megmutatták, milyen biztosan van bezárva. Készült-e már akkor az öngyilkosságra — vagy csak a beszélgetés vitte bele egy pillanat alatt...? Miért tette? Olyan távol állt minden szenvedélyességtől, még érzékiségtől is, tudta hogy nem életre szóló a viszonyunk, melyben legalább is annyi volt a barátság, mint a szerelem... olyan természetes, józan, olyan egészséges és magabiztos... ma sem értem... Én vagyok az oka?

János összeszorította a fogát.

— Mondd, ki ennek az oka?

— Mindaketten. Ha azok lennétek, akiknek adtátok magatokat, akkor ő nem lett volna öngyilkos és te nem kérdeznéd, hogy te vagy-e az oka. Új embert játszottatok, pedig a régiek vagytok. Hazugságért bűnhődtek.

— Nem, nem lehet ezt így felfogni. — Károly

idegesen gyürte le az izgatottságát. — Nem elcsábitott leányról van szó, ő akart velem jönni. Egészen más felfogás ez a szerelemről, mint az a kispolgári...

— Úgy látsszik, mégis csak egy felfogás van, legalább is a nőnél, ha felfogásnak akarsz nevezni. Szerelmes volt és nem tudott lemondani. Az eset olyan régi, mint az emberi kultúra. Csak a halál módja modern.

— Szörnyűbb mint a régi! És én néha... nem is lelkiismeretfurdalásnak mondanám... hanem ez a képtelenség... az egésznek a felfoghatatlansága, hogy nem lehet megérteni... ez a szörnyű!

— Mert az eszeddel, a kiszámított logikáddal nem érted? Mintha ha csak ez volna, ami érthetetlen az életben. — A saját miértjei jutottak eszébe, de azonnal elkerülte a rá gondolást, az Arany neve ne legyen ezzel a tragédiával kapcsolatban. — Nézd, én nem tudok mit mondani, nem tudlak megérteni sem téged, sem ezt az egész hazug kort. — Felállt.

— Jani várj még! Azt hiszem jobb lesz most mindent elmondani. — Ujra cigarettát vett elő és két gyufát is eltört, míg meg tudta gyujtani. Jani fáradtan dőlt hátra a kis pamlagon.

— Képzeld... most megint velem akar jönni egy asszony.

János újra felugrott. — Na hallod ez már mégis sok! Azt hiszem ezt az életet, amelyet te élsz, felesleges épen előttem feltárogatni.

— De épen előtted. — Várakozóan nézett az öccsére.

— Arany! — gondolta János és nem felelt. Oda-kint akar maradni ilyen férfiak között, akik úgy gondolkoznak mint Károly és ezt természetesen találják. Meg kell menteni ettől az élettől... és meg kell menteni magát ezektől a félelmektől. Tenni kell valamit...

— Ül le kérlek csak még néhány percre és ne idegesíts még jobban. Ez az asszony nem szeret engem, talán sohasem is szeretett senkit. Csak a

férjétől akar elmenni — nagy és komoly tervei vannak, amelyeket itt nem vihet ki. Velem csak azért akar eljönni, hogy elválhasson... De ülj le már, idegessé teszel.

— Elég ideges vagy így is. Különben engem ne kérdezz. Mert az én véleményem az, hogy mint férfi nem adnám oda magam egy hiszterika ostoba feltünési vágyának. Annál kevésbé ha nem szeret.

— Hiszen tulajdonképen azt sem tudom bizonyosan. Nem hiszek neki, akár igent mondana, akár nemet. — Elgondolkozott. — Hátha a végén csakugyan tragédiát rendez, — bár nem olyannak látszik — és én a végén csak azt mondhatom megint, mint a másiknál, hogy nem értem... Az egész dolog nem tiszta.

— Még tisztaságot akarsz ilyen ügyeknél?... Te, nem Eniá az az asszony?

— Kérlek ne... hagyjuk a neveket. Ugyis elég korán megfogod tudni. Hiszen épen azt akarja.

— És ha majd a végén ő is ledobja magát?

— Nem utazom vele repülőgépen, — mondta Károly, hirtelen cinikussá váló hangon.

János megbotránkozva nézett fel. Károly arca félrehúzódott, szinte eltorzult a nevetés és sírás riasztó harcától, mely végigszántotta izmait.

János egyszerre végtelen szánalmat érzett. Nem, nem szabad itélni... — Azt hiszem a halálra nézve nagyon mindegy, — mondta elkomorodva, — hogyan és honnan dobja le magát a test és főleg a lélek.

Károly felugrott és megrázta az öccse vállát. — Hát nem érted, hogy mennyire nem mindegy? Elképzeltem, hogy hullt alá mintha a végtelenségből... a végtelen vízbe... elhagyatottabban mint minden ember a világon a halál előtt... Bizonyosan felsikoltott és senki sem hallotta... én sem... és mégis... álmomban néha messziről mintha hallanám.

Nagyon elhalkult a szava és újra leült, de már nem nézett Jánosra, aki most már felé fordította kinzott szánalmát.

— Károly...

De mintha nem is hallaná halkan, tört hangon beszélt tovább: — Úgy képzelem, ... úgy érzem, hogy az a sikoltás, amelyet nem hallottam, ott maradt örökre a világűrben, a fényévek millióin át hangzik át egyik csillagról a másikra ... különös örökkévalóság ... és kozmikus váddá válik ellenem ...

János nem bírta tovább. Felállt. Végigsimította a bátyja lehajtott szőke fejét, mintha ő volna az idősebb és szó nélkül kiment a szobából.

OSZK

II. K Ö T E T.

I.

Arany a sötét fenyőfák alatt közeledett úgy, mint János olyan sokszor elképzelte. De nem János jött vele szembe, hanem Bónis Imre. Meglátta Aranyt és boldog várakozása meghatott csodálkozássá vált, mely meglágyította kemény vonású, elbizakodott arcát. Arany még vékonyabb volt, mint régen, csodálatosan karcsú. Imrének maga sem tudta miért vágott úgy a szívébe ez a karcsúság. Mióta azt az egy sort annyiszor elolvasta a müegyetem szegletén a lámpa alatt, nem találkoztak. Azt hitte, nem is fognak találkozni többé soha. És most minden megfordult... mintha maga a sors bontotta volna fel rosszul megkezdett munkája szövését.

Imre a felesége elutazása után hamar beadta a válópórt. Az a nem várt levél, melyet Enid hagyott otthon, első percekben megzavarta és keservesen sértette a hiúságát. De mivel ő maga sem tudta, kivel ment el a felesége, a társaság pedig csak annyit tudott, hogy elutazott, eszébe sem jutott Károlyra gyanakodni. Nem is lett a dologból nagyobb botrány, mint Enid szerette volna, mert Imre nem kutatott semmi után, csakhamar megvigasztalta az új szabadság nem remélt érzése, a jövő boldogság kiszínesedett, új mámorokat ígért a hideg kialudt házias élet után.

Nem könnyen tudta ő sem meg, hogy Szegedyék

hol nyaralnak. Az öreg ur csak akkor engedett a titkolózásból, mikor Imre sejteni engedte, hogy miért akar találkozni Szegedynével és Arannyal. — Fontos életkérdésről van szó, de engedjen meg bátyám, ha addig nem nyilatkozom, míg Arany engedélyt nem ad rá.

Hát ezt nem lehetett félreérteni. Szegedy nem nagyon örült a dolognak; holmi válóper után az ő leánya — dehát ha csakugyan, ha Arany szereti... vagy ez az ember azt képzei, hogy szereti, mert végre is csak nem szeretett bele, mint házas emberbe...

Bónis egyenesen Arannak írt és választ is kapott, nagyon nyugodt választ, melyben Arany megengedte, hogy meglátogassa.

Arany akkor sem tudta még, hogy tulajdonképen mit kíván, vagy mit fog mondani, mikor Imrét meglátta. Annak a szerelemnek, mely az egész életét felforgatta, nem is lehetne szerencsésebb megoldása, mint az Imre levelében kért törvényesítés. De azért mégis határozatlan volt, sőt nyugtalan is. Azok az emlékek nem halványodtak el, de félt tőlük... kíváncsi-e, hogy az egész élet abban a fulasztó, izgató érzékiségben teljék le...? Az lehetetlen. De mi jöhet utána? Undor vagy gyűlölet...? új vágyak... más férfi...? A jövő — a jövő még messze van. De kívánta-e most azt az életet? Boldogságnak érezte tökéletesen, maradék nélkül azt, amit átélt?

Akkor kábult érzéktelenséggel minden más iránt szenvedélyén kívül, gondolatai hipnotizáltan keringtek egyetlen fény körül, a találkozás pillanatát várva, mikor a kék sikoltásával elsülyedt minden más érzés, ami az élethez kapcsolta. És mégis... valahol a kék és szenvedély alatt, más várakozás aludt, néha megrettenve nyitotta fel szemét... és a tudás rémületével az is feljajdult abban a percben, mikor bizonyossá lett, hogy gyermeke lesz. Nemcsak várakozás... vágy volt az is, egészen másfajta vágy, egy tiszta tekintet után, melyet annyira megszokott, hogy nem is érezte másnak, mint bizonyosságnak. Most

már tudta, hogy ezt az ujjonnan felébredt vágyat ki kell irtani becsületből, büszkeségből... meg kell ölni magában és... abban a tiszta tekintetben is. De valahányszor azt hitte, hogy gúnyval, szézzélyel. felülemelkedettséggel meg tudta ölni, nem a felszabadultság könnyűségét érezte; minden élet-öröme halálos légüres térbe bukott le.

Szabadulásra lihegett ilyenkor és nem tudta melyiktől akar szabadulni... melyikre vágyott... Ha újra elaltatná az egyiket a régi szenvedély felélesztésével, megszabadulna-e? Ha újra találkozik Imrével, most már szabadon és jogosan, s a régi érzés láza uj lüktetésbe hozza a vérét, ájult csókok emléke remegteti meg az ajkát, meghal-e a másik? Mostanában úgy érzett vissza mindenre, mintha nem ő maga, vagy nem ebben az életben élte volna át; de most itt lesz Imre és világossá kell válni mindennek.

És már itt is van... jön felé gyorsan jól ismert biztos, hosszú lépéseivel, melynek ritmusára a szíve mindig megdobbant — most csak bizonytalan zavart érzett. Előtte állt, megfogta a kezét, megcsókolta — ő ezt a kézcsókot is nagyon jól ismeri... ezt a simogató, hosszú, tapadó kézcsókot, mely csak előlegezése egy másik csóknak...

Élvonta a kezét és szétnézett. A parknak ez a része elhagyatott volt. A zene zümmögve hallatszott messziről, a fenyők bágyadtan tartották ágaikon puha lecsüngő zöld moha-prémjüket, hosszú napcsíkok békésen aranylottak bele a fű világosabb zöldjébe.

— Egyetlenem!

Arany egy szót sem szólt. Odament egy padhoz és leült. Most már csak fáradt volt az izgatottság után... bárcsak túl lennének már az első szavakon.

— Miért nem szól Arany? Megijeszt... fáj valami? Ezután semmi sem fog többé fájni, ezután...

— Először arról beszéljünk, ami most van, a jövőről még gondolkozhatunk. — Nem nézett Imrére, csak a fűben játszó napfoltokra. Imre összehuzta szemöldökét. Ujjongás helyett fáradt, türelmetlen hang fogadta...?

— Értem, hogy haragszik rám Arany, de a múlt emlékére kérem, feledje el, ha az én határtalan, örült szerelmem valamiben megbántotta. Arany, te is szeretél, ne felejtsetd el! Azt nem is lehet elfelejteni...

Arany fizikailag szenvedett a szép szavak özönében. De a tegezésre a férfi felé fordult, mintha meglepte volna. — Tudja Imre, hogy gyermekem lett volna? — kérdezte egyszerűen és tekintete nyíltan nézett a másik szemébe.

Imre eddig kissé előrehajolva állt előtte. Most hátra hőkölt, majdnem nekiesett a fenyőnek, mely mögötte volt.

— Mikor azt a sort írtam magának, akkor vagy meg kellett halnom vagy megszabadulni a gyermek-től. Amint látja élek. De nem tudom... azt hiszem a gyermekkel együtt megöltem a szerelmet is. — Kissé elfintorította az arcát. Megint a régi Arany voli, ahogy a vállát megrántotta. — Nem akartam ilyen patetikusan kifejezni magamat, de az eset elég patetikus volt.

Imre azt hitte, hogy egyszerre mindent megértett. Azt a levelet, a leány elzárkozását, titokzatos utazásait...

— Dehát az Istenért, miért...

Elhallgatott. Most megint nem értette Aranyt. Mit akart mondani ezzel az összeszorított szájjal, rámeredő tekintetével? Megvetés... harag...? Százfélet szeretett volna kérdezni, de nem ilyen állapotban akarta megtudni tőle, hogy mit szenvedett. Majd ha újra fellobbantja véré, testét, lelkét... mikor már a szenvedélyen át boldogságnak fogja érezni a múlt szenvedéseit is.

— Az egész életem kárpótolni fog azért, ami történt, — kezdte komolyan. De megint elhallgatott. Arany egy kis kihívó mosollyal jutalmazta, mintha megint azt mondaná: patetikus! Zavarba jött, csaknem düh fogta el. Megragadta a leány két kezét és magához akarta vonni. Arany nem ellenkezett — de azért mégis elbocsátotta. Mi ez? Mi történt...?

Elhölve és megbántottan, szinte gonoszul nézett vissza rá.

Arany felállott. — Menjünk mamához. Ő mindent tud, de maga viselje úgy magát, mintha semmit sem tudna. Megkéri a kezemet tőle is és ha majd vége lesz a válópernek, nyilvánosan is eljegyezhetjük egymást. Egyelőre csak ennyit ígérhetek.

A kavicsos út halkan recsegett lépteik alatt. Emberek jöttek, Arany egyszerre megint hajlékony, kedves lett. Sok ismerőse volt, mert gyakran köszönt és fogadott köszönést, közben társasági hangon, mosolyogva beszélt Imrével, aki most már megnyugtató ment mellette. Már természetesen tartotta az előbbi hangot is... mi mindenen mehetett keresztül szegény, drága kis teremtes — nem kívánhatta, hogy mindjárt a karjaiba vesse magát. Most a régi Aranyt látta megint és a régi érzések lüktettek újra a régi uton ereiben. Csak egyszer lángoltassa fel újra... egy egész élet boldogsága előtte... ő a haja színe, a mosolygása és az a test, amely itt van mellette újra, elburkoltan és mégis ismerten.

— Ne legyen ilyen hallgatag mama előtt, — fordult hozzá Arany a szálloda kapujában. — Azt kell mondani, hogy már régen szeret és én is valami hasonlót fogok mondani.

— Ne féljen Arany, nem mondhatok olyat a szerelmünkről, ami kevés ne volna az igazsághoz képest.

Arany előre ment a lépcsőn. Aztán megállt és megvárta Imrét. Miért siet... mi elől fut...? Mi-lyen különös az egész...

Odabent minden olyan jól sikerült, mintha be-tanulták volna. Szegedyné kifogástalanul játszotta a szerepét, Arany komoly volt és hallgatag, de nem visszautasító.

A beszélgetés kissé nehezen és akadozva ment át közömbös térre. Imre a pestiekről kezdett beszélni, mellékesen felemlítette, hogy Pétery János most az ő irodájában van. Arany lehajtott a fejét. Lassan nyult egy cigaretta után és odahajolt Imréhez, mikor

a kis benzinláng fellobbant a gyújtó felett. Azután kiegyenesedett, egyet szippantott, nézte a füstöt és megszólalt. — Csak azt szeretném még mondani, hogy addig míg a nyilvános eljegyzés meg nem történik, teljesen szabadnak szeretném magamat érezni

— Szabadnak? Hogy érti ezt Arany? Azt hiszem még mint feleségem is teljesen szabad marad...

— Úgy értem, hogyha másként fordulna... nem tudom, csak úgy eszembe jutott, hogy hátha közbejön valami? Hátha beleszeretek valakibe? Hátha meghalok? Hátha...

Imre megcsókolta a kezét. — Minden úgy lesz, ahogy akarja. — Olyan biztos volt önmagában és Aranyban... azokkal a közös emlékekkel!

Mikor Imrre elment Szegedyné nyugtalanul nézte a leányáit, aki újra cigarettára akart gyújtani. — Nem lesz sok Arany?

Arany ledobta a meggyújtott cigarettát a hamutartóba. — Igaza van mama... Azt hiszem ebből a házasságból nem lesz semmi.

— Hogy beszélhetsz ilyet? Hiszen... hiszen ez az egyetlen okos megoldás! — Szegedyné hirtelen összekulcsolta a kezét rémültében és úgy nézett a leányára, akit mostanában sokkal kevésbé értett, mint valaha.

— Sohasem voltam okos, mama.

— De azután... azután, ami történt! — Sohasem beszéltek róla, de most ijedtében kiszakadt lelkéből a szó.

— Talán épen azután... Gondolja mama, hogy boldogok lehetünk? Ha azt hiszi, akkor igen.

— De hiszen szereted Imrét, ha akkor annyira szeretted...

— Épen ez a kérdés?... Megyek tenniszezni, mindjárt besötétedik. — És kiment. Szegedyné elképedve nézett utána. Honnan vette ez a leány...? Hogy reki, épen neki van ilyen leánya! De még ma este, mihelyt egyedül lesznek, beszélni fog a fejével.

Arany a vacsora alatt vidám volt; különben is megszüntetett minden fennakadást, hogy egymásután jöttek az asztalukhoz az ismerősök, főleg fiatal emberek és Imre megbántottan nézte, milyen jól mulat velük Arany. Táncolni is elment, csak mikor Imre kérte fel, mondta, hogy fáradt.

— Mi ez Arany? Velem nem jön? — kérdezte halkán, bizalmas szemrehányással.

— Épen magával nem Imre. — Mosolygott, mintha rejtett értelme volna a szavának és Imre azt hitte, hogy megértette. Megnyugodva vált el tőle, de megvárta az ablak alatt, míg a villany felfénylött és meglátta alakját a fehér függönyön át. Hányszor nézte így Pesten az ablakait mint egy diák, régen is, mikor még boldogan nézhette és később is lopva, kétségbeesetten. Soha többé nem találkozhatunk... és most itt van és az övé... újra az övé lesz. Ha Enid tudná, milyen boldoggá tette! Szinte szerette volna neki megírni, hogy milyen hálás.

Odafent a redőnyt lebecsájtották. Szegedyné minden akaratát összeszedte, hogy Aranyt szigorúan kikérdezze és tisztába jöjjön vele. — A kelengyédet sem akard készíttetni a nyilvános eljegyzésig?

— Mit mama? — Olyan őszinte meglepetéssel fordult az anyja felé, hogy az egy pillanatig kételkedett a leánya józan eszében. — Vagy úgy? Dehogy, semmi szükség erre a nagy sietségre.

— Azt hiszem elég hamar le fog folyni a válopör.

— Ne foglalkozzunk most ezzel. — Megölelte az anyját és úgy mondta: — Mennyi gondot okozok. Nem is vagyok rá érdemes, hogy törődjél velem mama. Úgy szeretném, ha egyáltalában nem beszélnénk az egész dologról, míg nem muszáj. Megteszed a kedvemért?

II.

Pétery Erzsébet az állomáson várta a vonatot. Előtte a Balaton simán, ércesen ragyogó lapja egyetlen mozdulat nélkül... János megígérte, hogy a nyaralás utolsó napjait vele tölti. Arra nem volt elég pénze, hogy hosszabb időre jöjjön, az iroda sem engedte volna. De ennek a pár napnak is örült és mikor elgondolta, hogy testvérével a napi gondoktól és szaladgálásoktól függetlenül lehet együtt, mintha családi érzése egy kis kárpótlást kapott volna.

— Mindjárt kimegyünk a strandra, mihelyt átöltöztél — mondta Erzsébet az első kézfogás után.

— Na szép rézbőrű asszony lett belőled, — nevetett János. Erzsébet igazán szép volt. Kicsit megtelt és mégis hajlékonyabbnak, mozgékonyabbnak látszott. Lebarnult karja és arca ragyogott, szokatlan melegség volt tekintetében, ami feltűnt Jánosnak. Mintha lehullott volna róla a mindennap nyomasztó nehézsége, igazi mivolta egész asszonyi valójában virult ki.

János előbb jött ki a kabinból. Hunyorgott a vakító napban, mely még a vizről is tükröződve megsokszorozta fényt a levegőben is. A strandon színesen heverték az emberi testek. Barna combok, karok, vállak — gyöngédek és férfiasak... Minden nyáron kellemetlenül lepte meg első pillanatban ez a nagy meztelenség, míg meg nem szokta. De most

szinte megrémült: csak nem fog Erzsébet is ilyen... ennyire meztelenül kijönni?

De Erzsébet már futott is felé. Épen olyan meztelen volt, mint a többiek és mégsem érezte annak. Szeretett volna egy kicsit megbotránkozni, de elnevette magát: — Hallod-e, nem szégyelled magad így?

Erzsébet visszanevetett: — Akkor szégyelném magam, ha nem épen így lennék én is, mint a többiek. Az embereknek az jutna eszébe, ha valakit nyakig öltözve látna, vajon mit rejteget ez ebben a téli ruhában. Így pedig... hát Istenem, hiszen ugyis tudja mindenki, hogy ilyenek vagyunk.

— Te, ha a nagyapánk látna így! — szólt vissza János, mikor belegázoltak a vízbe.

— Azt hittem, te leszel a nagyapánk, mikor idejössz.

János egy csomó vizet zudított az Erzsi nyakába. Aztán szép, erős tempóval úsztak egymás mellett — Jól úszol, — mondta Jani elismerően. — Nem is tudom, hol tanultál ilyen jól meg.

— Mit tudunk mi egymásról, — szólt vissza Erzsébet. Jánosnak fájt egy kicsit ez a mondás, de érezte, hogy igaza van. Csak kifogásolni szokott, de mit tud a testvéréről... Hallgatva úsztak tovább. A körülöttük nyüzsgő, nevető, lármázó emberek elmaradoztak. János odaadta magát teljesen a test ritmikus működése örömének. Magától mozdult minden izma és élvezhette az intellektuális embernek azt a ritka örömét, mikor teljesen test lehet, a kéj megrázása nélkül, nyugodtan.

Erzsébet nem volt ilyen nyugodt. Azt hitte Kollár Béla kint lesz a strandon, mint rendesen. Nem látta ott és természetesen nem mondhatta meg, hogy várni szeretne rá. Minél előbb ki akart volna úszni, de restelt visszafordulni János nélkül. Végre a láncig értek, János belekapaszkodott és kicsit himbálta magát, míg Erzsébet is oda nem ért.

— Arra gondoltam Erzsi, hogy mi lenne, ha az

ember ebbe a sok szép asszonytestbe mind beleszeretne.

Erzsébet meglepetten tekintett vissza Janira. Sohasem szokott ilyen kérdésekről beszélni. Talán a ruhától megszabadulás változtatta szabadosabbá a szavait is.

— Ez a nagy meztelenség tulajdonképen árt nektek asszonyok. Régi regényekben a lányok bokája mint csábító szerepelt. Most mi az ördög csábíthat még, ha semmi sincs elrejtve.

— Igen, a »büvkört« levetettük magunkról és fürdőtrikót huztunk fel helyette. De nem tudom nem lenne-e okosabb ezt levetni és újra büvkörbe öltözködni.

— Hallod-e ez egészen jó megjegyzés. Ha erre rájöttetek és még azt is belátjátok, hogy unalmas ennyi test egymásmellett és nem is mindig esztetikus, talán vége lesz ennek a divatnak is.

— Jani megbotránkoztatsz ilyen beszédekkel! Egy szende ifjút vártam és úgy látom egy romlott don Juan érkezett Pestről.

De Erzsébet már el is bocsájtotta a láncot, hirtelen megfordult és újra neki feküdt a víznek. Azóta már bizonyosan ott lesz... és ő itt ilyen ostobaságokkal tölti az időt.

— Erzsi! Micsoda örült tempó ez? — kiáltott utána János, de a másik már nem is hallotta, anyyira előre úszott és mire Jani kijött, már a parton beszélgetett egy fiatal emberrel. Erzsébet bemutatta őket egymásnak és János kezdte sejteni az örült tempó okát. Hogy ne zavarja a fiatalokat újra a Balatonba menekült, de most már az úzás nem adta meg azt a tiszta, nyugodt izomérzést. Zavaró izgalom, nyugtalanság, visszafordulási vágy bántotta. Ez a fiú udvarol Erzsinek... szinte... mintha féltékeny lenne rá.

Este Erzsébet megint kint volt a parton. Már nem fürdőruhában, de körülötte még sokan mozogtak csikos trikóban, színes pizsamában. A három heti szünidő utolsó napjai... Béla lejött, de külön

mindenkinek megmondta, hogy kiket jött meglátogatni — többes számban. Persze az Erzsébet neve is köztük volt... a többiek közt. Sőt nagyon sajnálta, hogy az egyik családot nem találta itt. Erzsébet megértette, hogy mit jelent ez a tüntetés: becsületes ember, úri fiú, nem bolondít senkit azzal, hogy számíton reá... És mégis volt egy szép estéjük a mólón, vacsora után. Alig járt ember odakint, mindenki táncolt a kivilágított teremben, a zene kihallatszott. Erzsébet gyásza miatt soha sem ment be a zenéhez, de a nők bent táncoltak estélyi ruhában, pizsamában vegyesen. Nem, ezt mégsem szerette...

Miért is volt olyan szép az az este? Pedig nem szerelemről beszéltek olyan halkán, mintha félnének, hogy felébresztik a Balatont. Zenéről, asszonyokról, jövőről, nehéz helyzetről — de tulajdonképpen mindenben önmagukról. Az az első csók a Margitszigeten az utolsó is volt.

De Béla most nem jött. Már kezdett a nap lemenni, az ég és a Balaton már burkolózott esteli, színpadias pompájába. Édes és mégis harsogó színek, ragyogó sárga, lila, kék árnyalatokkal leöntött felhődarabkák... az aranyosan pikkelyező víz felborzolódása... fent egy tiszta fekete felhő hosszan elnyúló sávja a biborban, még egy apokaliptikus felángolás... lassú nyugalomba szürkülés...

Erzsébet felállt. A fasorban Bélát látta egy ismeretlen leánnyal. Mosolyogva köszöntötték egymást.

— Talán ez lesz, aki utánam fog jönni, a helyembe, — gondolta Erzsébet. — Különben akár ez, akár más... legjobb lenne ha az egésznek vége volna már.

Otthon János várta a szobájában. — Ha nem vagy lefoglalva, elmehetnénk egy kicsit sétálni.

— Lefoglalva? Miért? — kérdezte Erzsébet idegesen.

— Azt hittem az a fiatal ember, akivel délelőtt beszélgettél...

— Ugyan, ha minden fiatalember számítana, aki-

vel beszélgetünk! Csak átöltözöm, aztán gyere be értem.

— Hát megint csak valami bajra jöttem ide, amelyen nem tudok segíteni, — gondolta János leverten. — Nekem az a szomorúságom, hogy Arany messze van, Erzsinek az lenne jobb, ha ez a fiatalember volna messze. Örökös küzdelem... vágyunk hiába, szeretünk hiába, s a végén kiégünk hiába...

De Erzsébet jókedvűen jött ki a szobájából.

— Nem tudsz valamit Aranyról? — kérdezte János séta közben. Már sötét volt, nem lehetett egymás arckifejezését tisztán látni, csak a fák levelei remegtek meg idegesen, ahol lámpafény érte őket.

— Semmit. Olyan különös ez a titkolózás... már megjegyzésekre is adott alkalmat. Én azt hiszem, Arany nem akarja hogy valaki megtudja, merre van.

— Valaki? — Megint ez a nyomorult lélegzet elakadás a hangjában. — Mi oka lenne Aranynek arra, hogy valaki elől elrejtőzzék?

— Istenem, mi oka van egyáltalában fiatal leányoknak valamire? Talán el akarja felejteni.

— Csak nem képzeled, hogyha Arany valakit szeret, az boldogan ne fogadná...

— Utoljára az is megtörténhetik. De az is, hogy olyan ember, akit férjnek nem lehet elfogadni.

— Képtelenség!

— Istenem, mit tudjátok ti, milyen képtelenségek vannak a mai világban, különösen a leányok körében... úgy itéltek ma is, mintha olyan sima életünk volna, mint régen. Nagyon nehéz évek ezek és nem segít rajtunk semmiféle okosság... szerencsétlen korban születtünk.

— A pénz miatt?

— Minden miatt. Átmeneti korban élni halálosan komoly dolog. Már nincs meg a régi megkötöttség, de még nincs itt, ami felszabadíthatna. Ki szenvedné meg a társadalom felbomlását, ha nem a nő.

— Erzsike, milyen komoly lettél... nem szabad így elkeseredni.

— Ez nem elkeseredés, — kiáltott fel Erzsébet türelmetlenül. — Furcsa volna, ha a halálra ítélt embernek a rémületét a meg nem változtatható előtt, elkeseredésnek mondanád. Nekünk leányoknak húsz és harminc év között épen olyan súlyos problémáink vannak, mint tinektek. Nálatok a kenyérkeresés, nálunk, hogy lemondjunk-e természetes ösztöneinkről és engedjünk a társadalom követelményeinek, amely társadalom már alig tudja fenntartani magát, vagy előre siessünk a jövő társadalmába, mely még nem tud támogatásunkra jönni. Elhagyjuk a családot, melynek körét kezdjük börtönnek érezni vagy...

— Börtön — azt mondod börtön! De hát mi lesz az egész középosztályból, ha így beszéltek. Nem érzed hogy a mi osztályunk alapja a család...

Erzsi vállat vont.

— Úgy... nem törődöl vele? Erzsi, Erzsi, ezek teoriák, melyekkel titeket bolondítanak!

— Furcsa teoriák azok, melyek testünkbe és lelkünkbe vágnak. Miért nem teoretizált a nagyanyám? — Megállt és a János karjára tette kezét. — Fiam, ennek a tíz vagy húsz évnek a fiatalsága épen úgy pusztulásra van ítélve, akár férfi akár nő, mint a háború négy évének a korosztályai. Én már számoltam ezzel... hacsak...

— Hacsak a jövő társadalomhoz nem csatlakoztok? — kérdezte János ingerülten és bensőleg reszketve. Észre sem vette, hogy többes számban kérdezett, mert azonnal Aranyra gondolt.

— Én nem... gyáva vagyok.

— Hála Istennek!

— Hála Istennek halálra ítélttem magam, hogy az ilyen jó emberek ítéletét ne kellessék elviselnem, mint te vagy.

— Erzsébet! — hajolt fölébe János rémülten. Éles, csaknem gyűlölködő volt a testvére hangja.

— Hallgass! Jönnék...

— Csókolom kezét, — hallatszott messziről; Kollár Béla jött. — Már olyan régen keresem. Jöj-

jenek el vacsora után a nagy vendéglőbe. Szeretném megismertetni egy kedves családdal.

— Nem Béla, ott mindig zene van és tudja, hogy én nem megyek most... Különben is ezt az estét Jánossal szeretném tölteni. Olyan ritkaság, hogy testvérek nyugodtan együtt lehetnek, fel kell az alkalmat használni. — János csodálkozott, hogy milyen természetesen beszélt és nevetett, kérdezősködött, hogy kik az új ismerősök és végre ügyesen úgy bocsátotta el Bélát, mintha ő küldené el. Azután nem tértek vissza az előbbi tárgyra. Csak mikor egyedül maradt János gondolta újra el az egészet.

— Halálra ítélte magát? Mégis csak túlzás. Olyan fiatal és már ne biznék az életben? Olyan fiatal mint Arany. Én még hiszek a saját fiatalságomban és Aranyban.

Két nap múlva a testvérek visszamentek a nyár-
végi hőségbe Pestre.

III.

Erzsébet másnap már a hivatalban tizórázott. Mellette egy üres gépasztalon az egyik gépíró kis-asszony ült és nyári élményeiről beszélt — vagyis beszélt volna, ha lett volna mit, mint maga mondta.

— Sokan voltunk beutaltak a fürdőben, sok ismeretlen magaslati kúrás is. Isten tudja miről látszott meg mindanyiunkon, hogy beutaltak vagyunk. A mai ruha olyan egyforma, mindenki kabátban, szvetterben járt és mégis... a mienkről kiabált az olcsó áruház. Voltak akik négyesével egymásba korolva sétáltak, hangosan nevetgéltek, mintha nagyszerűen mulatnának, pedig... Ha néhány férjet leszámítok, huszonöt nőre jutott volna egy férfi, de azok az egyek is külön jártak, magukban.

— Hát nem tudatok egy kicsit kikezdeni velük?

— Ugyan Erzsi! Ahhoz az kell, hogy a másik fél is akarjon kezdeni. De mikor meg sem látják az embert, ugyan hova kezdjünk? Tulajdonképpen nagyon szomorú... mert hiába, mégis mindenki azzal a reménnyel megy el az otthonából, az örök megszokásból, a gázrezsótól és harisnyamosástól, hogy talán... mégis... hátha... az a csoda, melyet az ember egész életén át vár, egyszer csak bekövetkezik. Lehetetlen, hogy az ember egy fél napig utazzék, három hétig gyönyörű helyen legyen, ahol fenyőfák közt igazi holdvilág süt és mégse történjék semmi, de semmi!

— Csacsi, ha valami történni akar, az gázrezsó mellett is megtörténhetik. Egy nagynénémet a befőzés mellett kérte meg a férje, — vigasztalta Erzsébet hazug lelkiismerettel, úgysis tudta előre a választ.

— Nagynénéd korában! Különben is nem mindjárt férjhezmenetelre gondolsz. Csak valami — egy icipici kis regényfélére. Olyan gyönyörűen illett volna ahhoz a helyhez. Hogy az embernek maradjon valami... Nem azokra a felfujt regényekre gondolsz, ahol az igazgató elveszi a gépirókisasszonyt, meg ahol a fiúk veszekednek a lányok miatt. Csak anynyira, hogy egy fiatal ember szívesen mosolyogjon az emberre és egy szép este végigsétáljon vele a sötétetés fásoron... csak egy ostoba kis csókra... hogy az embernek maradjon valami kis emléke...

— Ne tedd magad, mintha ennyit nem tudnál elérni.

— Tévedsz. Te, aki társaságbeli lány vagy, nem ismered a mi életünket. Csak két eset lehetséges, vagy elszakadunk a családtól, legalább lelkileg és minden futó ismeretséget elfogadunk kárpoztlásul, vagy megmaradunk az otthon leányának az udvari lakásban és akkor örökre lemondunk mindenről. Az első esetben állandó rettegés között élünk titkos életet... a másodikat tudod mit jelent.

Erzsébet intett és eszébe jutott: — Ez is halálra ítéli magát.

— Mit gondolsz, hívhatunk mi az otthonunkba hozzánk való embert? Mi, akik olyan egyszerű családból valók vagyunk, amelynél még az ócska butor sem emlékeztet valami jobbra; akik az anyánk környezetéből már kiváltunk, az irodában úri fiukkal ismerkedtünk meg és a szüleink társaságából való férfival már szóba sem tudunk állani? Dehát ez már nem tartozik a szabadságom élményeihez... Tudod azt gondoltam ott egyszer, hogy ha a jó Isten volnék, elküldenék vagy száz fiatal embert oda fenyvesek közé — nem nagy igényű, különös hősöket, csak olyan egyszerű embereket, mint mi vagyunk... csak két hétre, aztán vissza is vehetné

őket, hogy legyen ezeknek a szegény leányoknak az életében legalább két hét, amelyre érdemes visszagondolni... De te ezt talán meg sem érted.

— Megértem, — mondta Erzsébet és egy kicsit elpirult — Mert én még arra gondolok, hogy nem okosabb-e ha nincs semmi emlék, amelyre visszagondolhassunk, mint hogy az ember mindig gondolkozzék és sohase találjon kiutat belőle... Menjünk dolgozni, — folytatta egy sóhajtással.

— Csak azt szeretném még tőled megkérdezni, mit gondolsz, érdemes hogy az ember akármilyen ok miatt is, ne merjen élni?

— Nem csak mérésről van szó. Ez erkölcsi kérdés is.

— Füttyülök az erkölcsi kérdésre. Nézz körül, kinek fáj az erkölcsi kérdés önmagában. Ha semmi sem tudnak meg nyilvánosan, ki törődik vele? Itt az irodában? Csak ki ne derüljön. A leánybarátrék? Azok maguk is úgy szeretnének élni. Legfeljebb az anyánk... már akinek olyan anyja van. De én... na menjünk. — Lerázta a zsemlemorzsákat a vászonkabátról és lapos lépésekkel ment a géphez. Szegényke kissé lúdtalpú volt.

Erzsébet délelőtt többször végignézett a két szobában, ahol kisasszonyok is dolgoztak. Csak ketten voltak magasabb állásban, a többi gépek mellett ült vagy kartotékát rendezett. Ha valamelyik vezető bejött, meredt figyelmességgel vagy színpadi bájoskodással fogadták. Több a leány, mint a férfi. A női munka olcsóbb...

Végiggondolta, hány iroda, hivatal, üzlet... boltban, emeleteken, sötét udvari szobákban, tulvilágított nagy termekben csupa ilyen fiatal leány ül, lesi a főnökök kedvét és idegességét... néhánynak sikerül férjhez menni — talán nyomorúságra és a többi mégis ezt várja, az elérhetetlent. Ma még fiatalok, mert uj a pálya, de lassankint megöregednek... közéjük fognak tartozni ennek a nemzedéknek a tanítónői és közéjük kerül majd az egyetemi diplomások egész serege és mind azt fogják gondolni,

amit ő százszor elgondolt: hogy miért? és miért nem? hogy élet ez?... Hogy otthont akarok, gyereket akarok, vagy legalább is két hetet az életemben, amelyre visszagondolhassak, hogy szép volt... De akkor mire való volt ez az egész emancipáció? A száraz kenyérért érdemes volt olyan nagy hűhót csinálni? Vagy — mint egy rossz nyelvű öreg ember mondta, csak asszonyi furfang volt az egész, hogy a férfi figyelmét magukra vonják és alkalmat találjanak ismerkedésre?... De akkor sem sikerült...

Erzsébet saját szerelmi kérdései mellett most érezte először a többiekét is, a szerelemből száműzötteket és a szerelemből élőkét és nem tudta melyiket tartsa szomorúbbnak.

Egyik este az apjával és Jánossal együtt a Hűvösvölgybe menekültek a hőségtől. Kint is vacsoráltak és János nem tudta elkerülni azt a gondolatot, hogy Paula bizonyosan nyaralni ment, azért kaphatták meg maguk mellé az apjukat is. De az este olyan kellemes volt, hogy csakhamar elfeledkezett erről a mindíg felujuló keserűségéről, elgondolkozott, alig hallotta a zenét és a beszélgetésbe is alig szólt bele.

Egyszerre az Arany nevét hallotta. Felrezzent rá. Sokszor már azt hitte, hogy sokkal kevesebbet foglalkozik vele gondolataiban, mint régen. De lelkében csak hallgatott az a rejtett membrán, mely egyetlen névre rezonált, de akkor egész lényét betöltötte muzsikájával.

— Tulajdonképen miért nem akarják Szegedyék, hogy megtudják, hol nyaralnak? — kérdezte Erzsébet az apjától. — Ez megint az Arany szeszélye?

— Nem egészen. Én magam is helyeseltem. Arany annyira ideges volt, valósággal nevraszténiás, hogy a gyógyulásnak legjobb módja csakugyan az, ha teljesen kikapcsolódik az itteni környezetből, ha ismerősök nem kereshetik fel és még levelet sem kap.

— Apa maga sem tudja, hol vannak?

— Nem, én sem tudom. Ami azt mutatja, hogy

Arany jól érzi magát, mert különben már irt volna az anyja.

— Arany, Arany! — visszhangzott Jánosban... úgy szeretne volna kimondani a nevét. De már másról beszéltek. Erzsi a gazdasági helyzetről kérdezősködött, hogy mire való mindez, amiről a lapok annyit írnak, miért van pénzforgalomkorlátozás, mint ahogy mondják, hiszen annak csak örülni kellene, ha a pénz forog.

— Én igazán nem értek hozzá. Sőt attól félek, azok sem értenek, akiknek ez volna a dolga. De azt tudom, hogy a pacienseim körében is nagyon megcsappant a pénzforgalom.

— És megint fizetéscsökkentést emlegetnek, — sóhajtott fel Erzsébet.

— Legjobb nem gondolni rá előre, — mondta. Pétery vállat vont. — Lesz, ahogy lesz, a mai világban minden előregondolás csődöt mondott. — Egy kicsit hallgattak. Pétery a leányára nézett és örült friss, fiatal színének. — Már kezdesz megfehéredni Erzsébet vagy legalább is európai szint vált az arcod... Ha visszaemlékezem, az én fiatal koromban ilyenkor nyáron csupa napernyőt láttál az utcán, úgy féltették az asszonyok a fehérségüket. Alá kellett kukucskálni az ernyőnek, ha az ember meg akarta látni a sok szép fiatal arcot.

János elmosolyodott. Apa, mint fiatal... Aranka néni mellett, együtt sétáltak a nagy fodros napernyő árnyékában... De milyen könnyen elfelejti a márt! Félretolja. Lesz, ahogy lesz... Közöny? Már haragudni, fellázadni sem tud a Péteryek osztálya?... Ő maga sem. Pedig a Bónis irodában is nagyon kezd érezni... eh, most pihen, nem gondol az irodára.

Csak az utolsó villamossal indultak haza. Kevesen utaztak velük együtt és hallgatva, bágyadtan néztek ki az ablakon belihető éjszakába. Mikor a Baross utcához értek, az apjuk azt mondta, szálljanak le. — Menjünk itt egyenes irányban tovább, mutatok valamit. — Aztán a Mária Terézia tér szeg-

letén megállt és a fák alá mutatott. Szürke lomok vagy rongyok a padokon... emberek.

— A napokban este későn hívtak Budára egy villába. — kezdte halkan Pétery, amint tovább mentek — Mikor visszafelé jöttem az autóbusz megállótól husz lépésnyire két asszony ordítva veszekedett. Két lompos, rongyos asszony, két boszorkány — az egyik nem is volt öreg. Megálltam és megszólítottam őket, hiszen bizonyosan egy pár filléren veszték össze, hátha lehetne segíteni rajtuk. Az öregebb sikoltozva mondta: — Ez az asszony ellopta a papírosomat, a nagy papírosomat! — Miféle papírost? — kérdeztem ámulva. — Azt a nagy papírost, amelyiket ide szoktam teríteni a füre éjszakára, amire lefekszem, a fekvőpapírosomat. Ez is itt alszik valahol és ellopta az enyémet! — Pétery felsóhajtott és egypercig hallgatott. — De azoknak még jobb dolguk van, mint ezeknek, mert legalább jó levegőben alszanak éjszaka.

Szo nélküi mentek tovább. Csak mikor az apjuk becsengetett a kapun, fogta karon János Erzsébetet, odahajolva hozzá: — Mit gondolsz, szabad nekünk olyan nagyra lenni a bánatunkkal, mikor az emberek ott fekszenek az éjszaka ágyában kemény padlókon, nagy papírosokon?

Erzsébet meglepetve hallotta, hogy kettőjükéről beszél. Az önkénytelen vallomástól meghatottan, csak megszorította a bátyja karját.

IV.

Bónis vette a kalapját és már be is csapódott az előszoba ajtó mögötته.

— Ideges a princi, — mondta János és felpillantott.

Az irodavezető hátratámaszkodott és lóbáznii kezdte magát a székkal együtt. — Hogyne... azt csak láthatod, hogy ez az iroda nem az, ami még csak a tavasszal volt. Hát még ezelőtt két esztendővel! — Visszabillentette a széket és megnézte a körmeit. — Nagy szükség van rá, hogy a Bánáti grófék perét megnyerjük.

— Ugyan kérlek, a Bónis iroda csak nem függhet egy pertől!

— Ma! — Felugrott. — Ma minden függ és mi is függünk. Pénz nincs, hitel nincs, a bankok megvesztek a zárlat óta.

— Dehát hol a pénz?

— A trezórokban. Elbujt. Uramisten, te Jani, ha 23-ra visszaemlékezem... Nem börsésztél te is?

— Eredj már, akkor érettségiztem.

— Na az egyáltalában nem lett volna akadály. Folyt a pénz, a milliók, 200-500 percentek, az anyám szakácsnéja is kosztba adta a bérét, előbujt a pénz még a sváb asszonyok csikos harisnyáiból is. Most rettentő arisztokrata lett, szóba sem áll az emberekkel. Csak azt tudnám, ki veszi ennek hasznát.

Egy sóhajtással ült le. Visszagondolt arra télre és a mulatásaira. — Függhünk fiam és függheni fogunk, mihelyt a kötél a nyakunkra szorul.

— Úgyan kérlek, hogy lehetsz ilyen pesszimista.
— De azért Jánoson is átborzongott a bizonytalanság
érzése.

— Tudod miért ideges ma a princi? Mert a
Hollós szalonból egy számla érkezett, 447.82 P., per-
sze az asszony számlája — és nem tudta kifizetni.
Ehhez nem volt hozzászokva.

— De hiszen válnak... neki kell azt a számlát
kifizetni?

— Na hallod, Bónis Imre csak nem fogja az
elvált feleségének utána küldeni a számláit.

— Csodálom Enidet, hiszen gazdag.

— Látod, ez a különbség az uri ember meg az
uri asszony között. Az asszony egyszerűen elfelejti,
mikor elmegy, a számláit magával vinni, de az
ember nem felejti el kifizetni. Különben... nem
tudod, ki udvarolt neki, vagy az udvarlói közül
melyikkel lépett el?

János nagyot nyelt. — Nekem semmi közöm
hozá, — mondta és újra az asztala felé hajolt.

De Bónis Imrét nemcsak a számla idegesítette.
Igaz, hogy elég zavarossá váltak a pénzügyei, de
hiszen ez csak átmeneti lehet. Utolsó esetben ott
van a berlini háza is és főleg itt van a Bánáti per.
Sokkal jobban izgatta az Arany dolga.

Mikor a nyári négy napos együttlét után elvált
Aranytól és a vonaton végiggondolta a találkozás
minden percét nem tudott biztos eredményt levonni.
Nem mintha kételkedett volna Aranyban, de vala-
hogy mást várt ettől a találkozástól. Mást...? Ez
távokról sem fejezi ki azt a különbséget... Ha az
utazás előtt való napok reményeire gondolt, elké-
pett, hogy ilyen higgadtan tudta fogadni a bekö-
vetkezett percek lanyhaságát. Nem várt-e még titkos
találkozásokra is? Arany kedves volt, de érthetel-
len... Ez nem baj. De... egyszer sikerült meg-
csókolni... az első szüxies csókja forróbb, lázítóbb
volt... ezt az asszonyt újra meg kell tanítani csó-
kolni, ha elfelejtette.

Elábrándozott ugyan arról is, hogy új Aranyt találhat a szerelemben, de valami mégis nyugtalanította

Otthon felhalmozott munka várt rá... akkor még gyakran írt Aranyinak, szenvedélyesen, mint ahogy a régi viszonyukhoz illett. Ostobaságnak tartotta volna és rossz taktikának is, ha most az ártatlan vőlegény és menyasszony szerepet játszatja el önmagukkal. De az Arany levelei ritkábbak voltak és nem kielégítőek. Egyszerre csak azt írta, hogy az anyja hazautazik, ő pedig Berlinbe megy. Minden tiltakozása hiábavaló volt, Arany emlékeztette rá, hogy fenntartotta a szabadságát és nem engedett. Arról hallani sem akart, hogy Imre utána jöjjön, ami neki is elég nehéz lett volna. Éppen most nem hagyhatta az irodáját magára, sokkal nyugtalanítóbbak a politikai és pénzvviszonyok... minden percben beüthet valami amihez nem elég sem az irodavezető tudása, sem a János becsületessége.

Aztán itt volt a válópör... ez az elválás nem minden tekintetben volt olyan megnyugtató, mint a szerelmére nézve. Az Enid pénzének egy része az irodába és pénzvállalatokba volt befektetve, ezt nem lesz olyan könnyű felszabadítani. Ott volt ugyan a berlini ház... még a német infláció idején vette; igaz, hogy bekebelezések terhelték, de ha jól eladhatná, Enidet is kielégíthetné, amit mielőbb megtenni ura kötelességének tartott. Ezt János is elintézhethetné és... hirt hozhatna Aranyról.

Közben mult a nyár. Bónis tovább küzködött a saját és a mások pénzügyi bajaival, de főleg Arannyal. Végre nem lehetett tovább halasztani a ház eladást. Behívta magához Jánost.

— Nem volna kedved egy kis berlini utra?

— Természetesen. Ha az iroda érdeke...

— Nem, ez magánügyem lenne.

— Annál szívesebben.

— Tudod a berlini házam eladóban van. A bank értesített, hogy átvinné, de keveset ígér. Személyesen kellene elintéznem, de én most nem mehetek, tudod,

két hét mulva a nagy perünk esedékes. Halasztani sem merem az eladást, nehogy a bank meggondolja a dolgot, a mai furcsa pénzvilágban. Én limittel felhatalmazlak rá, két-három nap alatt elintézheted, még egy kicsit körül is nézhetsz és mulathatsz is egyet Berlinben.

— Nagyon szívesen megyek, a mulatságról le is mondok.

— Jó, jó! Majd azután beszélj. De hogy mégse légy olyan egyedül az idegenben, látogasd meg Szegedy Aranyt.

Jánosnak még a lélegzete is elakadt. A szívverése egy pillanatra elállt, aztán nagy dobbanással ütődött a mellkasához... csak a másik észre ne vegye. De Imrét annyira elfoglalta a saját izgatottsága, amint palástolni igyekezett valódi szándékát, hogy gyorsan beszélt tovább: — Szegedyék is örülnének, ha hirt hoznál... legjobb volna, ha rá tudnád venni Aranyt, hogy hazajöjjön.

János csak nézte, hogy Imre egyszerűen felírja az Arany lakásának a címét... ami után annyit járt, ami miatt hónapok óta törte magát, itt volt a kezében. Hogyan jutott hozzá Imre? Hihetőleg, mint a család ügyvédje, bár erről nem tudott. Különben nem is gondolkozott tovább a csodán, mintha félne, hogy felébred és az a kis papírszelet álom marad.

V.

— De hűvös, borzongós ez az őszi este Berlinben, — gondolta János, mialatt kifizette a taxit a fogadó előtt. Csak egy kézitáskával érkezett, melyet egy egyenruhás szolgálta kivett a kezéből. Felment a második emeletre vele, a szobával meg volt elégedve; különben is beleegyezett volna mindenbe, ügyetlen volt utazás terén, ezt találta a legokosabbnak.

Mert a fő az volt, hogy itt van és Arannyal fog találkozni. Beszélni vele... megtudni végre... Talán jobb lenne meglepni, talán elárulná magát... de minek? Arannak nincs szüksége rá, hogy az énjét leleplezze, úgy szép és jó, amilyen. Vajjon hogyan él, milyen a szobája, milyen ő maga az idegenben? Már holnap meg fogja tudni. Délelőtt elintézi a bankot és délután... milyen messze van még majdnem egy teljes nap! De egy városban van vele.

Egyelőre nem érdekelte sem a város, sem az esti élet. A szállodában vacsorázott, de még mindig nem volt ott lelkileg, ahol a teste. Csak lassankint kezdte észrevenni az étterem nemzetközi közönségét, a sok szép kifestett asszonyt... talán csak nem festi Arany is magát itt köztük? Azután izgatottabb lett maga sem tudta miért — a levegőben volt ez, a bántóan éles világításban, az idegen beszéd hangsúlyában, talán a fényüzésben is, mely szokatlan volt előtte, hiszen Pósten alig érkezett kétszer nagy

vendéglőben. És a nők... ezek a kihívó asszonyok! Milyen kivágott ruhák! Honnan jönnek ezek vagy hova mennek? Érezte, hogy kipirul és szégyelte az izgalmat, mely a fehér, tündöklő testek láttára elfogta. Elmenekült a szobájába, gyáván megszökve Eros ilyen hatása elől.

Másnap jól megnézte a térképet és úgy indult útnak. A nap kisütött, még az autók fényes lakkját is színesebbre gyújtotta, csillogott a kirakat üvegek óriási tükröző táblái mögé rejtett százféle pompán. Az aszfalt feketén, olajosan fénylett a gumikerekek surlódásától, mintha az is lakkozva lett volna, hogy a fény elcsusszék rajta. Eszébe jutottak Ráday utca cimtáblái, melyeket idegességében kényszerolvasással szokott végignézni és büszkén kihuzta magát. Mintha mégis jó volna ilyen nagy város polgárának lenni. Átment az uton egy tömeg emberrel, — mintha tüntetnének — és csakhamar észrevette, hogy eltévedt. Ezek itt elhagyottabb utcák, de idehalatszik a lárma — aztán más utcák — keresztbe találkoznak, ha valamelyiket elhagyja, olyan mintha az futott volna el előle; kétkedve állott soha nem hallott utca nevek előtt, aztán megint ujak jöttek, zsibbasztó támadásával az ismeretlenségnek, bizonytalan földi messzeségeknek.

Megállított egy taxit, megadta a címet és beszállt. A soffór elmosolyodott. Így mosolygott akkor is, mikor a tavasszal egy szép fiatal lány ült fel, hogy a pályaudvarra vigye.

János csakhamar észrevette, hogy valami nagy kerülővel futnak ugyanazon az utcákon át, melyekkel gyalog már találkozott. Mikor a bankból visszament, azt is megtudta, hogy alig volt száz lépésnyire, mikor kocsira ült. Elpirult a bosszankodástól, hogy ügyetlenségéből megkocsikáztatta magát és hogy megszabaduljon vidékies restelkedésétől, elhatározta, hogy mihelyt találkozik Arannyal, elmondja neki, milyen ügyetlen még. Nincs olyan csacsiság, amit elkövethet, amit neki el ne mondana és olyan ügyetlenség, ami fontos lenne ahhoz képest, hogy Arannyal ta-

lálkozni fog. Még az sem izgatta, hogy a bankban nem fogadták különös lelkesedéssel az Imre ajánlatát. Mihelyt hazaért, bőven értesítette a főnökét, sürgönyválaszt kért és ezzel egyelőre lezárta ezt a gondját. Nem lehetett többé probléma a világon, mikor pár óra múlva Arannyal fog beszélni.

Nem messze a Dorotheenstrassetől, ahol a szállodája volt, egy elegáns ház második emeletén találta meg a panziót, ahol Arany lakott. Úgy dobogott a szíve, félt, hogy nem tudja kimondani kit keres, szinte meglepte, hogy egészen érthetően beszél mégis. A szobaleány az egyik ajtóra rámutatott, János örült, hogy nem jelentik be, mégis csak meglepetés lesz. A kopogtatásra az ő hangja felelt, már bent is állt és Arany elébe jött... Szeme csodálkozásra nyílt — meglepetéssel felvillanással, alig lehetett elhinni, hogy ez neki szól.

És szótlanul adtak kezét egymásnak. János lehajolt és megcsókolta a leány kezét. Arany elpirult... olyan volt ez a kézcsók, mint a lehelet — nem hasonlított a másikhöz...

— Nagyon meglepett... de nagyon örülök, hogy újra látom Jani, — mondta végre Arany most már egészen higgadtan.

— Akkor miért rejtőzött el tőlünk egész nyáron? Igazán csak véletlen, hogy megtaláltam magát. Arany, kedves Arany, mit akar ezzel a kóbor, titokzatos élettel?

— Már első percben kezdi a prédikációt? — Arany úgy tett, mintha duzzogna, de úgy mosolygott, mint régen — talán még szebben... ő egyetlen mosolygás, mely először a szemnél kezdődik, csak azután fut le az ajkára... először a szemét csókolni meg, azután az ajkát.

— Megérdemli Arany a szidást. Miért akar bennünket elhagyni? Nem eléggé szeretjük otthon? Mit keres ebben az idegen világban. Na ne haragudjék...

— És maga mit keres itt?

Aranyt Bónis nem értesítette a János utazásáról. Maga sem tudta miért, azt kívánta, hogy János meg-

lepje... Azért, hogy valamire rájöjjön? Nem, ez sok lett volna még titkos gondolatnak is. De... csak találja teljes váratlanságban.

— Én a Bónis Imre megbízásából jöttem, hivatalos ügyben. De ez nem érdekelheti. Hiszen ott-hon minden olyan egyformán folyik tovább.

— Na azt nem mondhatnám. Bankzárlat, valutaügy, választás, miniszterválság...

— És ez érdekli magát? Igaz, hogy minket eléggé érdekel, különösen az irodát. De nem kell félni, kibírjuk, — folytatta János, mikor az Arany egy csöppnyi fejfordulata mintha unalmat vagy nem-bánomságot fejezett volna ki. — Dehát persze ez minket mind nem érdekel. Mondja el inkább hamar, mit szokott csinálni, hogyan él, kik a barátai?

— Egyetemre járok, könyvtárban dolgozom... de megvallom, hogy ez csak külsőség. Jobban mulattat a filozofiánál, ha valamelyik ismeretlen kolléga nagy szemeket mereszt rám.

Jani komolyan, kérdően nézett a szemébe.

— Elrontottak, maguk rontottak el odahaza, hogy olyan fontosnak tartsam a férfi tetszést, — és Arany nevetett, azzal a kicsit kihívó nevetéssel, melyre a tavasz óta rákapott.

— Ugy-e haragszik, hogy így beszélek? Maguk szeretik, ha a nő szép és akár tudatosan szép is. De azért mégsem szabad tudni róla, mutassuk, mintha sem a tükör, sem a férfiak elismerését nem vennénk észre... egyszerűen hazudjunk. De csak akkor hazudjunk, mikor maguknak jól esik.

— Nem Arany. Nekem sohase hazudjék.

— Isten ments! Nem bírná el az igazságot.

— Arany, miért tréfál ilyen szavakkal? Öröme telik benne, ha kizozhat?

Az Arany szeme fátyolos lett. — János, ne beszéljen így. Nem akarom kizozni, de félek... félek hogy maga bennem valami csodálatos tökéletességet lát és hogy nagyon csalódnai fog. — Intett a kezével, mikor János közbe akart szólni. — Hagyjon beszélni. Olyan tökéletes nő, mint amilyet maga

kíván, talán nincs is a világon. En legkevesébé vagyok az. — Hirtelen dacos hangot váltott. — És azt szeretném tudni, maga olyan tökéletes-e, mint amelyet egy nő kívánhat... majd az a nő fog kívánni...

— Az a nő? Arany, tudja hogy csak egy nő van, akinek az ítéletére adok.

— Nem akarom tudni, hogy az ki!

Ez nem igaz Arany! — Nagyon is biztosan kiáltotta el magát, hogy lelke nyomorult hirtelen összeesését eltakarja vele.

— Maga adott rám régen... ne hazudja le azt a keveset, amennyit hinnem megengedett.

— János! — Az Arany keze már ott is volt a kezén, nyugtatva, csilapítva. — Félek, hogy egyszer, ha igazán megismer, kevésnek fogja tartani azt, különösen a maga követelései szerint, amit magamról mondtam.

— Én vagyok a hibás?

— Mindketten... De nézze olyan rövid ideig leszünk most együtt, hogy ne vitázzunk erről és magunkról. Látja ilyenkor úgy érzem, mintha valami láthatatlan ellenség hideget, gyanakvót, éleset dobna közénk... jégdarabokat, késeket, fulánkokat a lelkünkbe... ő milyen poétikus lettem! — kiáltott bele saját meghatottságába.

— És mikor beszélünk újra magunkról?

— Otthon, Ha megint Pesten leszek.

— Hát mégis haza készül. Mikor?

— Nem tudom. Talán hamar, talán nagyon sokára.

— Nem Arany. Haza fog jönni. Ennek nincs semmi értelme. Maga is elismerte. Haza fog jönni.

Arany csak nézett rá. Igen, a szeme... ez az a szem, melybe bele lehet nézni, mélyen, becsületesen. Konok és mégis meleg, fiatal és... hívó... és a homloka nyílt, az is hívó és... és ő megcsalja.

— Haza fogok menni nemsokára, — mondta egyszerűen.

— Köszönöm Arany. Nem volna kedve holnap a színházba jönni?

— Magával?

— Természetesen.

— Menjünk. Ahova akarja.

Pár perc múlva mélyen belemerültek a színházi hírek olvasásába.

Mikor János elment, Arany állva maradt és nézte a becsukódó ajtót. Aztán megfordult, szembe-került a nagy álló tükörrel a szekrényajtóban. Nézte magát hidegen, idegenül, szinte csodálkozva. Közlebb ment tüköralakja felé. — Hát mégis utánam jött, épen Imre küldte utánam... ez a sors... mert szeret, régen tudom, hogy nagyon szeret, — sugta annak a másik énjének, mely a tükörben remegő szájjal hallgatott. Mindíg vele szokott beszélgetni, ha nagyon egyedül volt.

VI.

A Friedrichstrasse sarkán megtorlódott a tömeg a rendőr intése előtt. János szerette ezt a látványt, amint sűrűn, egymáshátán tolongtak el az emberek előtte és mögöttük kaotikus zajjal mindenféle gépjármű rohant, míg neki a fegyelem várását parancsolt. Otthon sohasem tűnt fel ez a rend valami különösnek, de ott ahol százával engedelmeskedett az élet a gépeknek, impozánsnak találta. Előtte a tömegben háttal sok asszony, a divat közös egyenruhájában, de az egyik mégis feltűnt az alakjával és szép tartásával; egészen különös eleganciája, a kis kalap szokatlanul ferde állásával és pompázatosan lecsüngő tollával izgatta a képzeletét. Lám Berlinben ilyen különös asszonyok... mindig tréfálni szoktak a német nők eleganciáján, pedig sok kifogástalant látott... de ez még azok közt is...

Az asszony, aki megérezte a férfiszem tekintetét, egyszerre visszafordult. János elképedve bámult rá. Nem akart hinni és csak jó másodperc múlva kiáltott fel az asszony mosolygására válaszolva: — Enid!... Nagyságos asszony!

— Nem tudta, hogy Berlinben vagyok? — kérdezte Enid. — De most már átmehetünk. Jöjjön, kísérsen el, sok mindent szeretnék kérdezni.

Áttolakodtak a tömegben. János még mindig zavartan a sokféle ellentétes gondolat között. A megszökött asszony... dehogy! Nem lehetne magabiztosabb, ha a férje karján járna. A princi felesége...

persze válnak... szép a profilja, de ez a kalap, hiszen majdnem a félszemén ül... Károllyal szökött meg. Vajjon kérdezősködhetnék róla? Lehetetlen... hogy lökdösődünk... vajon nem kellene-e a karját nyújtani?

— Tulajdonképen nekem több okom volna a csodálkozásra, hogy magát itt látom. Kíváncsi vagyok hogyan fogja érezni magát, maga puritán, ennek a Babelnek nevezett városban.

— Hivatalos ügyben jöttem, a... principálisom megbízásából.

— Igen? Az Imre irodájában van még mindig? Hogy van a volt férjem? Örül, hogy megszabadult tőlem? Én örülnék, ha neki volnék... Jöjjön forduljunk itt be, kevesebben járnak, kényelmesebben beszélgethetünk.

— És nagyságos asszony, jól érzi magát az új életben?

— Mondjuk az életben, mert az eddigi nem is volt az. Sok mindent beszélhetnék és meglepetésem is volna a részére, de csak akkor, ha addig, amíg nálam van le tudja vetni az örökös erkölcsbirót.

— Nevetett, egyenesen a szemébe nevetett Jánosnak.

— Nem mintha valami erkölcstelen életet élnék, ne képzelje. Hanem elront minden intim melegséget az otthonban, ha olyan ember van köztünk, akitől félni kell.

— Er tőlem félt vagy fél? — kérdezte és belement az asszony tréfásan gúnyos hangjába, de magában azt gondolta: sohasem hittem volna, hogy ez az Enid ilyen kedves asszony.

— Még kérdezi? Jó, hogy magától nem kértem tanácsot mielőtt eljöttem, különben még most is az a kellemetlen, rideg asszony volnék, aki voltam.

— Úgy hát most megtalálta a boldogságot?

— Jaj, maga úgy látom valami szerelmi históriára gondol! Ha még tizenhat éves leányok hisznek ebben a boldogságban, értem. De felnőtt, józan ember... Csak nem képzelem, hogy azért hagytam ott

az uramat, hogy egy másik alkalmatlanságot vegyek a nyakamba?

— Bocsásson meg, ha netalán indiszkrét volnék...

— Csak tessék, tessék!

— Ugy tudom, hogy Károllyal utazott el Pestről.

— Ez igaz, de mindegyikünknek más útja volt, semmiesetre sem a szerelmet kerestük... Na de úgy látom belezavarodik ebbe a sok bizonytalan válaszbba. Most én itt bemegyek ebbe a boltba — nézze milyen csoda hideg ételek vannak a kirakatban. Legjobb volna, ha eljönne hozzám. Meddig marad Berlinben?

— Bizonytalan, — felelte egy kis kényelmetlen érzéssel János.

— Jöjjön el holnap este hét órakor, de ez itt Berlinben nem kilenc órát jelent. Nézze itt van a névjegyem, hogy el ne felejtse a lakásom címét. Azt hiszem érdekelni fogják azok, akiket ott talál... valami meglepetést is tartok fenn.

Bement a boltba. János egy percig állva maradt, látta a kirakat üvegén át, hogy mozog, hogy sietnek kiszolgálni. Érdekes asszony... de hova lett régi ellenérzése? Rá se tudott nézni, mikor utoljára Szegedyéknél találkoztak — akkor Károllyal kezdett ki... Megmondja Aranyinak, hogy elmegy hozzá — vagyis elmenjen-e? De hogyan juthat eszébe, hogy elhallgassa Arany előtt... vajon tudja Arany, hogy ez az asszony is itt van?

Arany nem tudott róla, mert nagyon meglepte, mikor János elmondta a találkozást. — Különös, maga még csak másodnap van itt és már is kalandja akadt. Na csak ne tiltakozzék! Miért hívta volna meg magát? Sohasem tesz semmit ok nélkül, vagyis önmagára nézve fontos ok nélkül.

— Ha nem akarja, nem megyek el hozzá.

— Én nem akarom? — Arany elpirult és összehuzta a szemöldökét. János eltalálta titkos kívánságát — Csak nem képzeled, hogy féltékeny vagyok rá?

— Bárcsak volna, — mondta János mosolygó

szomorúsággal. Mindaketten zavarba jöttek. János úgy érezte, hogy valami nagyon parányi, egy gondolatnyi okot mégis adott rá. Miért érdekelte ez az asszony mégis? Miért szeretne hozzá elmenni?

— Magának még nincs olyan furcsa kis félre-csapott kalapja? — kérdezte hirtelen, mintha csak ez lett volna minden érdeklődésének oka Enid iránt.

— Arany a szekrényhez ment és kivett egy kis kalapot. Majdnem elfért a János tenyerében, mikor odaadta.

— Tegye fel... nagyon kedves.

— Arany a tükör elé állt és mikor megfordult, elkezdett nevetni. — Még egyszer sem mertem benne kimenni az utcára.

— Ez az, — gondolta János. — Az az asszony kiment volna, ha ő lenne is az egyetlen, akinek fejére tette a divat.

— Magának nem áll olyan... — Elharapta a mondatot.

Arany ránézett és letette a kalapot.

— Csak nem haragszik érte! Hála Istennek, hogy magának nem áll olyan jól. Nem divatbáb vagy viaszfigura.

— Az az asszony sem. — Nem mondta ki a nevét.

— De Arany, ez olyan kihívó, hogy nem magának való, csak azt értettem.

— Vigyázzon, bele ne szeressen, az az asszony kész veszedelem. Számító, hideg, önző, nem asszony csak a formája. Azzal szemben minden férfi ostobává vagy szerencsétlenné válik és a saját szerencsétlenségét átviszi másokra is.

— Nem megyek el hozzá.

— De igen, menjen el! — mondta Arany sokkott akaratos hangján. — Azt akarom, hogy elmenjen. Csak tessék kiállani a próbát. Könnyű adni a tökéletes embert, ha kikerüli a veszélyt! Csak tessék élmenni!

— Én adom a tökéletes embert? — kérdezte János szomorúan.

— Még csak nem is tudja? Csak tökéletes embernek szabad olyan követeléseket felállítani másokkal szemben, hogy egyszerre mindenki gyengének érezi magát és elnémul.

János felállt. — Most már rossz kedvű Arany, sajnálom hogyha én vagyok az oka. Jobb ha elmelegyek. De bármit gondol rólam, tudja meg, hogy magától sohasem kívánok több tökéletességet, mint ami már megvan benne.

Arany elkezdett nevetni — a kacagása épen olyan hirtelen félbetört. — Na menjen, menjen oda hozzá...

Mikor János kiment, Arany hirtelen kinyitotta utána az ajtót. A hallban két hölgy állott beszélgetve.

— János, — suttogta Arany. De az idegenek előtt restelte visszahívni, vagy utánafutni. Bent a kis kalap, melyen összeveszték, még ott feküdt a széken. Kinyitotta a szekrényt és behajította a kalapot legalúl a cipők közé. — Féltékeny vagyok, — gondolta. — Mindíg rettegtem, mióta annak a másíknak vége van, hogy mi lesz, ha újra... — 'Betette a szekrényajtót és ott állt megint saját tükörképe előtt. És ott beszélt tovább annak a másíknak. — Mintha mindíg rá gondoltam volna ilyenkor. Mi lesz, ha beleszeretek... mi lesz, ha már régen szerettem... mi lesz, ha megtudja...? Bárcsak ne jött volna ide! Ó bárcsak elmenne már.

Megint kinyitotta a szekrényt és ránézett az elkinzott kalapra. Pedig mennyibe került és épen most... nincs is pénze. Megmondhatta volna Jánosnak, de elfelejtette az asszony és a kalap miatt. Valami butaság van Pesten és azért késik a pénze. Sohasem képzelte volna, hogy ő, Szegedy Arany, valaha olyan körülmények közé jusson... mi minden közé nem jutott már eddig is... de hogy bajba keveredjék, mert világválság van. Azt tudta, hogy itt a panzióban nem lesz baj, meg is mondták, hogy szívesen várnak. De készpénze nem lesz. És János itt van, mintha csak az Isten küldte volna

a melegségére és ő hogy bánik vele! Hátha eladná ezt a kalapot, ugysem áll jól... el is adja.

Lehajolt a kalapért és kisimogatta. A müncheni bárónénak nagyon tetszett... azt fogja neki mondani, hogy a vőlegénye nem szereti... butaság, minek hazudni. A fő, hogy megvegye.

Délután Arany behívta a bárónét magához, hogy megnézzé a kalapot, de láthatóan nem tetszett neki. Kissé elfintorította az arcát és Aranyt kérte meg, hogy tegye fel. Arany kacérkodva állt a tükör elé és kackiásan feltéve a kalapot, mosolyogva fordult a bárónéhoz, mintha bolti kisasszony volna: — Nos, meine Dame, nem elragadó?

A báróné felgyult tekintettel mondta: — Elragadó... maga az elragadó!

Arany lelökte a kalapot, gondolkozott, hogy már most hogyan szabaduljon meg ettől az asszonytól, mert a másik nem mozdult, csak kellemetlen negéyes mosolygással nézett rá, melyet nem értett. Leült a pamlagra és ő is vendéglátó mosolygását vette elő, mikor maga mellett helyet kínált a bárónénak. — Úgy látom boltot nem csinálunk, de azért foglaljon helyet.

— Drága szépség, — kezdte a báróné, mikor mellé ült, — úgy örülök, hogy ez a kalap alkalmat adott a közelebbi megismerkedésre és intim együttélésre... drága, puha szépség...

Arany meglepetten fordult felé... ez talán mégis sok lesz, mindjárt kezdetnek. Kényelmetlenül nevetett, de akkor már két kar fogta át és simitva csuszott le a vállán, karján.

— Báróné, — mondta Arany, még mindig értetlenül és kellemetlen viszakodással, — hiszen csaknem idegenek vagyunk.

— Idegenek! Hát nem vette észre az első pillanattól kezdve... hiszen minden tekintetemet megértéssel viszonzta... és... olyan tiszta vagy, sohasem láttam, hogy férfit akartál volna, mint a többiek. Végre, végre alkalmat adottál... — A bá-

roné lecsuszott a földre és átkarolta az Arany két térdét.

Arany csak hebegett, életében először vesztette el az önbiztonságát. Lehetséges hogy... Két kezébe fogta a saját fejét. Lehetséges az ilyen...

A báróné elkedte csókolni a térdét. Arany rémülten ugrott fel. — Mit képzelsz... örült!

A báróné még mindig fogta a ruháját, Arany csaknem odabukott mellé a szőnyegre, mikor fel akart ugrani. Szánalom, undor és nevetés fogta el, odább taszította a térdeplő asszonyt. — Kérem, menjen ki. Jöjjön magához... téved, nem jó helyre fordult... téved, téved! — mondta gyorsan egymásután többször és minden szavánál igyekezett hátrálni.

A báróné is felállt, nagyra nyíló tekintetét igyekezett az övébe kapcsolni: — Nem tévedtem! — mondta kissé rekedten lihegve. — Csak elsziettem. A te szépséged nem egy aljas férfinak való. Még találkozzunk... még te fogsz hozzám eljönni... nem tévedhettem! — Színpadi fordulattal rohant ki a szobából. Arany egy pillanatig utánabámult, aztán zavaros érzései közül a neveltséges győzött, elkezdett kacagni. Ledobta magát a pamlagra és úgy nevetett, hogy a könnyei folytak, a párnába furta a fejét, hogy nevetése ki ne hallatszék, ha az asszony ott maradt volna az ajtaja előtt.

Még ezt is meg kellett érnie! Ez a furcsa asszony... hóbortos, szegény asszony! Ugy szavalt, mint egy igazi szerelmes. Szörnyű... de hiszen nem is igaz! Nem lehet igaz!... Arany felült és elgondolkozott. Nem, nem igaz! Színház, érdekességhajhászat az egész — ez a vénülő asszony... Szó sincs róla, hogy abnormális, divatos akar lenni, feltűnő, érdekes, mint... mint ez a kis kalap.

Mert abban a percben észrevette, hogy a kalapot összegyűrte, mikor nevetésben a pamlagra esett.

De miért épen ő rajta akarta kipróbálni? — Viszonoztam a tekintetét? Hát persze... olyan kedvesen integetett, mosolygott mindig, drága kis magyar

szépségnek nevezett... Hiszteriás komédia! És ha mégis... ha igazat mondott... hányszor hallotta... Sappho... Arany a csodálkozástól valóságosan el-tátott szájjal maradt ülve a pamlagon a gyürött kalappal kezében.

Este János érte jött, hogy színházba menjenek; Arany meglepégedetten fordult el az előszoba tük-rétől, melybe gyors pillantást vetett, mikor Jánossal kilépett. Olyan kedves emberpár, szép, egészséges és vidám pár ment el a tükör lapja mögött. De a lépcső fordulónál ott állt a báróné teljes magas-ságába kiegyenesedve és mikor mellékerültek, han-gosan, gúnyosan felnevetett, aztán felsietett a lép-csőn. János csodálkozva nézett utána. — Hát ennek mi baja?

— Ó... csak egy hiszterika! — És Arany ujra elkezdett nevetni.

— Nem értem, — mondta János nyugtalanul. Megint itt volt valami Arannyal összefüggésben, amit nem értett.

— Majd megmagyarázom Jani, most nem lehet így az utcán. Olyan bolondos és olyan... szomorú, vagy legalább is szánalmas. Most ne beszéljünk róla.

— Nem valami pletyka a személyem miatt?

— Pletyka! Elfelejtí, hogy Berlinben van. Csak nem képzeli, hogy itt bárki törődik egy férfinak és nőnek a... akár a szerelmi viszonyával is. Az emberek itt sokkal edzettebbek, mint nálunk otthon. Ezt ne felejtse el, mert színház után ugyis felhívom, hogy egy kicsit jöjjön be hozzám egy cigarettát el-szívni. Tehát semmi szörnyüködés. Akkor majd min-dent elmondok.

Mikor éjjél felé János csakugyan ott ült Arany-nál, újra eszébe jutott az a nevetés. — Most mondja el Arany, miféle asszony az, aki olyan hóbortosan nevetett.

— Nem hóbortosan, megvetően.

— Dehát miért? Ki ez az asszony?

— Valami osztrák báróné, Münchenben lakott,

nem tudom miféle, de nekem... ejnye hogy mondjam el, hogy el ne ájuljon — nahát szerelmet vallott nekem, ha ugyan ezt is úgy nevezik.

— Örültség! Lehetetlen...

— Nem az. Itt a panzióban is van két leány, akikről azt állítják, hogy nyílt viszonyuk van. Azt hiszem ez a bolondos báróné megkívánta a dicsőséget, a feltűnést, meg akarta mutatni, hogy ő is modern nő.

— És épen magát választotta ki...? — kiáltott János bosszankodva és leküzdhetetlen undorral.

— Én azt hiszem csak komédiázott. Különben lehet...

— És maga mit mondott neki?

— Hogy menjen innen. Erre el is ment.

— És...?

— És? Nincs tovább. Én meg úgy nevettem azután mint egy bolond és egészen összegyűrtem azt a kis kalapot, amelyiket maga nem szeret. Véletlenül ráültem ijedtemben vagyis nevettemben.

— De hogy tudott ezen nevetni, Arany? Rémes...

— Istenem, ha látta volna az arcát! Mikor úgy odadugta hozzám, látszott, hogy csupa mitesszeres az orra és kiáll a szeme. És az a megbabonázó tekintet...! Pedig nem is csunya nő, de akkor olyan csunya és ostoba arca lett. És képzelje el, hogy ezek ilyenkor mind Sapphóra gondolnak és nekem is az jutott eszembe... egy képe, melyet valami irodalomtörténelemben láttam gyermekkoromban. Egy sziklán ül a tenger előtt lanttal kezében, a chiton vagy minek hívják lecsuszik félig a válláról és az a gyönyörű görög profil, amelyet csak képeken lehet látni...

— És ezért nevetett? — János még mindig nagyon komolyan hallgatta.

— Ezért is, meg minden másért. Az élet egész komédiájáért.

— Arany, most maga játszik színházat.

— Lehet barátom. De most azon is szeretnék

nevetni, hogy én Pétery Jánossal ilyen erkölcsstelen dolgokról beszélgetek. El tudja képzelni, hogy mi Pesten ilyen későn együvé ülhetnénk, hogy Berlin — vagy akár Budapest sexuális erkölcsseiről beszélgesünk.

— Igaza van Arany. Nem is értem... talán mégsem kellett volna feljönnöm.

— Dehogyan nem érti! Csak nem járhatunk itt behunyva szemmel? Vagy talán nem másként él itt mindenki, mint otthon? felszabadultan, mint ahogy ezek mondják. Ki tudja, ha mi is így élnénk mindíg, nem lenne-e kevesebb tragédia.

— Százszor több lenne!

— Jó, jó! Ne vitatkozzunk most erkölcsi kérdéseken. A tény az, hogy másként élnek itt az emberek és minden igazi nagy városban és ennek megvan a maga hatása mindenkire. Már csak látásban, tapasztalatban másként kell élnünk és így gondolatban is. Ne tagadja, magát is befolyásolta már! — Arany nevetéssel folytatta, de ez a nevetés a torkába fult, mert látta, hogy János fülig pirul.

— Én férfi vagyok, — mondta aztán dacosan.

Arany oldalról nézte ezt a komoly arcot, melyről lassankint tűnt el a pirosság. — János, — szólította halkán. — János... Enid?

János felkapta a fejét erre a hangra. Tekintetük találkozott. Arany lehajtotta a fejét.

— Kedves Arany, Enid veszedelmes asszony, de nem önmagában a nőisége által, hanem befolyásával — veszedelmes férfira nőre egyaránt. Jó, hogy nem találkoztak itt, félténém magát tőle.

— Ő az egyetlen ember, akitől nem félhet. Mi sohasem találkozhatunk, még ha látjuk is egymást.

— Nem értem, vagyis... Milyen különösen mondta ezt, majd nem azt mondanám, hogy tragikusan.

Arany megrázta a fejét: — Ne beszéljünk többet róla. Inkább... tudja, hogy egyáltalában nem kapok pénzt otthonról? És ez a buta báróné nem vette

meg a kalapomat. Bizonyosan megint azzal a valutazárlattal van baj.

— En nagyon szívesen adok abból, ami nálam van. Azután majd találunk ki valamit. Amint ha zaérek, mindenestre figyelmeztetem az otthoniakat...

— Apa bizonyosan küldene, ha lehetne. Hát csak találjon ki addig is valamit, — mondta Arany vidáman. — Mulatságos az ilyen pénztelenség, amiről olyan biztosan tudja az ember, hogy nem tarthat soká. — Azután pontosan megszámolta a pénzt, amit János átadott neki. — Hát a kamat? Uzsora lesz?

— Megfizethetetlen! — Olyan jól esett Jánosnak, hogy ezzel is valami kapcsolatot szerzett Aranyhoz.

Mikor felállt, egyszerre odanyult hozzá Arany és megigazította a nyakkendőjét. — Ezzel ne menjen el holnap Enidhez... csuf nyakkendő.

— Nem is megyek el, egyáltalában nem megyek el hozzá. De azért, a maga kedvéért, holnap veszek egy új nyakkendőt.

— De menjen el! okvetlenül menjen el... és mindent elmondjon szóról-szóra.

János az ajtóból visszafordult. Egymásra nevettek. — Nem megyek el, — mondta János meggyőződéssel.

Arany toppantott: — De igen! El fog menni!

VII.

János másnap este gondosan felöltözött. Jókedvűen intett tükörképének, mely most nem játszotta az idegent és nem halványodott el a szeme előtt. — Egészen csinos ifjú, — gondolta tréfásan, de csakugyan meg volt elégedve magával. Mégegyszer megnézte az Enid névjegyét. Kurfürstendamm — ez valami előkelő hely.

Lent taxiba ült. Ez is több kiadás ugyan, de bizonyosan eltévedne megint és sáros cipőben érkeznek meg, pedig társaság is lesz nála. Valami meglepetésről beszélt... bizonyosan nőről van szó. — Lehet, hogy valami mozicsillag, akinek nem fogom ismerni a nevét. Nem baj, legfeljebb olyan barbár balkáninak fog tartani.

Az utcák szaladtak mellette, fordultak, megálltak, újra nekiindultak... nagy fénygömbök szétmosódott fénye, reklámbetűk szemideget izgató szinei, színek vad fellobogásai...

Mikor az Enid lakásába belépett, az előszoba meglepte. Valami egészen más, mint a pesti lakások szűk folyosó maradványai: ez már a lakással egységet jelentő szoba, rejtett fényforrással... szép... ha nekem és Aranynak ilyen lehetne...

A szobaleány a kabátját egy mellékfülkébe vitte be, ahol János előtte ismeretlen uniformis kabátot pillantott meg. — Sokan vannak? — kérdezte.

— Csak a rendes társaság.

Bent állólámpa világított kékes fénnel, egyen-

ruhát látott, több embert a szoba homályosabb szegletében Enid a megvilágított pamlagról nyújtotta felé kezét. Azt találta, hogy most nem olyan szép, mint a multkor az utcán. Valami különös volt az arcán, merevség vagy ünnepélyesség... De nem volt ideje gondolkozni. Enid már bemutatta egymásnak a többiekkel, négy férfi volt, elképesztően előkelő orosz neveket hallott, mint egy Tolsztoj regényben...

— Ezt az urat pedig már ismeri, — mondta Enid és mosolygása megtörte arca merevségét. A háttérből Károly lépett elő. Ő már túl volt az első meglepetésen, mikor Jánost meglátta az ajtóban.

— Nem mondtam meg egyiknek sem, hogy találkozni fognak, pedig testvérek, — mondta Enid a többiekhez fordulva.

János nem lepődött meg annyira, mint Károly egy perccel előbb. Mintha gondolt volna is Károlyra utközben... de el is volt készülve rá, mióta belépett, hogy valami váratlannal fog találkozni, aztán ez a különös világítású szoba, a szokatlan nevek... mintha nem is várhatott volna mást, mint, hogy saját nevét fogja hallani egy másik emberre átruházva... már talán az sem lepte volna meg, ha saját magát látja az egyik szegletből előlépni és szembe jönni.

A két testvér kezét adott egymásnak.

— Maguk igazán jó izlésű emberek, — mondta Enid. Már vártam: »Te itt? — Hogyan, te kérde?« Úgy látszik magukat meg sem lepte a találkozás, pedig ez nekem nagy csalódás volna. — Enid helyet mutatott Jánosnak maga mellett.

— Nyugodjék meg, az én meglepetésem még csak most kezdődik.

— Ezt okosan mondta, mert ne gondolja, hogy már túl van minden meglepetésen... Várjon csak, ugy-e azt gondolta, hogy Károly azóta már Oroszországban van?

— Legalább is azt, hogy útban van. Mert az utolsó levele elég régen, még Berlinből jött.

— Nahát pedig Károly csakugyan Oroszország-

ban van. Itt nálam egy emigráns központot talál. Igyekezzék itthon érezni magát, mert bele akarjuk vonni a munkába.

— De hiszen csak pár napig maradok itt.

— Nem tesz semmit. Épen otthon akarjuk felhasználni.

— Politika?

— Több.

— Azt hiszi érték hozzá?

— Károly is azt mondta, hogy nem ért hozzá, mégis benne van és dolgozik. Maga lesz otthon az egyik megbizottunk. Már többen is vannak, minden társadalmi osztályból, fiatalok és öregek, szegények és gazdagok.

János igyekezett visszautasítóan közömbös lenni, de az asszony olyan biztonsággal nézett a szemébe, hogy zavarba jött. Honnan veszi ezt a biztonságot?

— Jogom van magukra számítani, — mondta Enid magyarul és egyszerre ismerősebbnek tűnt fel, olyan volt mint tegnap, mikor találkoztak. — Az egész nagy terv, amelyen itt dolgozunk egy magyar asszonynak az agyában született meg és a maguk atyja útján jutott hozzám.

— Az apánk útján? — János alig tudta kimondani, amit akart. Most meg az apja... mint valami boszorkánykonyhában, ahol minden összekeveredik, a távoli közelivé válik, az idegen ismerőssé... a végén kisül, hogy ez a herceg vagy micsoda jó ismerőse a Ráday utcából. Az apja neve és valami Jussupov herceg...

— Ez olyan fantasztikus, — mondta végre, — hogy engedjen egy pillanatnyi gondolkodást.

Enid egy kis türelmetlen mozdulattal felelt: — Tépje ki magát abból a pesti atmoszférából, amelyen át nem lát tovább a... az Üllői útnál. És gondoljon arra, hogy a mai technikai haladás mellett és a távolságok megszüntetésével, vagyis a tér kizárásával az akadályok közül, Isten is hamarabb bonyolíthatja le az emberiség ügyeit, mint eddig.

— Maga vallásos? — kérdezte hirtelen közbe-

szólva János, mintha csak az Isten neve ragadta volna meg a figyelmét.

— Nagyon... de ez most ne zavarja meg. Csoválkodik, hogy az atyja nevét hallja egy nemzetközi ügyben, pedig jól tudja, hogyha akarom, holnap este az atyjával is találkozhatik nálam. Egy sürgöny és repülőgép...

Most a többiekhez fordult és németül mondta: — Üljenek le egy kicsit bridzsezni, míg a barátomnak megmagyarázom a dolgot. — És újra magyarul beszélt tovább: — Az orosz urak már tudják, hogy maga kicsoda és hogy teljesen megbízható ember.

— Miből gondolja?

— De János! A maga lelkiismeretessége mellett, legfeljebb attól félhetnének, hogy nem lesz elég ügyes. De az ügyességet követelő dolgokat nem is magára bizzuk. Most csak annyit, hogy ezek az emigrált oroszok nem éneklük, hogy: »Búsul a lengyel« hanem nagyon is dolgoznak. Óriási szervezet van idekint, mely nem vesztegeti az idejét búsulásra. Ez a szervezet állandó összeköttetésben van az Oroszországban dolgozó fehérekkel és a párisi központtal, a Torgrommal, melyben orosz kapitalisták a vezetők, akik ismét a francia és angol vezérkarral vannak összeköttetésben.

— De az Istenért, honnan tudja ezt olyan bizonyosan?

— Az orosz szovjet államügyészének Krilenkóban a jelentéséből idézem, ha nekem nem hinne. Képzelheti, hogy azok elég pontosan ellenőrzik az ügyeket. Mikor a múlt év októberében felfedezték a Ramzin-féle összeesküvést, maga a szovjet kutatta ki összeköttetésüket az emigrációval. Már 1928-ban megpróbálták a szovjetet megbuktatni, de akkor nem sikerült, sajnos most is hamarabb felfedezték. Az államügyész azt is állítja, — gondolja meg, az orosz államügyész mondja ezt — hogy az ideiglenes kabinet is meg volt szervezve Denikinnel. Mi többet és jobban tudjuk, de abban is igaza van, hogy Briand és Poincaré is ismerték a tervet és Colonel

Lawrence Angliából szintén hozzájárult. Az angolok a Fekete tenger felől támadtak volna. Akarja az összeesküvők neveit? Mind tudom: Professor Ramzin, professor Charnovszki, professor Fedotov, Kuprianov mérnök...

— Dehát mit érdekel ez bennünket? Vagyis nagyon érdekes, de mit tehetünk mi?

— Várjon egy kis türelemmel. Tudnia kell, milyen komoly dolog ez, hogy majd a többit is komolyan vegye. Tehát mivel semmi sem megy a nap alatt pénz nélkül, az orosz kapitálistákon kívül Deterding is hozzájárult volna. Természetesen, mikor az összeesküvést felfedezték, Poincaré épen úgy tiltakozott, mint az angol kormány, hogy tudomása lett volna a tervről. De biztosítom, hogy ilyen óriási tervek nem tűnnek el nyom nélkül. Sőt...! Csak alkalmasabb pillanatot kell kiválasztani. És ez a pillanat nincs messze. A szovjet már nem bírja terveit keresztül vinni. Már megjelent egy rendeletük, hogy a szovjettrösztök külön forgótékével rendelkezhetnek vagyis magántékével. Eddig, tudja, az állami bank látta el őket pénzzel.

János ugyan nem tudta, de nem mert szólani.

— Fontosabb az, hogy az öt éves terv bukófélben van, mert a szovjet vásárolhat ugyan gépeket, de élőt még ő sem tud kiharancsolni. Az állattenyésztés válságba jutott, az orosz ember nem gyári munkásnak való — kérdezze meg ezeket az urakat. Amint az idegen munkaerőt kivonják, összeomlik az egész. Aztán ott van az orosz-japán konfliktus vagyis Mandzsuria, mely nagyon alkalmas pillanatban szólhat közbe

— Még mindig nem értem — mormolta János. Csodálkozva hallgatta Enidet, de nem valami nagy érdeklődéssel. Enid idegesen, gyorsan beszélt, mintha minden szál a kezében volna. János nem tudta min csodálkozzék jobban, ezen a sok adaton, vagy az Enid lelkesedésén. Ki volt cserélve, szeme ragyogott, szavai versenyt futottak egymás nyomába...

és mennyi új név, mennyi új fogalom egy asszony beszédjében.

— Nagyon csodálkozik? — nevetett Enid. — Ugy-e nem ilyennek ismert Pesten? De mit csináljon ott az ember mást, mint amit én csináltam, mert arra nem születtem, hogy nerzbundában proli-lakásokat látogassak. Na de ez most nem fontos, térjünk át a tulajdonképeni tárgyra. — Enid a hátamögé nyult, ahonnan a kis asztalról fényképet vett fel és a János kezébe adta. Királyi tartású, finom, kissé merev, gögös arcú, de nagyon szép fiatal nő arcképe volt, pompás diadémmal a hajában és fejedelmi ékszerekkel a nyakán.

— Hogy tetszik a jövődöbeli magyar királyné?

— Nem értem... — hebegte János.

— Mi most a régi »tu Austria nube« receptjét akarjuk kipróbálni. Ez egy orosz nagyhercegnő arcképe, óriási vagyonnal és Oroszországgal a háta mögött. Persze nem a mai proletár Oroszországgal.

János ránézett az egyenruhás oroszokra, akik kártyába merülve ültek a másik asztalnál. Arcukat csak elmosódottan látta, mert náluk is csak egy kis ernyős lámpa égett, mely inkább a kártyákat tartó kezeket világította meg. Nem tudta, mit gondoljon. Az egyiket úgy emlékezett Jussupov hercegnek mondta Enid... talán annak a leánya?... Vagy valami regényben olvasta ezt a nevet?... Háború és béke... Enid itt regényt akar csinálni? Fantasztikus! Szeretett volna nevetni, de nem mert. Vajon nem akarja Enid valami tréfával rászedni, hogy azután ő nevéssen? De miért...?

— Gondolja meg, amit mondtam, — folytatta Enid. — Igaz, hogy csak — hogy is mondják magyarul? csak Schlagwortokban beszélhetek ilyen rövid idő alatt. De nagyon egyszerű az egész. Egy orosz császári hercegnő házassága egy magyar királyjelölttel, ez a mi megváltó eszménk.

— Magyar királyjelölt... tel...? De ki...?

— Van egy név a sok között, amelyet legkevésbé emlegetnek: a Chák-Kázméry Viktor herceg

neve. Rendkívül gazdag, arisztokratikus megjelenés és csaknem királyi eredetű. Hiszen ismeri a történelmet, persze Csák Mátéra gondol, úgy amint a történelmi kézikönyvek tanítják. Tudja meg, hogy a trencsényi dinasztia a nemzeti eszme hőse volt és az idegen király ellen harcolt. Ősük Előd, Árpád vezértársa volt és csak véletlen, hogy nem őt választották meg fővezérnek. Mindeneseire sokkal régibb magyar család, mint bármelyik királyjelöltté. Egy századdal szent István után, a XII. századtól kezdve, már oklevélileg bizonyítható az oroszlanos cimere családja. A trón most üres, nemzeti királyt választunk és orosz császári házassággal erősítjük meg. Szabad király-választás!... Nem érzi az egész magyar történelmet mögötte? Érzi a kérdés súlyát és a tervünk nagyszerűségét?

— De hát... lehetséges ez? És nem pusztán ábránd?

— Jussupov herceg már beszélt róla a nagyherceggel és az ő részéről nincs nagyobb akadály. Chák-Kázméry herceget már meg is hívták St. Briac-ba látogatásra. Megismerkedés, szerelem... ez már nem a mi dolgunk... Tehát röviden: Alkalmas időben egy ellenforradalmi kitörés Oroszországban, ugyanakkor az emigráns orosz sereg támadása kívülről magyar, lengyel, román segítséggel, az angol flotta a Feketetengeren legalább is jóindulatú semlegességgel Franciaország fenyegető magatartással, Japán követeli Mandzsuriát — és a cár leánya mint magyar királyné hozza nekünk az integer Magyarországot.

— A cár...? — hebegte Jani elképedve.

— Persze! A nagyherceget az emigránsok már cárnak nevezik. — mondta Enid türelmetlenül. — Képzheti, hogy ez az arckép nem véletlenül került a kezembe. Különben majd adok egy pár levelet elolvasásra, a nagyherceg udvarából írták. Hiszen ért franciául, mert természetesen nem oroszul vannak írva, annyira még nem értek a protegáltjaim nyelvén.

— János végre elmosolyodott. Mintha magához tért volna... Enid, aki Oroszországot pártfogolja! Ez már nem is fantasztikus hanem — nevetséges.

Enid figyelte a János arckifejezését. Úgy látszik nem volt a hatással megelegedve, de még várt.

— És otthon... nálunk mit tudnak az egészről? — kérdezte János, most már egészen higgadtan

— Nyugodt lehet, hogy ott is megvan minden magán és politikai összeköttetésünk, a legmagasabb rendűtől a kis polgárságig. De ezekről a nevekről most még nem beszélhetek, míg nem látom, hogy elfogadják a tervet és hisz nekünk. Most ugyan hallgatnak otthon, mindenkit a gazdasági kérdések foglalnak el és a kormányválság egy kicsit nekünk is árt, de addig is a mi vetésünk érik, addig nyugodtan dolgozunk tovább. Maga egyike lesz azoknak, akik otthon a titkos munkát folytatják, mert meg kell nyerni lassankint a tömegeket is.

— Erre én igazán nem vagyok alkalmas, — mondta János egyszerre határozottan.

Enid felsóhajtott. Hát megint az asszonyi fegyverekhez kell folyamodnia. Ó ezek az ostoba férfiak!... Odahajolt Jánoshoz, meleg hangon, szédítő mosolyával mondta, mintha nem is hallotta volna a visszautasítást: — Látja, annyira bizom magában, hogy még az összeeskövők esküjét sem kívánom. Olyan kevés az egész, amit tennie kell, csak annyit, amit a leveleimben megírok. Soha olyat, ami a maga becsületos felfogásával össze ne férne. És maguknak fiataloknak, ennek az új nemzedéknek végre kell tenni valamit a magyar ügyért, bármilyen merésznek látszik is, vagy annál inkább. Azt csak belátja, hogy szép frázisokkal és népszövetségi gyűlésekkel soha sem kapjuk vissza a régit... János maga fiatal és kötelességei vannak, még ha képtelennek és fantasztikusnak látszik is, mit árt? Lelkesedni szabad egy nagy gondolatért és nagy célért — nem ez a fiatalságnak első kötelessége?

Megfogta a János kezét, aki zavartan és meg-

hatottan nézett a szép asszonyra. Simogató, puha kézfogás volt és a szavak olyan igazak...

— Ez kézfogásnak számít János. A többit Károly elmondja, neki hinni fog, hogy nem egy hiszteriás asszony képtelen fantazmagóriája az egész. Azután otthon majd elolvassa a leveleket is, ezek lesznek az irott bizonyítékok. Jó?

Még mindig fogta a kezét, tekintete mélyen hatolt a János szemébe; a naiv kérdő tekintetre olyan biztos és behizelgő, olyan asszonyos és szuggesztív tekintet felelt, hogy János elpirult és komolyan mondta: — Nem lehet ellenállani.

Enid összeütötte a tenyerét. — Helyes. És most teázni fogunk.

— Mondja meg előbb, hogy kik ezek? Alig halottam a neveket a bemutatásnál.

— Jussupov herceg, a cár rokona; Wrangel ezredes, az ellenforradalmi vezér unokaöccse, a harmadik egyetemi magán tanár, német és kémünk a belseviek között.

— Nem veszedelmes ez magára nézve?

— Bárcsak veszedelmesebb volna, annál gyönyörűbb vagy éppen azért gyönyörű.

Közben csengetett és gördülő asztalon behozták a teát. A felsővilágítást bekapcsolták, hirtelen fény áradt a szobára és János csak most látta az egészet, mint szinpadi diszletet és jelenetet. Ilyen modern berendezést eddig csak képeken látott. A szoba egyik fala csaknem teljesen ablak nagyon gazdag túll és csipke függönyökkel, melynek sűrű pókhálóján át gyengén villant be néha a reklámok színes fénye, végigjárt az élénk színű butorhuzaton és az egyetlen, különös, nagy mintájú szőnyeghez hasonló képen a falon, mint egy szinpadi reflektor.

Az egyik orosz, tábournoki egyenruhában, nagyszerű magas alak volt, ősz hajával és fáradt arcával filmvászon játszhatta volna a szerepét. A másik kisebb és fiatalabb, finom sötét arccal; az állítólagos német mongol típus volt, kissé kopottabbnak

látszott, mint a többiek, de egyenraguan viselkedtek; János gyanuba vette, hogy ez is orosz.

A tábornok odalépett Jánoshoz: — Örülök, hogy ön is közénk fog tartozni. Ha hosszabb ideig lenne itt, eltűnnék minden kétsége. Enid asszony csodálatos energia és lelkeség. — Nem beszélt tökéletesen németül és azzal a lágy kiejtéssel, melyben összefolynak a mássalhangzók.

Azután egymás között beszéltek az orosz viszonyokról. Izgatottan vitáztak egy másik pártról és az oroszok örökös széthuzásáról. János közbeszólt: — Azt hittem, ez magyar különlegesség.

Nem sokat értett meg a sokféle név és irány és intriga összefüggéséről, de mikor a házassági terv újra szóba került, olyan nyugodt biztonsággal beszéltek róla, hogy elvesztette azt a fantasztikus légkörét, amely eddig körülvette. Kezdte az embereket és a környezetet, a nagy távlatokat és önmagát benne természetesnek találni.

Csak mikor Károllyal együtt elbucsuztak a társaságtól és az előszobában a tükör előtt állott, érezte megint azt a különös idegenséget, mely néha saját tükre előtt elfogta; most ez az érzés szédítőn ütött bele tudatába: — Egy idegen ember, akit Pétery Jánosnak hívnak. Ő maga valaki másnak a helyében van itt, valaki másnak szánt szavakat, érzéseket vesz át... a tükör alak kezd elmosódni, mintha oldalra folynék...

— Valami bajod van? — kérdezte Károly mögötte és megfogta a karját.

— Nem, nem... de az egész olyan különös. Nem merek a Ráday utcai szobámra gondolni és mégis valami hazaérzésem is volt, valami a dunaparton vagy egy szobában... ki beszélt erről? Nem tudom mi volt, csak egy pillanatnyi... Na menjünk.

A lépcsőn újra felmerült ez a suhanó emlék benne. Mintha otthon is beszéltek volna épen Csák Mátéról... egy karszék rugója nyikorgott... Toldi Lajos mondta, hogy ez a jelszó... és Imre, Bónis Imre a dunaparton... Hunnia veri a régi csa-

tát... Most már világosan emlékezett mind a ket-
tőre, azok tudták, be voltak avatva, pedig ezt a
két embert különben egy világ választja el egy-
mástól, de mindakettő hitt benne, a maga módja
szerint. Az apja küldte az írásokat... Ez az elkép-
zelhető legfantasztikusabb...

VIII.

— Nagyon hallgatsz, — mondta Károly, mikor az utcára értek.

— Mert most neked kell beszélni. Kezdd el mindjárt onnan, mikor Pestről eljöttél.

— Azt tudod, hogy Eniddel jöttem el, — kezdte Károly készségesen és igyekezett nyugodtan beszélni, de karját beletette az öccse karjába. Érezte, hogy nagyon jól esik mindent elmondani, de nagyon tárgyilagos akart maradni.

— Eniddel jöttem ide, szerelmi regény nélkül, ezt már elmondtam neked otthon. Azt hittem tovább megyek nagyon hamar, bár otthon még ingerelt és izgatott ez az asszony. Hogy aztán mégsem mentem el... — Egy percig hallgatott, aztán újra kezdte: — Enid a nyáron nem volt Berlinben, akkor nem sokat törődtem vele, újra az orosz utam foglalkoztatott. Szeptember elején jött vissza, akkor magához hívott és mire észrevettem magamat... Egyszerre mindenkivel összeköttetésben állott, ismert mindenkit, tudott mindenről. El sem képzelheti az ember, hogy egy ilyen asszony hova nem jut be, milyen utakat talál meg... igaz hogy a nyaralása néhány tekintélyes ismeretséghez juttatta. Ha akarja ő lesz ebben az évadban Berlin egyik ünnepelt asszonya, akármelyik társaságot választja. Nála nem lehet előre tudni, hogy melyikre lesz szüksége. Mert tudd meg...

Károly levette a kalapját, megint feltette. Hangja

egy pillanatra elfuladt. — Tudd meg, ennek az asszonynak csak az számít, hogy használhat-e valakit vagy nem. — Két autó kürtje szólalt meg mellettük egyszerre, nem lehetett hallani a beszédet.

— Miért nem hagyod itt? Miért nem menekülsz tőle? — kérdezte János felhasználva egy pillanatnyi csendet. Felnézett Károlyra. A testvér szemében valami gúnyos mosoly, aztán nyílt nevetés.

— Nem ismered Enidet...

— Démon! asszony?

— Á! Szó sincs róla. Semmiféle démoniség, olyan egyszerű és átlátszó, mint a tiszta víz, ő maga is megmond mindent magáról. Hacsak az akaratát nem nevezném démoninak. Eleven sexappeal, de ő maga önző és hideg, mintha nem is volna asszony. Ennyi az egész — Elhallgatott.

— Te szereted, ő pedig nem...

— Nagyon leegyszerűsíted a dolgot. Filiszterré stilizálva az ügyet, talán igazad lenne. Ez nem a szokott és ismert szerelmi összeköttetés... habár, ha ő akarná... Néha úgy érzem, mintha teljesen közböbs volnék iránta, de akkor is tudom, hogy nem bírok tőle elszakadni. Tulságosan szép... és fantasztikusan változó szépség. Láttad az új szemöldökét? Mikor ezzel a merev kiszámítottan modern vonalú arccal megláttam, majd megőrültem egy percre. De csak akkor használja fel az asszonyi hatalmát, ha szüksége van valakire és másként nem tudja megnyerni. Mint maga is megmondja, csak azért szereti, hogy szép, mert ez is eszköz a hatalomra, de megveti a férfiakat, ha ilyen szerepet kell játszania.

Pár percig hallgatott. János az utca forgalmát nézte, mely itt zajtalanabb, kevésbé üzleti, de épen olyan érdekes volt. — Enid... Arany... — gondolta. Két asszony — van köztük valami hasonlóság?

— Különböznél visszamentem a gyárba — folytatta Károly nyugodtabban. — Addig ott is maradok, míg megtérnek mint idegent. Bizonytalan a jelen és még

bizonytalanabb a jövő... a politikai viszonyok miatt is.

— Még mindig olyan állásponton vannak a német tudósaid, mint amilyenről otthon beszéltél? — Károly csodálkozva nézett fel, mintha nem értené. — Na igen, kommunista állásponton.

— Vagy úgy? — Károly legyintett a kezével. — Azóta sok mindent tanultam a politikában. Mi minden lehetséges itt a szélsőségek minden árnyalatával! Amiről akkor nem is tudtam a gyári élet kerekein belül. Enid nyitotta fel a szememet a teoriákon túlra; neki mindenről tudni kell, ismernie kell minden irányt, hogy biztosan orientálódhasson. Van itt egy fanatikus szélső nacionalizmus is, amilyenről nekünk magyaroknak fogalmunk sincs. Ezeknek talán még fantasztikusabb a programjuk, mint a kommunistáknak. Egyszer, talán nem is sokára a két szélsőség közt kell eldölnie a német sorsnak. Már harcolnak egymással és lehet hogy míg mi itt a jövőről beszélgetünk, azok valahol a külvárosban ölik egymást. — Felsőhajtott de János nem szólt közbe. — Nekünk, vagyis az Enid terveinek alkalmasabb a nacionalista talaj, vagyis a kommunista persze egyenesen ellenséges. De ez még messze van. Most tudod mire vár?... Hogy a cárnak bemutassák.

— Enid?

— Persze, hogy ő. Ha valami előre nem képzelhető véletlen közbe nem jön, fogadom, hogy keresztül is fogja vinni.

— Te is cárnak nevezed?

— Természetesen, hiszen ő a cár, — mondta Károly olyan meggyőződéssel, akár Enid vagy az oroszok.

— Dehát hiszel te ebben az egész fantasztikus tervben?

— Hogy hiszek-e? — Károly megállt és öccsére nézett. Az utca zaja hirtelen feldagadt, mintha egyszerre áradtak volna elő emberek, a járda megtelt a mellékutcákból. Téregetni kellett és ez félbeszakította a beszédet. — Hogy hiszek-e? Ha kérde-

zed, akkor nem hiszek. De ha ott vagyok nála, akkor hiszek... még hozzá az a legfurcsább, hogy az egész tervet én hoztam neki otthonról.

— Te! Igaz — hiszen említette apát... de most már csakugyan beszéld el az egészet, mert beléni akad minden szó és minden ellenvetés.

— Igen, apától kaptam, neki pedig egy nagy belege, egy fanatikus nemzeti érzésű asszony adta át halála előtt. Egy csomag irat volt és azt kérte, hogy nézze át apa, ne hagyja elveszni az eszmét. Apa ismerte a tervet, de majdnem képtelenségnek tartotta főleg azért, mert egy magános asszony képzelgésének hitte. De mikor a halála után felbontotta a csomagot és belenézett, meglepték a külföldi levelek és nevek, az egész gondolat logikus megszervezése és mikor eljöttem azzal adta ide, hogy próbáljak meg idekint tájékozódni, a levelek közt Berlinből keltezettek is voltak. Egy este aztán én is átnéztem, fantasztikusnak, regényesnek és olyan érdekesnek találtam, hogy bele tudtam magamat élni... egyszerűen megfogott. Enid akkor kezdett emigráns oroszokkal megbarátkozni és én egyszerre csak azt a nevet hallom nála, amelyik a levelekben sűrűn szerepelt.

— Te Károly, nem álmodol mostan? Ez így történt? Nem Enid beszélte a fejedbe?

— Várj csak, ne idegesíts! Úgyis eleget mondtam ilyeneket én is magamnak, valahányszor onnan hazamentem. De képzelj el az én meglepetésemet, mikor Enid elolvasta a dossiédokat... nem tudom másként nevezni most már én sem, mint ők, ilyen diplomáciai kifejezéssel... Egysszóval Enid elolvasta és megkérdezte Jussupov herceget, hogy tud-e erről a tervről valamit. A tábornok egy pillanatra zavarba jött és azután kimondta annak a halott magyar asszonynak a nevét, aki reánk hagyta az írásait. Egy idegen, magyar nevet, melynek a viselője örökre itt hagyta nagy terveit. Ő mondta ki előbb, nem mi... azért, hogy megtudja bizhatik-e bennünk és hogy

ugyanaz a terv-e, melyről azt hitték, hogy elpusztult a tervezőjével együtt.

Eszéd közben Károly megfordult és visszafelé kezdett menni. De János nem szólt semmit. Most meg beállt egy kapu mélyedésbe. — Idegessé tesz, hogy a kerülgetéssel mindig félbe kell szakítani a beszélgetést. Itt olyanok vagyunk, mint valami összeküvők, még kérdőre von a rendőr. — Nevetett, de nagyon idegesen.

— Tudod Károly, ne haragudjál, de mégsem értelek... Emlékszel otthon, mikor a szovjetet pártoltad? Most meg az emigránsokkal vagy összeküvő, mégis csak furcsa! Hova lesz az új világ megteremtése?

— Nem a szovjet érdekében beszéltem én, hanem a nagy lehetőségek mellett. Ha egy megújodott cári Oroszországban találom meg, nekem mindegy. Megmondtam akkor is, hogy Amerika sem lehetőség többé, legfeljebb Délamerika valahol... de én nem akarok civilizátor lenni. Vasut, vízvezeték és villany alapfeltétel. De eltértünk. — Türelmetlenül indult meg, mikor egy férfi befordult a kapun és nagyon megnézte őket.

— Menjünk haza hozzám, — mondta János is idegesen. — Ez sokkal hosszabb és érdekesebb, semhogy az utcán megbeszélhetnénk és a végére juthatnánk.

— Igen, de hozzám közelebb vagyunk és bátrabban beszélgethetünk, mint egy szállodában. — Mindjárt be is ment az egyik mellékutcába. — Azért is fordultam vissza, de nem igen akarózott, hogy hívjalak. mert tudom, hogy azt a megjegyzést fogod tenni, hogy nagyon is közel lakom Enidhez.

— Eltaláltad. Pontosan ezt gondoltam. Dehát féltelek ettől az asszonytól. Nem lenne okosabb, ha elmennél akárhová?

— Gondoltam eleinte erre én is — most már nem. Most már nemcsak ő tart vissza, hanem ez a terv is... Ne ne vess! — fordult meg hirtelen és a János arcába nézett, akinek eszébe sem jutott

a nevetés. Egy ideig hallgatva mentek tovább; a széles utca élénksége letompultan, mindig halkabbra válóan hullámszórt szét itt a mellékutcában.

— Mégis messze van ez a rész az igazi Berlintől, olyan csend van mindjárt.

— Szellemileg ez is csak az... De itthon is vagyunk.

— Nagyon is közel lakik hozzá, — gondolta újra János aggodalmaskodva, míg felmentek a lépcsőn. A Károly lakása, ez a jó ízléssel berendezett, kényelmes legénylakás az első emeleten meglepte Jánost — Sok pénzed lehet, te milliomos, hogy ilyen jó lakásod van.

— Tisztességes fizetésem van és semmire sem költök, még asszonyra sem. Egy kis tőkét gyűjtöttem össze két év alatt arra az esetre, ha kimehetek Oroszországba. Most ez egyelőre megmaradt, ha meghalnék, rád testálok.

— Buta vagy. De ha most adhatsz kölcsön nem bánom... mert nem hoztam magammal eleget és látom, hogy tovább kell itt maradnom, mint hittem. Egy kevés magyar pénz van nálam, de nagyon veszítene a bevállással.

— Hogy ez nekem mindjárt eszembe nem jutott! Sok kell? Mert sokat nem tartok magamnál, de holnap vehetek ki a bankból.

— Köszönöm bátyám, — mondta János, egészen gyerekesen, mikor átvette a pénzt.

Károly elnevette magát: — Most a gimnazista Jani voltál. Nem az vagy te még lelkedben mindig? — Közben konyakot és két kis poharat vett ki a szekrényből és töltött. Egymáshoz értették a felemelt poharakat.

— A terv sikerére vagy Enidre? — kérdezte mosolyogva János, de tekintetében fürkészés bujkált.

— A terv vagy Enid...? Ez nem kettő. Hallgass ide. — Károly Járkálni kezdett, míg János cigarettára gyújtott. — Hogy mindent megérts — talán jövőre is — elmondom. Én, mikor Eniddel eljöttem... de hiszen ezt már elmondtam, mennyire bosszantott

— mert azt mégsem akarom hinni, hogy valahonnan onnan tulról képes volna...

János komolyan nézte a bátyját. Milyen különös ez az egész hívés és hitellenség, ez a szégyenlős lelkesedés; ez a megnyilni akaró zárkózottság...

— Ne hidd hogy bolond vagyok, — folytatta Károly kis szünet után. — És azt se mondd, hogy bolondítom magam, hogy csak Enid kell nekem. Én... hát én... szeretem a hazámat még ha ki is nevensz ezért a frázisért. Ha arra gondolok, hogy hátha... Egyszóval várok.

Megint elhallgatott. János nem mert szólni, tudta, mennyire iszonyodik Károly minden érzelgős nyilatkozattól és ez, amennyit mondott, több volt mint életében tőle hallott. Maga is meg volt hatva és félt, hogyha elárulja magát, Károly azonnal becsukódik. — Talán már meg is bánta, hogy beszélt, — ötlött az eszébe és nem mert felnézni.

Károly izgatottan nyult az üvegért és újra töltött. János magasra emelte a poharát és halkán mondta: — A hazánkért, melynek alig merjük ki-mondani a nevét. — Odaértette poharát a Károlyéhoz. Károly gyanakodva nézett rá, aztán nyiltan elmosolyodott.

— Buta vagy. Az ember ilyenekről nem beszélhet.

János újra cigarettára gyujtott. Károly hátralökte magát a pamlagon és kezével beárnyékolta a szemét. János egy percig nem tudta, merjen-e szólni. — Most már mond tovább tovább, mert szörnyen izgat, — szólalt meg végre. — Bizonyos az, hogy Enidnek nem csak színház az egész?

— És ha az volna... — Károly felugrott — aztán legyintett: — Annyi bizonyos, hogyha színész-kedik, kitünően átérzi és átéli a szerepét, mint az önképzőköri kritikák mondták. És ha színész-kedik... az a fontos, hogy meg tudja-e valósítani?

— Dehát az oroszok... a cári család...?

— Akár hiszed, akár nem, a cár komolyan veszi a dolgot és foglalkoznak vele. Olvastam legközelebbi környezetüknek a leveleit, melyben Enidet értesítik,

az az önző hidegség benne, egyáltalában nem érdekelt. Csak mióta a tervet elvittem neki és ő két nap alatt beleélte magát... mit! beleélte! Eggyé vált vele, mintha ezzel született volna. Logikusan higgadtan fejtette tovább, új kapcsolatokat kötött, levelezett, olvasott, egyszerre csak kis ujjában volt Oroszország története, mai viszonyai, külpolitikai kapcsolatai. Elképzelhetetlen energiával, találékonysággal, alkalmazkodással füzte tovább, fütötte az embereket, engem is. És magához kötött vele menthetetlenül.

Lclökte magát egy székbe. — Nem furcsa? És az emberek nem hisznek a sorsban. Ha akkor az a leány nem jön velem Párisba és ha én idegrázkódást nem kapok az eltünése miatt, nem megyek olyan hosszú időre haza, Eniddel nem kötök barátságot, az apám nem adja ide az iratokat... Egy idegen, sohasem látott asszony elképzelése az én sorsommá válik. Ne hidd, hogy ezzel a saját gyengeségemet akarom takargatni, — robbant ki hirtelen. — Gyöngé voltam-e vagy erős, azt a siker dönti el. Enidtől még meg tudtam volna szökni, de Enid és ez a terv — egy.

Károly elkomorodott és lehajtotta a fejét. János úgy szerette volna megsimogatni a sötétszőke haját, amint felé hajolt pontos választékával... régen is így fésülködött, gyerek kora óta... de nem merte. Csak nézte a cigaretté tüzes végét, amint a hamú lassan elszürkült rajta. A másik még mindig hallgatott, de János tudta, hogy még beszélnie kell.

— Igen, ez a terv. — Károly hirtelen felnézett és a szőkék ideges elpirulásával folytatta: — Végre is magyar vagyok. Nem fogok itt neked hazafias frázisokat feltálatni, de az vagyok. És engem megfogott ennek az asszonymnak és ezeknek a szerencsétlen hazátlanoknak a hite. Hogy egy olyan asszony, mint Enid, tud így hinni — az csodálatos. Már sokszor arra gondoltam, hogy az a másik asszony, aki mint mondják olyan fanatikus lelkesülő volt, benne hagyta az írásaiban a saját szuggesztív hatását

hogy a herceget meghívják, közvetítse ezt neki addig, míg a közvetlen meghívást elküldik. Hiszen én sem repülök a felhőkbe egy szép asszony kedvéért, habár magyar vagyok is — van itt elég pozitivum, amiben hinni lehet. Ezért mondtam, hogy Enid várja, hogy meghívják az udvarhoz.

János belenyomta a cigarettát a hamutartóba... A végén még ő maga is elhiszi. Józanságot erőltetett magára.

— Ez csupa fantázia! Uj csodaszarvas regéje, magyar mitosz. Csodára várni és hinni benne, ez a mi hires magyar józanságunk.

Hirtelen felnézett és kereste a bátyja tekintetét, de az lehajtott fővel ült; egyszerre röviden felnevetett: — Mintha magamat hallanám! Emlékszel a frankhamisítás ügyre? arra a fantaszlikus tervre Franciaország ellen? Mert nekem még az is eszembe jutott. Azt is csak igazi magyar ember érthette meg — én megértettem...

Egy pillanatnyi csend után János halkabban, bizonytalanul, szinte titkolt várakozással folytatta: — De mondjuk, hogy nem képtelenség, hogy sikerülhet... még ha sikerülne is, mire számíthatna Magyarország... vagy hogyan... a mai viszonyok között?

— Azt előre nem lehet megmondani. Ki tudja mi fejlődik ki egy kezdetből. De csak legyen meg a kezdet inkább, mint semmi. — Károly maga elé nézett, túl a szoba falán. — Én is így beszéltem eleinte, épen ilyen hangon. De aztán lassankint... Ha hallanád ezeket az oroszokat! Ezek nem félnek kimondani a haza nevét és nem félnek a nevéstől, ha arról beszélnek, hogy mit akarnak tenni. Mintha csak egy lépés választaná el őket a visszanyert Oroszországtól... kémeik jelentéseiről úgy beszélnek mintha egy vezérkarhoz kellene továbbítani. Talán igazuk is van... mit tudhatjuk mi?

— És Enid egyszerre mint magyar honleány, aki orosz fegyveres segítséggel akar Magyarországot megmentője lenni!

-- Milyen hangon beszélsz...! mint én régebben. Mind ismerem a saját gondolataimból összes ellenvetéseidet. De most, ott köztük... Sohasem tapasztaltam a hatásnak azt a végzetes befolyását... végzetes! Már megint regényes szavakat használok. Talán inkább olyan, mint mikor az ember gyermekkorában: már félig alszik és igaznak érzi a mesét és — olyan boldog...

— De te Károly! Egy technikus, egy modern ember!

— Ez aztán nem érv! Nem tudod, hogy a modern embernek leginkább kell hinni a fantasztikusban? Nincs fantasztikusabb, sőt misztikusabb, mint ez a modern világ élő gépjeivel és gépembereivel, misztikussá — igen a szó szoros értelmében misztikussá váló természettudományával, erkölcstelen erkölcsseivel, reklámjával, melynek rabszolgájává lett a fény, a hanggal, mely megsemmisítette a teref... nemsokára az időt fogja be gépkocsijai elé. Fantasztikus ez a világ körülöttünk, még a politikája is. annál fantasztikusabb, mert nem kelet, nem a császári Róma, hanem olasz, porosz vagy francia, vagy — egyszóval a mai Europa... Lehetetlen hogy te is ne érezd a hatását. Nem vagyunk azok, ha egyszer igazán benne élünk, akik voltunk... te is megváltozol egy hét alatt is...

— De hiszen te már régen itt éltél!

--- Itt dolgoztam, de eddig nem éltem benne, míg Enid meg nem tanított rá... Olyan nagyszerűen beleillik... Nem vetted észre, hogy olyan mintha beleszületett volna egy ilyen modern lakásba, amelyet eddig talán csak képen látott.

— Modern...? Hiszel te ebben? Alapjában véve az asszony mindig asszony marad.

Károly nevetett és felállt. Járkálni kezdett, mintha nagyon gondolkoznék valamin. Hirtelen megállt János előtt. — Régen én is hittem az ilyen mondásokban, amikben a férfiak ezred évek óta hisznek. Ma nem. Ma azt hiszem hogy a szó szoros értelmében isszonyu változások előtt állunk. Ha

hosszabb ideig itt maradnál, meglátnád az asszonyokon. Nekem először az tűnt fel, csak úgy az utcán kávéházban, hogy milyen egy a stilusok. A stilus a művészetekből az elevenre formálódott át... de ez az egy stilus tulajdonképpen kétféle asszonytipust takar. Az egyikből lesz a hetera, de mint elfogadott és természetes társadalmi jelenség, a másik... Enid. A teljesen frigid.

— És ez mire lesz jó?

Károly megint tovább sétált. — Arra lesz jó, hogy asszonyi mivoltával szolgálja a közt és a saját ambícióját, mint a férfi az eszével. Akinek a siker lesz az egyetlen célja, mint a rekord-férfinak. És ki nem rekord most? Asszony lesz és még sem asszony és ezt a férfi fogja keservesen megbánni, mert a férfi akkor is vak marad, nem fogja tudni megkülönböztetni...

— És az anya...? szólt közbe János, mert a Károly hangja kezdett veszedelmesen megtörni. — És a család?

— A család? Erről megfeledkeztem. — Károly legyintett. — Még mindig ez a fő problémád? Család, legalább is modern család, már sincs. Hogy az emberiség ki ne haljon, legjobb lesz, ha az állam rabszolga asszonyokat fog erre a célra tartani, mivel a mai nő aki a testével szabadon akar rendelkezni, nem is akar majd szülni. Ez nem esztetikus és kényelmetlen...

— Még gunyolódásnak is szörnyü, amiket beszélsz. Mintha nem tudnád, hogy az egész középosztályunk léte a családdal áll vagy bukik? Hogy nekünk most ez a legfontosabb, az igazi sociális problémánk, még fontosabb, mint a megélhetés. Hiszen a család jelenti az egész multat, a nagy egységet a tradícióban...

— Igen és nagyanyánk ezüstjét meg butorait, meg a menyasszonyi fátyolát a rejtett fiókban... Mondd sohasem jutott eszedbe, hogy mindennek vége, ezek a kis kapcsolatok persze hogy szétesnek — az új nemzedék legjobb esetben két szoba-konyhás la-

kásába nem fér bele a bidermaier kanapé, az ezüstöt akkor sem használhatná, ha már el nem adta volna, mert az új asszony kifőzésből hozatja az ebédjét és a vendégeknek legfeljebb vékony sonkás szendvicset ad, menyasszonyi fátyolra pedig nincs szükség, mert utcai ruhában esküszik. Nemsokára nem fogjuk tudni, hogy hívták a nagyanyánkat, mert nem az ő himzett párnáján alszunk délután.

— Ez cinizmus Károly. Magad sem hiszed, amit beszélsz.

— Dehogya; csak egy kis fanyar előrelátás. Most már — divatos szóval: jönnek az új életformák.

— Úgy látom azért mégis elégedetlen vagy ezzel a te fantasztikus világgal. Nem neked való ez az élet. Szinte azt hiszem, még Oroszország is jobb lett volna a lelkednek...

— De hiszen én nem mondtam, hogy nem ez lesz a vége, — szakította félbe Károly. — Itt azt hiszem különben sem engednek soká dolgozni, különösen ha a nacionalista irány győz. Van a németeknek is elég emberük munka nélkül. Azután ugyem tudom mi lesz... lehet, hogy Oroszország, lehet hogy más...

— Gyere haza.

— Haza...? Villamos kalauznak — különben lehet, hogy ez is jobb lenne. — Hirtelen felkiáltott: — Nem, nem, nem! Hiszen itt sem birom... Azt hiszed elég életcél nekem, ha naponkint a 45 fokos meleg helyiségben a gépek közt megkeresem a napi kenyeret és a húst is hozzá? Nem barátom! Bizzuk csak a véletlenre, a kalandorok gondviselésére a többi. Mit akarsz, esetleg major domus lehetek az új cári udvarban Péterváron! Na de nem akarlak bántani... sokkal jobban szeretlek. Nem akarsz még egy pohárral?

Felemelte a kis poharat, átnézett az aranyosan tükröződő üvegen és most kis szegyéllős mosollyal ő mondta: — a hazáért!

IX.

János a Hochbahnon ment haza, de a tola-
kodás, zajos beszéd, a kattogás, a kerekék nyöszörgő
surlódása idegessé tette. Minden állomáson az ajtók
robajos végigcsukódása... szeretne volna befogni a
fülét, csaknem felkiáltott, mikor újra kezdődött...
és mégis idegeinek élesre húzott feszültségével várta,
mikor hangzik fel újra; egész arca megrándult a
végigfutó dördülésekre. Végre a Tiergartennél le-
szállott ő is a többiekkel, végig tolakodott az ut-
cáig és fellélegzett.

Pár percig állva maradt, hogy megnyugodjék.
Fent az égen hosszú sávban villant fel egy-egy fény-
kéve — ilyennek képzelte gyermekkorában az északi-
fényt... azt sem fogja soha látni. A fénycsík eltűnt,
az ég egyformán sárgás-világos maradt — nincs többé
éjszaka-szinü ég.

Gyalog indult tovább. Nem lesz több egy fél-
órai sétánál, a jó hűvösben még kellemes is, ki-
szellőzteti a fejét attól a sok... Hogy el ne té-
vedjen egy autóbushoz tartotta magát, melyről tudta,
hogy az ő környékére megy. De csakhamar elfelej-
tette szándékát. A rohanás zaja mindig élesebbé
vált, túlköls, csengetés, sivitás... dübörgés százféle
dobbanása, ritmusa — a föld ellenállásának nehézkes
tiltakozása a mozgás zsarnokságával szemben.

A házak hosszán végigfutó reklámok vitték fel
és le a tekintetét és öntudatlanul olvasni kezdte
— mint a Ráday utcában a cégtáblákat. Végtelen

távolságban érezte magát, pedig alig pár napja... Négy emelet hosszában egyszerre aludtak ki a betük... minden elfeketült a szeme előtt — most rohanó lidércfények gyultak ki, keresztben, majd újra felfelé futottak — az ég felé. Kivilágított hajó úszott odafent a levegőben — a fény a reklám rabszolgája lett.

Az apja elbeszélése, mikor Bleriot először szállott fel Pesten. Örjögő izgalom, az emberiség évezredek álmanak beteljesülése... Icarus égi vágyaiból cipőpaszta hirdetése. Na ezt Károly is gondolhatta volna

Károly... mégsem elég erős ember. És ez az egész örült terv... Örült? Miért? Mi az, ami lehetetlen benne? Lehetetlenebb mint a repülés a sztratoszférába vagy egy színes cipőreklámnak a levegőben uszása? A történelemben a nő elég komoly szerepet játszott — akkor nem találták fantasztikusnak?... Nevek valahonnan az iskolás olvasmányok vagy történelmi regények leiszapasodott emlékeiből, csak futó névemlékek...

A forgalom megakadt az egyik utca szegletén. Ős-zavarnak érezte, el nem különülő fizikai benyomások kavargásának a gondolataiból felriasztó szíriénák sikoltását, a bűgást, túlkölést, emberzajt, fények ugrálását, siklását, lövellését... mintha a hang fénnyé, a fény hanggá változnék át pillanatonként, látta a hangok vakító fényét, a fények színes hangjait. Közben meghallotta a boltban sikító grammoфон ritmusát, a mellette állók beszédét, még suttogásokat is hallott... mindent a fény és zaj kaoszába burkolva. De hallani vélte a szemben levő ház második emeletén a Krammer etüdot, melyet merev ujjal játszik egy kis leány, valahol gyereksírást, egy toll gyors sercegését, az áruház bezárt raktárában keleti selymek suhogását, csipkék sóhajtását...

Végre megindult a tömeg előtte. Ő maga befordult egy mellékutcába és ment tovább, elfelejtve minden célt. Egyszerre csend lett... aztán zaj, ritmusba lökődő dobbanások, léptek egyhangu, komor

muzsikája. Hosszú sötét sor ember. Nem kiáltoztak, nem is beszéltek, csak mentek... mentek, mint akiket a sors lóditott utjukra. Fejük felett papírnégy-
szögek imbolyogtak a léptek szerint, sorsbetűkkel: Munkát, kenyeret... Itt ott színes fények öntöttek végig a fehérét, — kézzel, vörössel... Itt csendben mennek, de valahol kint talán lövöldöznek, ölik az emberek egymást...

Megint egy másik utcába fordult be és akkor már azt hitte, hogy csak látomás volt az egész, kísértetek az életből... Nem tudta hol jár, de nem vette észre. Előtte egy asszony ment hajlékony csipője ingó járásával, valami különös prém csuszik félre a vállán. Szép alakja van, kis lába... bizonyosan szép az arca is... az asztalos lányának is ilyen színű harisnyája volt, de csunya bokája... ma nem beszélt Arannyal... milyen hívogató járás... miért olyan elhagyatott itt az utca?

Csak ment az asszony után, mintha selyemszálon huzná magával a ritkás járókelők között. Lassan ment, nem akarta utólélni, hátha mégsem szép... csak gondolatai futottak gyorsan a nyomába. Az asszony megállt, János közelebb jutott hozzá. Ott állt egy kirakat előtt, kivette a kis dobozt, a fehér kesztyűs kéz láthatatlan, szépségajándékozó fehérséget hagyott az arcán. Felpirosult a szája közepe is.. Csakugyan szép volt. Meleg pillantás, egy mosolygás a pirosságon... János megint ment utána. Alakja néha eltűnt, újra megjelent az emberek között, felcsillant prémjének állati fénye... János ment utána.

Egyszerre nem látta az asszonyt. Sietni kezdett, tolakodni, jobbra-balra nézett... és olyan hirtelen állott meg, hogy beleütközött egy emberbe. Valami bocsánatfélét mormolt magyarul, az mérgesen felett németül... de ő már szinte futott visszafelé. Micsoda örültség volt ez? Mit akart ezzel az asszonnyal? Mi köze akármiféle asszonyhoz...? Károlynak van igaza, hogy itt ez az élet mindenkit megváltoztat?...

Melege lett, kinyitotta a kabátját és egyszerre didegelni kezdett.

Itt már valahogy mégis otthon volt, mert keresés nélkül eljutott a szállodáig. Pár lépésnyire a kapu előtt egy férfi állította meg. Csak elébe állt és azt mondta: — Teljesítse társadalmi kötelességét. — János rábámult. Megértette a szavakat és mégsem értette... az az asszony... soziále Pflicht... fényes vadállatszinü prém...

Az ember még mindig ott állt előtte és most angolul mondta ugyanazt. János nem értett jól angolul, mégis tudta, hogy ugyanazt mondja. És még mindig rábámult az emberre: — Redzsi, a dunaparti kávéházból... A férfi most már felemelte a kezét, tenyerét felfelé fordítva. János zavartan nyult a zsebébe, tárcájában keresgélt és egy márkát tett az üres tenyérbe. Szerette volna valahogy megszólítani, de abban a percben megint lehetetlennek találta, hogy Redzsi legyen és mire hebegni kezdett a férfi már szó nélkül el is ment.

A szobájában már hideg biztonsággal állapította meg, hogy mégis Redzsi volt. Hogy került ide, ilyen helyzetbe? Jobban megrendítette, mint minden eddig tapasztalt koldulás otthon. Megborzongva emlékezett egy pálinkaszagu öreg emberre, piszkos rongyokban éjszaka, akinek az iszonyattól csak messziről merte a tenyerébe hullatni filléreit... elég jól öltözött fiatalemberre fényes délben, aki mellé állt és sugva mondta, hogy éhes... de Redzsi! — A lángész, a jövő embere... Tévedni sem lehetett, az orr, a szem, a hirtelen keskenyedő arc a kis vörös szakállal — koldult, munkát, kenyeret... nem is koldult, figyelmeztette hogy teljesítse társadalmi kötelességét. És mi — és az asszonyok... sohasem látott olyan prémet eddig, melyről úgy fénylett volna a vadállati eredet. Miféle prém lehet... talán hamisított? Ezt Enid tudná jobban megmondani, nem Arany...

Ebben a percben eszébe jutott, elképedt... elfelejtette Károlynak megmondani, hogy Arany Berlinben van... vagy talán akaratlan akaratlan felejtette el?

X.

Másnap reggel olyan józanon ébredt, mintha sohasem lett volna Enid és a velejáró minden fantasztikus kérdés a világon. Sürgöny is jött Bónistól, hogy a házat a kínált árért eladhatja. Ma délelőtt az ideiglenes szerződés megírása és végérvényesen elintézte minden hivatalos ügyét Berlinben. Pénzt is kaphat akármelyik percben Károlytól, még Arany-nak is juttathat belőle... ideje lesz hazamenni. Ideje lesz.

Az ebédnél kártyát irt haza, de nem írta meg, hogy mikor érkezik. Végre is az embernek nemcsak hivatalos élete van. Legalább egy pár napig maradni kell, hogy körülnézhessen, ha már itt van. Arany-nal sem beszélt tegnap és... Hazamenni, hogy megint várjon, reméljen, kételkedjék? Elmenjen a Váci utcába az ablak alatt és hol azt gondolja: igen, hol azt, hogy: nem? Igen... nem...

Csak egy kérdésre volna szükség és eldőlné minden. Ha választ kap az végleges lesz és ha...

De végre is miért küldte volna ide a sors hónapok vergődése után? Házat eladni? Eniddel beszélni? Orosz politikát csinálni...? Tudta első perctől fogva, mikor Imrétől az Arany címét megkapta, hogy itt nem a bank és az iroda érdeke és kérdése szólt bele az életébe, hanem az egyetlen fontos, maga az élet. Arany volt az igazi ok, amiért neki ide kellett jönni. És nincs-e rá ok, hogy reméljen? Száz apró ok... talán Arany várja is, hogy beszéljen...

Nem várja. Mindíg elődázta és elterelte a beszédet. Igaz, hogy ő még nem házasodhatik meg az ügyvédbojtárságra. Különben miért ne? Van annyi fizetése, mint egy kisebb hivatalnoknak és nagyobb jövője. A viszonyok csak változni fognak és akkor egy ügyvédi iroda valóságos aranybánya lehet, legalább is azt mondják. Végre is... csak bizonyosság legyen... végre bizonyosság!

Futó képeket látott lakást, szobákat, Aranyt bennük. De semminek sem volt olyan világos körvonala, mint a terveknek szokott lenni. Végre tisztán látott egy nagy megvilágított szobát — az Enid szobája volt. Türelmetlenül elkergette az emlékképet.

És ha nem... ha azt mondaná, hogy nem...?

Az a bujkáló nyugtalanság egyszerre lázzá vált, a vér fájón lüktetett fel az agyába. Leküzdötte. Nem engedí magát előre elrémiteni... miért előre? Hát lehetséges az is? Lehet akkor egyáltalában élni? Tíz év óta, talán még régebben, rejtettebb vagy határozottabb élete nem Arany volt-e? És ha most nemet mondana, van-e olyan akadály, mely ellen harcolni ne tudna? Még ha mást szeretne is...

Mást...? Valahol a tudat alatt már ott lehetett ez az aggodalom, mert most nem meglepetésként állt meg ennél a gondolatnál. Nyíltan sokan udvaroltak neki, de sohasem vette észre, hogy bárkit is komolyan kitüntetett volna... És ha valaki másra gondol, ha titokban szeret valakit?

Arany és titokban! Nincs olyan férfi a világon, aki boldogan ne fogadná...

Csak azért is füttyűrészve ment le a lépcsőn, csak akkor vette észre, milyen illetlen, mikor egy sovány nő rábámult. Tíz óra volt mire megreggelizett, még ujságot is olvasott és végre elég későnek találta az időt, hogy Aranyhoz elmenjen. Csunya őszi nap volt odakint, sűrű eső esett és az egész város egy piszkos, vízben vergődő hangyabolyhoz hasonlított, mely azért lármázik, szaladgál, lökdösődik, csenget, túlköl, hogy meg ne fojtsa ez a vizes ködlepedő.

Arany nem volt otthon. János elment egy mu-

zeumba, véget nem érő teremsorokon sétált végig egyiptomi emlékek között eleinte unottan, aztán mindig jobban érdeklődve. Egyszerre megtorpant. Egy női fej, színes, mintha modern volna... Valakihez hasonlít ez a szobor... Finom, hideg arc nagy toronyfejdisz alatt a karcsu nyak egy virágszár, mely alig viseli el az érett gyümölcs, a fej súlyát. Szinte érzik a fejdisz alatt a homlok királyi pompája, a hideg, büszke, lenéző... ehhez képest a milói Vénusz homloka keskeny, nyomott asszonydiadém. Kihez hasonlít? Senkihez... szemben nem is olyan szép... Tovább ment. Hirtelen izgatottan fordult vissza és ott állt percekig a büszke profil előtt. Enid...! Dehogy — nem is hasonlít hozzá, egy cseppet sem hasonlít... és mégis! Sőt, sohasem látott ilyen hasonlóságot élő és arcmás között.

Még kétszer elment és újra visszatért. Csak akkor jutott eszébe, hogy elolvassa a felírást: Nofretete királyné Kr. e. előtt 1370... Enid, mint IV. Amenophis felesége, aki El-Amarnaban élt és... politikai intrigákat kevert ezzel a szép hideg arccal... 3000 évvel vagy még többel ezelőtt megbolondította az embereket, akik közelébe jutottak. Furcsa, hogy minden adatot tudnak róla, minden külső adatot. A belsőket csak ő tudja, hogy Enid ezelőtt — pontosan kiszámítva — 3302 évvel ezelőtt ki volt a lelkében.

Mikor a kijárásnál meglátta a fényképeket, mindjárt meg is vett egyet. Ujra felment Aranyhoz, még mindig nem volt otthon.

Senmi kedve sem volt ebben a csatákban az esernyős, köpenyeges, kaucsukcipős emberek közt lökdösődni. Hazament és elővette a fényképet. Sokáig nézte, még most is azzal a kétséggel, hogy hasonlít-e vagy nem. Volt valami izgató abban, hogy megkeresse a közös vonásokat. Az orra az élőnek szebb, a nyaka a szobornak. A szem és szemöldök... hát persze, ez Enidnek az új szemöldöke...

Most aztán ledobta a képet. Megőrült? Mit érdeklí őt Enid és Nefretete vagy Nofretete, vagy mi-nek hívták ezelőtt 3300 — vagy hány esztendővel.

Miért izgatja ennek a nyaknak a gyönyörű hajlása a tarkótól a hátig, mint az előbbi pillanatban — és a száj érzékisége, hogy szinte kidalol ebből a hideg asszony-arcból. Mit érdekli, hogy szinte vajon az is olyan frigid volt-e mint Károly megállapította Enidről és hogy ki lehetett akkor Károly? Hát regényíró ő vagy ügyvédjelölt — félbolond vagy etikus gondolkozó?

És tegnap! Futott egy asszony után, kábán, szinte részegen, hogy meglássa, vajon olyan szép-e szemben, mint amilyennek a csipője, háta, járása igéri? Mi történt vele? Csakugyan mindenki mássá lesz itt, mint otthon? Mindjárt az első este a vacsoránál izgatták az asszonyok... és azóta is... a multkor, mikor Arannyal együtt volt a színházban, a ruhatárnál nem megrezzent, igen, kéjesen megrezzent... kéjesen, kéjesen... mert egy nő meztelen válla hozzáért a felemelt kezéhez! Es Arannyal volt, akinek fogalma sem lehetett róla, mit történik mellette

Igen, hát így van. Hiába, ezen nem lehet segíteni, a férfi csak férfi... Végre is... Na mindegy. Készülnödni kell az ebédhez. Áztán gondolni kell a hazautazásra is. De előbb Arany...

Ebéd után újra felment hozzá. A szobaleány mosolyogva mondta, míg elvette csepegő esernyőjét, hogy most már itthon van. Nem is tudott bosszankodni ezen a mosolygáson, végre is öt óra alatt harmadszor keresi, hát csak hadd mosolyogjon. Futólag belenézett a tükörbe, míg levetette a kabátját és halkán kopogtatott az Arany ajtaján. Mivel nem hallott választ, lassan nyitott be, hogy odabent észrevegyék az ajtónyílást. Megállt az ajtóban — állt és állt. Arany a pamlagon feküdt és aludt. János újra betette az ajtót vette a kabátját és az esernyőjét, lábujjhegyen ment végig az előszobán, nagyon vigyázva, hogy a külső ajtó becsapódása hangját is mérsékelje.

Előrehajolva, összehuzott vállal ment le a lépcsőn. Mintha az egész belseje összehuzódott volna és a szívét nyomná. Miért aludt úgy... olyan rette-

nefes szomorúan? Ez nem Arany volt, nem az, akít ismert. Egy megadó, az életet tudó lélek arca volt ott a színes selyempárnán. Most szinte tisztában látta, mint azokban a pillanatokban. Valami virágos bårsonyos pongyola volt rajta és két keze, fehér két keze is olyan megadóan simult a ráncok közé. Haja hátrasimítva homlokából, ahogy még sohasem látta, a szempillák nehezen feküdtek a szemén, orra nyerge olyan éles volt a lámpa alatt és szája... az a mosolygó száj, az a friss gyümölcs, hervadtan, mereven összeszorítva, mellette két beteg, szomorú lefelé húzódo vonallal...

Az egő villanynál aludt el és... mit álmodhattott? Mit tudott meg, amitől az élet megromlott ereiben? Miért... miért volt olyan tudóan, mindenttudóan szomorú?

És ez a szörnyü idó! Mintha az egész nagy város valami undok kocsonyává akarna szétmállani ebbe a ködös pocsolyában, mely az égtől a földig terjed. És hideg, vizes hideg... ilyen lehet a halotaknak a víz alatt...

Olyan szomorúság fogta el, amelyet tavasz óta nem érzett. Olyan öngyilkos szomorúság, amelyből akkor is csak Arany tudta kimenteni. De most... hiszen épen ő tőle szállta meg a világot, ez a köd az ő szomorúsága — de miért...?

A szállodában kellemes meleg fogadta. A portás büszkén ujságolta, hogy a központi fűtés működik. És odafent, amint a villany felfénylett, egyszerre barátságosan téliessé vált a szoba. Az asztalon levelek várták, kártya az atyjától és Erzsitől — az atyja írása kezd öregedni... Ez pedig levél a princitől. Kelletlenül nyitotta ki, bizonyosan szemrehányás, hogy még mindig nem indul. Három, legfeljebb négy napra szól a megbizás. De nem... a szokott gonoszodó hangon volt írva: »Nagyon jól mulathatsz a romlott városban — na csak mulass! De ne felejtse el, hogy csütörtökön lesz a Bánáti per tárgyalása... Hogy van Arany? Van-e még pénzed? Sürgönyözz, ha kell.«

— Csütörtökön... Ma péntek, még rengeteg időm van. Hiszen nincs más dolgom, mint hogy Arannyal komolyan beszéljek. Arany — csak úgy írja, hogy Arany! Mi köze hozzá? Micsoda neveletlenség, igazi pesti szokás... és a pénzzel egy sorban!

— Legjobb volna egy jó fürdőt venni. Persze nincs mellettem fürdőszoba, csak az első emeleten. — De azért csemetett és fürdőt rondelt. Ezzel is eltelik a délután egy része, míg megint Aranyhoz mehet. Most már nem is mosolyogni fog a szobaleány, hanem hahotázni. — Még csak az hiányzik, hogy a szobaleányok véleményével is törődjem.

Mikor megint odament, a kapuban Arannyal találkozott. Restelte, de nagyon örült magában, hogy nem kell újra a szobaleányt látni. Arany úgy mosolygott, mintha sohasem lett volna szomorú.

— Hallottam, hogy ma már kétszer is keresett.

— Háromszor Arany. Kompromittálni fogom.

— Hát csak rajta!

A szoba sötét, a másik pillanatban már világosság játszik az Arany arcán. János erősen figyelte, de nem látott semmi szokatlant rajta. Mikor a tükör előtt megigazitotta a haját, megint épen olyan volt mint máskor. Micsoda káprázat volt az... az egész... De azért gyanakodva kémlelte minden vonását — néha egy pillanatra mintha újra azt az arcot látná...

— Na most gyónjon, mit csinált tegnap? Miért nem jött el? — mondta Arany, mikor leültek.

— Tudja, Enidhez voltam meghiva. De mivel a multkor kifogásolta a nyakkendőmet, elmentem délután ujat vásárolni. Az idő eltelt és már nem tudtam feljönni.

— És Enidnél?

— Érdekes orosz társaság volt nála és képzelje — Károly!

— Ne mondja! És ők is csak úgy találkoztak?

— Nem. Jó viszonyban voltak már Pesten is... talán most már megmondhatom, hogy Enid Károllyal utazott el és jött ide.

— Károllyal szökött meg!? — Az Arany szeme nagyra nyílt, aztán megvetően bigyesztette le a száját.

— Nem lehet szökésnek nevezni, mert nem szerelem volt az oka.

— Ugyan miért akarja szépíteni vagy rontani ezt a... ezt az eseményt. Nagyon boldogok?

— De igazán Arany, nincs ott szó sem boldogságról, meg ilyen félre érthető érzésekről. Ha meghallgatná, elmondok egy tervet, mely az Enid életét most teljesen betölti és amely már úgy összekapcsolta őket, hogy Károly nem tud tőle elválni. Az az... most már nemcsak terv — de ha meghallgatja... szeretném ha maga is tudna róla.

És János kis gondolkozás után lehetőleg röviden elmondta, mit beszélt Enid és hogyan vélekedik Károly. Arany mindig jobban elkomolyodott és közbeszólás nélkül halgatta végig.

— Nos mit mond hozzá? Képtelenségnek tartja?

— Egyáltalában nem. Nagyon érdekes — több mint érdekes, nagyszerű gondolat. Kezdem becsülni Enidet. Úgy látszik otthon nem volt a maga helyén, ha most így tud dolgozni. Csak az a baj, hogy férfi akaratra van építve az egész.

— De hiszen épen ennek kell a legbiztosabb alapnak lennie!

— Kellene!

— Úgy beszél, mintha rendkívül jól ismerné a férfiakat

— Honnan tudja, hogy nem ismerem őket?

János belső fázással emlékezett vissza arra az alvó arcra, melyet olyan szomorúan tudónak látott. — Még nem mondtam meg, hogy ma ebéd után itt alva láttam a szobájában.

— Ó... nagyon csunya voltam? — kérdezte Arany nevetve.

János figyelte az arcát. Nem — egyáltalában nem fél, hogy öntudatlanul elárulhatta magát. János fellélegzett.

— És képzelje, ma Enidnek megtaláltam egy több mint háromezer esztendőös szobrát Egyiptomban.

Arany nevető csodálkozással, hitetlenkedve nézett rá, egyszerre elkomolyodott, szeme nagyranyilt. — Nofretete királyné, — kiáltott fel.

— Honnan veszi... honnan tudja? — álmélkodott János.

— Nem: tudtam kihez hasonlít, de mindig éreztem, hogy már találkoztam vele. Csadaszép... már mint a szobor, mint művészet felülmulhatatlan.

— Úgy? hát az élő Enidet nem tartja csodaszépnek? — mondta János gonoszkodva.

— Egy asszony csak akkor lehet szép, ha igazán asszony. Róla leri, hogy nem az, csak a férfiak nem veszik észre.

Jánosnak egy pillanatig kellemetlen volt ez a hang; de nem — lehetetlen, hogy féltékeny vagy irigy lenne rá... Azután eszébe jutott, hogy Károly ugyanezt mondta, de egy percnyi habozás után még sem említette fel, nem akart Arany előtt arról a beszélgetésről szólni, a jövő asszonyi típusairól. Inkább elmondta, hogy leveleket kapott otthonról és hogy Bónis róla is kérdezősködött.

— Ne feleljen rá, — mondta határozottan Arany.

— Ugy-e maga sem helyesli, hogy csak úgy a keresztnevéen emlegeti és azt is az utóiratban.

Arany csak a fejével intett nemet. — Mondja János, — kezdte, mintha az a másik ügy nem érdekelné, — gondolnak maguk az Erzsi férjhezadására?

— Mire? Már mint én is? Nem értem, hogy én miképen avatkozhatnám bele.

— Ugy, hogy hozzávaló házasulandó fiatal emberekkel ismerteti meg.

— Én? Csak nem leszek közvetítő?

— Azt találom, hogy könnyelműen és erkölcstelenül beszél. Igen, — ismételte János elképedt tekintetére válaszul. — Erkölcstelenség egy leányt, aki maga sem tudhatja mit akar, a mai világban a pusztá véletlenre bízni.

— Úgy beszél mintha... — János megakadt,

mert abban a pillanatban megint azt a tudó arcot látta maga előtt.

— Úgy beszélek, mint minden okos és világtudó nőnek beszélni kell. Nagyon szeretem Erzsit és igenis, ha hazamegyek férjhez fogom adni valami derék, egyszerű emberhez, minden romantika nélkül. Hadd legyen jó feleség és anya, amire született.

— Ha hazajön...? És mikor? — Jánosnak ez ragadta meg a figyelmét. De Arany nem felelt és teaért csemetett.

Talán most hozzá lehetett volna kapcsolni ehhez a saját kérdését... valahogy — hát ő nem gondol a férjhezmenetelre...? De... olyan erőszakolt lett volna és Arany olyan nyugodt — képtelenségnek érezte, hogy így, higgadtan, udvariasan megkérje a kezét, mintha... mintha csak Erzsit kérné meg valami, egy olyan derék, egyszerű ember, akivel ő ismerteti meg, hogy a véletlenre ne legyen bízva — minden romantika nélkül. Ez a romantika — ez mégis csak kell.

Mikor elbucsztak csak ennyit mondott: — Tudja, csütörtökre otthon kell lennem. Talán kedden utazom.

— Akkor még sokszor találkozunk.

— Ne felejtse el, amit ígért. Hogy maga is hazajön.

— Nem felejttem el.

...Nem felejttem el, ismételte János magában többször aznap este. Milyen különös hangon mondta... Talán akkor lehetett volna szólani. Ott kellett volna maradni és tovább folytatni — megint elszalasztotta az alkalmas pillanatot, mintha nem merné...

Vacsora után Károly jött fel hozzá. — Öltözzél át, — kezdte mindjárt. — Megyünk Enidhez, azután pedig el akarunk vinni valami divatos helyre, hogy meglásd Berlint egy kicsit éjjel is.

— Láttá-e már Budapestet éjjel? — dudolta János az ócska pesti slágert és elkezdett öltözni. — Aztán hova?

— Először a Römisches Kafét mondtam, de Enid elhuzta a száját — igaza volt. Aztán úgy határoztlunk, hogy a Café am Zooba megyünk. Vagy tudsz valami jobbat?

— Én? Mulatóhelyet?

— Na, hiszen ne gondolj valami rettenetes bünbarlangra, nem akarunk egészen elrontani. Csak olyan helyre megyünk, ahol mindenki megfordul és amelyet illik ismerni, ha az ember egy hétig itt volt.

Taxiba ültek. Egyszerre Károly megragadta a János karját: — Ebben a házban lakott, — mondta fojtott hangon, mely így is megtört. De mire kimutatott már eltűnt a ház, visszafelé futva a többiek után és János csak annyit kérdezhetett csodálkozó hangon: — Kicsoda?

— Az a leány, akit elvesztettem Paris és London között. Mariannak hívták és... és azóta nem jártam erre...

Hallgattak.

Károly hirtelen felnézett: — Jani, mit tudsz Aranyról?

— Itt van Berlinben.

— És te ezt csak most mondom?

— Ne gondold, hogy el akartam titkolni, de elfelejtettem a multkor szólni róla, — annyi beszélni valónk volt.

Károly oldalról nézte az öccsét és szeretett volna tovább kérdezősködni. De a Jani arckifejezése zárt maradt és nagyon jól emlékezett még, milyen haragos szemrehányással fordult ellene, mikor azt találta, hogy nem elég tisztelettel emlékezett meg Aranyról. Jani pedig azzal a másik lánnyal összeköttetésben nem akart róla beszélni. Babonás idegenkedéssel távolította el az Arany nevét mindig, ha nem szerencsés beszéd tárgyával együtt került szóba.

De a hallgatás végre feszültséggé vált és Károly nem bírta tovább. — Elleneznéd, hogy meglátogassam?

— Szó sincs róla! Furcsa kérdés...

— Ne légy agresszív Jani erre a kis időre. Egyszer már összepereltünk Arany miatt, azért kérdezem.

János elmosolyodott: — Még nem vagyunk annyira, hogy én határozhatnám meg, kik mehetnek el hozzá. Különben természetesen akkor sem ellezném. Gyere el holnap este, én is nála leszek.

— Remélem ő sem kifogásolja, ha ma este együtt lumpolunk.

— Nem hiszem... bárcsak kifogásolná, — mondta János hirtelen, aztán elpirult a sötétben. — Minek is mondok ilyet — gondolta bosszankodva. — Bárcsak törődnék velem annyira, hogy bántaná, ha mással mulatok. Hátha megkérdezném tőle... Beszélnem kell vele mielőbb... mielőbb...

XI.

Mikor János a kapun kilépett, a kora reggeli óra furcsa képzelt szagot és ízt kevert felé a szokatlan csendben. A tegnapi eső elmúlt, de finom köd szürkítette az utcát, melyben nem a reggel frissége, hanem egy átlumpolt éjszaka étel, bor, kihűlt cigaretta és izzadt asszonyi test szagát érezte. Mintha az egész város levegője egy óriási mulatóhelynek ezer meg ezer fülkéjéből kesernyésedett volna ki a reggelbe, a kijózanodás és álmos fáradtság perceibe.

János felhajtotta a kabátja gallérját. Nem tudta hol van és az utca nevét hiába olvasta el, nem mondott neki semmit. A szélesebb keresztutcában ritkás rövid csengetéssel villamosok futottak el. Mellette a kirakatok vasrácsai mögött halottan feküdt a csábítás: ékszerek, aranyórák, férfiruhák... selymek dermedt színességében... cipők tükrörtalpataton megfagyottan, mint jégben tükröződve... halomban halak, felvágottak husok... János gyorsan elfordult, érezte, hogy a gyomra mindjárt felkavarodik.

Elolvasta a villamosok felirásait, de abban a percben el is felejtette. Taxit... a sofför szunyókált, de azért automatikus biztonsággal észrevette, mikor János megállt.

— Ez is füst, étel és asszonyszagu — gondalta álmosan, mikor beleült a zárt kocsiba. — Ezek a szőke testek kellemetlenül viaszkosan fehérek, nincs egy leheletnyi aranyos árnyalatuk sem, mint...

— Mi az? — riadt magára, — csak nem Aranyra akartam gondolni...? Még mindig ittas bódultságából vergődve igyekezett szabadulni. Félretolta az ablaküveget. Hol járt a teste és hol a lelke — tegnap este tíz óra óta... Hirtelen kihuzta az óráját, három órát mutatott.

— Áll. Ez is megállt, — gondolta összefüggés-telenül. A sofför gyorsabbra kapcsolt. — Most szaladunk ki a világból... ugyse ebbe a világba való vagyok... Elnevette magát, aztán csodálkozott, hogy mit nevet. »Látta-e már Budapestet éjjel«? hangzott belül a fülébe, az agyában, a gyomrában... tegnap óta ez a nyivásza, ócska, ostoba melódia nyávogott benne — üldözte, kinozta... »kissé széjjel«... Hát ez türhetetlen.

Már a kávéházban is kezdte kinozni... Tulajdonképpen unalmas volt, kivéve a szép világitást. Unalmas és fárasztó. A zene kétfelül is, a rengeteg ember, a zaj... a mellette elmaradozó szavak kiugorva a zajból, kiszakítva értelmükből lógtak a levegőben, nevetések usztak a füstös, illatszeres melegben, amint sodródott mellette jobbra-balra a mozgó tömeg... ruhák, arcok, hangok illatok, színek... fény és fénytükröződés mindenben, üvegekben, szemekben, porcellánon, italokban... szeme fáradt és mégis kíváncsi meredtsége, az is részeg lett... annyifélet ittak... mindnek neve volt... Enid... mindet Enidnek hívták.

Hirtelen kiegyenesedett a kocsiban. — Mi is az, aminek olyan különös fűszeres ize volt... zöld volt... a Enid szeme... »Látta-e... éjjel«

Valaminek utánakapott az emlékezete, de nem tudta elfogni. Vajon részeg volt már akkor is, mikor Károllyal a barba mentek...? Dehogy, meg tudná mutatni az utat arrafelé... Miért nem jött Enid is? Kinevette...? A két leány közül a szebbik az övé volt... »nézzen kissé széjjel«...

Dudolva ült egy pillanatig. Azt hitte már nagyon régen mennek — a sofför megint megfogja csalni, egész Berlint körülkocsikázza vele... hány óra is?

Három, persze hogy három. Vajon Károly is elment azzal a másikkal? Mikor ketten felálltak az asztaltól, Károly már nem volt ott... nem, annyira nem részeg, hogy erre ne emlékeznek... egyáltalában nem részeg, csak álmos és az a leány — azért mégis szép volt, ha viasz is a teste... zöld parókás viaszbabák... nem is igaz, Károly hazudott, nem volt zöld parókája, szőke volt... »Budapestet éjjel... éjjel...«

Arra ébredt, hogy a taxi megállt. Intett a kapusnak, hogy fizesse ki. A hallban a nagy tükörből Pétery János jött vele szembe, az a másik, akit sokszor látott már így... most határozottan, fenyegetően állt vele szembe — aztán megingott. De ő már a liftben ült, egy óra hosszáig repültek felfelé... kirepülünk ebből a világból »éjjel... éjjel«... Miféle nyakkendő ez, nem is az enyém. Arany azt mondta, hogy csuf... Nahát csak gurulj ki inggomb a világból, én nem megyek utánad... Jószagú párna... »Pestet éjjel«...

Mikor felébredt még tartott a kábultsága, az a kinzó melódia meg ott leselkedett mögötte... közben tisztán emlékezett mindenre. Mégis csak képtelen gondolat volt Károlytól ez az éjszakai mulatozás... tudja, hogy nincs italhoz szokva, gondolhatta, hogy becsip. És azt a leányt ott hagyja vele, részegen.

— Tegnap ilyenkor még a magam elveihez képest tisztességes ember voltam... Tisztességes! Végre azt sem lehet gázságnak nevezni, ha az ember nem szent De azért mégis ez a bolond város az oka. Örültem az idegen embereknek, különös asszonyi formáknak — hiszen csak úgy kínálják magukat... és ez a sátán asszony észrevette. Ő játszott össze Károllyal, hogy kipróbáljanak. Ennek a sátáni városnak az asszonya, olyan mint ez a sehova sem való, gyökértelen, százféle romlott fajtából keveredett tömeg az este... nem német, az elrejtőzik... Ez a háborus konjunktúra kotyvadéka, boszorkányüstben lecsapódott teoriák teremtették... miket nem

beszéltek és állítottak tegnap este, azt sem tudom kik... odaültek és beszéltek és Enid hallgatta, ketten majdnem összevesztek... és ez a duruzsolás a fejemben...

Csak most vette észre, hogy megint visszadült az ágyba. Hirtelen kiugrott, beledugta fejét a mosdótálba. Első világos gondolata az volt, hogy tegnap sokat költött. Mennyi pénz megy el így... és Redzsinek csak egy márkát adott. Mennyi pénz volt ott tegnap fényben, italban, asszonyban, ruhában és ez csak egy kávéház... Mindenütt ékszer, arany, drágakő, fény... fény... a pénztől hizó fény. Miket gondolhatott Redzsi tegnap? Munkát, kenyeret... Mit gondolhatott az az embertömeg, mely az utcán végigvonul a pénz kirakatai előtt...? Legjobb lesz egy zuhanyt venni.

Felöltözött. Az órája még mindig hármát mutatott. Mikor lement, a hallban látta, hogy egy óra délután. Csak már elmulna ez a duruzsolás a fejéből... ez a buta... nem ne jusson eszébe az az üldöző, kinzó... »látta-e már...?«

Mikor délután Aranyhoz benyitott, Károlyt már ott találta. Csak akkor jutott eszébe, hogy megbeszéltek ezt a látogatást, de azt nem képzelte, hogy Károly megelőzze, akinek elég ideje maradna, hogy Aranyt újra lássa. Különben is haragudott rá a tegnap este miatt és most duzzogva köszönt neki.

— Régen itt vagy? — kérdezte bosszankodva. De Károly nem vette észre.

— Pár perccel ezelőtt jöttem.

— Rossz kedvű? — kérdezte Arany. Elkomolyodott, kérdő tekintettel nézett a szemébe, melyef János nem tudott megérteni.

— Bizonyosan fáradt. Tegnap egy kicsit lumpoltunk.

— Károly, el ne rontsa Jánost! Nem akarom, hogy olyan nagyvilági fajta ember legyen belőle.

János hálás melegen nézett rá, aztán elpirult. Ha tudná, hogy milyen berlini éjszaka volt... Arany! Lelkében bocsánatkérően hajolt meg előtte. De mind-

aketten titkolt kedvtelenséget éreztek, az egész délután és este rosszul sikerült. Károly igyekezett fenn tartani a beszélgetést, de Arany szórakozottan hallgatta, nem sikerült ezt a idegenkedő hidegséget a szokott meleg hangulattá átváltoztatni.

Vasárnap... hétfő... kedden utazni kell. János gondolatai megint a megoldás körül keringtak. Milyen más lett volna minden, ez a berlini hét is, ha ők ketten nyíltan egymáshoz tartoznának. Nem is lehet tovább halasztani... lehetetlen megint a régi bizonytalanságba menni vissza, megint hónapokig nem tudni... így még levelezni sem érdemes.

— Mitől félek tulajdonképen? — kérdezte boszszankodva önmagától, mikor lefeküdt. — Beszélni akarok vele és beszélni is fogok. És ha nemet mond... akkor én is... Egyszerűen nem fogadom el. Szeretnie kell és engem fog szeretni!

XII.

Szép őszi vasárnap délelőtt volt. János még reggel telefonon megbeszélte Arannyal, hogy később együtt mennek sétálni valahova. Hogy addig eltöltse az időt, kiment a Tiergartenbe. Visszafelé jövet egy ujságáros bódében magyar lapot látott, eszébe jutott, hogy mióta itt van nem olvasott otthonról semmit és megvette. Mig kifizette, már izgatták a cimlap vastag betűi. Aztán újra ránézett... mi ez? Egy tekintetre elolvasta: »Egy herceg regényes házassága. Chák Kázméry Viktor herceg...« Megriadtan nézett fel. Lehetetlen... már az ujságban volna? »A herceg családjának utolsó tagja titokban feleségül vette a mult héten a csodaszép Lea Cavallát, az ujonnan feltűnt filmművésznőt, akivel alig hat hete ismerkedett meg...«

János nekilámaszkodott a bódé falának, a levegőbe kapott kezével, hogy megfogózzék. — Mindennek vége! — Összeszorította az öklét, széttárta, mintha elejtene valamit.

Könnyes lett a szeme a dühtől és fájdalomtól. Csak most érezte, mennyire a lelkéig hatott az az ábránd. Vége... vége... Szabad egy embernek, egy férfinak, aki ilyen felelősség előtt állt... de ő maga Aranyt vagy a koronát választaná-e?... Egy kis senkinek más a sorsa, mint olyannak, akire egy ország néz és vár.

Vajon tudja-e már Károly? Arra az első estére gondolt mikor olyan szégyenlős, gyerekes szavakkal mondta el reményeit.

És Enid? Hiszen ez az összeomlás neki is!

Taxiba ült, hogy Károlyhoz jusson mielőbb, de csak az utca nevét tudta és jó ideig keresgélte a házat. Károly nem volt otthon. Enidhez most még nem mehetett el... nem is mert volna elmenni. Közben megvette az összes kapható magyar lapokat és a kocsiiban elolvasta. Nem mindegyikben volt benne a hír, de néhányban ugyanazok az adatok voltak.

Felszáguldott a lépcsőn Aranyhoz, aki ijedten fogadta korai és feldult megjelenését. János beszélni sem tudott, csak a kezébe nyomta a lapot. Arany elkomolyodva olvasta el. — Istenem vége! Csak most érzem, mennyire megfogott engem is ez a remény.

János hálásan nézett rá. Boldog volt, hogy ugyanazt érzi, amit ő. — Milyen igazi magyarok vagyunk — mondta elérzékenyedve. — Ábrándokban, tervekben élő magyarok. Tagadjuk, hogy megint a lelkünkbe fogadtuk a csodaszarvas regéjét, és mégis mind megraboltaknak érezzük magunkat. A valóság ezer éve sem tudott kijózanítani.

— Nagyon szép csodavárás volt és a józanság mindig olyan szomorú. De Károly... neki lesz a legnehezebb...

— Igen, Károlyt szinte félttem. Nem képzelel mennyire beleélte magát. És Enid!

— Enidet ne féltse, — mondta Arany sokkal szárazabban és ridegebben, mint előbbi szavainak megfelelt volna.

— Még most sem szereti Enidet?

— Tudja, hogy nem szeretem. Miért szeretném most jobban?

— Miért nem szereti? Van valami különös oka rá?

— Csak általános asszonyi ok. Az ilyen asszony férje... és minden férfi, aki hatalmába kerül, elveszett ember.

— Na Bónis Imréről nem mondhatnám, hogy elveszett ember. Nagyon is tudja élvezni az életet.

— Azt csak elveszett emberek tudják. Mondja, maga például nagyon élvezzi az életet? — János

meglepett tekintetére komolyan nézett vissza. — Vagy ha élvezni akarja, nem elveszett embernek érzi magát?

János zavarba jött. — Olyan különös, mikor ilyeneket mond Arany. Mint valami vén emberismerő vagy életből kiábrándult. Ez sohasem jutott volna eszembe, pedig talán igaza van.

— Mindíg igazam van, tudja meg! — nevetett Arany és ezzel elterelte a beszélgetést. — Tudja mit János, legjobb lesz ha most hazamegy. Úgy érzem hogy Károly keresni fogja. Várja meg otthon. A ma délelőtti sétánkról le kell mondani, de délután jöjjön el, kimegyünk valahova.

János otthon újra elolvasta a lapokat, de sehol sem talált bennük semmi mást. Még szétszórtan heverték, mikor Károly belépett.

— Látom, már tudod.

— Most olvastam. Beszéld el, mi történt. Igaz?

Károly felsóhajtott. — Tegnap este tudtam meg, mikor Enidhez elmentem. Délután kapott sürgőnyt Magyarországból. — Hirtelen leült, csaknem lero-gyott egy székre, habár előbb nem is látszott izgatottnak.

— Nagyon fáradt vagyok, — mondta elhuzott mosolygással.

— És Enid?

— Nem tudom még... Eleinte olyan hideg volt, mint a jég. Nem mutatta... alig szólt, de nem engedett el. Mikor az oroszok jöttek, már azok is tudták és keserűen is, gúnyosan is nyilatkoztak. De Enid még mindig szörnyen komoly volt. Végül azt mondta, hogy Parisba kell menni, az emigráció központjába és teljesen új működési szervezettel folytatni a munkát... Milyen munkát? Arról nem beszélt, de az oroszok mind ugyanabban a véleményben voltak.

— Csak mikor egyedül maradtunk ragadta meg a kezemet: — Itt nem maradhatok, — mondta fojtott dühvel. — Itt, ahol megbuktam. — Vigasztalni akartam, hogy nem tud róla más, csak mi. — Elég ha magam tudom. Legyőzött egy babaképű szí-

nésznő, egy asszony! Még ügyetlen vagyok... tudhattam volna, hogy ha férfiről van szó, mi kell neki. Magamnak kellett volna megtenni, amit az a színész nő lett... az érzékiségénél fogva lekötni, el nem bocsátani!

— És ő ment volna hozzá feleségül? — kérdezte János megbotránkozva.

— Szerencsétlenségemre én is ezt kérdeztem. Erre aztán jött a nagy kitörés: — Hát ennyinek ismersz engem? Kell nekem egy buta cím és egy férfi hálószobája? Majd belevittem volna én abba, amit én akarok! De mind ilyenek vagytok ti férfiak, semmik egy asszony szoknyája mellett! — Sohasem tegezett eddig, úgy látszik ez is a lenézés jele volt. Egy negyed óráig dühöngtünk egymásra, aztán egyik pillanatról a másikra lehiggadt. Azt mondta, elég volt, erről nem beszélünk többet. Új utat kell találni... tovább menni és győzni. Hanem többet nem épít *egy* férfira. Nem szabad egy embertől függeni semminek.

Károly kimerülten hallgatott el, szinte újra átélte azt a tegnapi esti szörnyű negyedórát. — Ennyi az egész, — mondta azután felsóhajtva. — Ma még nem láttam. De szeretném ha estére eljönnél hozzá... megvallom félek egyedül lenni vele, míg nem látom merre fordult, igazán megnyugodott-e?

Mikor Károly elment egyszerre János is olyan fáradtnak érezte magát, mintha a saját visszaemlékezése lett volna, amit Károly elmondott. De a délutánt Arannyal töltötte együtt és megint minden rendben volt a világon.

...Az erdőt már nem verték fel a nyári kirándulók, pedig a fenyők alatt az őszi csak a tűlevelek mélyre sötétedett zöldje mutatta. Mikor elindultak, János arra gondolt, hogy most jó alkalom lenne azt a bujkáló kérdést nyíltan kimondani. De Arany olyan gyerekesen jókedvű volt, olyan kedvesen jó barát... nem adott egy pillanatig sem alkalmat komoly szóra. Így aztán jöttek-mentek cél nélkül egy tavat találtak, megpihentek a fűben,

mintha nyár lett volna... azután pompás villák mellett mentek tovább. Aranynak nem tetszettek.

— Nem szeretné egyiket sem, ha a magáé volna?

— Nem én... csak otthon szeretnék egyet, de kicsit és nem Pest közelében. Mondjuk egy kis házat kerttel.

— Arany! Hiszen ez gyönyörű.

— Igen, ma ezt szeretném, mert itt nincs olyan. Holnap már nem tudom...

— Ne rontsa el az örömet.

— Maga gyerek, minden ijesztgetést elhisz. Ha azt mondom, hogy ma angyal vagyok de holnap ördög leszek, azt is elhiszi.

— Most éppen olyan mint kislány korában.

— Emlékszik, mikor egyszer a málnát előre le-szedtük — mind, mind. A maga zsebkendőjébe.

— És emlékszik, mikor a térdét úgy megütötte?

Csupa gyermekkori emlékeket ujitottak fel. János az anyjáról is beszélt, meghatottan, de megnyugodva. Úgy érezte, hogy soha ilyen közel nem jutottak még lelkileg egymáshoz.

Csak mikor hazafelé utközben megemlítette, hogy ma este Enidhez megy, mert megigézte Károlynak, borult el az Arany jó kedve. — Azt hiszem, van elég vigasztalója, miért kell éppen magának is ott lenni?

— Ha Károlynak nem ígértem volna meg... Különben ha úgy kívánja nem megyek el, habár talán illik is elbucszni tőle.

— Milyen jögon szólanék bele a maga ügyeibe? Csak menjen, ha jól esik.

— Nem esik jól, mert látom, hogy magának nem tetszik.

Arany türelmetlenül felelt: — Ugyan ne csináljon olyan nagy dolgot belőle. Tőlem akár bele is szerethet Enidbe!

János nem felelt. Szörnyű igazságtalanságnak érezte ilyen szép órák után ezt a hangot. De mikor a kapuban elváltak egymástól, Arany halkán megkérdezte: — Haragszik rám?

— Soha, Arany. — És megbékélten csókolta meg a kezét, mikor a leány hirtelen lehuzta keztyűjét és úgy nyujtotta oda kézszorításra.

János most még jobban fázott az Enid meglátogatásától. Annyi bizonyos, hogy Arany nem szereti ha odamegy, pedig talán nagyon kellemetlen estére van kilátása. De csalódott. Enid nyugodt volt, csak rendkívül sápadt, még az ajka is fehérnek látszott, a szeme is szürke volt ebben a szintelen-ségben. Csak később jött rá János, hogy nem volt kifestve, rendes, természetes színe volt.

Enid melegen fogadta Jánost. — Azért a maga segítségéről nem mondunk le, ha szükség lesz rá. — Többet nem említette szörnyű csalódását. Később új terveiről beszélt, Párisba akar menni, már meg is ígérte az oroszoknak. Jussupov is átjön.

— Csak vigasztalásul mondja ezt nekik, vagy igazán nem hagyja abba az orosz kapcsolatot? — kérdezte János merészen.

— Szó sincs róla! Vigasztalásul...? Minek? A siker még előttünk van, csak az utat választottuk rosszul. Én az életemet tettem fel a sikerre, mint különben ma mindenki, akinek akarata van. Kár is volna elejteni azt a sok jó összeköttetést olyan emberekkel, akik segítségünkre lehetnek.

— Bámulom az energiáját.

— Én nem pazarolom el férfira és szerelemre, — felelte Enid büszkén. — Nehogy nekem freudi kompenzációról beszéljen. A kinek a *más* csak helyettesítője a sexuálisnak, az soha sem érhet el sikert. Csak az, akinek az egész életét rugalmasra feszíti az egy cél.

— És Magyarország? Belefér az új célba?

Enid ránézett és nem felelt. János megértette: a siker a cél.

Mikor Károllyal együtt elmentek, János mégsem tagadhatta meg az elismerést: — Csodálatos egy asszony mégis...

— Úgy-e te is azt találod? — Elgondolkozva

hallgattak. — Tehát holnap utazol? — kérdezte Károly egy idő múlva.

— Nem, csak kedden.

— Nem tudom találkozhatunk-e még hosszabb beszélgetésre. Mindenesetre szerettem volna veled még az otthoni ügyeket is megtárgyalni, hiszen a mieinkről alig beszéltünk. Milyen viszonyban vagy most apával?

— Miért...? Épen olyanban mint régen

— Elég hiba. Kérlek ne szólj közbe. Most csak annyi időnk van még, hogy a magam véleményét elmondhassam, vitázni nem akarok. Apa egy sokat szenvedett, gyenge energiájú ember. Úr és tisztességes a lehetetlenségig. Ne állj az útjába... Paula megérdemli, hogy szeressed.

— Erről szó sem lehet. Különben ha önállósítom magam, apa ugyis elveheti. Én sohasem fogom elismeri az anyám helyén... és apának sohasem bocsátom meg, hogy...

— Ne mondd tovább, vigyázz ezzel a bocsánattal! Sajnos most nem tudom neked bebizonyítani, mennyire nincs igazad. Félek, hogy ez a bizonyítás kegyetlenség volna veled szemben.

— Engem nem győzhetsz meg, tehát ne félts.

— Jó... majd meglátom. Végső esetben... — Elhallgatott és azután teljesen más hangon folytatta: — Erzsinek nincs kilátása férjhezmenetelre?

— Azt igazán nem tudom.

— Elég hiba. Többet kellene törődnöd vele.

— Ugyanazt mondod, amit Arany. Mintha Erzsi engedné, hogy beleszóljak a dolgába.

— Mert bizonyosan a saját szempontod szerint szólasz bele... Tudom, tudom... Ellenben Gyurkával csakugyan többet törődhetnél. Ebben apa is hibás. Olyan volt mint egy csibész, mikor eljöttem, egy érettségiző csibész. Szigorúbbnak kell lenni vele szemben, mert majd az élet tanítja meg...

— Furcsa, hogy egyszerre milyen családias lettél! Különben olyan apai tanácsokat adsz, mintha sohasem találkoznának többé. Én pedig azt remél-

lem, hogyha ez az Enid ügy lebonyolódik, ha elmegy Parisba, te is felszabadulsz és végre hazajössz.

Károly megállt az utcán és elmosolyodott: — Most láttad ezt a másik életet. El tudnád képzelni, hogy otthon megtalálhassam a célomat? Emlékszel mit mondtál egyszer, hogy kalandor természet vagyok... Enid még jobban kifejlesztette bennem. Menni valami után, csakhogy nálam akár siker, akár nem... Na Isten áldjon, ha holnap már nem találkozánk. — Erősen megszorították egymás kezét. János még vissza is fordult, de Károly ment tovább a maga útján.

XIII.

— Az utolsó nap Berlinben, — gondolta János, mikor másnap felébredt. Délelőtt néhány apróságot vásárolt az otthoniaknak, hadd legyen nekik is valami emléküik ebből a nagy városból, melyet már barátinak érzett. Szinte bucsuzási hangulat fogta el: ki tudja mikor... vagy látom-e egyáltalában valaha? Még Aranyhoz is felnézett, de nem találta otthon. Délután csomagolt, azután újra felment hozzá.

— Holnap már otthon leszek, — mondta János beszélgetés közben egy kis szentimentális sóhajással.

— Úgy tesz, mintha nagyon szeretne itt maradni.

— Örökre nem, de egy pár napig még szívesen maradnék... vagy addig míg magával mehetek haza.

— Akkor jó sokáig várhatna!

— De Arany, hiszen megígérte, hogy hazajön.

— Megígértem, haza is megyek, de nem tudom mikor.

— Ugyan Arany, úgy tesz, mintha itt volna még valami dolga vagy célja.

— Honnan tudja, hogy nincs? — Hangja ingerültté vált. — Hazamegyek, mikor kedvem tartja, de ennek ne örüljön olyan nagyon. Azt hiszem utólag azt fogja kivánni, bár inkább itt maradtam volna.

— Mondja mit akar ezekkel a rejtélyes kijelentésekkel? Arany! Nem először dob oda nekem ilyen

mondásokat. Pedig nekünk bizalommal kell lennünk egymás iránt...

— Bizalommal? — Arany egyszerre megszeli-
dült és inkább szomorúan, lemondóan folytatta: —
Lehet ezt a szót ember és ember között kimon-
dani?... Nem, ne szóljon közbe, hagyjuk most ezt
a kérdést, mondjon valami mást.

— Nem tudom, mi érdekli ma.

— Még nem beszélte el, hogyan fogadta Enid
a szomorú hirt. — Magában már későn bosszanko-
dott, mikor kimondta a nevét hogy miért is lesi
olyan izgatott kíváncsisággal, mit mond János róla.

János beszámolt a tegnapi estével. — Annyi bi-
zonyos, hogyha keserves volt is a csalódása, nem
tört le. Erős asszony az, ha férfira veszedelmes is.

— Maga is érezte a hatását? — Lehajtott fe-
jével alulról nézett Jánosra, aki mit sem sejtve
válaszolt:

— Nem tagadom, hogy bámulom az eszét és
energiáját mióta megismertem, habár...

— Hány órakor indul holnap?

— A reggeli vonattal.

— Vigyázzon, hogy le ne késsék. Itt igazán
senki sem tartóztatja, hacsak Enid nem. Elbucsu-
zott már az Enid eszétől és energiájától?

János szomorúan felelt, mert nem értette, mivel
bánthatta meg, hogy ilyen nem Aranyhoz illő mondá-
sokkal dobálózik. — Enid igazán nem sokat törődik
az én véleményemmel szellemi tulajdonságait ille-
tőleg. Ha másra nem számíthatok, Enidnek igazán
nem fogok hiányozni.

— Ugyan kérem, mit beszél mindig Enidről!

— De hiszen maga hozta fel!

— Maga pedig boldogan használja fel az al-
kalmat és csak azért beszél róla, hogy szívbeli el-
ragadtatása meg ne fojtsa, ha hallgatna.

János nem tudott felelni az elképedéstől. Bá-
mulva nézett Aranyra. Ezt az arcát még sohasem
látta. Fogai kicsillantak, amint száját elhuzta, sze-

mében egy nagy könnycsepp... De hiszen... Olyan szívdobogás fogta el, hogy egy szót sem birt szólani, lélekzeni is alig mert... Féltékeny... lehetséges...?

Arany felugrott, odament az öltöző asztalához s mintha rendezgetne rajta, egymásután vette kezébe az apróságokat, meg újra letette. Dühös volt saját magára. Ez az ostobaság, ez az örültség... féltékenység — és éppen Jánossal szemben...

János is felállt és utánament. Az Arany arcát a tükörből látta, amint háttal állt felé, fejét kissé lehajtva. Nem volt büszke ez az arc most... a szája remegett, a szem félig lehunyva... szebb volt mint valaha.

János átkarolta a vállát és feléje hajolt, hogy maga felé fordítsa. De nem tudott ellenállani, megcsókolta a haját is. Olyan illatos volt ez haj — olyan boldogság volt testét a karjai közt tartani, gyöngéden azzal a leheletnyi érzékiséggel, amelyet mindig érzett a közelében, de sohasem képzelt bántónak, még Arannyal szemben sem.

Arany megfordult a karjában és visszanézett rá. Szemében nagy könnycsepp volt, de most már visszautasító és hideg volt az arca. János leejtette a karját.

— Nem hittem, hogy maga is... — mondta ridegen Arany.

— Arany, hát nem érti hogy nem bírok hallgatni örökké. Hogy én is ember vagyok... férfi...

— Nem akartam sohasem elhíttetni magával, hogy én az a nő vagyok... a magának, mint férfinak való asszony.

— Nem igaz, Arany! — Ott állott szemben vele és most már tudni akart. Joga van tudni. — Nem igaz, Arany, — ismételte és amennyire tudott, igyekezett uralkodni magán, de hangja rekedt volt és reszkett. — Tudom, hogy sokszor szeszélyből bántott, hogy talán bizonytalan önmagában, talán nem szeret annyira, mint én magát. De éreztem, százszor is kimutatta, hogy nem közönyös irántam, hogy jelentek valamit az életében...

Arany csak állott előtte mozdulatlanul és nem felelt

— Lehetetlen szívtelenség volna így játszani... — Megakadt. Ennek a félévnek minden ingadozása, kétsége, szégyenes gyávaságai után most már fellázadtan követelte a bizonyosságot. A további szenvedés pillanatnyi gyűlölete a nő ellen fordult, őt gyűlölte konok hallgatásában, gyűlölte szíve görcsös összehúzódásával. Még a szeme színe is megváltozott, amint most a leányra nézett, mereven és követelően.

És akkor az Arany arca is megváltozott. János döbbenve ismerte fel azt az arcot, amelyet a mult délután alva látott... a mosolygó Arany igazi arcát. A gyűlölet görcse fájó szájalommá oldódott fel.

— Arany! Miért kinozzuk egymást? Miért nem beszél? Én vagyok az oka?... Magának is jobb lenne... és ha a feleségem lesz, annyira szeretem, hogy a bánatnak még árnyékát sem engedem közel magához... Legalább csak azt mondja meg, hogy szeret-e? Ha nem akarja, semmi másról nem beszélünk most. — Megfogta az Arany kezét és a saját mellére tette, mely alatt viharosan dobogott az egészséges, vágyó szív.

Arany elhuzta a kezét és leült a pamlagra, fáradtan, megadóan. Tudta, hogy eljött az a perc, melyet mindig kerülgetett és most esztelen félténységgel hívott ki. Felnyitotta a száját, hogy beszéljen, de hang nem jött ki...

Es abban a pillanatban János, mintha a tudás árnya ráesett volna, csaknem felkiáltott, hogy ne beszéljen, nem akart semmit sem hallani, de azért vad kíváncsisággal várta, mert most tudta már, hogy régen érzi feje felett a veszedelmet... legyen egyszer már vége... most abban a hallgató percben tudta, hogy már régen várja, mikor fog lecsapni. .

— János, én szeretem magát — hallatszott a halk, majd nem gyermekes hang, — már régen... jobb lett volna, ha meg sem tudja. Mert én mégsem lehetek a maga felesége. Én nem vagyok leány, gyermekem is lett volna. — Elhallgatott és várt.

János nézte, mintha nem hallott volna semmit. A megélt pillanat homályossága, mint védelem vette körül az első ütésre. Csak lassankint jött a megértés, hebegve a szó:

— És ezt csak így egyszerűen mondja, ... nekem ... mintha ...

— Nem mondhatom másként, mint egyszerűen. Nagyon sokat szenvedtem miatta ... és maga miatt is. De a tény olyan egyszerű, mint a milyen egyszerűen elmondtam.

— Nem igaz! — kiáltott fel János és csak most rohant oda Aranyhoz. — Nem igaz! Mondja, hogy nem!

— János, ne kábítsa tovább magát ... igaz. Ő ez rosszabb mint előre elképzeltem.

— Igaz? — János megragadta az Arany két vállát. — Igaz? — Megrázta az ellen nem álló testet. Keze a puha vállba mélyedt a könnyű ruha alá. Ráhajolt és harapva csókolta ezt a vállat, melyről lefoszlott a selyem.

Könnyű nyomást érzett a melle ellen, egy kis taszítását a vállnak, egy halk jajszót halott ... Hirtelen visszarántotta magát.

Arany merev arccal — kőmerev volt ez az arc — ült vele szemben, egyik keze még mindig előrenyujtva tenyérrel felé, ahogy eltaszította. Jánosnak minden vér lefutott a fejéből. Egy pillanatig nézték egymást.

— Azt hiszed, most már szabad préda vagyok? — Aranynak egy könnyesepp lefutott az arcán, könnyecseppek egymásután, anélkül, hogy kifejezése változott volna. Egy köarc sírt, de a nyak lüktetett az elfojtott indulattól, a szive tombolásától.

János felállt. Ingadozva ment az ajtó felé, visszafordult. gépiesen mondta: — Bocsásson meg.

Egy óra mulva, mikor hazaért maga sem tudta milyen uiak bekóborlása után, a portás azzal fogadta, hogy már háromszor telefonált egy női hang, hogy itthon van-e. János csak a fejével intett, mielőtt a liftbe szállt. — Persze Arany, — gondolta, míg felment. Azután bent volt a szobájában; a táskája be-

csomagolva, de még felnyitva feküdt az állványon. Teljesen üresnek érezte magát. — Ilyen lehet, ha valaki már halott, — gondolta minden különösebb izgalom nélkül. Nem vacsorált, lefeküdt. Nem aludt és nézte, hogy egy fénycsik hogyan seper végig néha a mennyezeten. A fény, a reklám rabszolgája... az Arany rabszolgája...

Mikor felébredt, a szobája már világos volt. Hirtelen az órája után kapott. 10 óra. Lekésett.

Visszaesett a párnára. — Olyan mindegy... minden mindegy. Még mindig az apatia nyulós unalma. Arany...? Ilyet nem lehet hazudni. Mindegy. Ilyet nem szükséges hazudni... Otthon... Unalom...

— Különben is régen tudtam. Neve nem volt, de tudtam... Azért nem is mertem beszélni soha... ott az erdőben milyen pompás alkalom lett volna, az egész héten hányszor... de persze tudtam. Mikor azzal a viasztestű lánnyal elmentem akkor is tudtam. Na én és a többi férfi, miért ne Arany és a többi nő is? Mindenkinek igaza van... Ő csak aludni lehetne, soká... soká...

Behunyta a szemét. — Még igazi sötétség sincs a világon, tele van az is fényszilánkokkal, szikrákkal, körökkel, foltokkal. Ha Enid Párisba megy, Károly is utána... Károly! Közös a sorsunk oka. Az a gyönyörű halálraítélt terv őt megkötötte, engem elszakít... Ha Eniddel nem találkozom, ha a terv bukásáról nem beszélek, nincs alkalom a vallomásra, ki tudja meddig élhettem volna boldog kétkedésben, kába várakozásban... Mindenki elszakad egymástól egyszer.

Csak gondolatok voltak, az érzés színe nélkül.

— Milyen különös, hogy nem fáj és mégis rossz. Nincs igazi sötétség, igazi fájdalom, igazi apátia, talán igazi halál sincs... Hamlet... Ha Erzsi például színésznőnek menne...

Kopogtak. A szobaleány jött be, úgy halották, mintha csengetett volna. Mikor újra kiment, János tovább gondolkozott: — ezek azt hitték, hogy meg-

haltam. Milyen furcsa volna, sürgönyöznének haza, nagyon sok kellemetlenséget és költséget okozna. — De ez sem érdekelt egy cseppet sem. Végre is fel kellett kelni. Felöltözött és érezte, hogy nagyon éhes. Lement reggelizni, kifizette a számláját, csodálkozott, hogy a szobapincérnek egy kis fekete jegy van az állán. Eddig nem is vette észre. De mikor ki akart lépni a kapun, egyszerre viszolyogva érezte, hogy valami utálatos van odakint. Ujra felment a szobájába. Még csak dél... Mit csinál öt óráig?

Mégis eltelt az idő. A vonaton detektív regényt olvasott egészen nyiltan. Régen szégyelte volna ezt a ronda címlapot a kezében tartani. Három utazó volt, de rájuk sem nézett, csak mikor belépett látta, hogy az egyik fiatalember, tehát vagy éhes, mint Redzsi, vagy szerelmes, mint Károly, vagy... vagy semmi, mint ő. Mások is jöttek be utközben, néha egy egy kiszállott. Egyszerre nők is ültek bent.

Olvasott az esti homályos világításnál is. Kiderült ki volt a gyilkos és pénzhamisító, de mindjárt el is felejtette, amint a könyvet letette a kezéből. Alvás, felébredés... alvás, felébredés... éhség. Vám, érthetetlen beszéd... megint vám.

Közben egyszer kiszállott és még két detektív regényt vett. Mire ezeket is elolvassa, újra kezdheti az elsőt. Megint más utasok... aztán tele van a kocsi.

Magyar határ. Chák-Kázméry herceg filmszínésznőt vett feleségül... egy napig tartó szenzáció. Ő még sohasem ismert színésznőt személyesen. Ha Erzsi színésznő lenne... vagy inkább Arany...

Azután már gondolatok nélkül nézett a mindig sűrűbbé váló tájba... A Duna... Levéltelen fák sötétszürke árnyékai a vízben... furcsa tükröződés. Mintha lassankint felemelkednék az egész víz, gomolyaggá, füstté válik az árnyékok sötétebb kormával áthuzva. A nagy Duna füst és pára... most újra vízzé simul. Egy ideig érdekelt a furcsa látási illúzió, néhányszor még sikerült füstté változtatni a nagy vizet, azután megunt.

Kis állomások kivilágítva. Parasztok, asszonyok nagy hátkosárral, az állomásfőnök...

Milyen lehet egy ilyen kis állomáson a főnök élete? Mit érezhet, mikor így jön a vonat, az egyetlen érdeklődése, mely legtöbbször meg sem áll előtte? Jön messziről, világot jelentő nagy városokból, a vörös szemek lámpákká válnak, végigmetszik a sötétet. Az ablakok négyszögű fehér világa végigrohan az állomás falán, kőszénfüst émelyítő szaga önti el az akácokat — már el is tűnt, a sötét bezáródik mögötte és ő itt marad a sötétben... Nincs is igazi sötétség...

XIV.

Másnap reggel az utcán először vette észre, hogy a boltok jól ismert feliratai megváltoztak. Kovács férfiruhakészítő eltűnt, a leeresztett boltajtón nagy fehér cédula: Kiadó! Rosenzweigra fehér vászon-darab van akasztva: Végeladás, olcsó árak! Hát Klein Mórné hova lett? Egy hét alatt változott meg minden? Vagy talán már azelőtt is és mégsem látta? Olyan mindegy... Talán csak a bukott emberek egymás iránti érdeklődése miatt tűnik fel most neki is. Ó is felirhatná a lelkére: Végeladás, csőd, bukás miatt zárva.

Mikor az irodába bement, Bónis nagyon is hangosan fogadta: — Na te ugyan az utolsó percig kitartottál, már azt hittem, haza sem akarsz jönni! Jól mulattál? Elég pápista színed van, csak nem rontották meg az erkölcesidet abban a pogány városban?

— Nagyon jól éreztem magam és a nagyságos asszonnyal is találkoztam.

— A feleséggel? Na ez derék. Tudtam, hogy Berlinben van, de azt nem tudtam, hogy olyan kis város, ahol az emberek csak úgy találkoznak.

— Szegedy Arannyal is többször voltam együtt, — mondta tovább mint egy beszámolót. — Jól van és készül hazajönni.

— Igazán? — kérdezte mohón Imre. De János nem vett észre semmit. Az ő halálos lelki közönyébe nem hatolt be kívülről semmi. — Ennek örülök, — folytatta Imre nyugodtabban. — Az öreg Szegedyék

már kétségbe vannak esve, hogy nem akar hazajönni.

— Az önálló lányok mind ilyenek, — mondta János banális nyugalommal. Átadta a ház eladásáról szóló iratokat. — Utasításod szerint a pénzt Enid ő nagysága nevére utaltattam át.

— Helyes, — mondta Imre, anélkül, hogy egy arcvonása változott volna. Pedig ez a pénz talán szörnyen szükséges lehet ha... de a per elvesztésére gondolni sem akart.

— Ma hát nagy napunk lesz, — mondta János az irodavezetőnek, mikor átesett az összes elképzelhető kérdéseken.

— Nagyszerű részesedést kötött ki a princi, ha megnyerjük. Meg is érdemli, és mi is megérdemeljük.

... A pert az utolsó forumon elvesztették.

— Most nézd meg a princit, milyen úr! — mondta az irodavezető elkeseredésében is büszkén. — Úgy fogadta, mintha a kaszinóban veszített volna egy fél milliót és egy másik fél millió meg a háta mögött állna, elegánsan és hüvösen. A grófok kevésbé voltak grófok, mint ő. Fogadom, hogy rajtam is meglátszik... De te János, te is olyan vagy, mintha grófnak készülnél. Nem hat rád egy cseppet sem?

— Hiszen én is sajnálom, — mondta János olyan közönyösen, hogy szinte szégyelte magát.

— Pedig ránk nézve sem jelent jót ez a veszteség. Gondold csak meg, milyen nehéz időket élünk... ha ilt izé... valami baj lenne...

Félbeszakította magát és mérgesen indult a járáshíróságra. János nyugodtan irt tovább.

Napok multak napok után egyformaságban, egyik olyan volt, mint a másik, János reggelre elfelejtette, hogy tegnap is élt. Látszólag az sem hatott rá, mikor meghallotta, hogy régi ismerőse, Toldi Lajos, aki az öreg Szegedynénél lakott, öngyilkos lett. Átfutott rajta a királyválasztási terv emléke, közönyösen, mint egy bezárt boltajtó felirata a Rádáy

utcában... Szegény Lajos, de ugyan mire való volt... Olyan mindegy, hogy az ember él-e vagy meghalt...

Nyugodtan fogadta azt a hírt is, mikor megtudta, hogy egy szörnyű gyilkosságnál Gyuri is ott volt és tanúnak beidézték. Pedig Gyuri várta, hogy János mit fog mondani hozzá, elkészült rá, hogy szigoruan elítéli, de még jobban megdöbbenette, hogy semmit sem szólt. Akarattal kezdett Erzsivel János előtt beszélni róla és mikor Erzsi csodálkozott, hogy olyan társaságban jól érezhette magát, félig Jánosnak felelt:

— Persze, nem kellett volna olyan társaságban lennem... de ez is olyan véletlen volt, hogy... hiszen jó társaságbeli fiú ismerőseim is voltak, meg lányok is, de azokkal nem sokat törődtem, nevetgéltek és arról beszéltek, hogy melyik fiú kibe szerelmes, meg hogy a tanár azért adott jelest Pirinek, mert az is szerelmes bele — ilyen butaságokat... De hát szólj már egy szót te is! — fordult Jánoshoz.

— És szegény Mancsi nem ilyen butaságokat beszélt?

— Hát bizony nem. Az legalább élet volt, amit nála láttam és hallottam. Elmondta az életét, hogyan szökött fel Pestre... mégis valami nagyobbra törekedett, ha nem is bölcselkedett freudizmusról meg Gideről, mint a gimnazista lányok. Persze most már érettebb vagyok, másként látom a dolgokat és ha meccsre megyek, akkor sem ilyen lársasággal.

— Azért én sem értem, hogy érezhetted magad jól ezek között.

— Jól érezni magam! Hiszen nem is erről van szó. Aztán meg senki sem figyelmeztetett. Persze senki sem tudott róla itthon, én meg soha sem mertem a magam dolgairól beszélni. Az ember olyan idegen a családjában.

János összerezzenett és felállt.

— Haragszol érte, hogy ezt mondtam? — kérdezte Gyuri engesztelően..

— Dehogy! Csak azt hiszem magad sem tudod, milyen szörnyű igazságot mondtál ki.

... És tovább multak a napok. János csak gé-

piesen vette észre, hogy az őszi ködös, esős idő hidegebbre fordult, mikor téli kabátot kellett venni, ha kiment. Nem vette észre, hogy az apja aggodalmaskodva néz rá, ha együtt vannak és nem vette észre, hogy Bónis szótlanabb lett velük szemben, még egyenesebben és büszkébben járt, mint valaha.

Egy este meghallotta, mikor Erzsébet az apjának ujságolta, hogy Arany karácsonyra hazajön. Meg sem mozdult. Mit érdekli már...? De nemsokára felállt, jóéjszakát kívánt és bement a szobájába.

Kinyitotta az ablakot. A hideg hirtelen csapott az arcába, de jól esett. Felnézett, csillag nem látszott. Az utca egy ideig csendes volt, azután nagy nehéz szekér dübörgött végig, vasak zörögtek, ütődtek a fához rajta... Berlin éjszakai zaja, fénye... egyszerűen az Arany arca... úgy, mint akkor alva látta: a fájdalmas, szomorú, tudó arc.

És ebben a pillanatban érezte közeledni azt, amitől makacsul elzárkózott. Már régen jön... most tudta... Először akkor érezte a lelkében megmozdulni, mikor arról az öngyilkosságról hallott, azután a Gyuri esete... Közönye, ez az öntudatlan védekezés a szenvedéssel szemben, a lelki ájulás páncélja csökönyösen ki akart tartani a védelemben az elbírhatatlannal szemben. De a fiatal élet erősebb volt, követelte a szenvedést, mely élet volt a mostani halálhoz képest.

Arany már néha kilépett az apatia köréből... most pedig újra előtte volt, a maga élő valóságban, egyéniségével, a saját problémáinak szenvedésével, akarásaival... előtte a sors kérdésével, mely ennek az életnek a láncát valahol az övéhez kalapácsolta. Meg lehet-e találni azt a szemet benne, amely gyenge és széttörhető a felszabadulásra? Nem bír többé a földön feküdni erre a láncrea kovácsolva... Lehet-e az Arany élete egy külön önálló élet, az övétől függetlenül, mint ahogy eddig is külön élet volt... egy asszony élete, aki szeretett, szenvedett... egy másik ember miatt... egy élő ember miatt... Ki lehetett?

Ez a kérdés, mely mélyen lent a sötét tudatalanában úgy suttogott bele mindig kába közönyébe, mint egy ostoba dalszöveg az átlumpolt éjszaka után, melyet csak azért nem hallott meg, mert nem akarta meghallani, most belekiáltott ébredésébe: — Ki lehetett?

Becsapta az ablakot, borzongott és mégis izzadt volt a homloka. Hát itt van... a szíve vadul kezdett dobogni és összegörnyedt. Látta Aranyt egy más férfival... látta a testét olyan mozdulatokkal, amelyet sohasem mert volna elképzelni... Ez a szenvedés és itt volt. Miért épen most? Miért nem mindjárt az első percben...? Talán azóta tul volna rajta...

Nem — nem akart tul lenni rajta! És magához ölelte ezt a szenvedést, mely Aranyt hozta vissza neki. Az élet újra életté vált ezekben a napokban, szenvedéssé, de életté. És saját szenvedése felnyitotta szemét és szívét a másoké iránt is. Észrevette az Erzsébet csüggedt vonalu száját, a Gyuri hengegése mögött annak a komolyságát, aki egyszer már élet és halállal állt szemben, észrevette atyja öregedő lemondását.

És mégis lehetetlennek érezte így, minden védelem nélkül kiszolgáltatni magát a gondolatok örökös kinzásának. A munkához menekült, le akarta tenni az utolsó vizsgáját. Szabadságot is kért az irodából és meglepte, hogy Bónis milyen szivesen, csaknem örömmel adta meg: — Kérlek, most ugyis lanyhán mennek az ügyek, nincs sok munka, de tavaszra visszavárlak.

Az iroda csakugyan nem volt a régi. Jártak most is sokan oda, de mind a Bónis külön szobájába ment be és komoly munka nem következett a látogatásokból. Olyan fajta emberek is jöttek, akik régen nem mertek volna a Bónis irodához fordulni, közvetítő és alkusz alakok.. Az irodavezető sem beszélt olyan sokat mint régen, csak azt jegyezte meg néha, hogy hiszen most mindenkinek rosszul megy. János nem tudta, magát akarja-e vigasztalni vele, vagy őt.

Mihelyt nem járt többé az irodába, beleásta magát a jogi könyvek közé — ha már muszáj élni, legalább legyen miből... de lassankint érdekelni is kezdte a tárgya. A karácsonyra egyáltalában nem is akart gondolni.

Erzsébet mondta meg egy este külön neki, hogy Arany megérkezett. János nem tudta eltitkolni az izgalmát és Erzsébet megfogta a kezét.

— Félsz tőle, hogy itthon van?

— Majd segítesz nekem Erzsi, hogy ne találkozzam vele, vagy legalább ne egyedül. — Nem is tagadta le szomorúságát.

— Azt hiszed nem szeret? — Halkan, gyöngéden kérdezte.

— Nem — vagyis azt hiszem szeret, de hiába... No ne kérdezz többet. Majd túlesem rajta.

Erzsébet egyszerre szenvedélyes zokogásba tört ki. — Majd túlesünk rajta, — mondta és kiszaladt a szobából.

— Idegenek vagyunk, — gondolta János a Gyuri szavaival. — Mennyire nem gondoltam rá azóta, pedig mondta egyszer, hogy a halált választotta. Itt mellettem a hugom nyugodtan, szépen viseli ugyanazt és alig törődtem vele... Ugyanazt? Hiszen épen az a borzasztó, hogy nem ugyanaz. Ha Arany nem szeretne... semmi... öncsalás lett volna, vagy még lehetne a jövőre számítani. De így elveszteni, hogy kénytelen legyek megvetni...

Megvetni...? Nem igaz. Nem veti meg. Gyűlöli? Ha olyan egyszerű volna minden, mint a szó, szép kereken körülhatárolt, egyértelmű szó. Szereti, megveti, gyűlöli, szánja... és még mindenféle nevet nem kapott érzéssel gondolt rá, nem is gondol, csak érez felé. És sajnálja, sajnálja...

Hol lehet az az ember? Lehetséges, hogy ott hagyta? Különben miért ne születhetett volna meg az a gyermek?... Az apja ellenzése! Az apja mindent tud — ő volt az orvos! Arany miatt még az apja is megtette... mennyire meg tudta érteni! Milyen jó volna beszélni vele...

Lehetetlen! Eddig olyan féltékenyen urias zárkózottsággal viselte itt mindenki a sorsát, hogy most nem lehet egyszerre mindent feloldani, megnyitni. És végre is mit érdeklí, kinek a gyermeke lett volna — bevégzett dolog ez már... vége!

És mégsem volt vége. Néha pillanatokra, felébredéskor vagy elfeledkezések nyugalmában nem érezte a történeteket. Arany jön és a szemébe mosolyog... De csak pillanatok voltak és azok sem egészen tiszták. A következő percben már végig ment újra minden elmúlt órán, végigtapogatott minden mondatot, melyet tavasz óta összegyűjtött. Most már látta a képzelt szeszélyek mögött az igazat, az elutazások okát, az Arany idegességét, még az anyja figyelő tekintetét is. Mikor azt mondta, hogy ráismerne a termetéről bárhol és bármikor... és Arany gúnyosan felnevetett... Ó kinlódás...

Karácsony eljött és Péteryéknél senki sem beszélt róla, hogy Aranyt meg kellene látogatni. János szenvedően érezte, hogy őt akarják kimélni, közben pedig attól retteget, hogy Arany talál eljönni Erzsikehez.

Végre nem állotta tovább: — Erzsi, ti menjetek el Aranyhoz. Nem akarom, hogy feltűnővé váljék az elmaradásotok. Engem kimenthettek, hogy vizsgára készülök, nem járok sehová.

De karácsony másodnapján találkozott vele az utcán. Messziről megismerte és Arany is megláthatta idejében, úgy hogy elég nyugodtan tudtak köszönni egymásnak. De Arany megállt és így János sem mehetett tovább. Talán Arany is zavarában állította meg, mert csak egy pillanatnyi várakozás után kérdezte a szokásos mondással: — Hogy van?

— Sokat dolgozom, — felelte János és már meg is emelte a kalapját. Nem bírta ki. Arany, a régi, a szép — csak komolyabb, zavarban volt... soha, soha sem látta így... Elpirult, nem tudott szólani! Nem ő ne legyen az oka, hogy Arany pirulni kénytelen.

De nem csak ez... valami más idegen is volt

rajta. Valami egészen új. Új, ismeretlen varázst érzett belőle feléje áradni — a mérés, a tudás, a teljesség varázsát. Elítélte és annál jobban szerette... Hány kedves, rendes leányt ismert az Erzsi társaságából, szépeket is... miért vonzotta mindig csak Arany? Talán mert érezte benne, hogy mindenre képes? Mert tudta, hogy más mint a többi, más mint ő maga? Az idegen varázsa az asszonyban, a babonázó ismeretlenség rejtélye, a különös, a mérész, a bűn vonzása?

Csak vissza a józansághoz, a munkához, a könyvekhez!

XV.

Bónis csak karácsony után tudta meg, hogy Arany itthon van. Idegenektől tudta meg. Első percben olyan dühbe jött, hogy csaknem goromba levelet írt Aranynak. Majd leszoktatja ő ezekről a hiszteriás komédiákról! Még egy olyan felesége nem lesz, mint Enid volt! Azután megnyugtatta magát, hogy Arany most nagyon vigyáz a külszinre, talán igaza is van. Nincs mitől félni, olyan biztosan tartja ő Aranyt... csak egyszer kell átölelnie...

Telefonon beszéltek meg, hogy mikor keresheti fel, szeretne egyedül találkozni vele. Arany mindenbe beletörődve várta. Még csak ezen kell átesni és akkor — akkor hozzáfoghat az élete megmentéséhez. Csak végre elég biztonsága és nyugalma legyen hozzá.

— Arany, nem értem magát! — kezdte Imre az első üdvözlések után. — Hogy olyan ritkán írt és látszólag olyan közönyösen, azt még annak tulajdonítottam, hogy míg a válópöröm le nem jár, vigyáz a külszinre. Bár én képzelheti hogy jól megőrizem a leveleit. De hogy nem értesített előre a hazajöveteléről, ezt meg kell magyaráznia. Kedves menyasszonyom, olyan komoly! — Megfogta az Arany kezét és magához vonta a testét.

Arany elhuzódott. — Erre az egészre elkészült, mint egy ügyészi vádbeszédre, — gondolta igazgaltalanul. Mikor látta az Imre arcának elsötétülését, szívdobogva kezdett beszélni: — Ne haragudjék, mi

már olyan távol vagyunk tulajdonképpen egymástól, hogy... nem is tudom, hogyan magyarázzam meg, mennyire megváltozott minden. Kérem most még ne feleljen — várjon egy pillanatig.

Arany nagyot lélezett és úgy folytatta: — Emlékszik, én a nyáron megmondtam, hogy fenntartom a szabadságomat. Ugy-e emlékszik? Most kénytelen vagyok élni vele. Nem lehetek a maga felesége.

— Megőrült Arany! Eltávolodtunk?!... Kihez tartozik inkább, mint hozzám? Hiszen...

— Tudom, tudom mit akar mondani. Ez az egyetlen út hogy én... hogy maga... hogy mindent jóvá tegyünk. De én nem bánom! Azt sem bánom... nem akarok semmit jóvátenni! Nem akarom, hogy maga engem a törvényes szeretőjévé tegyen! Értse meg — és a szava szenvedélyes kitöréssé vált, — értse meg hogy lehetetlen, mást szeretek!

— És annak is a szeretője voltál? — kérdezte Imre rekedten a dühtől.

— Épen azért szeretem, mert nem is akarta hogy az legyek. — Látszólag nyugodtan beszélt, inkább megvetően, de belül reszketett és alig bírta visszatartani a könnyeit. Határozottan fordult a férfi felé: — Minek kinozzuk egymást tovább is a magyarázatokkal? Ma már azon csodálkozom, hogyan szerethettem magát valaha... és ne akarja, hogy ez az igazságtalan, maga iránt igazságtalan kétely még megerősödjék bennem.

Imre képtelen volt felelni. Ez lehetetlen! Mit akar ez a kis bestia...? Megcsikordultak a fogai tehetetlenségében. Arany ijedten nézett rá.

— Ez nem lehet az utolsó szava! Vagy ha igen, tudni fogom a módját, hogy kigyógyítsam ebből a — szeszélyből! — Már utána nyúlt, hogy magához rántsa; Arany ridegen, megvetően felállt.

— Téved, ez nem szeszély. És a világ semmi kényszere sem fog reám hatni. Nem szeretem többé és nem tudom, szerettem-e valaha. Az, amibe maga belevitt, nem szerelem volt, de ezt csak most tudom.

Nem akartam megmondani, de kényszerített rá...
Kérem, hagyjon magamra...

Imre elhűlve nézte ezt az asszonyt. Ez nem az, akit ő ismert — hiszen ezt gyűlöli, meg tudná ölni... és mégis, százszor jobban vágyik rá, mint valaha, hogy megmutassa... Legjobban szerette volna rávetni magát, de még annyira magánál volt, hogy tudott magát uralkodni. — Most elmegyek Arany, amint kívánja, de nekem semmiesetre sem ez az utolsó szavam. Ezt jegyezze meg magának!

Arany fellelékzett, mikor köszönés nélkül becsapta az ajtót maga után. Az anyja befutott a másik szobából.

— Ne szólj mama! mert akkor mindjárt sirógörcsöt kapok. Nem megyek hozzá feleségül, gyűlölöm, ellopott önmagamtól, ellopta az életemet! — És sirógörcs fogta el, pedig az anyja egy szót sem szólt.

Bónis beleszédült ebbe a váratlanságba és míg haza nem ért, gondolkozni sem tudott. Otthon is elképedve ismételte: — Visszautasított! Engem utasított vissza... és milyen szavakkal! Igazat beszélt? — vagy asszonyi furfang, hogy értékesebbé tegye magát?... Ennyire nem merne menni egy asszony sem csupa játékból... és ez is épen most, mikor minden fojtogat... Képtelenség!

Az egész lakás üres volt már hat óra után. Egy darabig fel-alá járkált a szobákon át és egyszerre rájött, hogy azon gondolkozik, megtarthatja-e ezt a drága lakást, ha Arany nem lesz a felesége... Hát már annyira bizonyosnak érzi, elfogadta, beleegyezett? Nem tud változtatni rajta?

— De hát mi történt velem, hogy egyszerre két asszony hagy cserben? Én vagyok a hibás? — Ezzel a gondolattal kezdett lehiggadni, újra végig akart futni a beszélgetésen, de még képtelen volt rá. Dűhe Arany ellen megfagyott ennek a gondolatnak a hidegségénél, csak a vágy maradt meg utána és a vágy nyomán a szenvedés, a betöltetlenség szenvedése.

— Mennyire gyűlölhet, hogy még azzal sem tőrdök, hogy elárulhatnám. Más szerető...? Nem igaz! De akkor miért? Ki lehet az a más velem szemben? — A hálószobába a nagy álló tükör elé állt, mely még az Enidé volt. Megnézte magát, nézte az alakját, arcát, kritikusan, tárgyilagosan. Nem változott meg egy év óta... alig több ideje még, hogy a karjaiba dőlt, sirt és nevetett!

Minden erotikus emléke megrohanta, öklével a mellére ütött. — Nekem ilyen visszautasítás, azok után! Mi változtatta meg ezt az asszonyt? Vagy nem ismertem akkor sem? — Megint megállt. — Azt mondta: a törvényes szeretője... mit akart ezzel? Azt hogy nem ismertem csak a testét, a csókját, nem tudtam van-e gondolata azon túl, hogy szeret, nem tudtam van-e lelke... Lelke? Mennyit beszélnek, ír-nak, szavalnak róla, csakugyan itt buktam volna meg? Erre gondolt?

Leült végre, hogy nyugodtabban gondolkozhas-sék. — Igen, bestiáknak tartottam mindig az embereket, akiknek az a fő, hogy étvágyukat és ér-zékeiket kielégítsék. Minden más, az egész társadalmi élet erkölcsével, formáival együtt csak arra való, hogy a bestia életét esztétikusabbá tegye. Én soha-sem vontam ki magam a formák alól... éreztem mint uri ember, erősen megkötő erejüket, gazember-nek éreztem magam, ha áthágtam... de hogy lélek, meg más cifra beszéd... Ostobaság! Csak nem fogom elhinni most, mert egy nőstény rászedett!

El kell felejteni. Még ha ő akarná, most már még akkor sem... vagy drágán fogja megfizetni...

Dolgozni akart és az íróasztala elé ült. Keresgélt az irások közt, de hazugságnak érezte minden mozdulatát, egy pillanatig sem tudta elhíttetni magával, hogy bármi le fogja kötni. Pillanatnyi habozás után kihuzott egy fiókot, felülről kivett néhány levelet és az asztalára dobta. Gúnyos cinikusan nézett a cím irására: — Chák-Kázméry herceg... ez ugyan szépen megoldotta az élet problémáját — az ostoba! — Legyintett. — Ez is a múlté, kár!

Néhány nagyobb formájú irás következett, azután egy nagy arckép. Az Arany arca... És a cinizmust, melyhez mint életmentőhöz menekült, egyszerre elfujta ez a mosolygó emlék. Elvesztette... ezt vesztette el! Lehajtotta homlokát az asztalra.

Egy idő múlva újra a szobákon át járkált. Az egész lakást át akarta rendezni Arany miatt. A régi hálószobát irodának... a fürdőszobát is át kellett volna helyezni. Akkor még azt hitte, lesz pénze mindenre, azt hitte pár hónap alatt rendbe jön abból a nagy megrázkódásból... Hova lett az a csodálatos szerencse, amely eddig kísérte? Harminc éves korában jó irodája volt, gazdag felesége, az inflációt nagyszerűen meguszta, attól fogva minden felfelé ment... a múlt évig. De ez a rohamos sülyedés csak június óta... Az Enid vagyonát el kellett különíteni, ez uri kötelessége volt. De miért maradtak el a perek, tanácskérések, transzaktiók? Igaz — az emberek még orvoshoz sem mennek a saját drága életük kedvéért, hát még ügyvédhez! Egyetlen számítása sem ütött be, a berlini házat úgy kellett adni, ahogy vették. És az utolsó nagy örökösödési per... talán lehetne perújítást... Érdemes? Várhat olyan soká?

Kisebb lakás egy olcsóbb utcában. Takarékoskodni... Ma reggel még azt hitte, hogy a Szegedy vagyon fogja segíteni... Pfuj! Eddig egy pillanatig sem gondolt arra, hogy Aranynak pénze van — már úr sem tud lenni, elveszti utolsó erkölcsi alapját is! Takarékoskodni, számítani pengőkkel, fillérekkel. A híres Bónis iroda valamelyik mellékutcaiban... tyukperek. Aztán mindig lejjebb... Kit látott még ebben a borzalmas felfordult világban, aki a lejtőről visszajött volna? Ebéd kis kocsmákban... kopott ruha... kérések nem adhatnál öt pengőt... És egyszer Arany majd szánalommal néz rá, ha meglátja az utcán a házfalak mellett végigoszoni, elfordított fejjel... Soha!

Vacsorálni a Ritzbe ment és éjfélig maradt, szép asszonyokkal jókedvűen beszélgetett. Azután soká sé-

tált a Dunaparton. Reggel az inasa holtan találta az ágyában. Egy utolsó hiusággal a szívébe lőtt, nem akarta azt a tökéletes fejet összeroncsolni. És egy utolsó gyöngédséggel Arany iránt, arcképét, leveleit gondosan elégette és nagy határozott betűkkel felírta az íróasztalán levő ívpapírra: Tettemnek egyedüli oka, hogy vagyoniilag tönkre mentem.

XVI.

Egy csunya ködös téli estén kopogtak a János szobája ajtaján. Első pillanatban a tanulásba mélyedve alig hallotta és nem felelt. De a kopogtatás ismétlődött és az Arany hangja szólalt meg... muzsikált be a kissé megnyíló ajtó résén: — Be szabad menni?

János felugrott és akadozó szívdobogással sietett az ajtóhoz. Erzsébet állt előtte Arannyal.

— Ne haragudjék, csak egy pillanatra zavarjuk.

— Tessék bejönni, — mondta János komolyan és hidegen.

Arany a szemébe nézett. — Mégsem járja, hogy a tudomány teljesen elvadítsa a barátaitól. Jaj de vastag könyv! — Az íróasztalhoz ment és megemelte a kinyitott könyvet. — Nem, nem ülünk le János, mert akkor nem engedne el hamar a szivünk. Csak azért jöttem, hogy megkérjem, látogasson meg már minket. Azt hiszem jót tenne, ha pihenésül egy órára abbahagyná néha ezt a magolást. Ugy-e Erzsike?

János nem tudott felelni. Ép úgy beszélt mint régen — természetesen, kedvesen. Csak a szemében volt egy sugár, nem az a régi gunyoros, huncutkodó — inkább bizalom... vagy szeretet, odaadás...? melyet eddig nem ismert. Alig mert visszanézni rá. Milyen boldoggá tette volna régen ez a tekintet!

Arany már is nyújtotta a kezét bucsuzóra: — Megyünk is, de ígérje meg, hogy mielőbb eljön.

— Elmegyek, — mondta János megadóan.

— De minél előbb várom, nagyon várom! —
Kimentek.

— Istenem, mintha semmi sem történt volna,
— suttogta János és nem tudta, mit gondoljon, csak
azt tudta, hogy ma este nem képes többet tanulni.

Pedig Arany egészen természetesen és őszintén
viselkedett. Elhatározta, hogy nem adja meg magát
annak a sorsnak, amely előtt állt, legalább is nem
olyan könnyen. Most már semmi oka sem volt rá,
hogy nyiltan meg ne mutassa, mennyire egyetlen
gondolata volt a János megbékítése. Hiszen mind-
ketten tudják, hogy szeretik egymást — nincs többé
szüksége titkolózásra, szeszélyeskedésre, ijedt vissza-
huzódásra, ha véletlenül elárulta magát — önmaga
lehet mint régen és már ez is olyan boldogság!

Az Imre öngyilkossága nagyon megrendítette, ta-
lán még jobban mint Jánost. Nem tudta magát tel-
jesen felmenteni, hogy legalább részben nem volt-e
ő is oka a tragédiának. De becsületos lélekkel azt
sem tagadta le, hogy utóbb megkönnyebbülést érzett
— eleinte szégyenkezve, azután belenyugodva... ez
a megoldás közelebb vitte céljához. Nem felej-
tette el ami történt, de míg élő ember állt
előtte, mint élő memento, addig a mult is
élő maradt... most már emlékké válhatik az egész.
Most már az életét teheti fel a János visszahódítására,
ez volt az egyetlen célja melyre azzal a nyugodt
biztonsággal tört, hogy joga van hozzá, mert szereti.

János nem soká állott ellent a meghívásnak.
Bebizonyította magának, hogy a legnagyobb neve-
letlenség volna, ha soká halasztgatná. Remélte nyil-
tan, hogy nem lesznek otthon — titokban, eltaga-
dottan azt, hogy Aranyt egyedül találja. Mikor erre
rájött, önmegvetéssel csaknem otthon maradt, mit
tudna Arannyal kettesben beszélni? Micsoda kinos
zavar volna!

Azután már indult is és mindenkit otthon ta-
lált, még Szegedyt is, aki mindjárt szemrehányá-
sokkal fogadta: — Lári-fári. Csak nem tanulsz egy-

folytában reggeltől estig? Bizonyosan összevesztél Arannyal — nahát csak béküljetek ki! Én most megyek a kaszinóba. Szervusz!

Arany komolyabbnak látszott mint régen, talán keskenyebb is volt az arca, de János még szebbnek találta. És ha hervadt lett volna, ha tönkre ment volna a szépsége, nem Arany volt-e most is, az örökre elvesztett, szeszélyes kis mozdulataival, halványabbá lett mosolyával és szemében azzal a kérdéssel, melyet János világosan elolvashatott és nem tudott nyugodtan fogadni: — Haragszol? Nem szeretsz?

Ezt látta meg az anyja is Aranyon, mikor János bejött. Meglepetten, szinte boldogan látta, új reménység fogta el, hogy talán mégis meg lehet menteni az egyetlen leányát az életnek. A Bónis öngyilkossága után, mikor látta, hogy Aranyra mennyire hatott, azt hitte, mégis őt szerette és csak büszkeségből utasította vissza. Arany napokig hallgatva jött-ment a szobákban az étkezéshez szedte össze magát az apja kedvéért. Mikor az anyja félve, gyöngéden kezdte kérdezni, nem pattant fel mint régen szokott, ha valami érzelmeibe ütköző kérdésért lelki beavatkozásnak tekintett. — Igen mama. Nagyon is nyersen mondtam meg neki az igazat és az is hozzájárulhatott... De igaz volt.

— Ha ezt a Jánost szereti — gondolta Szegedyné most, — akkor ez lenne a legjobb megoldás. De meg lehet-e mondani neki az igazat? Nem... János sohasem bocsátaná meg.

Mig így magában mindegyik saját gondolataival, reménységével foglalkozott, külső eseményekről beszélgettek tovább. Az elmuló térről, nehéz viszonyokról, az elárvult Bónis irodáról, Erzsiről... Minden olyan egyszerűen és természetesen ment, János szinte elfelejtette, hogy csak hivatalos látogatást akart tenni és csak akkor állt fel, mikor Aranka néni teázni hívta őket. Nem, ezt mégsem lehet... hogy átmenjen vele a másik szobába és soha többé úgy, mint mikor Károly itt volt és azt mondta...

Arany tétován marasztalta: — Nagyon örülnénk, ha fenntarthatnánk a régi baráti összeköttetést... legalább azt, — tette hozzá halkán.

Jánosnak mégis összeszorult a szíve. Az a maga biztos, az a fölényes Arany zavarban... ő előtte. Szánalom és szeretet öntötte el büszke ridegségét és kezet csókolt Aranynak. Arany lángvörös lett. — A viszontlátásra, — ismételte többször is, azon a szokatlan nyugodt, csendes hangon.

Egy délelőtt, mikor János a Váci utcában járt, minden előleges elhatározás nélkül felment Szegedyékhez. Aranyt egyedül találta otthon. Olyan nyíltan örült, mikor meglátta, hogy János is megengedett magának egy félórai boldogságot. Nyugodt elfelejtkezéssel beszélgettek, egymásra mosolyogva, egymás szavát élvezve azzal a litkos mámorral, mint két szerelmes, aki tudja, hogy a másik is szereti, de még áruló szó nem tette súlyossá a tudását. Arany óvakodott elrontani ezt a mosolygó melegséget tekintettel vagy szóval, bármilyen akart célzatossággal.

Szegedy jött. — Na, kibékültetek már? — kérdezte hangos vidámsággal, nem is sejtve, hogy ez a kérdés mindent felkavart. Arany idegesen nevetett, János elsötétült és csakhamar el is ment. De egy kis vivódás után tíz nap múlva megint Arany-nál volt, ott is teázott. — Végre is barátok csakugyan maradhatunk — hallgattatta el feltörő szemrehányásait gyengesége miatt.

Februárban letette az ügyvédi vizsgát és most már komolyan kellett gondolkozni, hogy mit tegyen az életével. Az az öngyilkosság nemcsak lelkileg rendítette meg, hanem kidobta megkezdett kenyérkeresetéből is. Merjen önálló irodát nyitni vagy újra helyet keresen magának a mindig nehezebbé váló viszonyok közt? És újra szenvedjen a miatt, hogy a családja nyakán él?

Közben az is izgatta, hogy karácsony óta nem kaptak levelet Károlytól. Akkor még Berlinben volt és Enid is. Csak épen érintette a levelében, hogy új tervek vannak készülóban és ő még nem tudja,

belefog-e kapcsolódni vagy pedig megy a saját útján, esetleg oda, ahova a tavasszal készült. — Tehát újra Oroszország, — gondolta János. Lelkében ingadozva, szinte azt kívánta, hogy inkább Eniddel menjen tovább... ha már így hozta a sorsa.

Már tavasz felé járt az idő, mikor végre újra levelet kapott, egy nagy vastag levelet. János kíváncsian és aggodalmasan is nézte és mérlegelte a kezében, mielőtt felbontotta.

XVII.

»Mire ezt olvasod, mi már utban leszünk Eniddel Paris felé és azután Londonba. Az Enid tervei nagyon megváltoztak a nagyherceg januári deklarációja óta, melyben az emigránsoknak a szovjet támogatását ajánlja«.

János elmosolyodott. Most már csak nagyherceg? Oly távol volt már gondolatban is attól a pár napi politikai izgalomtól, hogy nyugodtan engedte régi kétkedését egy kis gúnyba átmenni. Akkor Károly nagyon is cárnak nevezte... de hogy a szovjet támogatását ajánlja... milyen furcsa dolgok történnek a világban, melyekről mi kis hangyaküzdéseink között nem is tudunk. Na ez nagy csapás lehetett Enidre megint. Érdeklődve olvasott tovább.

»A mi ismerőseink nem ültek fel annak a biztatásnak, hogy az emigránsok otthon amnesztiát kapnak. Sőt az egész emigráció visszautasította. Enid csatlakozott azokhoz, akik Dimitrij nagyherceget tekintik most már legitim cárnak és a párisi központtal keresett összeköttetést. Nem irhatok erről még többet, a jövőm teljesen bizonytalan, de épen ezért annál szebb. Te régi meggyőződésed szerint Enidre fogsz haragudni, hogy elvisz és tönkreteszi a jövőmet. Nem ő visz János, én megyek vele. Ma már nem élet az élet nélküle. Hogy aztán hogyan fogok megélni, ha kis tőkém elfogy, talállok-e odakint foglalkozást vagy Enidnek a lakája leszek — mint magadban gondolod — azt sem tudom. Meg-

lehet, hogy egyszer elkerget és akkor megtalálom újra a régi magamat... most ő is szeret annyira, amennyire ő szeretni tud.«

»Az is lehet, hogy Londonba repülve ott váráram a tenger felett a levegőben az a sikoltás, melyet akkor nem hallottam, de azóta sokszor hallok. Talán ott lebeg még mindig és találkozni akar velem, hogy bevádoljon a csillagok előtt. De nem... attól ne félj, hogy követem. A kalandorok szeretik az életet, mert minden mán túl érzik előre a holnapot, mely mindig hoz valami újat, mint ahogy Enidet hozta. Nem lehetetlen, bár most nem tudom elképzelni, hogy Enid után hoz egy egészen mást, az ellenkezőjét mindkettőnek. Most nem vágyom rá.«

János elgondolkozva nézett fel a levélről. Miért tenne szemrehányást? Mi joga van vádolni épen őt? Lehet a boldogságot keresni? Jobb úgy menni, ahogy az élet visz... Újra felvette a hosszú levelet.

»Mielőtt azonban elmennék egy mégis bizonytalan sors elé, egyik utolsó beszélgetésünk arra kész, hogy elküldjek neked két levelet. Ha ezeket elolvastad, eszedbe fog jutni, milyen beszélgetésre célzok. Azóta mindig izgatott az a kérdés, hogy elküldjem-e. Nem akarom ezt az izgalmat egy új életbe magammal vinni — bocsásd meg, ha nem volt okos ez az elhatározásom. Mikor otthon voltam, még nem akartam odaadni, akkor tulságosan lesújtó lett volna. Berlinben kevés volt rá az idő és nem tudtam kellően elhatározni a sok váratlan esemény közt. Azóta úgy érzem, hogy az élő ember mégis fontosabb, mint aki elmúlt, az élő szeretet legyen igazabb, mint az emlék. És ha el is kell benned egy emléket homályosítanom, meg vagyok győződve, hogy tisztázva az élot, többet adok helyette. Így értsd a tettemet.«

János az utolsó titokzatos sorokat kissé szórazokozottan olvasta. A Károly terve foglalta el és azon aggódott, hogy hátha csakugyan elpusztul annak az asszonynak a kezei közt. Milyen szörnyű, hogy a férfi élete annyira hozzá van kötve az asszonyhoz

és nincs menekvés... Ő sem fogja soha eltépni tudni azt, ami Aranyhoz köti... Talán még jobb is egy asszony rabszolgájának lenni, mint egy puszta érzelemének. Mivel jobb és okosabb ő mint Károly? Anak legalább ad valamit az övé... Ránézve minden elveszett, egy életre gyógyíthatatlan.

Azután újra elolvasta a levél végét. Miféle titokzatos dolog ez? Talán ezzel akarja az Enid ügyet leleplezni? vagy magát menteni?

— Miféle levelek ezek? — kérdezte, mikor a mellékelt iveket szétnyitotta. Ismeretlen írás... 1913 szeptember 10. Kit érdekel ma már egy háború előttről kelt levél? Minden naivság a mához képest, amit akkor irtak. — »Kedves Ilona!« — Miféle Ilona? Ki az?

Hirtelen letette a levelet maga elé, mintha megégette volna az ujját. Az anyja neve...

Csak egy idő múlva olvasott tovább, akkor is csak a papír fölé hajolva, nem vette a kezébe. — »Kedves Ilona! Nagyon boldog volnék, ha holnap hat óra felé meglátogathatnám. Persze azt nem is merem remélni, hogy egyedül lehessünk. Ez a szerencse nem lehet a mindennapé, nagy ünnepnap az nekem, ha lelke kibontakozik előttem, mint egy zárt virág illata a kelyhéből, ha kezét egy percre megfoghatom és érzem életét átáradni a magaméba, azt az életet, mely olyan szomorúnak, őszi hangulatúnak tart és mely mégis többet jelent nekem, mint a legragyogóbb nevető tavasz. Addig is ráhajlok gondolatban fehér virág kezére és sokszor csókolom. S.«

János első pillanatban csak csodálkozást aztán hirtelen rémületet érzett... az anyja neve... de hisz ez lehetetlen! 1913... akkor az anyja legfeljebb harminc éves volt, alig több mint Enid... Nem valaki más ez az Ilona...?

Tudta azonnal, hogy csak bolondítani akarja magát. Már tudta, hogy Károly akkor nem égette el az anyja leveleit vagy legalább is nem, mindent... Ki volt ez a... ez az ember, aki alá sem írta magát, mert úgymint tudta, hogy ismerik, hogy várják a le-

velét... szerelmes levelét! Az anyja! És kétszer is benne van hogy virág... és ez a zárt virágkehely .. Micsoda izléstelen barom!

Düh és gúny szinte marakodott benne és össze gyürte a levelet. Hogy az ő anyjának így mert irni és az... megengedte!

Az anyja!... Egyszerre összeesett, lelkileg kiégett, minden gúnyt kioldott belőle a felrémülés. Az anyja, akinek akkor már négy gyermeke volt... és megengedte...

Felkapta a másik levelet: — »1914 nov. 29. Egyetlenem!« — János felnyögött. Gondolat nélkül meredt a papírra, csak elmosódott fekete foltokat látott. Nem... nem is akarja tudni... Mire való ez az egész... háború volt, nem akarja tudni...

»Egyetlenem! Nem a rendes tábori postával küldöm a levelet, hanem egy sebesült tisztársam után. Nem mintha olyat akarnék tudatni veled, ami háborus szempontból tilos, de ha tudnám, hogy idegen pillantás esik azokra a betűkre, melyekben neked újra és újra meg akarom mondani, hogy milyen végtelenül szeretlek, azt hinném bemoscsolom érzelmeinket. De minek is írnék szörnyüéseket Neked, minek rémiteném viráglelkesed...«

János összecsikorgatta a fogát. Felugrott... Az anyán egy idegen embernek virág... Felkapta a levelet, hogy összetépje, de abban a pillanatban még egy szót elolvasott: válópör.

Allva olvasta tovább: — »A Te reád emlékezés itt ebben a szörnyü világban az egyetlen tiszta és nemes. Közös emlékeink soha el nem muló biztósítéka a jövő boldogságának. Ha a válásba férjed, mint irod, tényleg beleegyezett, akkor legjobb volna mielőbb beadni a válópört. Erzsike hozzánk jöhetne azután, a leányhoz Neked van jogod és a kis Gyuri is, akinek még anyára van szüksége, mint ahogy megbeszéltük. Bárcsak ott lehetnék, hogy ezekben a nehéz időkben segítségedre volnék. Ne aggasszanak anyagi dolgok. Ha télen nem...«

János tekintete egyik mondatról a másikra ug-

rott át: »Szerelmünk nevében... majd tudatom... Minden pillanatban és mindenütt... A tavaszra, ha vége lesz a háborúnak... Addig is örökre a tied...

Aláírás nem volt, de alul az atyja írásával néhány szó: — »Elesett 1914 dec. 20-án a kárpáti harcokban«.

Ez az egy mondat egyszerre feloldotta a dühöt, kétségbeesést, gyűlöletet csaknem könnyes szájalomba. Meghalt... két halott regénye...

És mégis maradt az izgalomnak keserű alja a lelkében. Az anyja, a martír asszony, az imádott, elárult megcsalt anya... Csak nem fogja még most is bolondítani magát! Ilyen levelet csak akkor írhat egy férfi, ha viszonya van azzal, akinek írta... és ha nem... akkor is nagyon biztos a dolgában.

Az atyját vádolta egész életén át, ítélkezett felette gyerekes, romantikus, ostoba regényességgel — kérdés, tudás, tapasztalás nélkül... ok nélkül, bizonyíték nélkül! Itélkezett az apja felett, aki ezt végigszenvedte és végigszenvedte az asszony betegségét is, hallgatva, soha nem panaszkodva, soha igazi bizalmat nem érezve itthon... legfeljebb egy idegen asszornynál, Paulánál.

Miért is nem mondta meg Károly akkor, mindjárt a tavasszal? Vagy akkor még nem akarta, nem tudta a halál szentségét megzavarni — talán akkor még ő sem bírta volna úgy el. Most másként ismeri az életet? Arany... nem szeptett esküt, nem voltak gyermekei, szabad volt szeretnie és ő elítélte. És Paulát is elítélte... mindenkit, a szabó lányát, akit az apja meg akart verni... nem tudta, hogy az anyja is... De hát nincs már senki a világon, akiben bizni lehetne?

Keringélve szaladgált a szobában, közben felkapta, meg ledobta a levelet. — Válopör... vége lesz a háborúnak... Kárpáti harcok... Lefagyott lábak, megfagyott emberek... hó, jég gépfegyver, havon csúszva... nem tudták eltemetni a halottakat...

Mindenféle zavaros szavak ütődtek össze gondolataiban abból, amit a levélben olvasott és amit

gyermekkorában és azóta a háborúról hallott... az anyját látta a ravatalon. Mennyit szenvedhetett, többet mint képzelte, mikor ott állt.

Egyszerre gyerekesen sírva fakadt, olyan gyermekesen, hogy nem is restelte maga előtt. De sírás közben megnyugodott.

Visszatette a leveleket a borítékba és újra a Károly írását nézte. Megmondja-e az apjának, hogy Károly... Az apja! Az egyetlen ember, akiben bízhatik és milyen igazságtalan volt. Vele szemben érezte magát a legbűnösebbnek és mégis — milyen felszabadulás! Nagy melegség, boldogság... az egyetlen ember, akiben megbízhatik és szabad szeretni... százszor jobban, mint eddig. Odamenni hozzá és megmondani, mindent megmondani... beszélni vele...

Itt megakadt és érezte, hogy ez lesz a legnehezebb. Nem a szégyen miatt, hogy be kell vallania, mit hitt róla, hogy elítélte. De beszélni... egyáltalában beszélni érzelmi dolgokról... milyen szörnyű ez, tulajdonképpen elbizakodottság, meg akarjuk mutatni, milyen erősek vagyunk, férfiasan, szó nélkül viseljük és éljük, ami jön... elzárkózunk, nehogy érzelmeseeknek látszunk és azután már nem is tudunk szólni, megnémultunk a hallgatásban. Ha gyermek volna, hozzámehetne sírni... úgy mint elemista korában mikor eladta az egyik könyvét és cukrot vett rajta; akkor még az anyja is köztük volt... 1913... dehogya, még sokkal elébb. Mikor kiderült és az apja a térdére ültette, ott sirhatott. Jó volna most is hozzábujni és sírni.

De hiszen nem is az apját hibáztatta, hanem azt az asszonyt! Paulát...! Milyen borzasztóan megbántotta a nyáron. És csak úgy könnyedén odavetve, fensőbbeséges magaslátáról egy ostoba, elbizakodott fiúnak, aki azt hitte, hogy mindent tud és minden ítélethez joga van. Paulát bántotta meg a legjobban.

Azonnal elmegy hozzá, bocsánatot fog kérni. De mit mondjon neki? Elárulja az anyját? Hiába, oda kell menni, még ha kidobhatja is.

Vagy ez is csak olyan gyerekes felbuzdulás? Talán nem is adott Paula semmit a fecsegésére... ohó ez csak olyan kibuvás akar lenni a kellemetlenség alól. — Mit tegyek? Ó mama, mama! Szegény mama, mit tettél velem! Kitől kérjek tanácsot? Arany... ha Arany a régi volna... az anyja is olyan volt mint Arany...

— Nem, nem birom tovább! — kiáltott fel hangosan, úgy hogy maga is megijedt. — Nem birom és Paulához megyek, mert ő ismeri legjobban apát és tőle megkérdezhetek mindent.

XVIII.

— Akármilyen jön, megérdemlem, — gondolta, amikor becsengetett Paulához. Beküldte a névjegyét. Sokáig kellett várni, míg bevezették. Paula a szoba közepén állt és komolyan várta.

— Ne vegye rossz néven, hogy várakoztattam, — mondta udvariasan, de nem nyújtott kezét, amikor János szótlánul meghajolt. — Nem tudtam, fogadjam-e? Az atyja kedvéért tettem meg.

— És én... az atyám... — Megakadt és az gyerekes kívánság, hogy bárcsak valakinek az ölébe borulhatna elmondani, mi bántja, olyan pontosan kiült a tekintetébe, szája reszkető vonalába, hogy Paula egyszerre nagyon megijedt.

— Csak nincs valami baj?

— Nincs semmi, csak én... azért jöttem, hogy bocsásson meg nekem. Ostoba, tudatlan, szívtelen gyerek voltam, aki azt képzelem, hogy a lelkekbe lát és... és...

— És most belátta, hogy a lelkek egészen mások, mint képzelte. És most szégyelli magát. Üljön le és mondja meg, mi hozta el hozzám, azok után...

— Ó, ne is említse... — Aztán elhallgatott. Csak most vette észre, hogy semmit sem tud igazán elmondani, az anyja emlékét nem szolgálthatja ki. — Valamit megtudtam, — kezdte végre és leült. — És abból azt is megtudtam, hogy igazságtalan voltam az atyám iránt és még inkább ön iránt.

— Most pedig vigyázzon, hogy igazságtalan ne legyen az anyja iránt.

— Maga tudja, Paula? — Egyik sem vette észre, hogy János a nevéen szólította. Paulát is a lelke mélyéig kezdte érdekelni most már a beszélgetés.

— Akkor csaknem mindenki tudta már a doktor környezetében, hogy válásról van szó. Az atyja később, mikor Ilona már szanatoriumban volt, elmondott egyes részleteket. Mindketten nagyon boldogtalanok voltak, ezt ne felejtse el, mindketten.

— És én... meg kell mondanom, mert örökre nyomná a lelkemet, én azt hittem, hogy ön az oka az anyám buskomorságának. Meg kell mondanom, hogy megértse az én meg nem bocsátható állásfoglalásomat és... hogy megbüntessen ha jónak látja.

— Hogy én...! De az Istenért, hiszen mikor mi megismerkedtünk, Ilona már nagy beteg volt! Ez az áldott ember magára vette, hogy otthon tartja, féltette, hogy a zárt intézet még növelni fogja a buskomorságát. Elszenvedte minden... szeszélyét, kétségbeesését, vádjait, lassú elkomorodását épen akkor, mikor a háború miatt orvosilag is rettenetesen igénybe volt véve. — Paula igyekezett nagyon egyszerűen beszélni, de hangja mélyén izgatottság remegett. János is észrevette, mennyire igyekszik uralkodni magán és még jobban szerette érte.

— És... és... de hát hogyan történhetett... mondja meg kérem, ha tudja, hogyan szeretett meg mást az anyám?

— Ki tudná? Nem voltak ők egymáshoz valók Károllyal. Mindketten tulságos fiatal korukban házasodtak össze. Ilona elkényeztett leány volt, többet várt az élettől, mint amennyit a mindennapi élet adhatott. El volt keseredve, hogy három gyermek elég gyorsan jött egymásután és még jobban, mikor hosszú idő múlva újra... akkor született Gyuri. Megmondta, hogy nem akar több gyermeket, talán... egyszóval nagyon elszakadtak egymástól. Azután ismerkedett meg a másikkal, a nevét nem tudom. Károly nem is akart az utjokba állani, csak addig

akarta halasztani a válást, míg legalább Gyuri biztosan áll a lábán, mint ahogy mondta. De mikor az a másik elment a frontra, mindenbe beleegyezett, ezzel a tragikus bizonytalansággal szemben ember szava nem szólhatott többé bele a sorsba... Én a következő évben kerültem az atyja korházába, ahol megismerkedtünk.

— És az áldásává lett az atyámnak.

— Csak jó megértő barátjává. Mindíg ez volt a legfontosabb közöttünk. És hogy még arra is feljeljek, ami akkor olyan sértően tört ki magából... ne szóljon semmit, most már jobban értem. Az atyja sokkal úribb ember, semhogy azonnal fel ne ajánlotta volna a házasságot. Én nem akartam változtatni... így a legjobb. És most már öregek is vagyunk új életformához. Ennyi az egész.

— És én, aki gondolatban százszor megsértetem, nem csak magát, hanem az atyámat is. Mit mondjak most neki?

— Semmit! Szeresse úgy, mint ahogy most érzi és ezt ő is meg fogja érezni. Tudja, hogy nem a szó embere és mindketten csak zavarba jönnének.

— De én expiálni akarom...

— Ez csak könnyíteni akarás. Csak szenvedje önmagában végig, amit megérdemelt. — Paula nem szigoruan mondta, de nagyon komolyan.

— Ha tudtam volna! Ha nem hallgatják el előlem!

— Tudnia kellett volna, ha az atyját ismeri. De most vigyázzon az anyja emlékére is, nehogy utólag órá hájítsa át azt a hibát, hogy iránta való szeretetből igazságtalan volt.

— Én azonnal megbocsátottam neki, bármennyire fájt...

— Megbocsátott? — Paula egyszerre megint rideg, szigorú hangon beszélt. — Szabad ilyet kimondani, nemcsak mint fiúnak, de mint embernek is? Miféle joga van magának a bocsánatra? Miféle magas polcra helyezi a maga kis emberi erkölcsi

ítéleteit? Megbocsátani — ez az Isten dolga. A miénk csak a megértés.

— Csak megértés...? Ez azt hiszem még nehezebb, mint a megbocsátás. — Keserűen mondta, de azért Jánosnak valahogy mégis jól esett a Paula rendreutasítása.

— János, a hangjából hallom, hogy magának még más is van a lelkén. Ne ítélkezzetek, hogy ne ítéltessetek. Olvassa néha a bibliát? Még ha nem is vallásos az ember, akkor is sokat tanulhat belőle. Aztán magának nem lesz olyan nehéz eldobni ezt a szigorúságot, annyira hasonlít az apjához.

— Maga is azt találja? Ezt már Károly is mondta.

— Csakhogy ő már keresztül ment azon a nehéz iskolán, amelyen még magának át kell esni, hogy egészen olyan legyen, aki a puritánizmusát csak saját magával szemben tartja fenn. Erősebb jellem kell ahhoz, hogy elnézőek legyünk más iránt, mint ahhoz, hogy szigorúak. Megérteni János mindenkit, de első sorban szülőt, barátot, kedvest...

János elpirult és a földre nézett. Hiszen nem mondhatta el, hogy egyet nem lehet megérteni sem megbocsátani... vagyis az atyja azt is megtette, de szerette-e akkor még az anyját úgy, mint ő Aranyt?

— Talán nagyon is pedagógus voltam, — szólalt meg Paula, mikor már kényelmetlenné vált a hallgatás. János felkapta a fejét és megrázta. De most mikor gondolataiból felriadt és a legizgatóbb kérdés el volt intézve, nyugodtabban nézett rá az asszonyra és ez olyan volt, mintha eddig nem is látta volna igazán. Úgy nagyjából tudta, hogy milyen, de most... Finom és hervadó volt ez az arc, de szeme tiszta és ajka friss, az egyik felső foga parányit ferdén állott... Szép volt ez az arc? Valami más volt rajta, mint szépség. Sőt el tudta képzelni, hogy sokkal csunyább vonásokkal is elragadó lehetne. Nem volt sem fiatal sem öreg. Harmonikus volt... ez az asszony nem küzködött, nem harcolt — nem akart és nem törtetett, okosan, belátóan el-

fogadó volt... ilyen emberrel szemben a sors elveszti a játékot.

— Miért néz olyan különösen rám? És miért hallgat? Tudom, hogy maguk fiatalok nem szeretik az ilyen hiábavaló bölcselkedéseket.

— Nem, nem! Egészen más... az tűnt fel arcán, hogy még sohasem láttam igazán.

— És most?

— Most, ha megengedné nagyon szeretném megszeretni.

Paula elnevette magát. Fiatalosan, szinte gye-
rekesen nevetett. — Magának ehhez külön enge-
dély kell?

— Aztán azt szeretném tudni, — folytatta Já-
nos gyorsan épen olyan fiatalos lelkesedéssel, —
azt szeretném tudni, hogyan él, mit csinál egész
nap, mit szokott olvasni, mikor kel fel és mit reg-
gelizik, min gondolkozik, ha egyedül van, merre
szokott sétálni... és...

— Nos mit még?

— És szeretném, ha modernebb szavakkal mon-
daná el azt a sok okosat, amit tanácsolt. Mert ha
ilyeneket mond, hogy magas polcra helyezem az
erkölcsi... meg hogy keresztül ment a nehéz isko-
lán, ha igaz is, olyan mintha a tanító néni adna
erkölcsi oktatást, pedig maga egyáltalában nem néni.

— Még szép, hogy egy bókkal helyrehozta a kri-
tikát, — nevetett Paula. — Idejön bocsánatot kérni,
expiálni — ez is elég ódon hangú szó, és még maga
kifogásul.

— Ha tudná milyen boldoggá tett, mikor Já-
nosnak szólított. Azt hittem örökre elrontottam min-
den lehetőséget, hogy szóba sem fog állani velem.
Pedig olyan nagy szükségem van rá, hogy épen most
valakivel beszélhessek... olyan egyedül vagyok!

— János, vigyázzon! Már megint nagyon heves-
kedik. Most ne beszéljen, még nem ismer engem
és hazamenet szemrehányást fog tenni magának a
nyíltsága miatt.

— Ahogy akarja...

— Most pedig megmutatom, mit csinállok egész nap. — Bevezette a másik szobába, ahol írógép, sokszorosító gép és egy csomó kézirat volt az asztalon. — Ezzel keresek és elég sok dolgom van.

— Keres! Istenem, ez eszembe sem jutott. Azt hittem... vagyis nem hittem én semmit, épen úgy nem gondoltam rá, hogy miből él, mint — mint például Enidnél.

— De hiszen Enid nagyon gazdag.

— Persze. Buta vagyok... Tudja, hogy találkoztam vele Berlinben? És tudja, hogy milyen fantasztikus tervei voltak egy orosz-magyar összekötetéről, melyet egy váratlan házasság megsemmisített.

— Ó, az Adelina terve! Hát ő hozzá jutott? Milyen ellentétes két nő! Az egyik fanatikusan lelkesedő, önfeláldozó minden eszméért, tevékeny a szétmorzsolódásig, vakon bizó, lelki energiája felégette a testét... És Enid! Vajon a Bónis öngyilkosságában nem volt ő is hibás?

— Nem hiszem. Egyszer beszélt róla Imre még a tavasszal. Nem úgy, mintha szerette volna, legalább is most már nem. De a vagyoni romlásához akaratlanul is hozzájárult, mert Imre mindenáron vissza akarta adni a hozományát. Szörnyű eset volt ez — és reám nézve azért is, mert elvesztettem vele az állásomat, megint az atyám tart el. Tudja hogy Bónisnál voltam irodában?

— Tudtam. Azt is tudom, hogy letette az ügyvédi vizsgát. Legközelebb el fogja mondani, mik a tervei a jövőre nézve.

— János felállt. — Köszönöm a jóságát és meghívásnak tekintem, amit mondott. — Kezet csókol és megnyugodva, megkönnyebbült lélekkel ment el. Csoda-e hogy az apja ehhez az asszonyhoz menekült, aki maga volt a nyugalom, a biztonság... ennél nem kellett félni komplikációktól, még a szerelemben sem. Biztos önmagában és hü a halálig.

Elmosolyodott. Ezt mintha a Paula szótárából vette volna. Igen, maga a nyugalom... de ilyen

kivánna? Nem... még most nem! — Megpihenni jó lehet mellette, de élni... csak hadd legyen szeszélyes, viharos, érthetetlen, ez az élet! És ez Arany... Még ha nem lehet is megérteni. És ha meg is értené, mégis... az soha többé nem lehet, ami volt és mégis... soha többé nem lehet megmenekülni tőle.

Otthon Erzsébetet találta a szobájában, aki ott rakosgatott.

— Vigyázz, az íróasztalomhoz ne nyulj hozzá, — kiáltott rá János. Nem emlékezett rá, hogy nem hagyta-e kint a Károly levelét és még nem tudta, mit fog megmondani Erzsinek a tartalmából.

— Tudom, tudom, hogy a tudósok íróasztalához nem szabad hozzányulni, — nevetett Erzsébet. Milyen frissen hangzott újra ez a nevetés! János figyelmesebben nézett rá. — Milyen fiatal és milyen csinos vagy megint, — mondta tréfásan.

Erzsébet meglepetve nézett fel: — Végre megint észre méltóztatól venni, hogy a világon vagyok? Nahát te is elég fess fiú vagy, meg vagyok veled elégedve.

— Ha nem volnék a testvéred, belém tudnál szeretni?

— Nna! Csak az a baj, hogy nekem szőke férfi az ideálom. De mikor ilyen kedves vagy és jókedvű, akkor lemondanék a szőkéről is. — Nevetett, de a Jani kérdő tekintete alatt hirtelen elpirult és tréfásan meghajolva kilibbent a szobából.

— Szőke az ideálja? Kollár Béla nem volt szőke, ha jól emlékszem... János elmosolyodva nézett a testvére után a betett ajtó felé. — Úgy látszik az önmaga halálraítélése mégsem volt olyan életbevágó, mint akkor gondolta — hála Istennek.

XIX.

Még minden a kora tavasz életével volt tele, rejtett de kitörni készülő étellel. János leszált a kis állomáson a vonatról, ahol a kocsi már várta. Szegedy hívta meg, hogy lejöjjön a birtokára, új szerződést akart kötni a paraszttal, akik részeken bérelték a földjét. A kis kocsi meg-megdöccent a szikadt uton, a kocsis magyar kalapján lebent a pántlika — épen úgy mint régen. A reggeli levegővel gyermekkori emlékeket lélegzett be abból az időből, mikor szünidőben heteket töltött itt, falusi fiukkal szaladgált és Arannyal játszott. Milyen is volt akkor Arany...? Csak egy gyermekkori tekintetere emlékezett tisztán: kertet csináltak ilyen tavaszi időben és először érezték meg, hogy a föld meleg turkáló kezük alatt. Egymásra néztek, szinte megdöbbenen, meghatottan. — Meleg — mondta Arany, — olyan meleg, mintha élne!

János lehuzta a keztyűjét és kinyújtotta kezét a napra, de nem a nap melegét érezte, hanem a földét, az élő földét benne... Majorházak, istállók hosszú árnyéka vetődött a kocsira, futott végig rajtuk, mintha az éjszaka utolsó lebbenése volna; de egy korán kihajtott bokorból harmatcseppek hulltak a kezére, ez a reggel köszöntése volt... Ilyen harmatos bokorról szedték le valamikor Arannyal a málnát is a zsebkendőjükbe... Hová lett a gyermek Arany? Szerette már akkor is? Nem tudta volna megmondani mikor kezdődött ez a szerelem, de most

lelke egész bizonyosságával úgy érezte, hogy az egész élete ezen az érzésen épült fel.

A por lassan szállt a kerekek nyomán, még nem kellemetlenül. Talán még a jószágot sem hajtották ki. Az út mellett már fű tarkázta a szárazságot és az őszi vetés puhán, mint gyermekhaj lendült meg a friss szélben.

Szegedy a ház ajtaja előtt várta. Milyen kicsi lett ez a ház — úgy emlékezett rá, mint valami kastélyra. A kert is kisebb. Friss hajtások az orgonabokron, néhány gyümölcsfa virágzik is már — olyan meghatóan virágzik.

— Szervusz öcsém! Eredj a szobádba és ha le akarsz pihenni még egy kicsit, csak rajta. Azután bejárjuk a földeket és megnézzük, mit lehet tenni.

— Bevallom, hogy nem nagyon értek hozzá, — mondta kissé megrettenve János. — Azt hittem, hogy a dolognak csak jogi részét kell elintéznem.

— Nem is mást. De jó ha meglátod, miről van szó, én majd ott helyben elmondom.

Szobájának friss meszelés szaga volt és míg megmosdott, csakugyan érezte, hogy még fáradt a korán keléstől. Csak úgy felöltözve dült le a pamlagra és mindjárt el is aludt. A nyitott ablakon át félálomban hallotta a madarak hangját, apró zörgéseket, kutyaugatást... aztán semmit.

— Nem hallod János! Gyere már reggelizni! — kiáltott be az ablakon a Szegedy hangja. Hirtelen felébredt és nem tudta álmát sajnálja-e, melyre nem is emlékezett vagy a napnak örül, mely aranyos legyezőben feküdt végig a surolt padlón.

Reggelihez kint a ház előtt terítettek az árnyékban. Mikor János a tornácra kilépett, hirtelen behunyta a szemét, mintha vakította volna a fény. Arany ült az asztalnál és rendezgette a csészéket.

— Jó reggelt, — mondta János csendesen és elég nyugodtan. — Nem is tudtam, hogy maga is idekint van Arany.

— Hiszen én magam sem tudtam, — mondta az apja nevetve. — De nem hagyott békét, hogy

ő már milyen régen nem volt idekint és kora tavasszal még talán soha sem látta a birtokot. Hát öcsém, amit egy asszony akar... különben én csak örülök neki, ha egészen magamé egy kis időre a lányom.

Arany elpirult a János tekintete alatt, de nem sütötte le a szemét: — Azt hiszed miattad jöttem? — kérdezte az első pillantás. — Jól hiszed, — folytatta piruló arca.

— Különb is úgy megkomolyodott ez a leány mióta Berlinből hazajött, hogy alig lehet ráismerni. Úgy filozofál, mint egy vén német professzor. Kérdezd csak ki.

Tovább fecsegték mindenféléről, dicsérték a jó levegőt, a jó tejet, szidták Pestet, mely nélkül egyik sem tudott volna élni, míg végre Szegedy felállt, hogy körülnéz, azután befogat, hogy kimenjen a földekre.

Pár percig hallgattak ketten az asztalnál. Mozdulatlanul ültek egymással szemben és nem tudták, miért nem birnak kezdőszót találni. Nem először vannak együtt azóta, már egészen jól tudtak beszélgetni, ma miért nem? Mindketten arra régi időre gondoltak, mikor épen így ültek együtt enél az asztalnál — két gyerek... most két boldogtalan ember.

A nap már odasütött elébük az asztalra, csak néha úszott egy felhődarab a nap elé; árnyéka olyan gyorsan suhant végig az asztalterítő felett, hogy a nagy csendben szinte hangja volt. Egy madár röppent le, felkapott egy morzsát az asztalról és tovább repült. Arany utánanézett, de nem szólt.

János már valami banalitással akarta elkezdeni a beszélgetést — végre nem hallgathatnak itt egymás mellett egy óráig — mikor Arany hősies elszánással megelőzte: — Azért jöttem ki, hogy magával beszélhessek. Pesten olyan ritkán jön hozzánk és akkor sem vagyunk biztosan egyedül. Mióta Berlinben beszéltünk, egy bizalmas szó sem esett többé köztünk arról...

— Nem is lehet többé, — suttogta János.

— Nem úgy értem. Nem azt, amit nem lehet.

— Egy pillanatra elhallgatott és várt. De János nem felelt. — Nem akarom... és nem bírom elviselni a megvetését.

János felriadtan nézett rá. Az első nem akarom büszke és biztos hangja után, a régi hang után, olyan megtört és alázatos lett ez a hang, hogy megint belevágott a János lelkébe. Egymásba kulcsolta a kezét, hogy uralkodni tudjon magán.

— Nem vetem meg Arany, hogy képzél ilyet? De... ami történt olyan képtelen és olyan váratlanul ért... és én magát csak úgy szerettem, amilyennek elképzeltem. Mikor megtudtam, hogy nem olyan...

— Nem igaz! Maga engem úgy szeretett, amilyen voltam, vagy ha nem, úgy kellett volna szeretnie. Mi közöm nekem a maga lehetetlen ideális álmképéhez, aki nem én vagyok! Aki szeret, engem szeressen engem, — az eleven élő! — Mind izgatottabban beszélt és gyorsan lélegzett. János nem mert soká ránézni olyan szép volt könnyes, felzavart követelésével. — Tudta, hogy könnyelmű vagyok, befolyásolható, szeszélyes, hiú... Tudta, hogy szeretem a szépet... férfiban is és hatott rám, ha valaki nagyon szeret. Tudta, mert sokszor megszidott miatta. Nem tudott vigyázni rám? Ha szeretett miért nem maradt mellettem, miért haragudott meg úgy, hogy sokszor hónapokig felém sem nézett, miért engedte, hogy mindenki körülöttem ugráljon, míg maga...

— Arany, ki volt az, aki olyan kevésbe vett és annyival szivesebben foglalkozott a többiekkel.

— Igaza van János. — Arany nagyon elkomorlyodott. — De én nem ismertem magamat, nem láttam tisztán. Azt hittem maga a megszokás és attól féltem... Szépség, regény, romantika, szenvedély, elragadtatás, kijátszani a társadalom szabályait, követni azt, aki mindezt megadhatja... és kíváncsiság, érdekes rettegés a titkolt élet miatt...

mit tudom én... és ő nagyon szeretett és én is...

— Még mindig szereti azt az embert, aki elcsábította és elhagyta!

— János, ha valaha meg tudnám vetni, most megvetném e miatt. Engem nem csábítottak el, én nagyon jól tudtam mibe megyek bele és az az ember nem hagyott el. Akkor akadályok voltak, később én nem akartam hozzámenni, mikor feleségül kért.

— Nem akart hozzámenni... de hiszen ez örült-ség! Az egyetlen útja a jóvátételnek...

— Furcsa, hogy ő is így gondolkozott, de én meg semmiféle jóvátételre nem éreztem kötelezettséget az ő részéről sem. De ő nem tudta elhinni, hogy én nem akarok... én pedig épen olyan biztosan, mint ahogy először vele mentem, mert szerettem — épen olyan biztosan nem mentem hozzá azután, mert már nem szerettem.

— Lehetséges ez Arany? — Észre sem vette, hogy kezét a mellére szorítja, fáj a szívdobogása.

— János, maguk ismerik a kétféle szerelmet és nincs férfi, aki bűnnek tartaná.

— Ne érveljen ezzel mint a modern nők, reám nem hat. Igenis kétféle szerelmi etika van és a nőé más kell hogy legyen mint a férfié. Nem bűn az, ha másé volt Arany, csak maga nem az többé nekem, aki azelőtt volt.

— Mielőtt engem megkért Berlinben, egy este mulatni voltak Károllyal... és azután maga elment egy nővel.

— Ki mondta ezt? Károly? — kérdezte János dühösen és megszegyenítve.

— Nem ő mondta meg, de én megéreztem. Hallottam a hangján, láttam a szemében és ha ez képzelődés lett volna, éreztem abban a szörnyű csókban és ölelésben, hogy maga más... Nem bűn az, csak maga nem volt többé az nekem, aki azelőtt és én mégsem...

— Ezt nem lehet összehasonlítani. — János maga

elé nézett és nem mert arra az örült pillanatra visszagondolni, mikor minden elveszett.

— Nem lehet összehasonlítani, mert a nők két-féle szerelme még mindig tisztességesebb, mint a férfiaké. Nálunk még az érzékiség szerelme is szerelem... ha nem is az igazi.

— Arany, kérem ne folytassa; fáj ha így beszél.

— De igen beszélek, pedig ha tudná milyen nehéz nekem, a nőnek beszélni... — Hangja mindig izgatottabbá vált. — Beszélnem kell végre, mert maga hallgat, még csak nem is kérdez, hogy megkönnyítse a helyzetemet. Pedig ha tudná... épen azért mert nem vagyok leány tudom — épen abból tanultam meg, hogy lélek nélkül nem ér semmit a szerelem. A testét vissza is veheti a nő, de a lelkét nem. A lélek marad hű, még akkor is, ha a másik akit szeretett, meghal. És az az ember meghalt azóta János, és a lelkem nem maradt nála. Én özvegy vagyok... Nem szeretne akkor ha özvegy volnék? — Ezt már suttogva, kis hizelgő hangsúlyozással mondta, maga is kételkedve a hatásban.

— Ez csak olyan beszéd Arany, — felelt János is halkán — Ez ugysem igaz.

— Tudom, hogy nem igaz. Csak egy igaz van, hogy mi egymáshoz tartozunk és ez ellen minden hiába. Azt hiszi én nem szeretnék szabadulni? Azt hiszi nem boldogabb lennék egy könnyebb emberrel, mint maga? Azóta mióta Berlinben beszéltünk, mindig ezen gondolkozom, nagyon sokat gondolkoztam ezeken a kérdéseken. Én már azelőtt is mindent elkövettem, hogy vége legyen. Bujkáltam, utaztam, szeszélyes, goromba, utálatos voltam, nem akartam hogy találkozzunk. És akkor a sors odahozta utánam. Miért mondta meg akkor, hogy szeret? Nem sejtett semmit? És azóta kinlódunk, hogy elfelejtjük, mit jelentünk egymásnak és kinlódni fogunk talán egész életünkön át... pedig szeretjük egymást. — Szinte rohanva dobta fel kérdéseit és válaszolt magának, hogy János bele ne szólhasson. Most kimerülten hallgatott el.

— Arany, ez szörnyű!

— Most én megmondtam a magamét, — folytatta Arany csendesebben. — És csak azt akarom tudni, végre tudnom kell, hogy maga mit választ.

Felállt, megfordult és besietett. Ott hagyta Jánost felháborodva és égve, kinlódva és boldogan. Lekönyökölt az asztalra és még attól az illatszer-től is szédült, amely a leány után maradt. Narkotizálta és úgy érezte, hogy éppen olyan ez az illat, mint a szavai. Lehetetlen leány!... és éppen ezt kell szeretnie! Ha semmi sem történt volna, akkor is megbotránkoztató volna a szokott felfogás szerint egy ilyen szerelmi vallomás... megbotránkoztató és olyan minden szava, hogy csak imádni lehet.

Mikor Szegedyvel kimentek a földekre, még akkor is alig birt odafigyelni a magyarázataira, míg lelkiismerete meg nem szólalt: — így nem fogadhatja el a megbízást, olyan zavaros a feje. Nagy nehezen összeszedte magát és saját gyakorlati szakkérdéseivel végre kijózanodott.

Az ebéd nyugodtan folyt le. Leginkább Szegedy és János beszélgettek, Arany figyelmesen hallgatott, mint egy iskolás leány. Az öreg úr beszélt a parasztokról, földosztásról, kommunizmusról.

— Úgy érzem én öcsém, hogy nálunk még mindig nem ismerik a magyar parasztot azok, akiknek ismerni kéne. Sem a birtokos, sem a törvényhozó, sem az írók — na azok már éppenséggel nem. Mind egy-egy vonását emeli ki, mintha csak az volna benne. Hol ravasz-kapzsi, hol tulipános-nótás, hol csuhaj, hol komor, egyszer csoda, máskor don Juan. Csak az nem, hogy éppen úgy ember és egyénien összetett és különböző a többitől, mint mi. Az esze, a tanulékonyága azonban mindnek megvan, nemcsak a parasztszeniknek, vagy östehet-ségeknak, ahogy most nevezik, akiket el is rontanak, ahelyett, hogy kint hagynák falun, annak, aminek születtek. Aztán háladatos és ragaszkodó. Volt itt egy tanító, aki úgy foglalkozott velük, mintha jegy-

zójuk, bírójuk, sociális megbizottjuk, barátjuk lett volna egy személyben. Kommunista parasztok jártak hozzá, ha a gyerek beteg volt, tanácsot kérni és egyszer csak eltűnt a kommunizmus és vasárnap tele volt a templom. A tisztességes földbirtokost, aki törődik velük, vagy épen az asszonyt, most is szeretik.

— Bizonyosan bátyám is ezek közé tartozik.

— Lehet, mert én is szeretem őket. Kár hogy őket akarnak ütni a nép és az urak közé az elméleti emberek, úgy tesznek, mintha mi nem is tartoznánk a néphez. Én magam is kisbirtokos fia vagyok, csak falun érzem magam igazán itthon. A falunak pedig az kellene, hogy kevesebbet irjanak róla, ne az országgyűlésen beszéljenek annyit, hanem hogy idejönne néhány ember és állandóan itt lenne köztük, hogy mindig meghallhassa a panaszait, de nem fizetésért, hanem megértésből — vagy mi fene. Mindegyiken külön segíteni, mindegyikkel egyenkint beszélni, mert ez nem nyáj, mint a kommunisták képzelik. Azt hiszem kevésbé nyáj, mint a szakszervezeti tagok. Ez az öcsém, a paraszt mind egyéniség, minddel egyénien kell bánni.

— Dehát ez mégis nagyon körülményes volna.

— Már miért? A városi emberrel egyénien bánunk, a gyereket egyénien neveljük, a ha fájást egyénien gyógyítjuk, hát miért ne lehetne a paraszttal is egyénien bánni? Azután ha a parasztnak valami tehetsége van, egyszerre rárohan egy csomó ujságíró, meg felfedező, elviszik, irnak róla, egy esztendő múlva már el is felejtik. Abból meg lesz elégedetlen se úr, se paraszt.

— Ebben igaza van, bátyám. — Jánost kezdte érdekelni az öreg úr.

— Hagyják a parasztnak a művészetét is parasztnak lenni. Már tönkre tették a háziiparát, a saját kedvükre faragott, himzett holmiját a nagy fene érdeklődéssel, meg pesti művészettel; ha okos, akkor püspököt akarnak belőle csinálni, ahelyett

hogy paraszt tanítót nevelnének belőle, aki tudja a maga fajtája baját, érti a szavát. Ide meg elküldenek valami városi kis lakásból kiszakadt tanító embert.

Arany nyugodtan hallgatva nézte az apját. Csak néha-néha fordult János felé, mintha várná, mit mond hozzá. Látszott milyen szeretettel csügg az apján, épen úgy, mint ahogy az öreg úr fanatikusan szerette ezt a későn született, egyetlen gyermekét. Így nagy meghittség volt a verandán a terített asztal mellett: könnyű bor, szódavíz, falusi ebéd... Család — gondolta János. — Itt talán még régi értelemben vett család is élhetne.

— Az jutott eszembe, hogy a falunak a nagyváros árt legjobban, — vetette közbe János, kicsit zavartan, hogy elrejtse érzélgős gondolatait. — A Pest környéki falvak már teljesen elvesztették stílusukat, jazz-szlágereket énekelnek és ha még száz szoknyát vesznek is magukra az asszonyok, az erkölcsük megromlanak.

— Tudod öcsém, ami azokat az erkölcsöket illeti, bizony mi ráagattuk a parasztoakra a saját erkölcsi követelményeinket. Persze erkölcs alatt mindig a szerelmi életet értitek. Pedig tőlük nem lehet azt követelni, amit magunktól. Együtt dolgoznak mezőn házban, gondolj csak az aratási időre, kaszálásra, szénagyűjtésre. Bizony ők nem kényeskednek egy-egy ölelés miatt. Tulságosan sok az alkalom... hát na...

Látszott, hogy Arany előtt mérsékelni akarja a kifejezéseit. — Nem valami nagy érzékiség vagy erkölcsi züllés az oka, hanem mert a természet parancsolóbb a természetben. És így lesz mindennütt, ha a férfi és nő együtt dolgozásával a társadalom kénytelen lesz a korlátokat lazítani. Nem mondom, hogy örülök neki, de aligha lehet megakadályozni. Bizonyosan ismered azokat a bűnpöröket Németországban. Isten ments... Akkor még inkább a természetes élet, akár a hottentotáknál is.

Mikor felállottak az asztaltól, még nevetve tette

hozzá. — A leányom előtt sohse akarok nyiltabban beszélni, pedig ugyis tudja az ember, hogy a fiataltság is olvassa a lapokat és bennük ugyanazokat a híreket. De mi régiek még mindig tartózkodók vagyunk. A fiatal nemzedék, ti, már másként fogjátok nevelni a leányaitokat.

János nem mert felnézni Aranyra, csak azt látta, hogy Arany odaborul az apja vállára és elrejti az arcát.

— Na gyerek, talán szégyelled, hogy te is mindent olvasol?

— Drága, drága apus! — hallotta még János az Arany sirós hangját, mielőtt elfutott.

— Látod micsoda hóbertos gyereke van az embernek? Azt hittem nagyon okos lányom lesz, ha már az egyetemet is elvégzi. Hát lett egy kis boldos, aki hol sir, hol nevet, az ember sohasem tudja, mivel okoz neki örömet. Áldott szerető szíve van, de... ki fog egy ilyen drága gyermeket boldoggá tenni? Pedig szerettem volna még az unokáimat megérni... Na egészségedre, én ledülök egy kicsit, legjobb lesz, ha te is lepihensz, nem vagy szokva ehhez a korai felkeléshez, meg a sok szabad levegőhöz.

János ledőlt ugyan a nagy, fekete viaszos vásszonnal bevont pamlagra, de meg volt győződve róla, hogy nem fog tudni aludni. Tulságosan felizgatta az a gondolat, hogy Arannak milyen lelki megalázottság lehet az apját hallgatni, mikor így beszél róla... Nem értette, hogyan került egyszerre a kert kis hátsó ajtajához, melyen gyerekkorukban Arannyal együtt szoktak kiszökni. Amint az ajtót kinyitotta, már látta is Aranyt szembejönni a réten, mely tele volt virággal, mint nyár közepén. Persze, ennek most így kell lenni — gondolta, — és ment Arany felé. Akkor látta, hogy nem Arany, hanem Redzsi áll előtte... egy márkát tartott felé a tenyerében és angolul mondott valamit, amit nem tudott megérteni, pedig érezte, hogy amit mond, magára nézve életbevágó fontosságú, annál is in-

kább mert a berlini szálloda kapujában állott. Rákiáltott Redzsire, hogy magyarul beszéljen és erre a kiáltásra felébredt.

— Istenem Redzsi! — gondolta félálmosan. — Ei is felejtettem, hogy létezik... Hány olyan emberrel találkoztam, akikről megfeledkeztem, hogy a világon vannak vagy voltak... Bálint meg az a leány, Lajos szegény, és még Bónis is — csak úgy átfutnak az ember életén, mint egy rosszul megkomponált regény mellékalakjai, jelentenek-e valamit az életemre nézve vagy sem, épen úgy nem tudom, mint erről az álomról nem tudom, hogy jelent-e valamit?

Felkelt és felvázolta a szerződést, hogy készen legyen, mire Szegedy hívja. Azután félve került, hogy Arannyal egyedül maradjon. De este felé Arany maga állt eléje: — Jöjjön egy kicsit sétálni — A falu felé indultak el. Csöndes, kissé borult, hűvös este volt, messziről a kis házakban itt-ott lámpavilág fénylett fel.

— Vajon hogy élnek azok ott? — mondta Arany, — ott azokban a kis házakban. Nem külsőleg gondolom csak... Emlékszik, mit mondtam egyszer... akkor... séta közben: kis falusi ház — nem volna jobb idejönni, itt élni? Vajon itt is vannak az embereknek problémáik, összeütközéseik?

— Bizonyosan vannak, csak talán nem foglalkoznak annyit velük, — igyekezett János minden személyes érzelmét és emlékét kikapcsolni.

— Tudatosan nem foglalkoznak, de ha érzik, az is épen annyi.

Gyalogösvényre tértek be; egészen közel egymáshoz kellett menni. Mig beszélgettek, János mindig arra gondolt, hogy Arany most választ vár tőle, azért hívta sétálni. Megint érezte azt a leheletnyi meleg érzékiséget mellette, mint régen, mielőtt tudta volna, hogy ez a leány egészen másfajta érzékiségit is ismer már. Csodálkozott, hogy ez a gondolat most nem izgatja jobban fel. A hűvös szélben

az Arany haja meglebbent, néhány szál a János arcáig sodródott.

— Nem kapott újabb hirt Károlyról? — kérdezte Arany váratlanul.

— Mióta magának elmondtam, hogy az elutazása előtt mit irt, azóta nincs hirem. Azt sem tudom Párisban vannak-e még vagy már Londonban. Félek, hogy ez az út nagyon meg fogja törni.

— De miért.

János elmondta a Marianne tragédiáját. Arany megállt az út közepén. — Ez szörnyű lehetett.

— És gondolja el, Károly most azt képzei, hogy az a sikoltás, melyet akkor nem hallott senki, ott várja a tenger felett a mindenségben vagy a semmiben...

— Egy asszonymak a halálsikoltása! — Arany tágra nyílt szemmel, rémülten nézett Jánosra. — Egy asszony... egymagában, aki világgá sikoltotta valamennyi asszony tragédiáját, és senki sem hallja meg...

János megfogta a kezét, valamit akart mondani, de a szó belefult saját izgalmába.

Kis idő múlva Arany elbocsátotta a János kezét. — Menjünk vissza, egészen besötétedik, — mondta elég nyugodtan. Mintha szenvedélyes kitörése is csak egy kiáltás lett volna. János csodálkozva nézett rá. Finom profilja fehérlett a sötétben. — Miért nem beszélt arról egy szót sem, amiről reggel? — gondolta. — Persze azt várja, hogy én beszéljek, nekem kellene... De én nem bírok beszélni róla — nem bírok!

Vacsora után még egy ideig hármásban beszélgettek, azután jó éjszakát kívántak egymásnak. János a szobájában odaállt a nyitott ablakhoz, mintha várna még valamire. Olyan csend volt... szél rezzenet... egy madár pipegett álmában a közeli bokron. Felsőhajtott. Eddig azt hitte, hogy minden be van fejezve, lassankint meg fog nyugodni... az egész élete üres, sivár, de nyugalmas napok folyása lesz. És most újra kezdődik minden küzdelem...

Hitte igazán, hogy vége? Soha egy percig sem hitte a lelke legmélyén. Ott volt az elsüllyedt harang, mely mindig újra megrezdült és szólni kezdett, valahányszor az Arany hangját meghallotta, hiába igyekezett józan esze letagadni.

Az este becsúszott a szobába is, barátságosan, megnyugtatóan. De odakint Arany sétált a kertben és felharangozta az éjszakát... Ott sétált világos ruhájában és színekre törte a sötétséget. János megértette. Választ vár a ma reggelre. Ő nem mondhatott többet, nő létére már is sokat mondott.

Arany választ vár. Meg tudja-e adni? Még mindig habozik? Érezte, hogy sohasem tudna — lehetetlen megbocsátani... Megbocsátani! Paula szava jutott eszébe, a szigorú tekintet, mellyel végigmérte. Megbocsátani az anyjának... megbocsátani Arany-nak... megbocsátani saját magának...

Halkan csikordult az ajtó, mikor a folyósóra kilépett. Pár lépcső és a kertben volt. Arany elébe jött.

— Vártalak, — mondta Arany, mikor találkoztak. János úgy érezte, hogy valami irreális világban nem a régi maga áll ott a kékes fehéren látszó, szinte foszforeszkáló ruha mellett; az arcig nem merte felemelni a tekintetét. Milyen természetesen tegezi és ő... nem bírja!

Arany leült egy padra és onnan nézett fel rá. — János, én mikor Pestről eljöttem, elhatároztam, hogy dülőre viszem a dolgunkat; azért jöttem ide. Megmondom őszintén és határozottan, hogy ma este meg akarom tudni az vagy-e akit én szeretek... El mernél-e mást venni feleségül?

— Arany! Ez kegyetlenség!

— Te vagy a kegyetlen! Mert tudd meg, hogy én nem maradok otthon, én férjhez fogok menni és megcsalom azt a férfit, mert mindig téged foglak szeretni. Így, amilyen nehézkes, kellemetlen, kákán is csomót kereső, becsületes, gyermekszemű, szép, aranyos, legkedvesebb embere vagy a világnak. Szakadj el tőlem ha tudsz!

— Arany, hiszen úgy szerettek!

— És férjhez fogok menni — sutlogta tovább megváltozott, megbuvó hangon, — hogy gyermekem legyen a másik helyett, hogy jóvá tegyem benne, amit másik ellen vétettem, aki meg nem születhetett.

— Arany! Hogy tudsz erről beszélni... most... épen most! — kiáltott fel János visszaszédülve.

— Gyávaság volna hallgatni róla János, örökös titkolózást hozna magával és gyanakvást. Tudni kell és viselni bátran, hogy ez örökre köztünk marad. Szeretjük-e egymást annyira... szeretsz-e te engem annyira, hogy ez csak árnyék maradjon a szerelmünkben...?

Elhallgatott. Szembe néztek egymással, de Arany nem sütötte le a szemét, ott ragyogott ki közel előtte a sötétből és mellette az arc irreálissá vált... nem a régi Arany, valaki más, de olyan csodálatosan hasonló ahhoz... és mégis más, ennek egy nagy könnycsepp fénylik a szemében, olyan fényes, hogy még a sötétben is látszik.

— Arany — és azt hiszed, boldogok lehetünk?

Arany megfogta a János kezét, kényszerítette hogy mellé üljön. — Nem, nem leszünk mindig boldogok — mondta fáradtan... ó hol a boldog szerelem ujjongása? — Százszor elgondoltam. Te megbírod majd tenni, hogy sohase emlegesd, ami történt, hogy soha szemrehányást ne tégy, de benned lesz és én érezni fogom és szenvedni a te szenvedésed. Nem, nem lehetünk mindig boldogok... de melletted egy kevés boldogság is jobb, mert más választásunk nincsen.

— Nem, nincs más választásunk, — mondta János is. — És ha nem leszünk boldogok, annál jobban fogjuk egymást szeretni. — Magához vonta Aranyt és első csókjuk tele volt az Arany könnyeinek ízével és János reszketve érezte meg az egész aszszonyt ebben a könnyes, odaadó csókban.

Parád—Budapest, 1931—1932.

Az író munkái:

- Mai idegek. Novellák. 1896.
Egyenes uton egyedül. Pályadíjat nyert regény. 1902.
Nagy véletlen. Regény. 1908.
Négyen a tűz körül. Novellák. 1911.
Ellenséges világ. Novellák. 1913.
Sötét hónapok. Versek. 1920.
A szellem kalandorai. Regény. 1922.
Pan megváltása. Verses miszterium-játék. 1929.
Gyárfás Sándor két élete. Pályadíjat nyert regény. 1936.

Fordítások:

- Kielland. Méreg. 1893.
Kielland. Elbeszélések. 1899.
Kielland. Garman és Worse. 1906.
Jacobsen. Lyhne Niels. Grubbe Mária. 1911.
Hamsun. Éhség. 1919.
Lie. Életfogytiglan elítélt. 1919.
Björnson. Árne. Solbakken Synnöve. 1920.
Hamsun. Utolsó fejezet. 1924.
Bang. Reményvesztett nemzedék. (192?)
B. Ring. Peik. (192?)

Esztetikai munkák:

- Arany János elmélete az eposzáról. 1906.
Zur Analyse der ästh. Wirkung. (Zeitschr. f. Aesthetik.) 1910.
Das Hässliche in der Kunst. (u. ott.) 1916.
A rút a művészetben. (Athenaeum.) 1916.
Művészi alkotás és művészi forma. (u. ott.) 1920.
A dualizmus Dosztojevszki világnézetében. (u. ott.) 1926.
Die Wertsphäre des Tragischen. (Zeitschr. f. Aesthetik.) 1935.

*

- Jacobsen. Előszó Lyhne Niels-hez.
Strindberg. Előszó a Történelmi miniatürökhöz.
Dosztojevszki. Előszó a Kamasz-hoz.

*

- La probleme de la Hongrie. (Geöcze Saroltával.) 1920.

Kéziratban:

- Természettudományi irány a szépirodalomban. Pályadíjat nyert értekezés. (189?)
Kant: Kritik der Urtheilskraft fordítása. 1916.
Novellák, szindarabok, versek.

1939 DEC. - 1.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

